BÜTÜN ESERLERİ 21

Orijinal Metin

Hüseyin Rahmi Gürpınar

Mezarından Kalkan Şehit

Mutallaka

§

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

1864 yılında İstanbul'da doğan Hüseyin Rahmi Gürpınar, kısa süreliğine bulunduğu memuriyet görevlerinden sonra, hayatını hep kalemiyle kazanmış, 1887 yılında *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde başladığı yazarlığını, 1936-1943 yılları sırasındaki milletvekilliği dışında aralıksız olarak sürdürmüştür. Eserlerinde İstanbul'un günlük hayatına büyük yer veren Gürpınar, halk dilini ve yaşayışının ayrıntılarını büyük ustalıkla işlemiş, döneminin en canlı betimlemelerini yaratmıştır. Edebiyatında her zaman mizahı ön plana çıkartan Gürpınar'ın roman, öykü, oyun ve makale türlerindeki kitaplarının toplamı ellinin üzerindedir. 1944 yılında 31 yıldır oturmakta olduğu Heybeliada'da ölen yazarın evi bugün Hüseyin Rahmi Gürpınar Müzesi olarak hizmet vermektedir.

MEZARINDAN KALKAN ŞEHİT

MUTALLAKA

Hüseyin Rahmi Gürpınar

§

Yayın No **1069**
Türkçe Edebiyat **369**

Mezarından Kalkan Şehit - Mutallaka
Hüseyin Rahmi Gürpınar

Çevrimyazı ve yayına hazırlayan: Mustafa Çevikdoğan
Kapak tasarım: Utku Lomlu
Kapakta kullanılan desen: Sumru Ekşioğlu
Mizanpaj: M. Atahan Sıralar

© 1929, Mezarından Kalkan Şehit, Hüseyin Rahmi Gürpınar
© 1899, Mutallaka, Hüseyin Rahmi Gürpınar
© 2012; bu kitabın tüm yayın hakları
Everest Yayınları'na aittir.

Everest Yayınları'nda 1. Basım: Nisan 2012

ISBN: 978 - 605 - 141 - 002 - 9
Sertifika No: 10905

EVEREST YAYINLARI
Ticarethane Sokak No: 53 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (212) 513 34 20-21 Faks: (212) 512 33 76
e-posta: info@everestyayinlari.com
www.everestyayinlari.com
www.twitter.com/everestkitap

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık
Matbaa Sertifika No: 12088
Tel: (0212) 674 97 23
Faks: (0212) 674 97 29

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

MEZARINDAN KALKAN ŞEHİT

1

Gönlümün Yarattığı Eşi Arıyorum!

Mesut bir adam olmak istedim. Bütün âlem de bu arzudadır ama saadetin kapısı nerededir? Bilen yok. Talih, kırmızı fenerli evler[1] gibi meftunlarına methalini belli etmiyor.

Çok defa onu görmeden, çiğner geçermişiz. Bu körebe oyununda bazen saadetle kucaklaşanlar var. Mesut olmak bir fen midir? Ekseriya bu fenne biganelerin bahtiyarlıklarına şahit oluyoruz. Saadete vusul ilmine vukuf iddia edenlerin hâsir kaldıklarını görüyoruz.

Sarayburnu parkının arkasında bir Babüssaade var. Birbirine kıyan ve bu kapıdan diri girip öbüründen maktul çıkan padişahların felaketlerine makus bir remz olmak için mi oraya bu mesut namı vermişler? Saadetle bu ne büyük istihzadır? Saadetin insanlara dargınlığı, onu tebcile uğraşırken böyle tahkir ettiğimizden dolayı olmalıdır.

---

1 Genelev. (y.n.)

Ben saadeti yaldızlı kâşanelerde, cah ve iştihar hırslarında, büyük servetlerde aramadım. Çünkü dünya sekenesinin akıllısı, budalası, hep işte bu saydıklarımın peşinden koşuyorlar. Ben de bu emellerin çengellerine takılarak bu sürüyle beraber sürüklenmek istemem. Ah niye... Çünkü bu talih piyangoları milyonlarda, milyarlarda ancak birkaç kişiye çıkar. Sonra her ikbalin bir idbarı vardır derler. İnsan pek yükseklere tırmanmamalı ki düştüğü vakit bin parça olmasın.

Ben kendi zihniyetimce müreffeh ve kendi felsefemce mesut bir yuva kurmak için bir eş arıyorum. Hüsnde dünya güzeli, zekâda yekta olsun demiyorum. Samimi anlaşalım, sevişelim, az zaman sonra bıkıp küserek birbirimizin başına bela olmayalım. Yuvalarının malzemesini gagalarıyla taşıyan çift kırlangıçlar gibi saadet evimizi beraber kuralım.

Zengin ve hasna-yı müstesna parçalar bellidir. Herkesin tamah gözleri bunların üzerlerine dikilmiştir. Tabanlarına güvenenler, burunları havada, dilleri dışarıda olarak bu yıldızların peşlerinden koşabilirler. Fakat benim tasavvur ettiğim faziletleri câmi ve vazî kız acaba bu dünyanın neresinde gizlidir? Onu ben gönlümün irşadıyla arayıp bulacağım.

Tabiatımdan bahsetmek lazım gelirse şu kadar çıtlatayım ki garabetperest bir gencim. Hayattaki telakkilerimden çoğu, diğer insanlarınkine uymaz. İtikat hususunda Frenklerin tabirlerince bir *crédule*[2] değilim. Dünyada revaç-yâb olmuş akidelerin, fikirlerin pek azı benim kafamda bir cay-ı kabul bulabilir. Hangi nev itikada müteallik olursa olsun, inanmaya beni icbar ettikleri şeyi, sergiden karpuz seçer gibi eviririm, çeviririm, fiskelerim. Kulağıma tutarım. Umumun kolayca yuttuğu bu yaldızlı hapları elimden fırlatırım.

İnsanlar ne çekerlerse sadedilliklerinin belasını çekerler. Bu safvetlerinin derecesini apaçık kendilerine anlatmak tehlikelidir.

2 (Fr.) Kolay aldanan, bön. (y.n.)

Felsefe bile bugüne kadar aldanıp aldatmakla meşgul olmuş ve hayat üzerine müesses birtakım ilimler uydurulmuştur. İşte kat'a olmayan bu şeyler, insanların yüreklerinde dallanıp budaklanarak öyle kök salmıştır ki bugün en ciddi, en müspet, en müessir ve hakiki fenlerin, ilimlerin taraklama[3] ameliyatıyla bunları söküp atması kabil olmuyor. Vahiyâta fikrî esaret felaketlerinde elan Hotanto'lar[4], Zulu'lar[5] neyse Paris, Londra halkı da odur. Bu safvet, âdet ve göreneklerinde medenilerin vahşilerden farkları, onlardan daha nümayişkâr, daha mutantan, daha müdebdeb olmalarıdır.

Akide hususundaki bu müşkülpesentliğim yüzünden kimseyle üç gün dost geçinemem. Çünkü bütün dünya bana muarızdır. Ben de bütün âleme muterizim. Bir yerde itikat bahsi açıldı mı ya yumruklarımla kıyaslar, kaziyeler yaparak hasımları susturmalıyım. Yahut kulaklarımı tıkayarak kaçmalıyım. Herkesin vicdanî akidesine hürmet etmelidir. Amenna! Fakat ben de şahsî imanıma diğerlerinden hürmet beklemek hakkını haiz değil miyim? Niçin ben ağız açınca onlar bana zincirsiz deliler gibi saldırıyorlar?

3 Bağ bahçe işlerinde taşları tarakla toplama, ayıklama. (y.n.)

4 Güneybatı Afrika'da yaşayan ilkel bir kabile. (y.n.)

5 Güney Afrika çevresinde yaşayan bir kabile. (y.n.)

2

Hayırhâh Bir Dost

Bu mübahaselerden, münakaşalardan, mücadelelerden müteneffirâne bir yorgunluğa düştüm. İstanbul'un sinemalarından, cazbantlarından, sokakları, barları dolduran kolları bacakları açık karılarından bıktım. Hanımların, madamların, matmazellerin bu açık uzuvları paşasından, beyinden hamalına kadar bütün erkek gözlerini doyurdu. Artık kabak tadı verdi. İnsaf ediniz efendim. Bazen aylar, yıllar geçer de insan çardağından sallanan bir asma-kabağı göremez. Fakat sokağa çıkıp da kadın baldırı temaşasından gözlerinizi koruyabilir misiniz? Bunların sıskası, dolgunu, tombulu, şişkosu, doğrusu, çarpığı var. İkisine imrenirseniz sekizinden iğrenirsiniz. Trene, tramvaya, tünele girerken ekseriya çeneniz açık bir enseyle rampa eder[6]. Bir demet sümbül gibi dağılmış, kesik saçların altındaki tıraşlı kısımdan başlayan nev-i latif vücudunun hatt-ı içtima-i miyâhından aşağı doğru gözleriniz süzülerek

6 Bir yere veya bir şeye yanaşmak. (y.n.)

enginleşir. Burnunuz terle, lavantayla karışık derinden derine bir kadın kokusu almakla medhuştur.

Bu enselerin de güneşte kızaran şeftali letafetini almış olanları bulunduğu gibi mesamelerine pudra dolmuş fazla tüylüleri, takır takır lagarları[7], pazarcı hamallarının küfelerinden taşan etler gibi tombayları[8] , hasılı her erkeğin tabiatına göre çeşitleri vardır. Bu temmuz sıcaklarında her enseden bin bir çiçek, löben, valenderova kokusu almaya uğraşmak safvettir. Bazıları affedersiniz, marta kalmış lahana turşusu keskinliği neşreder. Ya hazdan ya istikrahtan, bulantıya tutulmamak mümkün değil.

Bu zamanda sokağa çıkan bir adam her ne kadar haramdan çekinse, vücudunu kadınla temastan men'e kadir olamaz. Gişe önlerinde bilet alırken, turnikelerden geçerken, köprü dubalarından vapurlara akan izdihamın içinde sürüklenirken ya burnunuz tarif ettiğim açık enselerden birinin hatt-ı içtima-i miyâhına dalacak veyahut arkanızdan sizi iten bir çift iri memenin cumbasına yaslanarak bir yaylı kanepeye istinat yumuşaklığını duyacaksınız.

Bu rampaların tarif ve tasvirleri ceza kanunlarının âdâb-ı umumiye kısmına muhalif düşen pek cüretkârâne nevleri var ki bunları da bu spora idman eden amatörlerin ağızlarından dinlemeli. Bu ameliyeyi "pratik"ler, hâşâ min huzur "dayamacılık" tabir ediyorlar. Istılah yankesiciliğe aittir. Bu sevda çarpması da biraz o demek değil midir?

Enselerden çalınan buselerin sayıları zabıtanın yevmî vukuat jurnallerine geçse, sokaklardaki koklama teyemmümlerinin, iç çekerek yutkunmaların, bütün bu cürmümeşhutların çokluğuna ve envaına insan şaşar kalır.

İradî ve gayriiradî işlenilen bu günahkârlık muhitinden uzaklara, insanı kıt, kadınları henüz uyluklarına kadar vücutlarını açmak medeniyetine ermemiş, bu dünyanın nim-vahşi bir tarafına kaçmak istedim.

---

7 Zayıf, çelimsiz, etsiz. (y.n.)

8 Dişi manda. (y.n.)

Zihnim böyle ücra bir yer tasarlamakla meşgulken bir gün köprü üzerinde eski dostlarımdan Kadri Bey'e rast geldim. Şöyle bir kenara çekildik. Birer ellerimiz birbirimizin omzunda, diğer ellerimiz birbirinin içinde, kanlarımızın hararetini birbirine karıştırarak süzgün birer iştiyak ve memnuniyet tebessümüyle göz göze bakışıyorduk. Kadri esmer telatin[9] gibi yanmış bir simada, kıyafetçe de pek "demode" ve müsamahalı bir haldeydi.

Hemen sordum:

"Bu ne çapaçulluk birader! Yakan bir tarafta, paçan bir tarafta, niçin kendini böyle kapıp salıvermişsin?"

"Ne yaparsın kardeş, artık köylü olduk."

"Birkaç sene evvel, barların en şık 'dansör'ü sendin. Bu ne seri tahavvül!"

"Barlar, danslar, kokotlar hep dipsiz şeyler. Evlendim, çoluğa çocuğa karıştım."

"Evlenmekle böyle bedavete avdet icbar etmez ya!"

"Aile nüfusu arttıkça maişet derdi büyüyor. Babadan kalma biraz arazi, köşk filan var. Hep oraya çekildik. Ailece, büyüğümüz küçüğümüz, ekip biçip yaşamaya uğraşıyoruz. Ne yaparsın..."

"Köşkünüz, toprağınız nerede?"

"Uzakta değil, şuracıkta. (Eliyle göstererek) Kartal ile Soğanlık'ın arasında. Sen neyle meşgulsün? Ne yapıyorsun Şevki?"

"Ben mi? Vallahi ne yaptığımı ben de bilmiyorum. Şehir hayatından, her gün bir türlüsünü gördüğüm ahlaksızlıktan bıktım. Maddî, manevî birçok fenalıklarla işbaa geldim. Serseri dolaşıyorum. Cismimi, ruhumu tasfiye edecek, zihnimi dinlendirecek bir inzivagâh arıyorum."

"Gelsene bana... Köşkümüz harapçadır ama büyüktür. Ferahtır. Sana bir ve hatta iki oda tahsis edebilirim. Havamız saf, yi-

9 Bir tür sağlam, yumuşak dana veya öküz derisi. (y.n.)

yeceğimiz, suyumu saf, ahlakımız saf... Aradığın ruhanî, cismanî tedaviyi aramızda bulursun."

"Kartal ile Soğanlık arası şimendifer mevkifine iki adımlık mesafede değil midir? Bu saydığın inziva faziletlerini nasıl câmi olabilir?"

"Yerimiz mevkife o kadar yakın fakat bütün âlemden tasavvur olunamayacak kadar uzaktır. Etrafından horoz, inek, koyun sedalarından başka ses duymayacak, bizden gayri insan yüzü görmeyecek, birkaç gün sonra bu inzivadan bıkarak bir adama tesadüf edebilmek için yollara çıkacaksın. Bak ben kıyafetçe köylü oldum ama vücutça çelikleşiyorum. Bu yanık derinin altında bütün uzuvlarım sıhhî birer faaliyet aldı. Midem bir değirmen gibi öğütüyor. Ciğerlerim sağlam bir körük hamaratlığıyla kanımı tasfiye ediyor. İştihayla yiyorum. Deliksiz uyuyorum. Sinirlerimde tahriş eseri kalmadı. Kalbim bir kronometre intizamıyla vazifesini yapıyor. Cenabıhak, Âdem babamızı nasıl hüsn-i niyetle halk buyurmuşsa işte o hüda-pesendâne minval üzere bütün günahlardan, hırslardan, suiistimallerden berî olarak yaşıyorum. Fakat Şevki, seni bozuk görüyorum. Yüzünde uykusuz geçen bir balo gecesinden dönenlere benzer bir yorgunluk var. Medeniyetin kanları irine tahvil eden solgunluğuyla bitapsın. Elbisen mostralık[10] 'manken'lerinki gibi dimdik ütülü. Şapkandan ayakkabına kadar bütün renklerde uzun uzadıya tetkiklerle uğraşılmış bir hüsn-i intihap ahengi var. Lakin bu intizam sırf şeklî, sathî, bu kıyafetin altına gizlediğin cismin bozuk. Yüzünü gören bir tabip, nabzını muayene etmeden senin bir gizli hastalıkla maluliyetini anlar. Ne'n var? Söyle kardeşim!"

"Sıhhatçe düşkünüm. Maddiyetim, maneviyetim günden güne bozuluyor. Lakin ne'm var, ben de bilmiyorum. Galiba pek çok gençlerin uğradıkları adsız hastalığa ben de tutuldum. Şiddetle bir şey arzu ediyorum, ama ne istediğimi anlayamıyorum.

10 Göstermelik, numune. (y.n.)

Bütün hayalâtımda müphem bir kadın şekli dolaşıyor. Hayatta tesadüf ettiğim bir tip değil. Muhayyilemin icada uğraştığı fakat daima mevhum kalan bir suret ve daima bir boşluk içinde debeleniyorum. Gönlümde İstanbul'un velveleleriyle dolmayan bu pek müziç boşluğa köy hayatı, kır inzivası bilmem ki iyi gelecek mi?"

"Bir kere tecrübe et. Hoşlanmazsan İstanbul'a avdet büyük bir masraf ve seyahate ihtiyaç gösterir bir şey değil ya... Bir iki saatin içinde geldiğin yere yine dönüverirsin. Bellerine sarılıp dans ettiğin yüz gönüllü kadınların yerine gel de bizimle beraber biraz da toprakla oyna."

Kadri Bey kır hayatının methinde daha birçok sözler ballandırdıktan sonra pek sıcak bir samimiyetle elimi sıkarak:

"Tefekküre, tereddüde mahal yok. Mutlak beklerim."

"Ne vakit?"

"Hemen yarın. Sekiz treniyle gel. İstasyonda sana muntazır olacağız."

3

Müsaferetim

Benim gibi, hissiyâtının meyline uygun esen rüzgârların önüne düşmekten başka işi olmayanlara has bir süratle ertesi günü hazırlandım. Bavulumu, iki üç kat çamaşır, elbise, birkaç kitap ve daha lüzumlu ufak tefek eşyayla şişirdim. Sekiz treniyle Kartal mevkifine çıktım.

Nasıl bir istikbal göreceğimi merakla düşünmeye vakit kalmadan, daha vagonun basamağından inerken Kadri Bey'i karşımda buldum. Mert adam, beni görünce taşkın bir memnuniyetle boynuma sarılarak:

"Şevki, sözünü tutmazsın diye korkuyordum. Gelmeyeydin beni çok kızdıracaktın. İki türlü mahzun olacaktım. Birincisi yalancılığa, ikincisi evimizin samimiyet köşesinde birkaç zaman seninle beraber yaşamak mahzuzâtından mahrumiyetime."

Dostum yalnız değildi. İstikbalime hanesinin hemen yarı sekenesini de beraber getirmişti. Takdim resmine en yaşlısından başladı. Eliyle göstererek:

"Enişte Sadrettin Efendi, mahdumları Sermet ve Rıfat, kayınbiraderim Sadi Bey, mahdumu Cemal."

Ve en sonra, güneşin altında, yüzü sukabağı rengi almış, sarışın, on yaşında kadar, pek sevimli bir çocuğu işaret ederek, "Oğlum Kudret," dedi.

Bu pek sıcakkanlı yavrunun güzel yüzünü okşamaktan kendimi alamadım.

Kartal bayırından yukarı yola düzüldük. Saklarının[11] çok kısımlarında yeşillikleri dökülerek kütükleri görünen ihtiyar servilerle karşımıza çıkan harap, tozlu, çalılı, ısırganlı mezarlık, gideceğim yere dair ilk tesir olarak bana hüzün verdi. Bu ufak melalin yüzümdeki intibasını saklayamamış olmalıyım ki Kadri:

"Ne o birader? Meyusça duruyorsun. Burada somurtkanlık yaraşmaz. Köyümüzde şen olmalı. Tabiatla beraber gülmeli. Ona karışmalı. Yoksa kudümünüze faytonlar, rahvanlar çekmediğimiz için mi bize gücendiniz? Vakıa İstanbul'a yakınız ama medeniyetin bütün konfor külfetlerinden çok uzağız. Cenabıhak, insana ayağı yürümek için vermiş. Balıklar, kuşlak kanatlarıyla seyrederler, kara hayvanları dört ayaklarıyla gezerler. Yürümek için bir hayvanın bir hayvana bindiği yahut başka türlü bir seyrüsefer vasıtası ihtira' ettiği, görülmüş, işitilmiş şeylerden değildir. Son senelerde tedavi ve rejim usulleri ne kadar değişirse değişsin, doktorlar daima günde birkaç saat yürümek tavsiye ediyorlar."

"Birader, köylü olmanın, medeniyete bütün bütün darılmak demek olamayacağını size karşı izaha lüzum görmüyorum. Trenden iner inmez henüz ilk adımlarımızda önümüze şu mezarlık çıktı da belki bundan bilâ-teessür çehrem biraz melallenmiştir."

"Kabirleri uzaklara, görünmez yerlere nakletmekle ölümden kaçılmaz. O, nerede olsa gelir, avını bulur. Eski Türkler, dedelerimiz, oturdukları şehrin içinden nısfını ölülere tahsis ederlermiş. Onlarla hemen koyun koyuna yatarlarmış."

---

11 Ağacın vesair bitkilerin, yerden dalların başladıkları yere kadar olan düz yeri. (y.n.)

"Ben dedelerimizin bu âdetlerine hiç itba' fikrinde değilim. Dirilerle ölülerin birbirlerine karışmalarını hoş görecek kadar anane-perest olamam. Mahallelerimiz ayrılmalı, uzaklaştırılmalıdır."

"Babalarımız daima ölümü tahattur etmek için kabirleri pek gözleri önünden ayırmazlarmış."

"O eski felsefe birader. Biz artık ölümün değil hayatın mucizelerini gözlerimiz önünde tutmak mecburiyetindeyiz. Vücudumuza hareket, sürat ve ruhumuza heyecan, savlet verecek şeylerle uğraşmalıyız."

Yarı ciddi yarı latife, Kadri'yle birbirimizin kanaatlerimize böyle hücum ederek yürüyorduk.

Ahlakiyât ve itiyadât, göreneklerle yüreklerimizde kökleşmiş fakat insanlar arasında günahı pek sarih olmayan öyle bir metadır ki herkes onu birbirine satmak ister. Kendi kanaatimizin bütün dünyayı istila etmesine saîyiz. Hatayı, sevabı hiç müdrik olmayanlarımız bile hep bu gayrettedirler. Bu hususta herkes kendi başına bir filozoftur.

Kadri, köylülüğün medeniyet ve terakkiye karşı hasmâne ve muannidâne bir tavır alan safveti üzerine hayat prensipleri kuracak kadar sade kafalı bir adam değildi. Beni kızdırmak için mahsusen böyle mübalağalı görünüyordu.

Yokuşu çıktık. Kulübemsi evlerin ve ayçiçekleri, kavruk mısırlar, bostanlar, domatesler dikili duvarsız bahçelerin aralarından dolaşarak yola, sokağa benzemez yerlerden geçerek gidiyorduk. Gâh sağımızda gâh solumuzda harman yerlerine tesadüf ediyor, halim, saf, durgun, tatlı nazarlarıyla geviş getirerek bize bakan öküzlerle göz göze geliyorduk.

Güneş, feyyaz parlaklığıyla tepemizden nurlarını döküyor, ceyyid hava ciğerlerimize dolup boşalıyor, Marmara'nın mavi atlas sahası bir cennet havuzu gibi gözlerimizi okşuyordu. Fakat tabiatın bu in'amkâr letafetlerine etraftan bir sefalet kokusu karıştığını hissediyorduk. Mimarîsiz, üslupsuz, bazen yalınkat ba-

zen cidarları kısmen teneke kaplı, küçük pencereleri kırık camlı, yırtık bez perdeli tahta evceğizler, kelek külek mahsulâtı yanık, ağaçları cılız, sefil bahçeler, hep buralar sekenesinin müreffeh bir hayat yaşamadıklarını lisan-ı halleriyle söylüyorlardı.

Yolumuz devam ettikçe etrafları çam karışık korularla muhat, beyaz kâşanelere de rast gelmeye başladık. İntizamsız bir dağınıklıkla küme küme tepelere, yamaçlara, çukurlara saçılmış köy mahallelerinden kurtulduk. Şimdi geniş bahçeli, münferit, büyük köşklerin önlerinden geçiyorduk. Yanımdakiler koyun keçi karışık sürülerini otlatan yırtık şapkalı, yanı dağarcıklı[12], eli sopalı çobanlarla selamlaşıyorlardı.

Nihayet Kadri Bey, bahçesinin hududu çalılar ve defne ağaçlarıyla ayrılmış bir köşkün, tahta parmaklıklı, çarpık kapısının önünde durdu. Alafrangalığı tezyif eder bir reveransla bana dönerek, "Buyrunuz monşer... İşte bizim şato," dedi.

Bu Avrupalılığı müstehzi ikrama ben de mübalağalı bir bel kıvırışla mukabele ederek içeri girdim.

12 Meşin torba. (y.n.)

4

Akşamüstü Sabah Ezanı

Kadri'nin "şato" unvan-ı müzeyyifini verdiği bu harapça fakat müferrih, kullanışlı, büyük köşkün şimal-i şarkî köşesindeki geniş odayı bana tahsisen hazırlamışlar. Arsa darlığı bilmeyen eski mimarîmizin pek ferah bir mikyasta çizdiği, adeta bir meydancığa benzer bir oda. Kadri burayı yatak, tuvalet, mütalaa ve istirahat salonu olmak üzere paravanlarla üçe bölmüş. Cibinlikli, pek temiz bir karyola, lavabo, aynalı dolap, salon kısmında koltuklu etajerler, masalar, kütüphane, oraya buraya serilmiş birkaç parça kıymettar halılar... Karısının, kendisinin gelinlik, güveylik, çeyizlik ne kadar mostralık eşyası varsa galiba hep buraya taşımışlar.

Ben bu tefriş ve tertibi görünce:

"Kardeşim Kadri bu ne? Haniya burası kır eviydi? Şimdi ben etrafıma bakınca kendimi Pera Palas'ta sanacağım."

Kadri arkamı okşaya okşaya gülerek:

"Sen benim medeniyet aleyhinde atıp tuttuğuma bakma. Biz şehirliye şehirli, köylüye köylüce ikram ederiz. Gözlerin köylülük

hayatımızı yadırgayarak yanımızdan çabuk kaçmayasın diye sana mahsusen böyle bir oda hazırladım."

***

Ben odama yerleştim. Aileye karıştım. Onlar kadını, erkeği, en büyüğünden en küçüğüne kadar hep şen, mükrim insanlar. Sabahleyin önüme tereyağıyla, peyniriyle, sütüyle, reçeliyle, birkaç türlü meyvesiyle kahvaltım geliyor. Obur gibi yiyorum. Üç dört saat geçer geçmez güya hiçbir şey yememiş sanılacak bir iştihayla tekrar atıştırıyorum. Soğanlık suyuyla midem düzeldi. Rengim pembeleşti. Dedikodu yok. Siyaset yok. Hırs ve infialle sinirleri yoracak şeylerden tam bir azadelikle yaşıyoruz. Fakat ah, insan nerede olsa insandır. Dertli olanlar dertleriyle uğraşırlar. Dertsizler kendilerine meşguliyet şeklinde elemler, üzüntüler ararlar. Rahat durmak bizim için değildir. Tıynet-i beşer budur.

İmtidat eden saadetler, saadetlikten çıkıyor. Yavaş yavaş çekilmez bir sıkıntı oluyor. İki üç hafta sonra bu hayat bana giran gelmeye başladı. Fakat mevkinin havasından, suyundan, tarz-ı hayatından sıhhaten çok istifade ettiğimi gören hane sahipleri bir şifahanede deli zapt eder gibi beni bırakmamaya uğraşıyorlardı.

Bir akşam guruba doğru aile kalabalığından kaçtım. Manzaranın bedîî güzelliğinden sükûnetle, doya doya tatmak için yalnız başıma etrafta şöyle bir tenezzüh yapmak istedim.

Şehrin şamatalı hayhuyları içinde meğerse ben benliğimi unutmuşum. Tabiatla temasa gelince parmağımı mizacımın nabzı üzerine bastırarak kendi kendimi dinlemeye, eskisinden çok ziyade anlamaya, teşhise başladım. Yüreğimi şimdi büsbütün bomboş buldum. Bütün kayıtlardan, alakalardan tecride doğru gittiğimi gördüm.

Kalbim; göklere, denizlere, dağlara renkler, yaldızlar, alevler saçarak ufka doğru inen ateş küreden başka samimiyetimi ısıtacak bir güneş hayatıyla hayatıma saadet aşılayacak bir ikinci varlık, nasıl söyleyeyim, yaşamanın hikmetini, manasını, felsefesini

itmam edecek bir mütemmim arıyordu. Buysa hem her gencin mefkûresini dolduran bir hayaldi ve daima hayal kalması itibariyle insanı aldatarak oyalayabilen bir emel hümasıydı[13]. Tahakkuku halinde bir serap gibi her şey yok olacak, emelin, inanın, aşkın, muhabbetin vahiyâtı anlaşılacaktı. Ben de o zaman kıpkızıl bir "reybî"[14] olup kalacaktım.

Böyle düşündükçe gönlümün boşluğunu imla kabul etmez, müebbet bir felaket gibi görerek meyus oluyordum. Bu hülyalı akşam güzelliğinin hüznüne dalarak adımlarımın beni sevk ettiği cihete doğru serseri gidiyordum. Birdenbire bir piyano perdelerinden saçılan latif nameler kulaklarımı okşadı. Ahenk beni bir mıknatıs gibi çekti. O tarafa yürüdüm. Sedanın membasına yaklaştıkça fildişlerinden yükselen melodiler büyüyordu.

Martini'nin[15] meşhur *Koyunlar Gavotte'u*[16] çalınıyor. Eski fakat letafetine yenilerin yetişemedikleri, çıldırdığım bir hava... Yürüdüm. Ağaçları bülent bir koruluğun içine gömülü kâgir bir köşkün önünde durdum. Bina meskenden ziyade bir kaleye benziyor. Müseddes dıl'lar üzerine kurulmuş cihannüma katında adeta mazgal delikleri var.

Zihnime kurun-u vusta heybeti veren bu ebniyenin karşısında ihtiyar bir zeytin ağacının bir iskemle gibi yerden yükselmiş kökü üzerine oturdum. Şimdi piyanonun ahengine muhtezz, füsunkâr bir kadın sesinin dalgaları refakate başladı. Günün muhteşem padişahı tahlil-i tayfide gördüğümüz al, mor, pembe, sarı, bütün göz alıcı renkleri birbirine karıştırarak en büyük kavsiyle ufkun üzerinden süzülüp vedasını yapıyordu.

Bu musiki parçasının kendilerine aidiyetini hissetmişler gibi biraz ötede otlayan sürünün melemeleri geliyor, kösemenlerin[17]

---

13 Devlet kuşu; saadet, mutluluk. (y.n.)

14 Şüpheci. (y.n.)

15 Jean Paul Egide Martini (1741-1816). (y.n.)

16 *Gavotte en fa Les Moutons*. (y.n.)

17 Sürünün önünden giderek ona kılavuzluk eden koç veya teke. (y.n.)

boyunlarındaki "do" ve "la" notalarını veren çıngıraklar hazin ihtizazlarla sanki günün ufulünü ilan ederek ahenge dem tutuyorlar.

Ömrümde hiç uğramamış olduğum büyük bir istiğrak içinde zeytin ağacına yaslandım. Neredeyim? Hasan Sabbah'ın cennetinde mi? Bu manzara, bu musiki, bu melemeler, bu çıngıraklar bana nasıl bir müskir içirdiler? Akşamın sisleri içinde haz ve zevkten tarif olunmaz bir medhuşîye düştüm.

Piyano sustu. Koyunlar ağıllarına çekildiler. Ufukta güneşin son kızartıları söndü. Etrafıma derece derece kesifleşen gece karaltıları çöküyordu. Ben hâlâ gözlerim köşkte, kulaklarım ahenkte, hâlâ görüyor, hâlâ işitiyor, biraz evvelki mestînin hayalâtıyla yaşıyordum.

Gece, siyah kanatlarını kırlara büsbütün gerdi. Tepemde yıldızlar koyu lacivert, minâ üzerinde uyanan çerağlar gibi birer ikişer parladılar. Gözlerim, kulaklarım hep köşkteydi. Fakat içeriden artık ne bir ışık ne bir ses, hiçbir hayat eseri seçemiyordum. Üzerime yığılan gece ağırlığı, etrafımı saran bu derin sükût yavaş yavaş deminki tatlı istiğrak neşemi şimdi bir kâbusa çeviriyor gibiydi.

Birdenbire titredim. Tüylerim diken diken oldu. Tekbirsiz, karmakarışık bir ezan sesi gecenin esrarı içinde çalkalanmaya başladı.

Hayyealassalah, hayyealalfelah
Essalatühayrünminennevm

Ben kendimi gecenin iptidasında sanırken sabah mı oldu?[18] Hasan Sabbah'ın haşişini[19] yiyenler gibi bir cennet rüyası içinde uzun uzun uyudum da haberim mi yok... Her halde gizli bir kuvvetin oyununa uğramış gibiyim.

---

18 "Essalatühayrünminennevm" yani "Namaz uykudan hayırlıdır," cümlesi yalnız sabah ezanlarında okunur. (y.n.)

19 Hint kenevirinden çıkartılan esrar. (y.n.)

Biraz durduktan sonra aynı ses, karanlığın içinden kulaklarıma doğru şöyle süzüldü:

Gazilere hürmet
Şehitlere rahmet
Gel yavrum Şevket
Hasret, hasret, hasret

Bütün kulak kesildim, dinliyorum. Gazileri, şehitleri tekrimle yavrusu Şevket'i çağırdıktan sonra ses yine durdu. Bu vakitsiz, usulsüz, karmakarışık ezan okuyan kadın mı? Erkek mi? Cinsiyeti pek belli olmayan, nezleli, pürüzlü, yorgun, kartaloz[20] bir ses.

Bu "temcit"in[21] sonu ne çıkacağını merakla bekliyorum. Yaralı bir yüreğin ıstıraplarını tercüme eden fasılalı birkaç enini müteakiben yanık bir makamla şu teganniyi işittim:

Horozlar öttü
Tan yeri söktü
Yavrumun kokusu
Burnumda tüttü

Ya bu ırlayan ağız yanılıyordu yahut ki ben kendimi, vaktimi büsbütün şaşırmıştım. Henüz geceye girmiştik. Ne etraftan bir uuruu geliyordu ne de şarkta bir ağarma eseri vardı.

Bütün dikkatimi geceyle karanlığı delecek bir ünsiyet peyda eden gözlerimle deminden beri geçirdiği rikkat anlarıyla incelen samiama topladım. Etrafımı saran esrarı seçmeye uğraşıyorum. Eğer vaktini şaşıran ben değilsem gecenin başlangıcında sabah ezanı okuyan bu ses, kale şekilli bu kâgir evin en üst katındaki mazgal deliklerinden geliyordu.

---

20 Kartlaşmış, yaşı geçkin. (y.n.)

21 Recep, şaban ve ramazan ayları süresince, sabah ezanından sonra minarelerden okunan ve Allah'ın ululuğunu belirten dua. (y.n.)

Hayli vakit daha bekledim. Artık her şey sustu. Rüzgârın hışıltısı bile kesildi. Sanki gece heyulası hayatın bütün nefeslerini yutmuştu.

Beni saran kâbusun ağırlığı altında eziliyor gibiydim, o zifiri sükûtu birdenbire yırtan lokomotif çığlığıyla sarsılarak kendime geldim.

Vakit gecikmişti. Orada daha ziyade kalmam, nezdlerinde misafir bulunduğum aile halkını meraka düşürebilirdi. Ağır ağır yola düzüldüm. Islıkla bî-ihtiyar *Les Moutons* gavotunu marş gibi çalarak yürüyordum.

5

Cinli Köşk

Bir de köşke vardım ki ne göreyim... Büyükler kapı önünde bekleşiyorlar. Küçükler beni aramak için etrafa, avcıya dağılmışlar. Alt kat sofasında yemekler hazır duruyor. El uzatan yok. Kadri hararetle hemen boynuma atılarak:

"Neredesin birader? Karanlıkta ağzı açık bir kuyuya mı düştü; yoksa bir dönüm yerde ansızın karşısına çıkan bir otomobil kazasına mı; yahut ki hırsız, haydut tecavüzüne mi uğradı, diye aklımızdan bin bir facia ihtimali geçirerek titreşip duruyoruz."

Ben: "Niçin üzerime böyle fena şeyler yoruyorsunuz? Acaba güzel bir kadın tarafından evvela davet sonra haneye hapis mi edildi, diye neşeli faraziyelerde bulunmuyorsunuz."

Kadri: "Buralarda sizi davet ve hapsedecek bir kadının vücuduna ihtimal vermediğimiz için."

Zevcinin yanında duran Nimet Hanım dekolte göğsünü omzundaki şalla biraz örterek:

"Beyefendi affedersiniz, ben de aleyhinizde diğer türlü bir zanda bulundum."

Ben: "Ne düşündünüz hanımefendi? Rica ederim söyleyiniz."

Nimet Hanım: "Köyümüzden bıktı. Bizden usandı. Haber vermeden, usulcacık İstanbul'a kaçtı, dedim."

Ben: "Hayır yenge hanım, hayır... Bütün in'amkârlıklarınıza karşı bu saygısızlıkta, daha doğrusu bu nankörlükte bulunamam."

Kadri: "Bu gecikmeyi pek tabii bulmuyoruz. Mutlak sana bir şey oldu."

Ben: "Evet, hakkınız var, oldu."

Kadri büyük bir merakla gözlerini bana dikerek:

"Ne oldu, söyle!"

"Akşamüstü, buradan uzakça bir yerde, tarz-ı inşası kaleye benzer bir köşkün önünden geçiyordum. Eltaf bir kadın sesinin refakatiyle çalınan bir piyano ahengi duydum. Oraya oturdum. Dinledim. Sanki dinledikçe büyülendim. Çocukluğumdan beri şiddetle meftunu olduğum bir hava çalınıyordu. Haz ve neşeden uyuştum. Kendimi kaybeder gibi oldum. O musiki, koyunlar, çanlar, gurubun güzelliğiyle daldığım medhuşîden çatal çatal nezleli bir horoz sesiyle okunan sabah ezanı beni uyandırdı. Bir de durup yanıma baktım ki her taraf kararmış. Müezzin 'esselatühayrünminennevm' nidasıyla haykırıyor. Fakat ne çabuk sabah oldu! Ben deliksiz nasıl bir geceyi uyku[da] geçirdim? Ya müezzin vaktini şaşırmıştı ya ben... Sonra her şey derin bir sükûnetle örtüldü. Sabah da olsa akşam da, gaybubetimle sizi meraka düşürmemek için her halde o garip mevkiyi terk etmek lazımdı. İşte geldim."

Alt kat merdiveninin üst basamağından siyah başını uzatan aşçı kadın, "Aaa, ayo, zavallıcık üzerlerine uğramış... Çörotu, üzerlikle hemen beyefendiye bir tütsü veriniz," dedi.

Ben Hoşkadem'in bu tuhaf tavsiyesine sırıtırken Kadri Bey adeta ciddiyetle:

"Geçmiş olsun birader. Allah'a şükret, Allah'a şükret."

Şaşkın şaşkın:

"Niçin?"

"Çarpılmadığın için."

"Neden çarpılacakmışım?"

"Orası tekin değildir."

"Tekin değildir, ne demektir?"

"Oraya Cinli Köşk derler. O taraftan gece geçmeye kimse cesaret edemez."

Nimet Hanım, üşümüş gibi şalına bürünerek:

"Duvarına sürtünen insanlar değil, hayvanlar bile çarpılır."

Ben: "İşte çarpılmadan geldim."

Nimet Hanım büyük bir istiazeyle:

"Bin şükür rabbime."

Ben hâlâ bu istiazelerden, şükranlardan sarih bir mana anlayamayarak muhataplarımın yüzlerine bakıp düşünüyordum. Aramızda bir müddet böyle düşünceli bir sükûtla geçti. Ben söylenenleri bir türlü kavrayamıyordum. Onlar, söylediklerini katiyetle ifade edemiyorlardı. Nihayet dedim ki:

"Kadri kardeşim, senin gibi haline göre mektep görmüş bir ilim ve irfan adamının ağzından 'tekin değilmiş' yok 'ecinniliymiş' kabilinden sözler işitmek, doğrusu bana çok garip geliyor."

Kadri: "Ne yapayım birader, ben de işittiklerimi tekrar ediyorum. Büsbütün aslı faslı olmayan bir şeyden de meydana bu kadar tevatür çıkmaz."

Ben: "Sen bu köşkün şeametine uğrayarak çarpılanları kendi gözünle gördün mü?"

Kadri: "Ne yalan söyleyeyim, gözümle görmedim. Lakin görenler çok."

Ben: "Böyle rivayet nevinden olan şeylere inanmakta çok ihtiyat lazımdır. Ne kadar asılsız, sakîm, batıl fikirler varsa hep böyle rivayet yoluyla halkın zihninde yer tutar. Biz, bu asrın münevver çocukları bu kabilden itikatları takavviye değil, köklerinden söküp atmaya uğraşmalıyız."

Kadri: "Pekâlâ azizim, ama... Orada üzerine çöken kâbusu akşamüstü sabah ezanı okunmasını sen büsbütün tabii mi buluyorsun?"

Ben: "Evet, pek tabii değil. Fakat bunun bütün bütün cin, peri işi olduğuna da kolayca beni inandıramazsınız. O ezanı okuyan bir cism-i latif[22] değildi. Herhalde sizin, benim gibi ağzı, burnu olan bir adamdı. Ses bir hançereden çıkıyordu."

Kadri: "Ses, zahiren bir insanın ağzından çıkıyor gibi görünür, fakat cin, peri zaptına geçerek onların iradeleriyle hareket eden adamlar yok mudur?"

Ben: "Hiç düşünmeden, 'Hayır, yoktur,' derim. Bu kocakarı sözlerini senin ağzından işittiğime de teessüf ederim. Sara ve envai cinnet gibi türlü türlü sinir ve dimağ hastalıkları vardır. Lakin bir insan vücudunda periler, cinler mesken tutamazlar. Bunlar hep büyücü hocaların uydurmalarıdır."

"Şevkiciğim, ben sana bu Cinli Köşk'e dair bildiklerimi, duyduklarımı hep anlatayım da sen aklının aldıklarına inan. Almadıklarını bana iade et."

Kırlarda beni aramaya çıkmış olan çocuklar, Sermet, Rıfat, Cemal, Kudret bu esnada epeyce bir gürültüyle köşke avdet ettiler.

"Şevki Bey Amca'mızı bulamadık. Her tarafı dolaştık. Ona tesadüf edeni bile göremedik."

Sonra birdenbire gözleri bana dikilince, "Gelmiş, gelmiş, işte burada!" çığlıklarıyla sevinçlerini taşırmaya başladılar. Vaktin gecikmesi herkesi fazla acıktırmıştı. Büyükler de küçükler gibi bir isticalle hep sofra başına üşüştük. Taam esnasında Cinli Köşk'e dair birkaç söz olduysa da Kadri Bey esas hikâyeye girişmedi. Bu meşum meskenin adı anılır anılmaz korku heyecanıyla gözleri büyüyen Kudret, lokmasını çabuk yutarak:

"Amca Bey, bu sene Cinli Köşk iki koyunla bir keçi yuttu. Oralarda dolaşan ihtiyar bir dilenciyi de çarptı."

Anladım ki orası çoluğa çocuğa varıncaya kadar etrafa dehşet salan umacılar meskeni olmuş.

Gülerek cevap verdim:

---

22 Beş duyu organıyla idrak edilemeyen cinler, melekler. (y.n.)

"Etraftan vuku bulan sirkatler galiba hep köşke atfediliyor. Koyunları, keçileri yutanları köşkün büsbütün haricinde aramalıdır. Çarpılan zavallı dilenciye gelince, yaşlılığı hasebiyle bu bedbahtın nuzüle uğramamış olduğu veyahut ki saralı bulunmadığı ne malum? Yavrum Kudret, avamın yarı cehalet saikasıyla, yarı kasten ortaya saçtıkları böyle hurafelere inanma."

Sonra çocuğun babasına dönerek:

"Kadri Bey, oğlunuzun zihninde böyle masalların köklenip kalmasına karşı neden bî-kayd bulunuyorsunuz? Sonra Kudret büyür fakat dimağı daima çocuk kalır."

Kadri Bey, elindeki çatalı bir müddet havada tutarak:

"Ne yapayım birader, çocukların üzerinde muhitin telkinâtı daima mektep terbiyesinden, baba nasihatlerinden çok ziyade müessir oluyor."

Sofradan kalkıldı. Kahve içmeye bahçede çardağın altına çıktık. Bu yeşilliklerden tavanın ortasındaki petrol lambalı fener, rüzgârdan hafif hafif sallandıkça ışığı yüzlerimize titretirken kahvelerimizi ağır yudumlarla içtik. Şundan bundan, havaî bazı sözler oldu. Evvela çocuklar, sonra büyükler birer ikişer çekildiler. Biz, Kadri'yle yalnız kaldık.

Hane sahibi, dolgun bir cigarayı itinayla ağızlığa geçirdi. Kibriti çaktı. İlk nefesin süzgün nefesiyle başladı:

"Şevki, Zümrüdüanka için, mevhum bir kuş derlerse de o, herkesin ona verdiği şekl-i mahsusuyla zihinlerde mevcuttur. Gayr-i mevcut asla taallukları itibariyle birçok itikatlar da böyledir. En iptidaî medeniyetlerden beri insanlar birçok şeylere inanmışlar, fakat biz bugün topraklar altından çıkardığımız sanemleri imana layık bulmayarak antikalık kıymetleri itibariyle müzelere nakletliyoruz. İnsanların ellerinde sınaî birer şekil almış eşya, hep birer fikir mahsulüdür. Eğer bütün fikirlerimizin remzen ve maddeten tespitleri kabil olsa bugün düşündüklerimizden, inandıklarımızdan birçoklarını müzelere kaldırmak icap eder ve istikbalin ilim ve itikat sahalarını yeni fikirlere boş bırakmak için

yavaş yavaş da böyle olacaktır. Gözlerimizin önünde cilvelenen lakin asıllarını henüz tahkik edemediğimiz birçok şeyler var. Hep bu garaip, bu esrar nedir? Gizli bir hokkabazın göz bağcılığı karşısında mı bulunuyoruz? Biz bu nihayetsiz marifethanenin pek aciz seyircileriyiz. Tasdik veya reddimizin hiç ehemmiyeti yoktur. Bizim kabul veya adem-i kabulümüzle bu kâinatta bir zerreciğin mahiyetine halel gelmez. Aklımızın almadığı şeyleri katiyen redde kalkışmamalıyız."

"Ya aklımızın almadığı şeyleri hemen tasdik mi etmeliyiz?"

"Bizim tasdik edip etmememizin hiçbir ehemmiyeti olmadığını söylüyorum. Biz inanalım, inanmayalım, hadisât ezelî, ebedî kanunları dahilinde cereyan edip gidecektir. Bir karınca ayağının hareketini bile keyfimize tabi kılamayız."

"Pek de öyle değil. Bugün insanlar gözlere rüyeti memnu olan şeyleri, *X* şuaı ianesiyle şeffaflaştırıp görüyorlar. Arada havadan başka vasıta yokken yüzlerce fersah mesafelerinden konuşuyorlar. Nakilli bir demir çubukla yıldırımı gökyüzünden yakalayıp toprağa sokuyorlar. Havadan topladıkları elektrikleri bir yere biriktirerek bu kuvvete türlü hizmetler gördürüyorlar. İlim ve fennin irşadıyla birçok şeylerde tabiata hizmetkârlık ettiriyorlar ve daha neler neler yaptırtacaklardır. Tabiat insanı kuş nevinden yaratmamışken işte bugün onlar hilkatin bu ihmaline karşı isyanla kanatlandılar, göklerde kartalların fevkine çıkıyorlar."

"Tabiatın mühim esrarı insanların keşfettikleri bu basit şeylerden ibaret değildir. Şimdi bu ***banalité***'leri[23] bırakalım. Ben sana hikâyeyi, avamî mübalağa ve pürüzlerinden ayıklayarak anlatayım. Sen de kavrayışına göre hüküm ver. Bu Cinli Köşk'ün epeyce uzun bir tarihi var. Fakat ben kısacık söyleyeceğim. Bu binayı Abdülaziz'in seraskerlerinden Celil Paşa yaptırmış. Neden kale şeklini intihap etmiş? Bunun hakikatine vakıf değilim. Belki mesleğine ait bir remz göstermek istemiştir. Yirmi sene sonra Celil

23 (Fr.) Sıradanlık, beylik. (y.n.)

Paşa'nın vefatıyla köşk, yine o zamanların vükelasından Dilaver Paşa'nın tasarrufuna geçmiş. Bilmem ne kadar yıl sonra bu ikinci mutasarrıfın da irtihaliyle verese binayı kiraya vermeye başlamış. Birçok müstecirler girmiş, çıkmış. Bir aralık Katolik rahiplerine verilmiş. Papazlar, bağı imar etmişler, şarap ticaretine girişmişler. O vakte kadar köşkte hiçbir cin, peri eseri görülmemişken ne olmuşsa işte o rahiplerin zamanında olmuş. Bak nasıl... Papazların içinde ispritizmacı, kuvvetli bir medyum varmış. Daima ruhları davetle birçok sualler sorarlarmış. Bir akşam keşişler şarabı çok mu kaçırmışlar, ne yapmışlar... Akıllarına şeytanı davet etmek gelmiş. Bu deliliği yapmışlar. Aleyhillaneyi çağırmışlar. Sarhoş papazları kolayca ifsatla günaha sokmak için iblis koşa koşa gelmiş, evvela akıllı uslu konuşurlarken bağın şaraplarından ona da mı ikram etmişler? İşte nasıl olmuşsa olmuş, köşkün insan bulunan ve bulunmayan odalarında bir curcunadır başlamış. Çatır çatır bina temelinden sarsılıyor. Tavanlardan tozlar dökülüyor. Kapılar açılıp kapanıyor. Camlar kırılıyor. Mahzende şarap şişeleri birbirine giriyor. Fazla içmiş birkaç papazın bî-ruh cesetleri yerlerde yuvarlanıyor. Bir hengâme, bir haşr ü neşr ki, küçük kıyamet... Bu ifsatkâr âlimi avdet eden papaz, medyumlukta ne kadar kudret ve mahareti varsa şimdi melunu def etmek için sarf ediyor, fakat ne mümkün... Şeytanlar odalardan sofalara, sofalardan merdivenlere saldırıp güzergâhlarında insan, eşya, neye tesadüf ederlerse devirerek cirit oynuyorlar. Papazlar böyle birkaç hafta uğraşıyorlar. Şeytanlardan tahliyeye muvaffak olamadıkları köşkü nihayet kendileri terke mecbur kalarak çekip gidiyorlar."

Ben: "Masal..."

Kadri: "Masal mı?"

Ben: "Masal, fakat ilk defa işitilmiş, misali nâ-mesbuk bir hurafe değil. Ben böyle cin tutmuş evlerin, hanların, hamamların hikâyelerini sözleri mevsuk görünen insanların ağızlarından çok dinledim. Ciddi kitaplarda, mecmualarda, salnamelerde okudum, lakin inanmadım."

"Şimdi benim sözlerime de mi inanmıyorsun?"

"Tabii..."

"Efendimi eğlendirmek için hep bunları uyduruyor muyum sanıyorsun?"

"Hayır, uydurmuyorsun. Sen de böylece dinlemiş olduklarını bana naklediyorsun."

"Evet. Ben de böylece dinledim. Fakat senin gibi hodbehod reddedivermedim. Belki ziyade saf olduğum için."

"İhtimal..."

"Bir iman tereddüdüyle benim durduğum noktalarda sen niçin büsbütün münkir kesiliyorsun?"

"Senin imanına tâbiyetimi âmir ortada kati bir sebep göremediğim için. Malumuâliniz, böyle şeylere hatır için inanılamaz."

"Papazlar köşkün bağından güzel güzel şarap ticareti yapıyorlarken niçin uydurdukları bir masalı etrafa işaa ile orayı terk edip gidiyorlar?"

"Anlayamadın mı? Bu pek basit bir şey."

"Anlayamadım."

"Peki, söyleyeyim de anla."

"Dinliyorum."

"Papazlar bağı imar edince bit-tabi mülkün kıymeti arttı. Mal sahipleri kirayı yükselttiler. Cimri rahipler fazla icar vermemekte ısrar ettiler. Aralarında bu ihtilaf büyüdü. Nihayet me'curu tahliyeye mecbur oldular. Papazlar köşkün sahiplerinden intikam almak için bir saniaya başvurdular. Bu suretle köşkü gayet harap bir halde ve bir daha kimsenin tutmaya cesaret edemeyeceği bir sû-i şöhret altında bırakıp defoldular."

"Yamansın Şevki... Şıp diye uydurdun. Fakat ne yalan söyleyeyim, elhak güzel uydurdun. Ama sonrası için bakalım ne söyleyeceksin? Ondan sonra köşke giren müstecirlerin hiçbiri rahat oturamadılar. Papazlar defoldular lakin yerlerine şeytanları musallat bıraktılar. İçerisi vıcır vıcır kaynıyormuş. Çarpılanlar olmuş. Korkudan dilleri tutulanlar olmuş."

"Bu da pek tabii..."

"Nasıl?"

"Bir meskenin adı bir kere cinliye çıktıktan sonra artık onu bu fena namdan kurtarmak kabil değildir. Boyuna cinler görünür, çarpılanlar olur. Yarı ümmi cinci hocaların hüddamlılıktaki[24] şöhretleri de böyle değil mi? Herif bir kere o namı kazandıktan sonra artık sen bu eçhelin hiçbir şey bilmediğini beyhude yere tekrar et dur... Her gün halkı onun bin türlü kerametini ilanla meşgul bulursun."

"Sen ne dersen de... Ben hikâyemin sonuna kadar devam edeceğim. Sen suret-i telakkinle benim bu hususta ki fikirlerimi büsbütün bozamazsın. Ortada birçok ispatlı, şahitli vakalar var. Bu nev hadiseler sırf 'anudâne bir inkârla izah edilmiş olamaz."

"Sen de beni bu cinci hoca masallarına inandıramazsın. Ne tuhaf şey... Evvelden böyle garaip, cinlere, perilere atfolunurdu. Şimdi işinden şeytanlar çıktı."

"Elbette... Papazların davetine melekler gelecek değil ya... Ötesini dinle... Birkaç kiracı daha girer çıkar. Kiminin çocuğu havuzda boğulur, kiminin büyük anasına nüzul isabet eder. Kiminin ahırda hayvanı çatlar. Kiminin bankada parası batar. Her ne kaza ve bela vâki, her ne musibet hâdis olursa cinlerden bilinir."

"İşte sen kendin söylüyorsun."

"Acele etme, gece bahçede, sofada cinlere tesadüf edip de bayılanlar da olur."

"Yürekte bir kere bir vehim doğarsa o bazen karanlıklarda, göz önünde tecessüm de eder."

"Bu sû-i şöhret altında kalan köşk artık sekiz on sene büsbütün cinlere terk olunur. Kimse içinde ikamete cesaret edemez. Mal satılığa çıkarılır, yanaşan olmaz. Nihayet bilmem kaç sene sonra Hayrettin Paşa isminde bir ferik[25] doktor, iştiraya talip olur.

---

24 Hüddamlı; cin taifesinden hizmetçisi bulunduğuna inanılan. (y.n.)

25 General. (y.n.)

Köşk haraba yüz tuttuğundan arazisi pahasına hemen ucuzca kapatır. Uzun müddet soran harabî ve metrukiyeti hasebiyle artık büsbütün in cin yuvası olan ve herkesin gece civarından bile geçmeye cesaret edemediği bu meskenin içinde mum ve ocak yakarak tabip paşanın nasıl oturabileceğine şaşmadık insan kalmaz."

"Bravo tabip paşaya... Ciddi bir ilim ve irfan adamı hiç öyle martavallara kulak asar mı!"

"Paşa, köşkü güzelce tamir ettirir. Herkesin hayretleri karşısında içine yerleşir. Bağı bahçeyi yeniden imara başlar. Fakat köşkte yine hayaletler peyda olur. Gürültüler işitilir. Paşa hiç yılgınlık göstermez. Yetişkin çocuklarına, kadın erkek hizmetçilerine, her nerede cine periye andırır garip şekilli mahlukâta tesadüf ederlerse hemen yakalarına yapışıp karakola teslim etmelerini katiyetle söyler."

"Aşk olsun, tastamam benim fikrimde bir adammış."

"Fakat cinler, kendilerini tutturmadan curcunalarını azıtırlar. Paşa da bütün şiddetiyle bu mucizelere karşı ilan-ı harp eder. İcrası mümkün olan her tedbire tevessülden geri durmaz."

"Gördün mü sağlam fikrinde sabit adamı!"

"Lakin maatteessüf paşayı bir sabah döşeğinde ölmüş bulurlar."

Deminden beri ortalıkta rüzgârdan hiç eser yokken bütün kırlar, bir titreme geçiriyor gibi birdenbire yapraklar seri bir heyecanla hışırdayıp durdu. Fenerin neşesiz, çalık ışığı altında birbirimize bakarak sustuk.

Etrafın bu ani raşesi gayr-i mer'îlerin bize bir işaretleri miydi? Oh, hayır, mümkün değil, bu ihtimale yanaşamam.

Kadri, garip bir işmizazla devam etti:

"Yapılan muayenede paşanın inkıta-i teneffüsten vefatı anlaşılır ve hatta boğulmuş olduğunu söyleyenler de bulunur."

"Boğulmuş olduğunu söyleyenler kimler? Merhumun boynunda müspet tazyik ve bere emareleri var mıymış?"

"Bilmiyorum. Ben ravilerin ravisiyim. Tıbbî muayene raporunda böyle bir kayıt bulunduğunu iddia edenler de varmış."

"Canım, ihtiyar adam, belki ihtinak-ı sadrdan vefat etmiştir. Köşkte cereyan eden her vakadan mutlaka perilere pay çıkarmak istiyorlar."

Bu esnada fenerin içindeki lamba, güya ona biri "püf" demiş gibi sönüverdi. Birden karanlıkta kaldık. Yine sustuk. Vehleten bize pek koyu gelen bu gece karanlığı içinde birbirimizi nâ-muayyen şekillerde birer hayalet gibi görüyorduk. Sanki küre-i arzın geceyle örtülen kısmı bütün zîruhlar gibi uyuyarak dinleniyordu.

Meydan artık cinlere kalmış gibiydi.

Nihayet Kadri biraz değişen sesiyle:

"Bu ikinci tezahür de senin münkirâne, kâfirâne ısrarının üzerine vuku buldu."

"Hangi tezahür?"

"Fenerin sönüşündeki bu ikinci işareti neye atfedersin?"

"Lambanın gazı bitmiş olmasına."

Yine sustuk. Etrafı dinliyorduk. Dimağım peri masallarına karşı daima sağır, müstehzi ve isyankâr olmakla beraber her tarafımızı örten gecenin seçilmez boşluğu içinde birtakım esrar uçuşuyormuş gibi garip bir vakfa kapılmaktan zihinlerimizi kurtarmak kabil olmuyordu.

Kadri, cigarasını yakmak için bir kibrit çaktı. Bu sarımtırak küçük alevi suratıma doğru tutarak:

"Ne o birader? Rengin kaçmış."

"Ben de seni öyle görüyorum."

Cigarasını ateşledi. Üzerine hafifçe püfledikten sonra kibriti yere attı.

Benzim niçin uçmuştu? Öyle şeylere hemen büsbütün itikatsızlığıma rağmen cin hikâyelerinden ürkmüş müydüm? Hayır... Uyku zamanının biraz geçmiş olması, gece serinliği, mide dolgunluğu, hep bunlar benzimi soldurmakta birer küçük âmil olamazlar mıydı?

Kadri cigarasının ilk nefeslerini ağır ağır çekip dumanlarını karanlığa salıvererek hikâyesinin sonlarını zihninden icmale uğ-

raşırken ben de karşımda bir ateşböceği gibi karanlığı gâh delip gâh kaybolan bu parıltıya bakarak bekliyordum.

Nihayet Kadri:

"Kocasının vefatından az vakit sonra zevcesi hiçbir hekimin teşhis edemediği garip bir maraza uğrar ve hastalık ölümle neticelenir. Merhumenin arkasından validesi tecennün eder."

Kadri cigarasını pırıldatarak yine dinleniyor ve galiba cinlere atfen aile içine tırpan atan ölümün, zihnen bir cetvelini tanzime uğraşıyordu. İkimiz de vaktini geçirmiş olduğumuz uykunun ilk hamleleriyle uyuşturucu bir dalgınlığa düşmekteyken birdenbire bacaklarımızın arasından fışkıran bir alevin ışığıyla aydınlanarak yüzlerimizde harareti duyduk.

Bu altımızdan tutuşmak tehlikesinin aniliği karşısında Kadri hemen haykırdı:

"Ne oluyoruz?"

"Cinler bize bu gece mükemmel bir büyücü oyunu oynuyorlar."

"Latifenin sırası değil, bu alev altımızdan nasıl çıktı? Bu üçüncü ve nâ-kabil-i tevil tezahürlerle cinler bu gece bizi imana davet ediyorlar."

Eğildim. Oturduğumuz peykenin altına baktım. Orada kocaman bir gazete tutuşmuş, yanıyordu.

"Kadri, şaşırma," dedim. "Bunda cin, peri işi yok. Altımıza düşmüş bir gazete varmış. O yanıyor."

"Onu kim tutuşturdu?"

"Sen."

"Eğlenme..."

"Eğlenmiyorum. Hakikati söylüyorum."

"Deminden beri karşı karşıya oturuyoruz. Benim eğilip de gazete tutuşturduğumu gördün mü?"

"Sen bu yangını kasten yapmadın. Deminden cigaranı yakmak için tutuşturduğun kibriti iyice söndürmeden aşağıya attın. Orada buruşuk duran gazete yavaş yavaş ateş aldı. Cinlere atfettiğin harikanın aslı, işte bundan ibaret."

"Biz cin lakırdısı ederken birbiri arkasına vuku bulan bu üç tesadüfe ne diyorsun? Ani bir fırtına nefesi, fenerin sönmesi, bu gazetenin tutuşması..."

"İşte buna hiçbir şey diyemem. Ben böyle tesadüflerin garabetine herkesten ziyade şaşarım. Bunlar bir şey değil. Tesadüfün bazen hiçbir akla sığmayan agrebleri vuku bulur. Zannolunur ki bunları idare eden pek rahim, müşfik ve hain, şerir şeytanlar vardır. Bu garabetlerin izah olunamaması işte avamı şaşırtan, akideleri batıllaştıran birçok evham ve sû-i istimalâta yol açan, vahim bir mesele şeklini alır."

"Azizim, bu gece sabaha karşı uzun bir münakaşa kapısı açmamak için bunlara seninle beraber ben de tesadüf diyeceğim. Lakin bu tesadüflerin garabetlerine çok şaşırdığını sen de itiraf ediyorsun ya!"

"Evet..."

"Cinler bu akşam bizim kendilerinden bahsettiğimizden memnun görünmüyorlar."

"Hep bunları birer tezahür sayarsan öyle."

"O halde artık odalarımıza çekilip yatmalıyız."

"Lakin hikâyenin asıl merak ettiğim kısmına henüz gelmedin ki!"

"Neresi o?"

"Cinli Köşk'te o kadar maharet ve letafetle piyano çalan kimdir? Akşamüstü sabah ezanı okuyan müezzinin bu garabet-i halini bilmek isterim."

"Bunları da yarın gece anlatırım."

"Tamam meraklı yerinde romanı kesen tefrikacılara benziyorsun."

"Ben de imdi sana 'Esselatühayrünminennevm'in zıddına, 'Elnevmühayrünmineddırdır'[26] diyeceğim. Yatalım..."

---

26 Uyku, dırdırdan hayırlıdır. (y.n.)

6

Ailesini Ziyarete Gelen Şehit

Dimağımda bu Cinli Köşk'e dair büyük bir alaka uyandı. Fakat nasibimin, beni bu şeytan yuvası hanenin sekenesi arasına karıştıracağı hakikatini keşiften henüz pek uzağım.

Ertesi geceyi iple değil, aslını bilemediğim bir heyecanla çekiyorum. Horozlar öterken ben de döşeğime uzandım. Uyudum mu, uyumadım mı... Bilmiyorum. Rüya mı, hakikat mi... Farkında değilim. Bir kulağımda daima billurî bir piyano sedası, öbür kulağımda çatal çatal bir ezan sesi çınlıyor. Tekinliğine inanmadığım kâşanenin şeametine mi uğradım?

Sabahı ettim. Ve döşeğin içinde ilk gerinmelerle vücudumu yokluyorum. Yorgunum. O alaca uyku, uzuvlarımı kâfi derecede dinlendirememiş. Keyfime karışan yok, lakin uzun müddet yatmak da istemiyorum. Ne istediğimi, nereye gideceğimi, ne yapacağımı bilmiyorum. Yalnız yüreğimde, beni bir yerde, bir lahza rahat bırakmayan bir telaş var.

Kalktım. Giyindim. Ev halkının her biri bir türlü işle meşgul. Bahçeye çıktım, olmadı. Kırda gezindim, eğlenemedim. Bu sa-

bah dakikasından akşamın hikâyeyi dinleyeceğim zamanına kadar olan fasılayı neyle dolduracağım?

Kartal'dan o günün bütün gazetelerini getirttim. Elimden birini bırakıp ötekini alıyorum. Sütundan sütuna atlıyorum. Bir şey anlamıyorum. Anadilimi unutmuş gibiyim. Havadisleri, makaleleri, hikâyeleri muğlak, dumanlı, tatsız, manasız buluyorum. Kütüphanenin raflarını tekmil boşaltıp yine doldurdum. Bir kitabı elime okumak için değil, evirip çevirip yine yerine koyuncaya kadar vakit geçirmek için alıyorum.

İstikametini tayinden aciz bir budala gibi bazen orada burada dolaşırken Kadri'yle göz göze geliyorum. Ruhî buhranımı anlatmamak için başımı çeviriyorum; çünkü Cinli Köşk'ün efsununa yakalanmış olduğumu tutturarak benimle alay etmesinden korkuyorum. Kimseyle konuşmak istemiyorum. Sabitfikre müptela bir deli gibi hep zihnimdekiyle meşgul olmak için yalnız kalmaya uğraşıyorum.

Bin sıkıntı ve sabırsızlıklar içinde, oh, hele akşamı ettim. Guruba yakın bir zamanda kıra çıktım. Dolaşırken bî-ihtiyar, adımlarımın Cinli Köşk'ün tarafına tevcihine kendim de şaşırmaya başladım. Acaba ben hakikaten büyülenmiş miydim? İnanmadığım bir kuvvetin tesiri altında mı bulunuyordum? Ruhlar arasında iddia edildiği gibi mıknatısî incizap var mıdır? Beni oraya çeken kimdir? Ben orada güzel, çirkin bir çehre gölgesi bile görmedim. Bu ruhî haleti nasıl izah edeyim? Kendi "psikoloji"mi teşrih lazımsa diyeceğim ki ben uzun müddet muattıl kalarak kuvve-i inbatiyesi artmış bir tarlaya benziyorum. Oraya kazara düşen en kuvvetsiz bir tohum, çarçabuk dal budak salıvererek bir çınar ağacı oluyor. Kalbim doludizgin bir maceraperest olmuş da haberim yok.

O tarafa yürüdüm. Yürüdüm. Köşkün sihirli rüzgârı, muamma dolu bir esişle yüzüme çarparak sanki beni daha ziyade dil-dade ediyordu. Nereye, kime? Bilmiyorum vallahi... Maddiyyundan[27] bir genç olduğum halde nasibin bizi keyfemayeşâ

27 Maddecilik. (y.n.)

akıbetlere sürüklediğini görüyor ve buna inanmak ıztırarında kalıyordum.

Birdenbire kulaklarımda piyanonun bir iki sihirkâr nağmesi titredi. Bütün sinirlerim hoş bir tesirle sarsıldı. Veda ufkuna indikçe daha ziyade kızaran güneş... Dalgalar arasında kaynaşan, hesapsız "palet"ler... Sönen günün meselelerini sinelerinde tekrar tutuşturmaya uğraşan bulutlar, bir akşam evvelki manzara bütün bedii ve hülyaî güzellikleriyle yine gözlerimin önünde canlandı.

Yavaş yavaş yine o sihir âlemine, pek nadir anlarda, hayatın bize lütfen ibda ettiği dünya cennetine giriyordum. Adi yaşayışın yeknesaklığından bazı bedbaht insanların esrarla, morfinle, kokainle dimağ ve zihinlerini zehirleyerek girdikleri şeytanî, tehlikeli cennete sınaî sekre muhtaç olmaksızın, tabii ve hemen ruhanî bir kapıdan dalıyordum.

Beynime sarhoşluk, yüreğime tarif olunamaz bir inşirah veren bu ahengi, bu ilahi nağmeleri dinlemek için yine zeytin ağacının köklerinden müteşekkil tabii sandalyeye oturdum.

Meleklerden geldiğine kail olduğum semavî bir terennüme, piyanonun perdeleri titreyerek, inleyerek, gâh yükselip gâh sönerek refakat ediyordu. Güfte Fransızcaydı. Ruhumun bütün baygın dikkatiyle kulak verdim. Sinirlerimde dalgalanan mısralar şunlardı:

Ècoutez Ia chanson des Heures
Monter sous Ie frisson du soir:
Les unes portent de I'Espoir
Au cœur étreint d'un chagrin noir
Où bien des chimères demeurent
Les Heures qui chantent, qui pleurent

Akşamın raşeleriyle yükselen dua saatlerinin terennümlerini dinleyiniz

Bazıları, yeisle kararmış gönüllere ümit getirir
O gönüllerde ki birçok hayalât (kuruntular) yatar
Terennüm eden, ağlayan dua saatleri

Ruhumda bu ilahi nağmelerle beraber göklere yükselerek cennetlere uçmak istiyordum. O esnada bilmem nasıl ve nereden, önündeki merkebini süren bir köylü peyda oldu. Hayvanın iki yanındaki ufak küfelere öteberi doldurmuş, kıranta[28], kısa boylu bir adam. Eşeğe, "Çüşş!" dedi. Kendi de durdu. Bu akşam ilahisini bir müddet dinledikten sonra ellerini kaldırdı, bir dua mırıldanarak avuçlarını yüzüne sürdü. İki üç defa etrafına bakındıktan sonra sıyanetkâr bir sesle:

"Evlat, galiba bu köyden değilsin. Bu vakit buralarda dolaşma, çarpılırsın. Bu kızın yanık sesi çok delikanlıları tutuşturup kül etti. Türküsünü duyan, yüzünü gören, derhal ona âşık olur. Bundan kurtulamaz. Çünkü bu kız sureta insan fakat hakikatte peridir. Gençliğine yazık... Şimdi kocakarı ezan okumaya başlarsa işitenin kırk yıl işi rast gitmez."

Bu semavî nağmelere ihtiyar köylünün sesi karışması canımı sıktı. Lakin bu esrarlı köşke dair biraz malumat alabilmek merakına da galebe edemeyerek sordum:

"Ezan okuyan bu kocakarı kimdir?"

"Türkü çağıran kızın büyük anası."

"Neye ezan okuyor?"

"Kendisi karışıktır."

"Ne demek karışık?"

"Ötekilere karışırsa böyle derler."

"Niçin akşamüstü sabah ezanı okuyor?"

"Divanenin fiilinden, sözünden sebep sorulur mu?"

"Ezanı bitirdikten sonra birtakım şeyler söylüyor."

"Muharebede şehit düşen torunu Şevket Bey'i çağırıyor."

---

28 Saçları ağarmaya başlamış orta yaşlı erkek. (y.n.)

"Çağırmakla hiç ölü gelir mi?"

"Gelir."

"Babacığım, sakalın ağarmış."

"Elbette, yaşlanınca ağarır."

"Fakat hâlâ çocuk gibi söylüyorsun."

"Neden?"

"Seslenince ölüler gelseydi herkes akrabasını mezardan tekrar eve çağırırdı."

"Şehitler ölü değildirler. Onlar daima sağdırlar.[29] Ölümlerinden sonra yine gaza ederler. Bu dünyada kalan akrabaları içinde cennetlikler varsa gelip onlarla görüşürler."

"Bu zavallı divane kadın cennetlik midir?"

"Şüphesiz."

"Böyle ezan okuyarak bağırıp çağırmasının bir faydası oluyor mu?"

"Olmaz mı hiç? Torunu gelir, görüşürler."

"Ne biliyorsun?"

"Gözümle gördüm."

"Baba, amma yapıyorsun ha!"

"Vallahi gördüm. Billahi gördüm. İnanmazsan abdest alarak Kelam-ı Kadim'e el basıp da söyleyeyim. Yalnız ben görmedim. Köylüden beş altı kişi daha gördü. Evvela Hacı Bayram'ın oğlu Emin gördü. Köye geldi, anlattı. Biz de böyle senin gibi ilkin inanmadık. Birçok geceler buralarda dolaştık. Ağaçların ardına saklanarak gözetledik. Nihayet rast geldik."

"Hayalâta kapılmış olmayasınız?"

"Hayır, şimdi seni nasıl görüyorsam işte onu da ayan beyan gördük... Birimiz, ikimiz aldanmış olabilir. Fakat dokuz on kişiye ne dersin?"

"Şehit ne vakitleri geliyor?"

---

29 Bakara, 154. "Allah yolunda öldürülenlere 'ölüler' demeyin. Hayır, onlar diridirler. Fakat siz sezemezsiniz." (y.n.)

"Gece yarısından sonra."

"Ne kıyafette geliyor?"

"Şehit düştüğü asker urbasıyla."

Saf adam o kadar itminanla söylüyordu ki iddia ettiği kanaatin yalnız dilinde değil, kalbinde de kuvvetli bir imanla titrediğini hissediyordum. Bu ihtiyar köylü, yalan söylemiyordu. Fakat şüphesiz o aldanmıştı. Ben, münevver bir şehirli, o kadar kolay aldanamazdım. Köylü nasıl aldanmış, aldatılmıştı? Ne yolda bir vaka karşısında kalıp da garabeti seçemeyerek böyle yanlış bir zehaba kapılmıştı?

Bu akıl almaz muammanın şiddetli merakı beynimi sardı. Katiyen, mutlaka halline uğraşmayı tasmim ettim. Bu işin içinde, sesini işiten, yüzünü gören her delikanlıyı aşkla çarpan bir peri kızı bulunması da beni efsunladı. Sevdasıyla beni de çarpsın, perilere uğramak nasıl oluyormuş, anlayayım. Temiz, saf kalpli, sade akıllı köylülerin tutulmuş, binaenaleyh kanmış, inanmış oldukları "birsâm" halinin nefsimde de tecrübesini etmeyi çok istiyordum. Bakalım ben de aynı kanaate düşecek miydim? Bazı gecelerde büyük validesini ziyarete gelen şehit Şevket Bey'in yolunu ben de bekleyecektim. Köylülere görünen bu sevgili, bu aziz ölü niçin bu tezahürüyle beni de müşerref etmesin?

Köylü ihtiyar, oralarda bî-vakit dolaşmanın tehlikesini anlatarak pederâne nasihatlerini bana tekrar et[tik]ten sonra merkebini sürüp gitti.

Ahenk sustu. Lakin gittikçe koyulaşan karanlığın içinde bu lâhutî musikinin dalgaları daha uzak ve esirî bir membadan dökülerek daha hazin ve esrarlı bir tesirle kulaklarımı okşamakta devam ediyor gibiydi ve yine bir akşam evvelki kâbusa tutuluyor gibiydim. Oradan ayrılmak istemiyordum. Bende geceden esrarını söylemesini rica eder, istirhamkâr bir hal vardı. Hemen dakikadan dakikaya etrafımda bir mucize zuhuruna intizarın heyecanını çeker bir garabet içindeydim. Bu istiğrak halinde zamanın geçiş müddetini pek seçemedim. Ne kadar vakit oldu, bilmiyorum.

Yine birdenbire yeni buluğa ermiş bir aptal çocuğun, inceli kalınlı, pürüzlü, zurnamsı sesiyle bulunduğumuz zamanla makusen sabah ezanının "Hayyealassalah ve Hayyealalfelah"ları karanlığı ihtizaza getirmeye başladı. İşitenin kırk yıl işi rast gitmezmiş. Bu rivayetin sıhhatini tecrübe için kırk yıl bu iddianın peşinde sebat eden metin akıllı adamın kim olduğunu bilmiyorum ve bir bilen bulunduğuna da ihtimal vermiyorum. Tandırnameye[30] benzeyen bu mütearifenin doğruluğunu da yarın ve öbür günkü işlerimin iyi gidip gitmemesiyle anlayacağım.

Akşamla sabah arasındaki mesafeyi hazf ederek bütün kelimelerin takdim tehiriyle yanlış okunan bu ezana "Aziz Allah celle şanü" takriminde bulunamazsam da üzerimde şeameti kırk yıl devam edecek bir uğursuzluk isnadını da yüreğim bir türlü kabul etmek istemiyordu.

Ezan bitti. Dün akşamki kafiyeli sözler mevlit gibi yine makamla tekrar edildi. Bu hazin operanın repertuvarı galiba işte bundan ibaretti.

Evvela çalgı, şarkı, sonra mevlit, mersiye... Cinli Köşk'ün bu karanlıktaki konserini benden başka dinlemeye cesaret eden yoktu. İhtiyar köylünün sözlerinde kaç kırat hakikat var? Tahlili müşkül. Henüz çarpılmadım. Peri kızının yüzünü gören, sesini işiten derhal ona âşık olur, dediydi. Henüz yüzünü görmedim fakat sesine vuruldum. Bu ihtarın isabetini inkâr edemeyeceğim. Beni oralarda tutan, bu sesin cazibesiydi. Yüzünü görsem ne olacağım? Bu tehlikeli bir temenni; fakat görmesini çok arzu ediyorum. Bu şiddetli dileğimin husulü için her kaza ve belaya karşı koymaya hazırım.

Karanlık arttı. Kırlar gecenin siyah yorganına büründü. Her şey saklandı. Etrafım muzlim bir muamma kesildi. Cinli Köşk, canlı bir ejderha gibi üfürdü. Şişti. Gündüzki cesametine nispeten bir kara dağ heybetini aldı. Bu simsiyah kütle şimdi karşımda

30 Tandır başında oturulurken söylenen veya okunan masal. (y.n.)

sessiz, fakat korkunç uyuyor. Tepemde mütemadiyen bana göz kırpan yıldızlardan başka geceyle müşafeheme vasıta kalmadı. Kalbimde bilmem nasıl, etrafımda elleri hançerli gizli düşmanlar geziniyor gibi bir ürküntü peyda oluyor.

O füsunkâr musiki, o gamlı ezan nağmelerinden sonra gece siyah şarabını içirerek beni mest etti. Biraz sendeleyerek ayağa kalktım. Kadri Bey ailesini yine meraka düşürmemek için gitmeliyim.

***

Köşkte yine lambalar yanmış, sofra kurulmuş, bütün aile halkı gelmeme intizaren kapılara, pencerelere üşüşmüştü. Her ağızdan yükselen, "Beyefendi neredeydiniz?" suallerine, "Yine dün akşamki ecinnili yerde," cevabını verdim. Bu sözüme karşı en büyük hayret nidası koparan Nimet Hanım:

"Ne cesaret Allahım, ne cesaret... Haydi dün akşam oranın tekinliğini bilmeyerek gitmiştiniz. Lakin bu gece bile bile nasıl gittiniz?"

"Memnu şeylere inhimakım ziyadedir. Gittim, fakat işte görüyorsunuz ki çarpılmadan geldim."

"Herhangi bir şey hakkındaki böyle rivayetler büsbütün boşu boşuna çıkmaz."

"Evet, hakkınız var."

"O halde!"

"Oranın tekin olmadığını şimdi ben de biraz tasdik eder gibiyim."

"Beni daha ziyade meraka düşürüyorsunuz. Rica ederim söyleyiniz, nasıl?"

"Cinler beni çarpmadılar, fakat diğer suretle efsunladılar."

"Aman, lütfediniz, ne gibi?"

"Meyhaneden kendini alamayan bir akşamcı gibi, şimdi gurup zamanı oraya gitmeden duramıyorum. Gizli bir kuvvet, müthiş bir mıknatısiyet beni çekiyor."

Kadri Bey, öteden boğmaklı bir kahkahayla söze atılarak:

"Şevki Bey'imiz cine, periye inanmaz. Ehemmiyet vermez fakat aşkı da inkâr edemez ya!"

Ben şaşalayarak, "Anlayamadım," dedim.

O, müstehzi kahkahasını şimdi daha gürültülü tekrarlayarak:

"Oğlum, bilirim, inkârı sever bir çocuksun. Fakat saklama... Seni oraya cezbeden 'Şahika' Hanım'ın sevdasıdır."

"İnanınız bu ismi ilk defa işitiyorum. Bu hanımın katiyen yüzünü de görmüş değilim. Bence namı, şahsı meçhul bir hüsne nasıl âşık olabilirim?"

"Adını duymadınız, yüzünü görmedinizse mahirâne, tatlı piyanosunu, ruhnevaz sesini de işitmediniz değil ya! Şevki, hayatın sarplıklarına atılan, dikenleriyle, çetinlikleriyle uğraşmayı seven bir gençsin. Lakin bu aşkta ileri gitmeye özenme. Çünkü Şahika Hanım pek hoştur, güzeldir, bî-bedeldir ama senden evvel perilerin maşukasıdır."

"Periler kendi cinslerini bırakıp da insan severler mi?"

"Beşerin bazen pek müstesna güzellerine tutulurlarmış."

"Kadri, birader, bu sözlerinle beni tahzir değil, bu maceraya büsbütün teşvik ediyorsun. Periler maşukasını sevmek ve sonra gözlere görünmez bu rakiplerle kanlı bıçaklı oluncaya kadar uğraşmak, işte her yiğide müyesser olmayan fevkalbeşer bir kahramanlık..."

"Demek ki insanlarla cidalden artık zevk almıyorsun, cinlerle, perilerle uğraşacaksın."

"Sen söylüyorsun birader. Ben bir peri kızına âşık olmuşum. İşte bu *banal* bir sevda değil. Nasibimin önüme çıkardığı böyle yüksek bir maceradan niçin kaçınayım?"

"Evet... Evet... Sinema kahramanlarını imrendirecek bir macera!"

"Şaka bertaraf Kadri... Senin bana dün gece anlatmaya başlayıp da sonunu getirmediğin hikâyeyi şimdi orada bir ihtiyar köylü tamamladı."

"Oh oh... Vaka kendi kendine yürüyor."

"Yarı hayalâta benzer bir âleme giriyor gibiyim. Ezan okuyan büyük validenin cinnetini, şehit Şevket Bey'in bazı gecelerde aile yurdunu ziyaret ettiğini öğrendim."

"Ölülerin dirildiği, akıllıların çıldırdığı bir yerde kısmet aramaya kalkana muvazeneli bir kafa sahibi diyemeyeceğim."

"Azizim, ben macera aramadım. Macera geldi, beni buldu. Her işittiğine inanan saflardan değilim. Bu cin peri masalının guguğunu meydana çıkarmaya azmettim. Bu tetkik ve faaliyetim esnasında talihim beni Şahika Hanım gibi müstesna bir hüsne zevç yaparsa ne devlet!"

7

Gece Cinli Köşk'ü Tavaf

Büyüye inanınız. Fakat üfürükçü hocaların kargacık burgacıklar, türlü muskalar, tılsımlarla pahalı ucuz, müşterisine göre yaptıkları büyülere değil. İnsan kendi kendini büyülüyor. Buna şimdi *autosuggesition* yani "telkin-biz-zat" diyorlar. İşte sevda bu kabildendir.

Herhangi bir simanın meclubu olduğunuz vakit artık kendinizi alamazsınız. Sağa kıvranırsınız olmaz, sola dönersiniz olmaz. Bu aşktan silkinip kaçmak mümkün değil. Ortada mevcut ağır manalara mebni sevgilinizin kucağına atılmak da çok tehlikeli. Kimseye sezdirmemeye uğraşarak hazin hazin, için için yanarsınız. Erirsiniz. İnsanın ağzından bazen tekmil vücudunu tutuşturacak alevli nefesler çıktığını görerek masalına inanmadığınız zavallı Âşık Kerem'in felaketini tasdik edersiniz.

İşte şimdi ben bu halde gibiyim. Seviyorum. Kim? Tasrihe hacet yok. Şahika Hanım'ı... Yüzünü görmeden tutulmak... İşte asıl felaket orada... Sevdamın şiddeti, bu gözü bağlı, hülyaî ta-

aşşuktan ileri geliyor. Görmüş olsaydım yüzünün çizgilerinden belki birkaçı hoşuma gitmeyebilirdi. Dimağım kendi kendine işledi. Kafamda fevkalbeşer bir huri tebellür etti. Muhayyilem, aşkın tersim ettiği bir şekil doğurdu. İşte şimdi, kendi yarattığım bu saneme tapıyorum. Bu hayalî kopya, aslına muvafik mı? Değil mi? O sonra anlaşılacak...

Akşamüzeri Cinli Köşk'ün önünde rast geldiğim ihtiyar köylü bana, "Bu kızın türküsünü duyan, yüzünü gören hemen ona can u dilden âşık olur," dedi. Böyle şeyler eski zamanın peri masallarında duyulurdu. Efsaneler karşımda hakikat oluyor. İnanmadığıma uğradım. Yüzünü görmedim ama sesini işittim. Belki büyü beni kulaklarımdan tuttu. Saf köylüye hak veriyorum.

Herkes şekil ve endamını zihninde taşıdığı sevgilisinin müteahassiridir. Ben henüz göremediğim maşukamın divanesi oldum. Onun iştiyakıyla yanıyorum. Görürsem ne olacağım? Şimdi ruhum, bütün feveranıyla onu görebilmek hedefine döndü. Lakin ne vakit? Nasıl? Nerede?

Cinli Köşk, eflake ser çekmiş ağaçların yeşilliklerine gömülü periler hisarı, içindeki feriştah, eskiden Çin imparatoriçelerine denildiği gibi, güneşin kızı... Bazen yaldızlı saltanat arabalarında sokağa çıkmak ihtiyacında bulunsa bile yüzü mücevherli yelpazelerle örtülür. Çünkü fevkalbeşer hılkiyetindedir. Kendine bakan gözleri yakar.

Hemen hemen bunun da ona andırır cihetleri var. Şahika'ya, pencereye, bahçeye çık, seni göreyim, denemez. Ondan mülakat talep olunamaz. Bu Tur-u Sina, bin bir kelamına ben nasıl nail olacağım?

Şahika hiç mi dışarı çıkmaz? Nasıl yaşar? Âdetleri, merakları, eğlenceleri nedir? Bu esrarı istizah için her kime müracaat ettimse, sadra şifa verecek bir cevap alamadım. Kadri'den bir şey sormaya korkuyorum. Çünkü o daima beni bu sevdadan vazgeçirmeye uğraşıyor.

Nihayet çarpılmayı, çıldırmayı göze aldırarak bu periler sarayının etrafında dolaşıp kendi kendime tahkikata uğraşmaktan başka meseleye bir hal çaresini bulamadım. Gündüz bahçede rençper gibi çalışan köşkün halkı, bir gece saat ona gelmeden hep uyumuşlardı. Uyanık bir ben varım bir de gönlümün lâyetenahîsinden nurlu yüzüyle bana bakan on dört gecelik değirmi[31] ay...

Arzın bu sadık feza arkadaşı güneşten aldığı altın ziyayı gümüşe tahvil ederek tepemizden aşağı saçıyor. Zannedersiniz ki bütün kırlara, dağlara, bayırlara simin bir galvano[32] vurulmuş. Toprağa nur yağarak teressüp etmiş. Aydınlık, berrak, lekesiz bir gece... Bu durgun mehtabın altında kâinat uyuyor. Ağaçlar bu sükûnet içinde sanki derin birer tefekkür tavrı almışlar. Dünya o, gündüzün bildiğimiz zemin değil, başka hazin, müphem bir âleme benziyor. Sanıyorsunuz ki şu gümüşlü yokuştan çıksanız cennetin birinci katına varacaksınız. Şu patikanın kavsini dolaşsanız bir esrar âlemine karışacaksınız. Öyle geliyor ki biraz ötedeki korucuğun içinde fısıldaşan, sevişen periler var...

Odamın penceresi önündeyim. Dirseğim söğede[33], çenem avucumun içinde... Gözlerim uzaklarda, Yakacık, Çalkantı sırtlarını dalgın, serseri dolaşıyor.

Tabiatın hülyalara bürünmüş olduğu şu anda acaba Cinli Köşk ne âlemde? Sekenesi ne esrar yaşatıyorlar? Etrafa ne efsunlar saçıyorlar?

Bu suallerime yine kendim şöyle cevaplar verdim:

"Mademki cine, şeytana, periye, meleğe imanın yok, git, ne olduğunu gör. Çarpılmaktan mı korkuyorsun? Zaten yarı çarpılmış demeksin. Ya bütün bütün çarpılırsın yahut bazı esrara erersin. Bu gayr-i mer'îlere rast gelmek, onlarla mülakat yapmak...

---

31 Yuvarlak. (y.n.)

32 Elektroliz yoluyla yapılmış resim klişesi. (y.n.)

33 Kapı ve pencerenin yerleştiği kasa, çerçeve. (y.n.)

Bu ne büyük muvaffakiyet... Onların da şerirleri, munisleri varmış. Her zaman fenalık etmezler ya, bazen de iyilikleri dokunması muhtemel değil mi?"

Kıskandırmamak için güneşe yüzünü göstermeyen Şahika Hanım, belki aydan çekinmez. Belki bu mehtap onun bahçede seyrana çıkmasına müsait bir gecedir.

Gidip Cinli Köşk'ü tavaf etmek arzusu zihnimde birdenbire bir volkan gibi fışkırdı. Artık beşerî mantık, mülahaza, muhakeme ve korkuların hepsi beni terk etti. Gitmeye karar verdim. Alelacele, hafifçe giyindim. Tahtaları gıcırdatmadan, yavaş yavaş merdivenlerden indim. Köşede Kadri'nin bekçi sopası kadar iri bir bastonu duruyor. Bilmem nasıl, bir sevkitabiiyle elim bu matrağa uzandı. Onu aldım. Üzerimde başka silah yok. Hem cine, şeytana karşı silah ne para eder? Hırsıza, hayduda tesadüf etmeye de hiç ihtimal vermiyorum. Çünkü o saatte, ıssız dağ başında av yakalamak için hangi şaşkın sârik dolaşır? Zaten Cinli Köşk'ün o civarda en cesur haydutları alargada[34] tutacak müthiş bir şöhreti yok mu?

Çarpık sürmesini çekerek kapıyı açtım. Dışarı çıktım. Yola düzüldüm. Şüphesiz ki bu benim için büyük macera gecesiydi. Cinli Köşk'ün etrafında kazara beni görenler olursa ya cinnetime veya perilerle karışık olduğuma hükmedecekler ve belki korkarak benden de kaçacaklardı.

Elimde sopa, dilimde *Les Moutons* marşı, mehtabın yerlere serdiği gümüşlü tülleri çiğneyerek gidiyordum. Ağustosböcekleri uyuyan tabiata çırıl çırıl ninnilerini söylüyorlar. Başka ses duymuyorum. Etrafta in yok, cin yok. Belki hepsi köşke toplanmışlardır. Şahika'nın musikisini dinliyorlar. Belki de vücut vücuda çarliston[35] oynuyorlar. Müsamereye beni kabul ederlerse hiç çekinmeden aralarına karışacağım. Çarşambadır çarşamba curcu-

34 Uzakta, açıkta. (y.n.)

35 Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da yaygınlaşan dans türü veya bu dansın müziği. (y.n.)

nasına, hayır, perşembedir, diyecek kadar budala değilim. Belki hoşlarına gider de bir lütuflarına uğrarım.

Köşkün önüne geldim. Binayı karaltıları arasında saklayan ağaçlarda dar-ül-esrara benzer korkunçluk var. Nurlu tebessümle her tarafı aydınlatan mehtap bile sanki oraya girmekten ürküyor. Bağ bahçe geniş, etraf uzun uzun duvarlarla muhat. Birkaç cihette müteaddit kapılar var. Hepsi kapalı. Bu bitmez tükenmez duvarların etrafında dolaşmaya başladım. Başka ne yapabilirim? Henüz şüpheli bir şeye tesadüf etmedim. Dört yanım yoğurt dökülmüş gibi mehtap. Oralarda bir gölge kımıldasa göreceğim. Lakin ne ses var ne hareket... Beni pusuya düşürmek için acaba ecinniler oyun mu ediyorlar?

Bu kadar sulh ve sükûnet içinde uyuyan bir köşke cinli namını niçin vermişler? Gündüzler bizim, geceler iyi saatte olsunların... Onların tamam curcuna zamanı değil mi? Bahusus benim gibi didarlarına müştak bir mütecessis gelmiş de yuvalarının etrafında dolaşıyor. Gözüksünler, benimle konuşsunlar, vücutlarına iman edeyim, şan ve şöhretlerini âleme bildirmek için gazetelerde namlarına reklamlar yapayım. Neredeler? Of, meydanda ne peri var ne insan... Buraya geldiğim gibi hiçbir şey anlamadan, kalbimde yine o büyük merakla mı döneceğim?

Onları kızdırmak, kışkırtmak için ne yapılır bilmiyorum. Bilsem her şeyi göze aldıracağım. Döne dolaşa yoruldum. Mahut zeytin ağacının kökü üzerindeki iskemleme oturdum. Cinlerin beni adam yerine koymadıklarına münfail, öyle dalgın düşünüyordum. Birdenbire hicranlı bir gönülden kopan bir enin gibi köşkten nağmeler boşandı. Piyano, keman, kadın sesi... aman Allahım, muhtelif membalardan çıkan bu üç sedanın birbiriyle kaynaşmasında ne tatlı ne bayıltıcı bir ahenk vardı...

Notanın ilk satırında kulaklarım havayı tanıdı. Chopin'in *Geceler*'i[36] çalınıyordu. Varşova kurbunda doğan, müteverrimen

36 *Nocturnes.* (y.n.)

sanata gözlerini yuman bu musiki dehasının çok müteali, çok hassas dimağında yaratılan bu müessir nağmeler, vefatından üç rub' asır sonra şarkta bir Türk evinin pencerelerinden mehtaba hazin eninle saçıyordu. Her şey ölüyor, deha ölmüyor. Dehaet, işte bu ölmemezlikte... Bilmem ki dâhilerin ebediyetle bu akrabalıkları nedendir?

Piyano, hıçkırıklar dalgalandırıyor, keman inim inim ağlıyor. O anda orada mehtap olmasına rağmen kadın sesi, gecenin zulmetleri içinde bayılıp bayılıp ayılarak titrek figanlarla fezanın yıldızlarına doğru süzülmeye, göklerden teselli aramak için arzdan kurtulmaya uğraşır gibiydi.

Bu konserin müessirleri peri mi? İnsan mı? Ne olursa olsun... Beni en hassas damarlarımdan vuruyorlar. Efsunluyor, bitiriyorlar... Zannetmem ki o piyano perdelerini okşayan elin, o kemanın yayını çeken sinirlerin, o sesin yükseldiği hançerenin sahiplerinde insanı çarpıp sakat edecek, öldürecek, şerir birer ecinni tıyneti bulunsun. Chopin'in yüksek sanatını ağlatan böyle bir gecede, onun rakik ruhunu şad eden bu konserde ben çok nazik, çok rahim, hassas insan yüreğini hâkim görüyorum. Hayır, böyle artistlerin bedenleri habis şeytan ruhlarına mahfaza olamaz.

Ahengin membasına yaklaşmak istedim. Beni çarparsa da böyle periler çarpsın. Ruhum bu zülalin kaynağından avuç avuç teessür içerek yıkanıp tazelenmek arzusuna düştü. Duvarın konsere en yakın noktasını bulmak için yine köşkün etrafını devre başladım.

İçeriden dalgalanan ahengin kulağa en ziyade kuvvetle çarptığı mahalli buldum. Tamam o noktada ve hemen duvara bitişik, iri gövdeli, yüksek bir zeytin ağacı var. Ona tırmanırsam hem konseri yakından dinleyeceğim ve hem de, ihtimal ki, duvarın hariçten gizlediği esrarın bir kısmına da vakıf olabileceğim.

Sopamı yere bıraktım. Ağacı kucakladım. İki üç kulaçta üst dallara fırladım. Orta yerde geniş bir çatal var. Ata biner gibi bacaklarımı iki tarafa sallandırarak oraya oturdum. Köşkün şi-

malindeyim. Ay cenuba müteveccih bütün nurlarını deniz cihetine yağdırıyor. Bulunduğum taraf çok loşlaştı. Hele duvarın dibi, hemen seçilmez bir kesafet aldı. Fakat nağmelerin dışarı süzüldüğü pencerenin tamam karşısındayım. Kulaklarımı okşayan musikinin sihriyle sarhoş oluyorum. Dalların arasından elenen mehtabın yere serdiği abraş[37] ışıkla bahçenin ufak bir kısmını seçebiliyorum. Fakat her taraf hal-i tabiatta... Kımıldayan bir şey yok. Ben cinler meskeninde bulunduğumu tamamıyla unutmuş gibiyim. Üzerinde tünediğim ağacın dibinde birdenbire hafif bir hışırtı oldu. Aşağı baktım. Altımda simsiyah bir vücut oynuyor. Hımm... Varan bir... Kendi kendime, "İşte, nihayet teşrif ettiler," dedim. Her ne garibeye uğrasam yüreğimin asla tezelzül bilmeyen, büyük itikatsızlığına rağmen, ne yalan söyleyeyim, içim hop etti. Korkuyor muyum? Galiba... Çünkü bir meçhul karşısındayım. Bu kara ve müteharrik kütlenin o kadar geniş kırları bırakıp da bulunduğum ağacın altına sessizce sokulması benimle bir alışverişi olduğunu gösteriyor. Buna da dostâne bir yaklaşma diyemeyeceğim.

Üzerimde kendimi müdafaa edecek bir silah yok. Böyle musallatların, "Allahım, püf ya mübarek!" demekle defolacaklarını aklım hiç kabul etmez. Her ne de olsa evvela düşmanımın nevini tayin etmek lazım... Cinler, hayvan, insan, her nev şekle girebilirlermiş. O ana kadar hiç inanmadığım bu hurafelerden şimdi mana çıkarmaya uğraşıyorum. Eğer bu altımdaki mahluk, hayvan postuna girmiş bir cin ise şimdi ağaca atlayacak. Onunla göz göze geleceğim. Korkunç suretini yakından göreceğim. Fakat tuhaf şey, ağaca saldırmıyor. Bekliyor. Bu niyeti belirsiz zâirin şeklini seçebilmek için ağaçtan biraz eğildim. Karanlık geceden daha siyah ve galiba dört ayaklı, sıpa kadar yüksek bir meret! Belki alelade bir canavar[38]... Fakat o cüssede, o renkte, oralarda ne

37 Çarpık, eğri, düzgün olmayan. (y.n.)

38 Kurt, domuz gibi cana kıyan yaban hayvanı. (y.n.)

renk canavar olabilir? Belki ayı, belki sırtlan... Her neyse... Lakin benim ağaçtan inmemi orada boşuna beklemiyor.

Mademki ağaca hücum etmiyor, sabaha kadar tüneğimden aşağı inmem. Gündüz olunca, cin, canavar her neyse, o da elbette altımdan defolur.

Ben böyle kendi kendime teselli aramakla meşgulken bir de ne göreyim? Bu gece umacısı eğildi, yerdeki sopamı ağzına aldı, gitti. Besbelli, maksadı beni bütün bütün müdafaasız bırakmak... Bu adeta ayının, sırtlanın yahut herhangi bir hayvanın düşünemeyeceği bir kurnazlık. Bu, insanî bir ihtiyat...

"Ohh, defoldu," dedim. Biraz geniş nefes aldım. Tekrar gelecek mi? Aşağıya atlayıp hemen kaçayım fakat sopam yok... Hücum ederse kendimi neyle müdafaaya kalkacağım? Bu cinsi belirsizlerin birkaçı birden üzerime saldırırlarsa?

Çok geçmedi, bu ferah nefesimi bir tıkanıklık takip etti. Çünkü dört ayaklı umacı, duvar dibinin karaltısı içinden katran akar gibi koşa koşa geldi. Yine ağacın altına oturdu.

Sopayı gittiği yere bırakmış. Dört ayaklı ama insan akıllı bir mahluk... Sinirlendim. Duvarın üzerinde seçtiğim ufak bir taşı uzandım, aldım. Ne olursa olsun, dedim. Tepesi budur diye yukarıdan bıraktım. Vay efendim, aşağıdan gök gürler gibi havlamadır koptu. Beni göz hapsine alan bu karakoncolosun cinsi anlaşıldı. Köpek ama siyah manda yavrusuna benziyor. Yerli mahsulü değil. Hediyelik, numunelik bir şey... Sanki zannedersiniz ki sekiz on köpeğin kalın seslerini kara cümle[39] yaparak bunun boğazına tıkamışlar. Onun tek ağzında bir sürü azgın kelbin kuvveti var. Nevi köpek ama kaplanlarla dalaşacak bir çapta. İlk tecavüzün tarafımdan sudurunu artık bir türlü hazmedemiyor. Kuduruyor... Köpürüyor... Ağaca atılmaya başladı. Arka ayaklarının üzerine kalktığı zaman boyu iki metreden ziyade uzuyor. Bütün hiddet ve şiddetiyle hopladıkça üçü de geçiyor. Hemen

39 Dört işlem. (y.n.)

hemen ayaklarımdan kavrayacak kadar bana yaklaşıyor. Ben köpek dişinden kurtulmak için ağaca kaçan zavallı bir kedi vaziyetinde kaldım. Zeytinin daha üst dallarına tırmanıyorum. Kuduzun havhavları gecenin sükûnetini yırtarak etrafta akisler yapıyor. Dağlardan köpek sürüleri buna cevap veriyorlar zannolunuyor.

Köşkte konser sustu. Harap panjurlardan biri açıldı. Nazik, körpe bir kadın sesi:

"Hurşit, Fettah, neredesiniz?"

Çok sürmedi, bu çağırışa kaba, kart erkek sesleri cevap verdi:

"Buradayız efendim."

"Panter neye kuduruyor böyle?"

"Köşkün yakınında yabancılar olmalı. Biri buraya yaklaşınca o hayvan böyle kuduruyor."

"Bu saatte Cinli Köşk'e yaklaşmaya cesaret eden bulunur mu? Koşunuz, bakınız, kime havlıyor!"

Yüreğim bana diyordu ki:

"İşte bu ruhnevaz ses Şahika'nındır. O söylüyor."

Bu latif ses kulaklarımı okşarken bir taraftan da beynim karışıyordu. Çünkü uşaklar, köpeğin kime havladığını anlamak için gelecekler. Ben ağaçta görecekler, tabii, oraya neye çıktığımı, kim olduğumu soracaklardı.

Aşağıya insem köpek ısıracak, yukarıda kalsam hizmetkârlara yakalanacağım. Bu iki tehlikeden kurtulmak için havaya uçamam ya... Bu imkânsızlığın içinde ne yapacağımı tayine vakit kalmadan herifler ağacın altına geldiler. Köpeğin sıçrayıp sıçrayıp zeytinin üst dallarına doğru havlamasından bilâ-istinbat başlarını yukarı kaldırınca beni tünekte hemen gördüler.

Herifin biri kubat[40], galiz sesiyle:

"Ha mori, gecenin bu vaktinde ne arasın bizim ağaç üzerinde? Cin misin? Hırsız mısın? Namussuz musun?"

Ve sonra köşke seslenerek:

40 Kaba, biçimsiz. (y.n.)

"Hanımefendi, burada var bir adam... Bir edepsiz... Pataklayalım mı?"

Vay Allah'ın belası! Menhus herif, benim edepsiz olduğumu bir bakışta nasıl kestirdi? Beni, hanıma öyle sû-i tavsifle anlatıyor ki, duvar aşan, kapı, pencere karıştıran bir gece serserisi zannolunacağım...

Fakat içeriden şu cevap geldi:

"Sakın ha, pataklamayınız. Sorunuz kimmiş, ne istiyor... Gece vakti burada işi ne?"

Dilinden Arnavut olduğu anlaşılan herif, pencereden aldığı emre tabien:

"Söyle mori, kim oluyorsun sen? Ne yapmak için geldi gece burda?"

Mademki penceredeki hanıma sesimi işittirecek bir mevkideyim. Bu nâ-kabil-i hitap herife laf anlatmaya uğraşmakta ne mana var? Hemen sesimi panjura tevcihle perili köşkün pek nazik hanımına:

"Efendim, lütfediniz. Hizmetkârınızdan evvel doğrudan doğruya bendenizi dinleyiniz."

Benim sesim çıktığını işitir işitmez yine birdenbire köpeğin av'avesi oraları doldurdu.

Fakat pencereden hayvana şu tekdir geldi:

"Panter sus... Haydi içeri!"

Panter derhal kara ağzını kapadı. Çekildi. Köpekten sonra hitap bana döndü. Fakat öyle tekdir-âmiz değil. Mülayim:

"Söyleyiniz, dinliyorum."

"Gece yarısından sonra, böyle bir ağaç üzerinden hüviyetimi ilana kalkışmayı çok garip buluyorum ama affedersiniz, buna mecburiyet hasıl oldu. Ağa bendenizin sû-i tavsifinden çok uzak bir şahsiyet olduğumu evvelce arz etmek ıztırarındayım."

"Siz de affedersiniz beyefendi, ilk sözlerinizden cemiyetin hangi tabakasına mensup olduğunuz anlaşıldı."

"Bu civar ahalisinden değilim. Şurada, bir dost evinde, birkaç günlük misafirim."

"Bu sözünüz de bir hakikat... Çünkü civar karyelerden olaydınız gece vakti bu cinli harabenin duvarlarına sürtünmeye cesaret edemezdiniz."

"Yüksek terbiyenizden doğan bu samimiyetinize karşı yalan söylemeyi cinayet sayarım. Bu tarafların halkından olmamakla beraber köşkünüzün dehşetli şöhretlerinden gafil bulunmuyordum. Ona dair çok şeyler işitmiştim. Gece buralarda dolaşmam, işte bu merak saikasıyladır. Çünkü böyle hurafelere katiyen itikat etmem. Pervasızlığım, işte bu itikatsızlığımdan ileri geliyor."

Panjurun aralığından hafif bir gülme fıkırtısından sonra şu sual işitildi:

"Aradığınız cinlerden, perilerden, ruhlardan bari birkaçına tesadüf edebildiniz mi?"

"Evet, hanımefendi."

"Ay, bana da merak verdiniz, nasıl kuzum?"

"Bu akşam lâhutî konserinizle Chopin'in ulvi ruhunu davet etmiştiniz. Dâhinin maneviyeti, mehtabın, ağaçların yerlere düşürdüğü gölgelerin arasında geziniyordu. Sizden kendi *Nocturnes*'lerini dinlerken onun ağladığını gördüm."

"Beyefendi, çok hassassınız. Şair misiniz? Edip misiniz? Ressam mı? Musikişinas mı?"

"Maalesef, bu sanat payelerinden hiçbirine yükselmiş değilim. Sadece naçiz bir amatörüm."

"Rica ederim efendim, isminiz?"

"Şevki Nurullah..."

"Teşekkür ederim."

"Lütfediniz efendim, kiminle müşerref oluyorum?"

"Şahika Hayrullah..."

"Şükran ve bahtiyarlığıma payan tasvir edemiyorum efendim."

8

Şahika Hanım'la İzdivacım

İşim, inanılmayacak bir sürat ve sühuletle yürüdü. Şu saatte güzel Şahika'nın talihli zevciyim. Çarpılmadan, çıldırmadan, tutuşup küllerim havaya savrulmadan ona malik oldum.

Herkesin şiddetli tahzirlerine, görünür görünmez tehditlere rağmen Cinli Köşk'ün perisine bir müddet âşıkâne mülazemette bulundum. İzdivacına talip olduğum günü Şahika, hayretler içinde çırpınarak:

"Ah, ne cesaret! Herkesin kapısının önünden geçmeye korktuğu, mecnun bir kadının torunu, Cinli Köşk'ün uğursuz perisini almaya kalkışmak..."

"Ah meleğim, sen hüsnen bir peri fakat hilkaten benim gibi bir insansın. Yurdunuzun şeameti hakkında yıllardan beri ağızlarda dolaşan âlemin safderunâne dedikodularını bu izdivacımla tekzip edeceğim. Benimle bahtiyar olacaksın. Seninle bahtiyar olacağım."

"İştirasına, isticarına kimsenin cesaret edemediği bu meşum yurdun ben zavallı, cinler zapt etmiş kızı, izdivacı aklıma getir-

mekten çok uzak ve büsbütün ümitsiz bulunuyordum. Beyefendi, iyi düşününüz, sonra kazara bir uğursuzluğa uğrarsanız bunu benden bilmeyiniz. Ben kimseye zerrece fenalık etmek istemem. Lakin kendimde gayriiradî bir uğursuzluk tesiri varsa bunda benim ne günahım olabilir? Pederim, validem öldüler. Ağabeyim şehit oldu. Büyükannem tecennün etti. Her biri için dereler gibi gözyaşları döktüm. Bu fani dünyada bir aile içine giren ölüm felaketlerini niçin sağ kalanların şeametlerinden bilmeli?"

"Üzülme güzelim. Ben bu hakikatleri senin güzel ağzından dinlemezden çok zaman evvel kendi kendime uzun uzadıya münakaşa etmiştim. Daima tabiatın zıddına düşünen zavallı insanlar isterler ki dünyada her şey uğur olsun. Lakin uğursuzluk olmadan uğurun vücudunu tasavvur kabil midir? Bu âlemde saadetler, felaketler daima tearuzdadır. Birinin büsbütün imhasıyla diğerinin mütemadiyen ikası mümkün değildir. Ölüm bir emr-i tabiidir. Her yaşta, her ferde vâki olabilir ve bütün yaşayanlar için kaçılmaz bir akıbettir. Bazı ahvalde ölümü tevlit eden sebeplerin bir müddet için tehirleri, te'dilleri mümkündür. Lakin bunu sırf uğurda, uğursuzlukta aramak hatadır. Ruhum, eğer dünyada insanların mesudiyetlerine hâdim uğur denilen bir şey hakikaten varsa işte o sensin. Sen uğurun kendisisin. Sana malik olan şuurlu bir ruh, uğuru senden hariçte aramaz. Çünkü hiçbir uğur, bir kocaya senin kadar saadet getirmez."

***

Çok mesudum ve bu mesudiyetimi biraz da Cinli Köşk'ün perilerine medyunum. Onlar beni korkutamadılar. Bilakis Şahika'yla izdivaca teşvike sebep oldular. Onların şeametleri etrafa dehşetle şâyi olmayaydı bu güzel kızı benden evvel kapmaya koşanlar çok bulunurdu.

***

İtiraf ederim ki karım dünya güzeli değil. Lakin o kadar sevimli, cazibeli, terbiyeli ve samimi ki yüzüne bakarken onu gözlerimden sakınır, kıskanır haller geçiriyorum. Kamelya gibi bir çiçek solgunluğuyla, donukça bir sima üzerinde sık, kıvırcık kirpiklerle tahrilli renklerini ve lemalarını tavsif edemeyeceğim insanî cesamette büyümüş bir çift kumru gözü... İn'itaf ettiği yerleri efsunlayan süzgünlüklerinde pertavsız gibi bir hararet hissolunur. Yüz çizgilerinin heyet-i umumiyesindeki bilmem nasıl, bakanı teshir eden bir büyü var. Bence tahlili müşkül bu güzelliği temaşaya doyamıyorum. Merhum pederinin büyük himmet ve gayretiyle mürebbiyelerden öğrendiği Fransızcayı, İngilizceyi anadili gibi biliyor. Musikide emsalsiz bir üstat diyemem. Fakat piyanodaki hamaratlığı, sesinin letafeti, şehrimizde kendini bir nadire-i hilkat payesine yükseltebilir. Beni bahtiyar edecek bütün güzellikleri, hasletleri, faziletleri câmi. Tabiatın kendine ibzal ettiği bütün bu istidatlar uğursuz köşkün derin ve cinli tenhalığı içinde mümbit, sakit, tılsımlı bir toprağa düşmüş tohumlar gibi neşvünema bulmuş.

Ben bu Şahika'yla dünyada kendimi yalnız lafzen mevcut sandığım mefkûre cennetine yükselmiş buldum.

Bir de kaynım var... Nüzhet... Veçhen hemşiresine andırır ve o yalnızlık içinde ahlaken tamamıyla onun terbiyesini almış, fakat cismen gürbüz, on altı yaşında çok zeki bir çocuk... Bize hemdemlik, yoldaşlık eder. Biz o koca berhane içinde şuurlarına malik üç kişiyiz. Küçücük bir cemiyet halinde yaşıyoruz.

Mecnun büyük valideden sonra iki ihtiyar dadı var. Felekser ile Safinur. Evi çekip çeviren, yemek pişiren bunlar. Bu hizmetleri uzun bir itiyat sevkiyle yapıyorlar. Yoksa akılca çok bayatlamışlar. Peri, ecinni fikrine, korkusuna tamamıyla ram olmuş iki bunak... İyi saatte olsunların şerlerinden ancak aptessiz yere basmamak, onların suyunca gitmek, şerbet filan gibi aidatlarını vermekle kurtulabildikleri itikadındadırlar.

Dışarıda bir Arnavut bağcıyla bir uşak var. Fettah ile Hurşit. İkisi de ellisini geçkin, kendilerine ağır iş buyuran, pek keyiflerine karışan olmadığı için peri tehlikesine katlanarak bu kapıda oturuyorlar.

Hurşit, yıllardan beri hiçbir zararlarına uğramadığı mahutlarla hoş geçinmek taraftarı. Arnavut'un hiddetine mağlubiyetle bazen onlara karşı isyankârlıklara kalkıştığı anlar var. Çünkü köşkte ne kadar aksilikler, fena tesadüfler, muvaffakiyetsizlikler, küçük felaketler olsa hep onlardan biliniyor.

Bu köşkte yaşayan canların kayıtlarını tamamlamak için Panter'den de bahsetmeliyim. Gayet zeki ve insan gibi şakacı bir köpek. İriyarı bir Saint Bernard, aile nezdindeki şeceresine bakılırsa asil bir hayvan. Ağaca çıktığım o mehtaplı gecede aşağıdan bastonumu kapıp götürdükten sonra bana havlayarak Şahika'yla mülakatıma ilk mesut vesileyi tehiyye etmiş olduğu için onu adeta mukaddes bir hayvan sayarım. Köşkün bekçiliği vazifesini müteyakkız bir insandan daha çok basiret ve gayretle ifa eder. Cinlerle de arası pek iyiye benzer. Çünkü ötekilerin ona hiç dokundukları yoktur. Arnavut bağcı, Panter'in bazen perilerin sû-i telkinâtına uğradığını iddia etmektedir.

Bir gün Arnavut'un birbirine bağlı bir çift yeni kundurası kaybolur. Köşkte yabancı yok. İçeriye bir hırsızın girmesine ihtimal verilemez. Kim aldı döşeğin altından bu ayakkabılarını? Bu mesele evin içinde bir müddet meraklı bir muamma gibi çalkanır... Nihayet Safinur Kalfa bağcıya:

"Ben Panter'in ağzında senin kunduralara benzer bir şeyler gördüm. Bahçede incir ağacının köşesinde onlarla oynuyordu."

Fettah derhal köpeğe çatar:

"Söyle bre cenabet hayvan, ne yaptın benim kunduralar?"

Panter bu sual karşısında kuyruk sallayarak herife bir iki yaltaklanır.

Fettah: "Söylemezsen vallahi gebertirim sana... Göster, nerede götürdün?"

Panter, Arnavut'un gazup gözleri önünde kararı firara verir. Kaçar. O önden, bağcı arkadan oraları dört dolaşır. O geniş yeri bir iki devirden sonra ihtiyar Fettah'ın soluğu kesilir. Köpekten evvel dili dışarı çıkar. Bu yorgunluğuyla beraber herifin hiddeti artar. İş sopaya, taşa netice verir. Derhal bu mücadeleye müdahale edilerek Panter'in kıymeti bir insan diyetinden yüksek olduğu keyfiyeti kendisine anlatılır.

Bu hırlaşma esnasında bağcı şiddetini artırınca hayvan da ona dişlerini göstermekten geri durmaz.

Fettah: "Senin dişlerin varsa benim de silahı var. Mori öleceyim, vallahi öldüreceyim."

O günden sonra bu insanla hayvan arasında husumet başlar.

Bir gün bağcı, uşaktan sorar:

"Ha mori Hurşit... Diyorlar ki bu domuz hayvan çok akıllı... Kundura satmasını bilir mi o? Allah'ı seversen söyle bre kardeş!"

Hurşit başını kaşıyıp gözlerini süzerek derin bir tefekkür tavrıyla:

"Onun cinsi Evropa'dan gelmedir. Bu hayvan Frenkler gibi akıllıdır. Lâ gaybiyi Allah bilir ama o her işi görür."

"Söyle bana şimdi, nerde sattı bu?"

Köpeğin bu kundura ticareti hakkında iki emektar arasında hayli sözler edilir. Nihayet bu münakaşaya Safinur Kalfa da girişerek:

"Panter kunduraları satmadı. Perilere götürdü. O çoktan beridir onların hizmetkârıdır. Ben biliyorum."

Fettah: "Ve la kuvvete ve la havle... Ne yapacak peri benim kundura?"

Safinur: "A, ne yapacak olur mu? İyi saatte olsunlar, onların keyiflerine karışılır mı hiç?"

Fettah: "Söyle onlara, yalvarıyorum. Benim kundura geri versinler."

Safinur: "Öyle kuru kuruya söylemek olmaz. Onlara yalvarmalı. Şerbet vermeli. Dua etmeli..."

Fettah: "Nasıl dua yapacayım? Şerbet kime içireceyim, bilmiyorum."

Safinur: "Sevabıma duayı ben edeyim de kunduraları versinler."

Fettah: "Ellerinden öperim kalfa hanum."

Safinur bu işteki mümaresesiyle kırmızı şerbet ezer. İncir ağacının dibine döker. Duayı eder.

Şimdi Arnavut, biraz şüpheli bir itikatla kunduraların zuhuruna gözlerini diker. Bunlar havadan mı düşecek? Mantar gibi yerden mi bitecek? Belki getirip bırakmışlardır ümidiyle döşeğinin altını, arasını yoklar. Bir şey bulamaz. Köpeğe çaldırdıkları şeyi yine onun vasıtasıyla mı yollayacaklar? Hayvanın önünü ardını kollamaktan fariğ olmaz.

Daima boşa çıkan uzun intizarlardan sonra nihayet bir gün sebzevâtları sulamak için Fettah, yosunlu havuzdan su alırken kunduraların birbirine bağlı, çifti birden kovanın içinde zuhur eder. Fakat kararmış, şişmiş, yayılmış, çarpılmış, çarığa dönmüş, berbat bir halde... Arnavut şimdi bu ziyanlı iadeye sevinsin mi, yerinsin mi? Uğraşır, uğraşır ayaklarını kunduraların içine sokamaz. En nihayet duanın tesiri, şerbetin kerameti zuhur etti, ama artık içlerine bir türlü ayak sığmayan bu küçük kırbaları ne yapmalı?

Köşkte zuhuru iddia olunan peri vakalarından işte size bir numune... Ötekiler de hemen bu şekilde, komedyalardan başka bir şey değil.

9

Perileri Gördüklerini İddia Edenler Onların Eşkalini Haber Vermiyorlar

Perilerin telkiniyle Arnavut'un yeni kunduralarını köpeğin havuza atması komedyasına yalnız gülmekle iktifa etmeyeceğim. Tatkikâtımı ilerleteceğim. Bu bedbaht köşkü yıllardan beri altında çürüyüp gittiği sû-i şöhretten kurtarmaya çalışacağım. Cin, peri vakalarına katiyen itikadım olmadığını itirafla beraber bu nevden sekiz on esassız hadise arasına suret-i vukularına akıl ermeyen bazı garip şeylerin de karıştığını pek inkâr edemiyorum. Böyle vakalara tesadüf ettikçe yılmayacağım. Avamî bir hayretle silah teslim etmeyeceğim. Anlaşılmaz gibi görünen şeylerin künhlerine, asıllarına varıncaya kadar uğraşacağım. Bu hususta zevcem de bana kıymetli bir muavin olacak. Bu cinli köşkün içinde doğup büyümüş olduğu için onlardan hemen pervası yok gibi. Öyle gölgesinden korkan, her işittiğine inanan, gözleriyle tetkik, elleriyle temas etmediği şeylere vücut veren, her garabet önünde şaşıran kadınlardan değil... Fakat bilmem nasıl söyleye-

yim, bu cin peri masallarıyla, vakalarıyla kulakları pek dolgun, zihninde onlarla gayriiradî garip bir istinas var... Yevmî hayat maceralarımızda bazı tuhaf haller vuku buldukça, "İşte bu da peri işi olmalı," der, güler geçer. Derinden derine samimi itikadı nedir bilmiyorum. Bana karşı pek serbest fikirli görünüyor. Benim inkârlarıma o da tamamıyla iştirak ediyor. Fakat ara sıra boşluklara doğru garip bakışları, dalışları, derin durgunlukları var. Hakikatte belki bu halleri hiçbir mana çıkmayacak alelade kadın hassaslığından tutamaklardır.

Tuhaf şey... Ben perilerle dalaşarak onları köşkten defetmek kastıyla oraya damat geldiğim halde henüz onların bana karşı bir isyanları görülmedi. Benim bu maksadımı anlayacak kadar ferasetleri mi yok? Yoksa kinlerinin dehşetle hıncını çıkarmak için münasip zamanı mı bekliyorlar?

Dev, zebani, ifrit, yedi başlı ejderha gibi hakikat âleminde mevcut ve meşhut olmayıp da yalnız muhayyilelerimizin yarattığı birtakım fevkalbeşer mahlukât ve canavarlar vardır ki bu mevhumât nesilden nesle geçerek zihinlerimizde birer anane şeklinde yaşarlar. Öbür dünyanın cennetlerine, cehennemlerine kadar ilim ve irfan "projektör"leri etrafımızı aydınlatıyorlar. Fakat bu umacıları kafalarımızdan söküp atamıyorlar. Fen, en kuvvetli silahlarıyla bu asılsız şeylere karşı açtığı muharebelerde kati galebe temin edemiyor. Çünkü hasta akıllı insanlar, hakikatten ziyade efsunlara muhtaçtırlar. Fen ve zekânın zihinlerden silmeye uğraştığı bu muzır şeyleri idame için çabalayan hesapsız hoca, papaz, ispritizmacı orduları var. Amerika gibi en medeni memleketler bile bu zehirleyici faaliyete karşı halkı aşılayabilmek için henüz müessir bir "serum" bulamadı. Yalnız ahrete müteallik değil, sırf dünyevî, hayatî ve en nazik meselelerde papazların parmak oynattıklarını görüyoruz. Halkın kısm-ı azamı henüz onların bayrakları altında... Gazetelerde akıl almaz, zamanın medeni zihniyetine yaraşmaz, bin türlü dinî garibeler okuyarak teessüflerle gülüp şaşıyoruz. Fransa'da bir kardinal, medeni nikâhla evlenmiş

bir generalin cenazesini pek müthiş saydığı bu günahından dolayı bilâ-merasim kiliseden dışarı attırtarak mabedin kapılarını kilitleyip Roma'ya savuşmadı mı? Yine o memlekette bir meclis vükela reisi, papanın Fransa üzerindeki nüfuzunu kırmak için kürsüsünde bağırdı, çağırdı. Kimseye söz kâr ettirtemedikten başka bu iddiasından dolayı nihayet kendisi mağlup olmadı mı? Amerika papazları büyük bir müverrihin tarihini İncil'in Tekvin rivayetlerine uymadığı için yaktırtmadılar mı?

Biz bu hayretten parmak ısıracak hadiseleri birkaç asır evvelki kitapların tozlu sahifelerinde okumuyoruz. Bunlar, semalarında tayyareler uçuşan, telsiz, telgraf dalgaları kaynaşan dün ve bugünün haberleridir.

Bazen karımla şöyle hasbıhal ederiz:

Ben: "Sevgilim, Şahikacığım, söyle, şu cinli binanın tavanı altında doğdun, büyüdün. Onlarla hiçbir gece karşı karşıya geldin mi? Bunlar bazı mecmualarda, tiyatro sahnelerinde gördüğümüz gibi bir çift boynuzlu, kuyruklu, kırmızı dilleri ağızlarından bir karış dışarı sarkan şekil ve kıbalde midirler? Ressamların, sanatkârların çizip biçtikleri bu alelacayip modeller asıllarına muvafik mıdır?"

Zevcem gülerek cevap verir:

"Beyefendi, tuhaf değil mi? Bütün bu civar ahalisi beni onlarla karışık sanırlar. Fakat tabiri caiz mi bilmem... Henüz ben onları şeklen tanıyamam. Çünkü yüz yüze hiç rast gelmedik."

"Fakat ben bezen seni onların varlıklarına kapılır gibi dalgın ve adeta endişeli hallerde görüyorum. Bu kadar yıllardır mevcudiyetleri sence henüz maddeten sabit olamamış heyulalara ehemmiyet verir gibi düşünceli anlara neden düşüyorsun?"

"Pederimin bana vermiş olduğu terbiye böyle mevhumâtın zihnime girmesine hiç müsait değildir. Lakin bazı garip şeyler vardır ki bunlara itikadın pek abes olduğunu bilerek bir çekinmeye hatta bir nev korkuya düşmekten kendimizi alamayız. Mesela karanlıklarda ulu bir mezarlığın servileri altında yatmak, gece

ölüyle bir odada kalmak gibi... Ölülerin dirilmeyeceklerini biliriz ama bu ihtiraz bize nereden gelir? Şüphesiz biliriz ki baykuş diğer tuyûr gibi masum bir kuştur. Damımızda, saçağımızda gece onun sesini duyunca mutlak bir şeamet vukuuna intizar ederiz. Çünkü çocukluğumuzdan beri kulaklarımız bu sû-i telkinle dolmuştur. En münkir görünen insanların bile böyle çocukça itikat zaafları vardır. Uzak mesafelere kadar sû-i şöhreti şâyi bu Cinli Köşk'te ve mecnun bir büyük ananın ve pek vâhi imanlı, mutaassıp, ihtiyar dadıların refakatlerinde benim bu kadar korkusuz, serbest yaşayışım şayan-ı hayret ve takdir değil midir? Şimdi siz geldiniz, babamdan almış olduğum asrî terbiyeyi itmam ediyorsunuz. Fennî, ciddi telkinâtınızla zihnimdeki bu ufak tefek vehim bulutlarının bütün bütün sıyrılacağına eminim."

"Pek doğru söylüyorsunuz Şahikacığım. Bu köşkte hiçbir periye, cine tesadüf etmemişsin. Onları şeklen tanımıyorsun. Hiç seslerini, gürültülerini de mi duymadın?"

"Bu çatının altında bazı odalar vardır ki onlar büsbütün perilere terk olunmuştur. Kapıları daima kilitli durur. İçlerine kimse giremez. Dahillerinde bazı gürültüler olduğunu çok defa ben de işittim."

"Böyle yıllarca mutell bırakılan odaları iri farelerin, sansarların, yılanların mekân tutacakları şüphesizdir. Gürültüleri onların yapmadıkları ne malum?"

"Bu dedikleriniz çok muhtemeldir."

"Sana gözükmeyen periler bu haneden başka kimselere göründüler mi?"

"Evet..."

"Kimlere?"

"İhtiyar dadılarıma."

"Ne şekilde mahlukâtmış bunlar? Dadıların tarif etmiyorlar mı?"

"Hayır..."

"Mademki görmüşler, meşhudâtlarını niçin söylemiyorlar?"

"Söylemelerine müsaade yokmuş."

"Tuhaf şey..."

"Bu ihtiyar kadınlara, 'Perileri gördünüz mü?' diye sorarsanız tasdik makamında karşınızda uzun uzun eğilirler. 'Tarif ediniz kuzum, nasıl mahluklar bunlar?' sualine kalkarsanız hemen salavat getirerek, 'Beni günaha sokma, söylenmez, söylenmez,' itirazlarıyla yanınızdan kaçarlar."

"Peki... Şimdi geçelim büyük validenize... Bu hanımın suret-i tecennününü bana anlatınız. Sırf cinlere, perilere atfolunan bu akıl hastalığı bazı tabii sebeplerden neşet etmiş olacak."

"Büyük validem zaten gençliğinden beri vahim bir 'isteri' ile maluldü. Bu marazın vakit vakit pek şiddetlendiğini ben de bilirim. Zavallı kadın, Şevket Ağabey'imi pek çok severdi. Onun şahadetini öğrendiği gün aklı zıvanasından bütün bütün çıktı. Fakat kimseye bir zararı yoktur. Kendi kendine söylenir gezer. Perilerle görüştüğünü iddia eder. Bazen karanlıklarda etraftan sesler alır. Onlara cevaplar verir."

"Bu sesleri siz de işitir misiniz?"

"Hayır, ben işitmem... Dadı kalfalar, güya onlar da ara sıra duyarlarmış. Bu ihtiyar emektarların nazarlarında büyükannem bir veliyyedir. Onun bazı esrarına karışmakla kendilerini de biraz ermiş gibi sayarlar."

"Büyükhanım daha neler yapar?"

"Guruplardan sonra, ufuklar kızardığı vakit ezan okur. Şehit hafidine hitabelerde bulunur. Büsbütün manasız ve acınacak halleri, hareketleri de vardır."

"Ne gibi?"

"Mesela hasta zannıyla erik ağacının hatırını sorar. Su kovalarını akşam yemeğine davet eder. Bahçedeki bazı ufak tefek fidanları çocuk sanarak öper, sever, onlara para dağıtır."

"Zavallı kadın."

"Uçan kuşlarla şehit torununa selamlar, haberler gönderir. Bu akıl hastası kadın ne yapsa yanındakiler ondan dürüst manalar

çıkarmaya uğraşırlar. Onun velayetine yalnız dadılarım değil, bütün etraf köy halkı da kaildir."

"Büyük ananın herkesi böyle velayetine inandırabilecek bazı keramete benzer hareketleri de var mıdır?"

"Varmış... Bahusus kerametinin biri, birçok akıllı fikirli insanlarca meşhut ve musaddık."

"Neymiş o?"

"Bazı cuma geceleri şehit torunuyla olan mülakatı."

"Aslı var mı bunun?"

"Öyle diyorlar."

"Ne demek diyorlar? Bu zavallı kadının bir torunu da sensin. Çok kimselerin taht-ı tasdikinde olan böyle garip, mühim bir şeyin aslı olup olmadığı sence de katiyen bilinmek lazım gelmez mi?"

"Beyefendi, bu akıl almaz hadisenin sıhhat veya vâhiliğini anlamak için çok uğraştım. Muvaffak olamadım. Çünkü şehidin onu ziyarete geldiği gecelerin ekseriya cuma akşamlarına müsadif olduğu söyleniyorsa da bu da pek kati ve malum değil. Herkes uykuya varıp da el ayak çekildikten sonra büyük anam, nâ-muayyen saatlerde döşeğini terk ederek bahçeye çıkıyor. Görenlerin rivayetlerince bu hazin mülakatta her zaman bahçenin aynı mevkisinde vuku buluyormuş. Ben birçok geceler meraktan uyumayarak o zavallının peşinden sabahlara kadar bahçenin her tarafını dolaştım. Bir şey göremedim. Fakat dadılarım Şevket Ağabey'imi büyük anasının karşısında ayan beyan gördüklerini ağlayarak anlatmaktan çekinmiyorlar."

"Onların gördüklerini sen niçin göremiyorsun?"

"Günahkârlar göremezlermiş."

"Sen böyle bir ziyaret, mülakat hadisesinden hariç bırakılacak kadar günahkâr mısın? Büyükannene gözüken ağabeyin, niçin seni bu ziyaretin şeref ve sürurundan mahrum bırakıyor?"

"Görsem bunu ben de kendisinden soracağım."

Bu garip muhaverenin sonunda karıkoca bir müddet derin bir sükûnetin ağırlığı altında birbirimize bakıştık, durduk. Ne yalan söyleyeyim... Bu mülakat masalı, kalbimde hiçbir iman heyecanı uyandırmadı. Fakat bî-ihtiyar hissiyâtımızı kaplayan hüznü silmek için sükûtu bozarak nihayet dedim ki:

"Güzel karıcığım, şehit ağabeyin büyük validesini hakikaten ziyarete geliyor mu, kabilinden bir meraka düşmek bile safderunluktur."

"İşte ben de sonraları aynen böyle düşündüğüm için zavallı kadını karanlıklarda takipten vazgeçtim. Şehit geliyor, büyük validesiyle görüşüyor diyorlar, varsın görüşsünler diyorum. Bu mülakatın kimseye bir zararı yok. Halkın bundan daha garip ve daha asılsız çok itikatları vardır. Bazılarının meşhutları olmuş bulunduğu iddiasıyla iman edilen her şeyin şüyuu, tasdik ve kabulü sıhhatlerine delil olamaz. Avamın revaç meydanı böyle asılsız fasılsız rivayetlerle doludur. Çünkü halkın rağbeti bu nev garabetleredir."

Sanki bu hükümlerini temhiren kalktım, Şahika'nın alnından öptüm.

10

Gelecek Şehide Tatlılar, Börekler Hazırlanıyor

Bizim böyle karıkoca aramızda her şeyi inkâr etmek yolunu tutturmamıza rağmen köşkte cin, peri vukuatı devam edip duruyordu. İhtiyar kalfalar, iyi saatte olsunların cilvelerine ait esrarı ifşaya mezun olmadıklarını daima itirafla beraber yine bir türlü buruşuk çenelerini tutamayarak tesadüf ettikleri birtakım akıl almaz garibeleri fısıldaşıyorlar, aptessiz yere basmıyorlar. Onların hiddetlerini teskin için şerbetlerinde, tütsülerinde, adaklarında devam ediyorlar. Selamlıktaki uşakla bağcı, kuş beyinli bu iki herif de aynı ihtiyatkârlık, aynı korkunun zebunu, bir taraftan kendilerine çöp dokunsa onlardan biliyorlar. Köşkün tekin olmadığı hakkındaki fikir bir kere zihinlerde kökleşmiş, artık işin öbür tarafı herkesin dimağında, "telkin-biz-zat"la dal budak salıyor.

Artık biz, bu zavallıları batıl fikirlerinden çevirmeye uğraşmak gayretinden de vazgeçtik. Her kim kafasında her ne türlü umacı şekilleri yaratırsa besbelli bunlar hep birer suret bularak karşılarında tecessüm ediyordu. Kendi muhayyilelerinin mahsulünden

korkuyorlardı. Beşeriyet asıllardan beri, beşeriyet olalı en keskin zekâlar, en kuvvetli dimağlar insanları böyle vahiyâta iman zaafından kurtaramamışlar da biz hanemizdeki birkaç aptalı yola getirmeye mi muvaffak olacağız? Dahilî peri, cin, şeytan hadiselerine dair her ne duyarsak artık, "Ha... Hı..." diyerek gülüp geçiyoruz. Bir gün zevcemle beraber salondayız. Duvarın en mutena yerinde şehidin agrandisman[41] bir fotoğrafisi asılı. Şevket Bey, yaldızlı, geniş bir çerçevenin ortasında hayata yeni açılmış, ümit dolu, genç, güzel çehresiyle oturuyor. Yüksekçe alabros kesilmiş sık saçları, saf alnı, inhinaları, pek tatlı kaşları, mütenasip ağzı, burnu ne kadar cazip... Hele yaşının sevdalı hararetiyle hülya ufuklarına doğru baygın bakan gözleri bende pek derin bir tesir uyandırdı. Daha elli altmış sene hakk-ı hayat olan bu genç, dinç vücudun, bir siyah çukurda toprağa inkılabını tasavvur hüznüyle sarsıldım. Baktıkça garip bir hisle dalıyor, çerçevenin önünden ayrılamıyor, onun yüzündeki her uzuv ve çizgiden bir mana bir sır keşfine uğraşıyordum. Şehit, gözlerimin önünde canlandı. Dillendi. Artık söylüyordu. Dinliyordum. Şahadetinin heyecanlı menkıbesini anlatıyordu. Sarıkamış'ın bembeyaz karları üzerine onun al kanlarının aktığını ve o ulvi dakikada Türk bayrağının zemine düşen bu iki rengini adeta seçiyordum.

Hal-i hayatında Şevket'i yakından görmüş kadar onunla konuştum. Tanıştım. Çehresi, hüviyetinin bütün bariz çizgileriyle hafızama hakkolundu. O büyük hüzün içinde, mağfur kayınbiraderimin şanlı ölümüyle yüreğimi titreten bir gurur duyuyordum. Ben bu matemli temaşadayken bütün ruhunun hüznüyle resme bakarak yanımda duran zevcemin rengi uça uça bir mermer beyazlığını aldı. Tuğyana müheyya gözleri süzülüyor, kirpikleri titriyordu. Derin bir teessür içinde yüreklerimizin acıları birbirine karışırken ona döndüm:

"Şahika," dedim. "Ne güzel kardeşin varmış."

---

41 Büyütülmüş (fotoğraf). (y.n.)

O zaman derin bir iniltiyle boşanarak omzuma kapandı. Ben de kendimi tutamadım. Karımın bu samimi matemi bana da sirayet etti. Şevket'in vefatı haberini o anda almış gibi ikimiz de tazelenmiş bir elemle sarsıla sarsıla ağlıyorduk.

***

Cismen ve ruhen karımla kaynaştık. Bütün âlemden uzak o Cinli Köşk'te tam bir inziva hayatı yaşıyorduk. Hariçten hiçbir zevk aramıyor, beklemiyor, biz, karıkoca her suretle birbirimize kifayet ediyorduk. Etrafta dönen dedikodulara da tamamıyla kulaklarımızı kapadık. Güya ben teehhülümün haftasında perilerin nefretlerini celp ederek çarpılmışım. Zevcem onlarla karışık olduğu için beni de o azılılara köle yaparak o müthiş maluliyetten kurtarmış. Bütün civarımızda gülmeye bile değeri olmayan böyle saçma sapan rivayetler çalkanıp duruyordu.

Halkın ve hele bütün bütün cahil karye ahalisinin böyle akıl ve mantığa gelmez türrehata candan bir imanla düşkünlüğü bana hayret veriyordu. Nasın böyle gülünç iftiralarından yalnız hemcinsleri olan insanlar değil, melekler, şeytanlar, cinler, periler bile kurtulamıyorlardı.

Hakikatle arası hiç hoş olmayan avam güruhu vahiyâta, mevhumâta vücut vererek ruhlarını gıdalandırıyorlar. Bu yalanların hakikatlere mevkilerini terk edecekleri günü bekleyenlerin bu intizarları daima boşa çıkacaktır.

***

Bu yalnızlığımızı şenlendiren, karımın piyanosuydu. Günde birkaç parti musiki yaparız. En sevdiğim parçaları defaâtle çaldırtıp söyleterek onun dizleri dibinde dinlerim. Kaynım Nüzhet de keman çalar. İstidadı harika derecesindedir. Hemen hiç yanımızdan ayrılmaz. Fransızca, İngilizce, resimli birkaç risaleye, mecmuaya aboneyiz.

Üçümüz de yağlıboya resim yaparız. Bazen aynı mevkinin tasvirine çalışarak birbirimizle müsabakaya çıkarız. Bazı günler, yiyeceğimizi, içeceğimizi içine doldurduğumuz sepeti, Panter'in boynundaki tasmanın halkasına asarak ve resim edevâtını beraber alıp Aydos yollarına doğru kır tenezzühlerine uzanırız.

Zavallı, elemli büyük valide, o her akşam, sabah ezanını okuyarak gönlünün nâ-kabil-i teselli matemlerini gurubun kızartılı, melul ufuklarına boşaltır.

Bir akşam bu divane kadının ezanı çok uzadı. Yanık, hazin, titrek, halsiz, hepimizi müteessir etti. Bu ezan değil, makam değil, adeta arkası gelmez bir ağlamaydı. Yarı anlaşılır birçok şeyler söylüyor. Adeta göklere, dağlara, taşlara inleye inleye yalvarıyordu. Artık üzerime fenalık geldi. Tahammül edemedim, Felekser'i çağırarak dedim ki:

"Bu zavallı hanımefendiyi içeri alınız. Bu acıklı şeyleri söyleyerek ağlaya ağlaya ne onda yürek kaldı ne bizde dinlemeye takat..."

İhtiyar halayık, entarisinin yenine gözlerini silerek:

"Efendim, biz ona dokunamayız. Ne kadar isterse haykırır."

"Bu akşam neden böyle coştu?"

"Şehit torununu çağırıyor."

"Böyle çağırmayla gelir mi?"

"Bu akşam cuma gecesi, gelir efendim."

"Ne vakit gelir?"

"Gece yarısından sonra."

"Geldiği vakit bize haber verir misiniz?"

"A, mümkün mü efendim?"

"Niçin mümkün değil?"

"Onu beklerseniz gelmez. Gözetlerseniz kaçar, büyük anasından başkasına görünmek istemez."

"O halde sen şehidin geldiğini nereden biliyorsun?"

"Gözümle gördüm efendim."

"Mademki büyük anasından başkasına görünmek istemezmiş. Sen nasıl görüyorsun?"

"Efendim, birkaç defa istemeyerek, tesadüfen gözüm ilişti."

Ne sorsam böyle manasız cevaplar alacağımı anladım. "Saçma," dedim, yürüdüm. Ben bu yarı bunak kalfanın ağzından söze benzer bir şey alabilmek için onu beyhude isticvaba uğraşırken kaynım Nüzhet de yanımızda, bu garip muhavereyi mahzun mahzun dinliyordu. Ben yürüyünce çocuk da birkaç adım arkamdan geldi. Şimdi ona dönerek sordum:

"Yavrum Nüzhet, sen dadılarının bu bunakça sözlerine ne dersin? Zavallı büyük validenin hastalığına fenn-i tıp bir isim koymuş. Ya bu ihtiyar kalfaların beyinsizliklerine ne diyelim? Sen, şehidin bu gece ziyaretlerine dair ne biliyorsun? Ne duyuyorsun, söyle bakalım..."

Çocuk, hazin bir tebessümle cevap verdi:

"Sizin saçma dediğiniz bu sözleri ben kalfalardan dinleye dinleye bıktım. Yine bu akşam pek acayip şeyler işittim."

"Acayip macayip... Mademki şehidin ziyareti esrarına aittir. Söyle de dinleyelim."

"Büyükannem kalfalara, şehidin gömleklerini ütülemelerini, çamaşırlarını hazırlamalarını emretti. Tatlılar, börekler, çörekler yapıldı. Ziyafet var, bu akşam cuma gecesiymiş... Şevket Ağabey'im gelecekmiş."

"Oğlum, bu yiyecekler hangi dolapta duruyorsa aşır da yarın sabah getir. Havuz başında, kameriyenin altında seninle bir güzel kahvaltı edelim. Şevket Bey, büyükhanımın torunuysa biz de yabancısı değiliz. Sen de bir yavrususun. Ben de damadıyım. Haydi bakalım *bonne nuit*[42]..."

42 (Fr.) İyi geceler. (y.n.)

11

Şehidi Gözlerimizle Vazıhan Gördük

Derin uykudayız... Vakit gece yarısını geçmiş... Telaşlı telaşlı, tık tık oda kapımız vuruldu. Gözlerimi açtım. Fakat birdenbire uyku sersemliğinden ayılamadım. Gece kandilinin tavanda titrettiği dairelere bakarak kendimi toparlamaya uğraşıyorum. Rüya mı görüyorum, uyanık mıyım? Beynimin bu bulanıklığı esnasında tık tıklar tekrar etti. Döşekten yarı davranarak haykırdım:

"Kim o?"

"Benim enişte bey, Nüzhet..."

"Ne istiyorsun yavrum?"

"Mühim bir şey söyleyeceğim. Pek mühim! Kapıyı açınız."

"Ne var?"

"Şehit ağabeyim geldi. Bahçede büyükannemle konuşuyorlar."

"Gece yarısı... Sen de mi saçmalıyorsun oğlum?"

"Vallahi değil... Billahi değil... Enişte bey, gözümle gördüm... Pek yakından gördüm... Kapıyı açınız... Anlatayım... Bahçede

hâlâ görüşüyorlar... Usulcacık hemen aşağıya inerseniz siz de görürsünüz."

"Zevcem de yastıktan başını kaldırdı. Uyku sersemliğinin ataleti arasında bu muhavereyi dinliyordu. Sendeleyerek derhal döşekten fırladım. Oda kapısını açtım. Nüzhet'le göz göze geldik. Çocukcağız heyecandan lakırdıları birbirine karıştırarak ilk garip ihbarını yeminlerle ve ruhunun raşeleriyle teminen tekrar etti.

Şehit kardeşini görmekten mütehassıl teessür yaşlarını silerek anlatıyordu:

"Enişteciğim, bu akşam ben Felekser ve Safinur dadılarımdan duyduğum pek alelacayip sözler üzerine şüpheye düştüm. Bütün gece uyumamaya karar vererek bahçede pusuya yattım. Bekledim. Bekledim. Gelen giden yok. Birkaç defa yer değiştirdim. Büyükannem her zamanki ilahilerini okuyarak dolaşıyordu. Gökte batmaya yaklaşmış küçük bir ay vardı. Onun hafif ışığıyla ağaçları, ortalığı hayal meyal seçiyordum. Bilmem nasıl oldu? Uykuya dayanamamışım. Kavakların yanında kendimden geçmişim. Birdenbire, 'Ah, vah...' diye kopan bir haykırmayla uyandım. Büyükannem bağırıyordu. Sesin geldiği tarafa bir hırsız gibi, gürültüsüzce gittim. Çardağın önünde annem birine sarılmış, ağlıyordu. Batmak üzere olan ayın son nurları bu deraguş levhasını aydınlatıyordu. Sessizce daha ziyade yaklaştım. Şimdi sizi görür gibi Şevket Ağabey'imi gördüm. Dizlerim titremeye, gözlerimin yaşları akmaya başladı. Az daha bayılacaktım. O kadar fena oldum. Bir zaman yerimden kımıldayamadım. Dondum kaldım. Vallahi o... Billahi o... Şevket Ağabey'im çardağın önünde, hâlâ konuşuyorlar. Hemen koşarsanız siz de görürsünüz."

Derhal anladım ki bu şehit ziyareti muammasının birinci düğümü üzerindeyim. Geçirecek vaktimiz yoktu. Benim için o anda bir saniyenin pek büyük kıymeti vardı. Çocuğun heyecanından saçılan ciddiyet, bir kelime yalan söylemediğini müessir bir belagatle anlatıyordu. Nüzhet o zamana kadar uğradığı uzun telkinâtla bir yabancıyı şehit ağabeyisi zannetmek galat-ı rüyetine

uğramış olsa bile her halde aşağıda, divane kadının kolları arasında, şehit Şevket Bey namına bir vücut bulunduğuna şüphem kalmadı. Onu kaçırmadan yetişip yakalamak, imkân derecesinde süratle çalyaka etmek için ne yapmalı? Nasıl hareket edeyim? Karımla yarım saniye müzakereye, müşavereye zaman yok. Bir ölü hayaleti olarak gözüken o meçhul, elbette yine o hayalete yakışır bir çabuklukla ortadan kaybolmanın imkânını hazırlamıştır.

Kendi kendime derhal, ani bir karar vermek lazım. Hemen bahçeye koşsam, hayalet üzerine gelindiğini anlayınca meydandan sır olacak... Ben onu tutmazdan evvel görmek istiyorum. Bu rüyetimle bu efsane üzerine bir hakikat adımı atmış olacağım. Bu kadar akıl almaz, menfi sözler içinde bir müspetle karşılaşacağım.

Nüzhet'in mülakat mahalli olarak haber verdiği çardağa karşı sofanın ucunda harap bir balkon var. Hemen oraya saldırdım. Ne yapacağımı bilmeden zevcemle kaynım da arkamdan koştular. Yavaşçacık camlı kapıyı açarak balkona çıktım. Tamam çardakla karşı karşıyayım. Lakin Nüzhet'in söylediği küçük ay ufkun arkasına saklanmış, yalnız mağribe belli belirsiz şafağımsı, pek hafif bir aydınlık var. Diğer tarafları yine gecenin siyahlığı bürümüş. Küme küme ağaç karaltılarından başka göz bir şey seçemiyor.

Ani bir ilhamla Nüzhet'in kulağına eğilerek:

"Yavrucuğum, senin haniya 'asetilen'le yanan, kuvvetli bir bisiklet fenerin vardı..."

"Evet..."

"Onun haznesini doldur. Damlalığına suyunu koy. Hemen hemen yetiştir!"

Çocuk, rüzgâr gibi yanımızdan kayboldu. İki dakika sürmeden, elinde yanar fenerle geldi. Çardakla aramızda ancak otuz metrelik bir mesafe var. Ben fenerin makesini hemen çardağa çevirdim. Bu küçük projektör bize görmek istediğimiz sahneyi, her şeyi, mükemmelen seçtirtecek surette vehleten aydınlattı. Aman, gözlerimin önünde açılan manzarayı ve o anda uğradığım titretici bir hayret, boğucu bir heyecanı nasıl tarif edeyim? Şehit

Şevket, baş açık, göğüs bağır biraz derbeder, salondaki agrandisman fotoğrafisinin bütün ince tafsilâtı, insana veleh getiren ayniyetle karşımızda duruyor. O saf alın üzerinde kabaran alabros saçlar, inhinaları tatlı kaşlar, o hülyalı, baygın gözler, o mütenasip ağız, burun... Panter de yanlarında süzgün bir muhabbet ve adeta hürmetle şehidin elini yalıyor. Sağlığında Şevket'in pek sadık bir dostu olduğu rivayet edilen bu koskoca Saint Bernard köpeği, yabancılara karşı o kadar azılı ve bî-amandır ki bahçeden kuş uçurmaz. Gece, birkaç yüz metre mesafelerden geçenlere havlar. İçeride bir yabancı görse paralar.

Zevcem, hayaletin bu kadar vuzuhla hakikate inkılabı mucizesi ve köpeğin efendisini tanıyarak bu suretle ibraz-ı muhabbeti karşısında, "Ah, ağabeyim Şevket... Ta kendisi... İşte o... Panter bile onu bizden evvel bildi," sayhasıyla kendini kaybederek kollarımın arasına düştü. Beni de tutacak bir adam lazımdı. Benim de dizlerimin bağları çözüldü. Dinî kitaplarda nakledilen büyük mucizelerden birine şahit olmuş gibiydik. Musa'nın Beni İsrail'i geçirmek için asasıyla Bahr-i Ahmer'den[43] yol açtığı, İsa'nın ölüleri dirilttiği kabilinden, Allah günahımı affetsin, o zamana kadar masal diye dinlediğim fevkattabia büyük hadiselerden birinin tecellisi karşısında bulunduğuma hükmettim. Oh, fakat niçin itiraf etmeyeyim? Bu şaşkınca imanım pek az sürdü. O zamanın bu mucizelerini gözleriyle gördükleri rivayet edilenlerin içinde de imansız kalanlar çok değil midir? Asrî, ilmî, fennî bir kafayla düşünmek lüzumunun mübremiyetiyle sarsıldım. Bütün hakikatleri, bütün ciddiyetleri, tabiatın bütün lâ-yetegayyer kanunlarını, Voltaire'i, Büchner'i, Nietzche'yi, bütün o büyük münkirleri imdadıma çağırarak zihnimi, fikrimi, itidalimi toplamaya uğraşıyordum. Aklın olamaz dediği şey olmuş, muhal şekil imkâna girmiş, karşımda duruyordu. Hangi tarafından hücum ederek ben bu zihin almaz hakikati yıkabileceğim?

43 Kızıldeniz. (y.n.)

"Reflektör"ün iyice kuvvetli parıltısı yüzüne çarpar çarpmaz mütecessid şehit bu ziyanın önünden kaçıvermedi. Sanki, "İnanmıyorsanız işte iyice görünüz, gelen benim," mealini ifhamen hemen bir dakika kadar durdu. Simasında hududundan çıkarak şimdi ancak kaçak suretiyle gelmiş olduğu bu hayat dünyasına karşı pek hazin bir tebessüm vardı. Şahadetin bir remzi, cennetin bir gülü gibi önümüzde açılan bu ibtisama bir gözyaşlarıyla bakabiliyorduk. Dakika süren bu harikulade müşahedemizden sonra bu ebediyet siması bizim fani nazarlarımızın önünden kayboldu.

Hasret-zede zavallı büyük ana bu lâhutî mülakatın birdenbire inkıtaından dolayı vaveylaya başladı. Biz cennet kuşunu ürküterek biçare kadını bu firdevsî vaslından mahrum bırakmıştık.

Bizim beşerî gözlerimizin önünde cilvelenen bu mucize belki ömrümüzde bir defa vaki olabilen bir haletti. Bu kaçan fırsatı bir daha elde edebilmenin imkânsızlığını düşünerek bu sırra ermenin ümidi yüzde bir bile olsa kaçan hayaletin arkasından, her tehlikeyi göze aldırarak, hayatım pahasına da olsa saldırmaya bir saniye içinde karar verdim.

Binaenaleyh kollarımın arasında baygın yatan zevcemi bir kanepenin üzerine uzatarak kaynım Nüzhet'e:

"Çocuğum, koş, dadılarını çağır. Ablanı ayıltmak için ne lazımsa yapsınlar. Benim kaybedecek bir saniyem yoktur. Büyük anasıyla mülakata gelen şehit niçin eniştesiyle konuşmaya tenezzül etmesin. Bu akşam gözlerimizin önünde bir miraç mucizesi tecelli etse bile bir tayyareye atlayarak göklere saldıracağım."

Sözlerimi tamamlamadan, gecelikler, ayaklarımda terlikler, merdivenlerden aşağı uçar gibi kendimi salıverdim. Bahçeye atladım. Birkaç nefeste mülakat çardağının önündeyim. Büyük ana avaz avaza dövünerek matem ediyor. Lakin meydanda şehitten eser yok. Bahçe kapıları kapalı. Nereden çıktı? Panter de efendisiyle beraber kayıp...

Köpeğin bu gaybubeti, mühim bir nokta üzerinde zihnimi tenvir etti. Şehit, geldiği cennet bahçesine avdet etse bile dinen

merdud olan köpeği bu dünya sınırından öteye beraber götüremez ya! Anladım ki efendisine pek düşkün ve mütehassir olan hayvan, onun arkasına takıldı. Peşini bırakmıyor.

Ani bir karar vermek lüzumunun mübremiyeti karşısında bazen insanın zihninde fevkalade bir çeviklik peyda oluyor. Alelade zamanlarda beş dakikada düşünebileceğim bir şeyi yarım saniyede buluyor.

Bahçe duvarının, kolayca geçilmeye müsait yıkık bir yeri bulunduğu derhal aklıma geldi. Hemen o tarafa koştum. Dışarı atladım. Şimdi dört cihetim açık, ucu bucağı gelmez kırların, tarlaların ortasındayım. Cennet kuşu, Kıtmir'iyle[44] beraber ne tarafa uçtu?

Mağrip ufkunu hafif fecriyle aydınlatan küçük ayın eseri, göğün kenarından bütün bütün silinmiş. Lakin gece pek zifiri değil. Gök kubbesinin etrafında gezinen bulutların altına gizlenmiş, sabah beşareti bir ağartı var gibi... İrili ufaklı yıldızlar, tepemde kamaşıp duruyorlar. Tamamıyla şimale inen "Dübb-ü ekber"in[45] şekli büyümüş.

Ben taharrime cihet tayini için etrafıma bakınıp dururken Nüzhet nefes nefese koşarak yanıma geldi. Hemşiresini dadılarının ihtimamlarına bırakmış. Meraktan içeride duramamış. Çocuk, aşırı bir muhabbetle sevdiği Şevket ağabeysini görmekten mütehassıl sürurla hüzün karışık, garip mütezadd bir hal içinde.

Gecenin karanlık, serin havasında tahassür dalgalandıran titrek sesiyle:

"Enişte bey, ne olursa olsun, ben bu gece ağabeyimi bir daha görmek isterim."

"Pekiyi yavrucuğum, ama ağabeyin ölü, biz diriyiz. Aramızda sağken aşılmaz bir sınır var."

"Bir ölü gelip de böyle ayan beyan akrabasına görünür mü?"

---

44 Ashab-ı Kehf'in köpeğinin ismidir. Cennete gideceğine inanılır. (y.n.)

45 Büyükayı. (y.n.)

"Beynim, tahlil, teşrih olunamaz türlü şüphelerin ağırlığı altında ezilip duruyor. Şimdi senin sualine cevap verecek bir anda değilim. Evvel-be-evvel bu diri ölünün ne tarafa gittiğini keşfetmek lazım."

Çıktığım fevkattabia bu gece istikşafında belki bana bir faydası olur ümidiyle çocuğun geldiğine sevindim. Benim iki göz, iki kulağıma iki göz, iki kulak daha inzimam etmişti. Bu gece yarasalar gibi uçmak, kurtlar gibi koku almak, sansarlar gibi fosforlu bakışlarla karanlıkları delmek icap ediyor.

Yaşadığımız bu âlemden ziyade öbür dünyaya ait bu müşkül muammanın halline hangi noktasından koşacağımızı tayin için biz enişte kayın, gâh birbirimizin yüzüne gâh etrafımızı çeviren uzak ufukların müphemiyetlerine bakışıp duruyorduk. Boşuna geçirdiğimiz saniyelerin zıyaıyla muvaffakiyet ümitlerimizi azaltmış oluyorduk. Gaibi keşif için bakıcılıktan[46] başka istiane edebileceğimiz bir şey yoktu. Maalesef biz de bu fenne hiç vakıf değildik.

Sıkıntımdan poflayarak çocuğa:

"Oğlum, burada durmayalım. Ya şimale ya cenuba ya şarka ya garba baht işi deyip yürüyelim. Bakalım kısmetimize ne çıkar... Keyfiyeti tesadüfe bırakmaktan başka bir çaremiz yok."

Bilmem neden, ayaklarımız şimal-i garbî istikametine yürüdü. Muayyen bir hedefe koşuyormuşuz gibi jimnastik adımı, gidiyorduk. Gecenin uzak sisleri içinde kulaklarımıza havlama gibi bir ses geldi.

Nüzhet birdenbire koluma sarılarak:

"Enişteciğim, Panter havlıyor."

İkimiz de sesin geldiği cihete kulak kabarttık. Gecenin sükûtu içinde Panter'in büsbütün korkunçlaşan tok, kalın sesi tınan bir kampana gibi uzaklarda kesik kesik çalkanıyordu. Şimdi uzunca bir ümit nefesi alarak, "Oh," dedim.

---

46 Falcılık. (y.n.)

"Sevgili hayvan, bu gece bizi hakikate erdirmeye yegâne vasıta sen olacaksın. Çok sevdiğin beyini, çıktığı mezar veya mesken veyahut ki gökten indiği makama kadar takip edeceğinden eminim. Bu izi bize mutlak göstereceksin."

Saint Bernard'ların şâmmeleri gayet kuvvetli olduğunu işitmiştim.

Havlamalar, şimal-i şarkî cihetinden geldiği için adımlarımızı o tarafa döndürdük.

Şimdi muayyeniyet peyda eden bu cihete doğru tabanları kaldırdık. Biz koştukça havlamalar daha yaklaşıyor ve sıklaşıyordu. Üzerine yürüdüğümüz bu köpek sesi gide gide uzun uzun ulumalara döndü. Zavallı Panter, gırtlağının bütün matemiyle inleye inleye adeta ağlıyordu. Acaba hayvana ne oldu? Ona ne işkence ediyorlar? Boğazlıyorlar mı?

Hemen yarım saate yakın bir müddet koşarak yol aldık. En hafif homurtuları duyulacak kadar Panter'e yaklaştık. O da bizim kokumuzu aldı. İniltilerini yürek dayanmaz, inceli kalınlı bir makama döktü. Bu pek hazin ulumalarında, "Geliniz, beni kurtarınız," mealine benzer, derin derin bir yalvarma vardı. Heyecanlar içinde son adımlarımızı hızlandırdık. Ona çok yaklaştık. Hayvan yaralı mıydı? Sakat mı olmuştu? Niçin o bize doğru koşmuyor veya koşamıyordu?

Birkaç saniye sonra köpeğin büsbütün yanına geldik. Vaka-yı hali iyice anlayabilmek için çocuğa sordum:

"Oğlum, yanında kibrit var mı?"

"Var, enişte bey... Ağabeyimin arkasından çakmak için cebime üç dört kutu maytap kibriti koydum."

"Çok isabet etmişsin, bir tane çak yavrum."

Çocuk cebinden kutuyu çıkardı. Şenlik gecelerine mahsus olan bu kibriti hızlıca mukavvaya sürttü. Bir puf sedasıyla beraber etrafımızı kızıl bir aydınlık sardı. Şimdi sevinç sıçramalarıyla haykıran hayvana baktık. Biçare Panter, bir tarlanın ortasında,

boynundaki tasmanın halkasından, kavi bir iple, ihtiyar, koskoca bir incir ağacına bağlıydı.

Biz hemen bağı çözmeye uğraşırken o, hararetli dilini ellerimizi yalamaya uzatarak zeki gözlerinin ifadelerinde geçirdiği sergüzeşti bize anlatmaya çabalıyordu. O bizi yalarken biz de onun ipek tüylü, uzun kulaklı, vakur başını seviyorduk.

Hayvanla olan bu sevinç musafahası anında diyordum ki:

"Koca Panter, haydi bakalım... Bu gece seni buraya bağlayan elin kokusuna giderek bu hayalin kaçtığı makamı bulmak için bize pişdarlık et."

Bu dört ayaklı, sadık dostumuz, bağdan kurtulup hürriyetine erdikten sonra birkaç yüksek hoplama ve ufak ufak av'avelerle büyük sevincini bize anlatıyordu.

Elindeki kibrit yanıp bittikçe Nüzhet bir yenisini çakıyor ve her defasında ışığın rengi kırmızı, yeşil, beyaz, değişiyordu. Panter'in iki yanağını sıkıca avuçlarımın içine aldım. Sabit bir nazarla gözlerinin içine bakarak dedim ki:

"Seni buraya bağlayan nereye kaçtı? Haydi, düş önümüze... Onun izine gidelim."

Ve hemen yerde duran ipi alarak iyice ona koklattım. O, bu koklamadan sonra birkaç defa havlayarak sanki bana, meramımı anlamış olduğunun cevabını verdi. Mücella bir abanoz parçası gibi parıldayan siyah burnunu ayaklarıma sürttükten sonra iri patileriyle göğsüme doğru yükseldi. Elimdeki ipi karşıya fırlayarak haykırdım:

"Aport!"

Bir sıçrayışta ipi ağzına aldı. Dişlerinin arasında birkaç defa sallayıp oynadıktan sonra bana getirdi. Şimdi elimdeki iple etrafıma mevhum bir daire resmederek yine haykırdım:

"Panter, haydi yolu göster!"

Zeki mahluk emrime derhal itaatle av arar gibi burnuyla yerleri koklaya koklaya sağa sola birkaç kavis çizerek dolaştıktan

sonra şimal-i şarkî cihetine meylen yolu tutturdu. Biz bu, içinde bulunduğumuz gece gibi siyah kılavuzun peşine düştük.

Gecelik kıyafeti hiç koşmaya müsait değil. Şapşal bir haldeyim. Yalınkat terlikler ayaklarımın altında yayıldı. Bastığım yeri görmeden attığım adımlarda gâh iri bir taşın müsademesine uğruyorum. Gâh topuklarıma dikenler batıyor. Gâh üstüm çalılara takılıyor. Çünkü yoldan gitmiyoruz. Cinsiyetine göre fevkalade zeki olan kılavuzumuzun fetaneti kendi çevik köpek bacaklarıyla bizim insan ayaklarımızın arasındaki farkı temyize kadar varamıyor. O, kaya, hendek, çamur, çalı demiyor atlıyor, yalnız aramız pek açılınca bir noktada durup bizim ona yetişmemizi bekliyor.

Bazıları, kim bilir kaç sene evvel sürülmüş yamrı yumru, taşlı tümsekli toprakların üzerinden sendeleyerek arada bir düşüp kalkarak seğirtirken Nüzhet soruyor:

"Enişte bey, biz böyle soluk soluğa nereye kadar koşacağız?"

"Ne bileyim yavrum... Arz-ullahi vâsia[47]... Alemdağı'na, belki Şile'ye kadar göze aldırmalıyız. Nereye gidileceğini kılavuzumuz da bilmiyor. O, izi koklayarak gidiyor. Şevket Ağabey'in, izini hayvana hissettirmemek için onu sımsıkı incir ağacına başlamış. İpi de alelacele nereden bulmuş? Anlaşılan o hazırlıklı gelmiş. Hep bu hesaplar, ihtiyatlar hiç ölü işine benzemez. Zihnim dolaşmış tire[48] yumağı gibi karmakarışık oldu. Ne düşüneceğimi bilmiyorum. Bizim için bu garip macera hayatî bir mesele hükmünü aldı. Bu gece, bu sırra ermezsem meraktan öleceğim. Her türlü sıkıntılara göğüs vererek ve maniaları atlayarak icap ederse ağabeyinin meşhedi olan Sarıkamış'a kadar işte böyle dörtnala koşmaktan vazgeçmeyeceğim. Bu filispit[49] seyr ü seferimizin hitamında mağfur kardeşine mülaki olmak için mertebe-i şahadete

47 Allah'ın yarattığı yeryüzü geniştir. (y.n.)

48 Dikişte kullanılan pamuk ipliği. (y.n.)

49 (*Full speed*) Tam yol, tam hız. (y.n.)

ermezsek de menzilhane[50] beygirleri gibi düşüp çatlayacağımıza hiç şüphe etmiyorum."

Karanlıkta kanatsız yarasalar gibi uçuyor, belki ileride şiddetle lüzumu olur mülahazasına mebni şenlik kibritlerini israftan da korkuyor, bizi yarım dakika dinlendirmek nezaketinde bulunmayan kılavuzumuza bağırıyorduk:

"Panter, bir parça yavaş... Çok zekisin ama bizim seninle koşu müsabakasına çıkamayacağımızı anlamıyorsun."

O, bizim bu feryatlarımıza aldırmıyor, aramızdaki mesafe açıldıkça kısa kısa havlamalarla bulunduğu mevkiyi haber veriyordu.

Yine yarım saatten ziyade köpeğin arkasından böyle *au galop*[51] gittik. Gecenin serinliğine rağmen terledik. Nefeslerimiz sıklaştı. Gayret vermek için çocuğa dedim ki:

"Nüzhetçiğim, her şeyde bir hikmet vardır derler. Köpeğin bu kadar sıkı gitmesinde de bir sebep olmalı. Zannederim ki hayvan, önümüzden kaçan Şevket'in kokusunu aldı. Bu fırsatı kaybetmeden bizi ona yetiştirmek için böyle süratli gidiyor.

50 Konak yeri, hayvan değiştirilen yer. (y.n.)

51 (Fr.) Dörtnala. (y.n.)

12

Ölen Dirilmez, Kanaatim Katidir

Gece siyah, köpek siyah... Bir aralık onu yine önümüzde hiç seçemez olduk.

Haykırdım:

"Panter... Panter..."

Cevap gelmedi. Köpeğe yine ne hal oldu? Fakat bu defa her türlü mülahaza bertaraf, bizim de soluğumuz iyice kesildi. Ne olursa olsun, dedim, yerden bir örs gibi fırlamış iri bir kayanın üzerine uzandım. Çocuk da yanıma yerleşti. Bilmem ki kaç kilometre kat ettik! Eğer bu gece bir "kros" müsabakasına girmiş olaydık şüphesiz birinciliği kazanırdık.

Ah, cigara burnumda tüttü. Bir tekine razıyım. Yanımda yok... Sabaha yaklaşan bu gecenin sonunda biz acaba hangi sergüzeşte doğru koşuyorduk? Köpeğin böyle bizi dörtnala sürmesinin neticesinde çıka çıka bir "blöf" çıkarsa vay olur halimize...

Şöyle birkaç nefes ancak dinlendik. Kırların esrarlı derinliklerinden Panter'in sesi gelmeye başladı. Bu asabi, titrek, telaşlı havlamalarda bir müstaceliyet ifadesi var gibiydi.

Yeniden gayrete gelerek yerimizden fırladık:

"Haydi yavrum," dedim. "Şimdi eskisinden daha hızlı koşmalıyız. Hayvan dile gelmiş gibi acele acele bize bir şeyler anlatmak istiyor. Galiba firarîyi eteğinden yakaladı. Koşmayalım. Şimdi uçalım."

Havlamalar şimdi biraz şimal-i garbî istikametinden geliyordu. O tarafa saldırdık. Yedi sekiz dakika sonra solumuzda bir orman karaltısı belirdi. Çocuktan sordum:

"Burası neresi?"

O, hazin bir durgunlukla cevap verdi:

"Soğanlık Kabristanı..."

Şimdi Panter'in sesi bir cenaze kampanası gibi akislerle bu ölü tarlasının koyuluklarından, ta içerilerinden duyuluyordu. Karanlıkta seçemiyorduk ama bu ahret sınırının önünde ikimizin de benizlerimiz şafaktan evvel bembeyaz attı. Hedefi bulmuş muyduk? Yoksa Panter bizi bir gece latifesi olarak mezarlıktan mı geçirmek istiyordu? Her ne türlü de olsa köpeğin bu çağırmalarına o saatte itaat göstermek mecburiyetinde değil miydik?

Orada durduk. Korkuyor muyduk? Bilmiyorum. İçeri ilk adımlarımızı atmak için herhalde endişeli tereddütler geçiriyorduk. Bu karanlıklara gömülü mezarların hariminde biz bu gece peşinden koştuğumuz büyük sırra erecek miydik?

Sesimdeki hafif bir titremeyi men edemeyerek, "Yavrum," dedim, "buranın sekenesi şenlik sevmezler ama bir maytap yak bakalım."

Kaynım kibriti kutunun kenarına sürttü. Bu defa yeşilimtırak beyaz bir ziya etrafımızı ufak bir muhitte gündüzlendirdi. Birbirimizin yüzüne bakınca bu soluk ışığın aksiyle çehrelerimizi ölü gibi kaçık bir benizde gördük. Fakat bizi asıl titreten şey, yüzlerimizin bu mevtaî solgunluğu değil içine girmeye hazırlandığımız, önümüzdeki ahret bahçesinin korkunçluğuydu. Gece, yaprakları siyah görünen bir meşe ormanının karşısındaydık. Yaz kış libasını değiştirmeyen bu iri gövdeli ağaçların dallarıyla örttükleri pür-esrar kopkoyu siyah sahada asırlarla uyuyan cesetlerin henüz

toprağın hazmedemediği son kırıntıları yatıyordu. Bizim gibi bu âlemdeki nasiplerini yaşayarak itmam eden hep bu varlıklar nasıl böyle toprak altında birer hiçliğe, gözlerimizin önünde birer hayale inkılap ediyorlar?

Ölmek de doğmak gibi bir hadiseymiş, peki fakat bu geliş gidiş arasındaki idrak ettiğimiz zamandan başka bu iki karanlık müntehaya dair hiçbir şey bilmiyoruz. Bildiklerini iddiayla bizi yanıltmaya uğraşanlar çok. Lakin onlar da toprakla örtüldükten sonra öbür âlemden bu dünyadaki iddialarını müsbit bir haber vermeye kadir olamıyorlar. İlimler, âlimler, hayatın membasıyla munsabbının ötesine dair bir zerre tespit edemiyorlar.

Ölüm bir sükûn-ı mutlaktır. Akidelerin, ananelerin, küçüklükten beri zihinlerimizi bozan tesirâtından kurtulmuş bulunanların şahit oldukları hakikat bundan ibarettir. Bu dünyadan gidenleri öbür dünyada menzil menzil dolaştıran efsanecilerin meraklı, vaatli, korkunç ve tehditkâr masallarından bugüne kadar insaniyet ne kazandı? Ne istifade etti? Fikren ne feyiz aldı? Ve ilimle cehalet boğaz boğaza... Hangisine taraftar olmakla beşeriyete fayda temin edebileceğiz? Bu dünyadan gittikten sonra diğer bir dünyada aynı hüviyetle yaşayan var mıdır? Bu menfi cihet, akıl ve fenne çok mülayim görünen çok garip bir iddiadır. Sıhhati ancak ahretten birkaç şahit çağırmakla tenvir edilebilecek müşkül bir meseledir.

"İspritizma"cıların masa başındaki şarlatanlıklarını bütün ulûm-ı müspet "Hayır!" narasıyla reddediyor. Binaenaleyh hiç yaşayanı olmayan bir diyara nasıl âlem denebilir?

Ölüm yalnız dirilerin nazarlarında en korkunç bir hayalettir. Hakikatte mevcut değildir. Çünkü ölünün, ölümü hissedecek bir uzvu kalmamıştır.

Bu dünyadaki hatıralarımızın mahfazası, kafatasımızın içindeki dimağdır. O çürüdükten sonra bu âlemden bir diğerine aklî mahfuzâtımızdan hiçbir his götürebilmemizin ihtimali yoktur. Bazı dimağ maluliyetlerinden, hastaların kendilerini kaybettiklerini, en yakın akrabalarını tanıyamadıklarını, beş on senelik

mazilerini değil, hayatlarının birkaç dakika evvelini tahattur edemediklerini, henüz idrakâta gayr-i malik bir çocuğa döndüklerini görüyoruz. Şöyle böyle arızalarla vazifesini ifadan aciz kalan dimağ, büsbütün çürüyüp remada tahvil ettikten sonra hâlâ nasıl bir muhafaza-i hatıra ve idrak olmaktaki kuvvetini saklayabilir? Hayattan hayata intikal nazariyesi kabul olunabilir. Fakat büsbütün yeni bir uzviyet ve hüviyetle...

Biz hep bu ezeliyetle ebediyet arasında kısa bir müddetle yaşayan faniler, hayata birinci defa gelmiş mahlukât değiliz. Kim bilir bu ana kadar hesapsız defalar doğup ölmüşüzdür.

Fakat buraya eski hayatlarımızdan hiçbir hatıra getirmedik. Buradan da diğer dünyalara hiçbir his götüremeyeceğimiz tabiidir. Arzularımız, ümitlerimiz, kinlerimiz, garezlerimiz, hasılı bütün ihtiraslarımız, gözlerimizi yumduğumuz dakikada burada kalacak. Öbür âlemlerde işlediğimiz sevap ve günahların mükâfat veya mücazâtlarına dair de hiçbir takibâta müsadif olamıyoruz.

Hasılı, ahretten buraya, buradan oraya haber getirip götürmeye müteallik rivayetlerin hepsi şeklen gülünç ve hakikatte, insanların hâlâ devam eden çocukluklarına ağlanacak efsanelerdir.

Mezarın ve ölünün bu ebedî suskunluğundan dedikodu çıkaranların ağızları içtimaî terbiye namına şamarlanmaya layıktır.

Dünyayla ahret arasında henüz beynelhayat hukuk teessüs etmemiş ve tabutlarla gidenlerin göğüslerine birer pasaport koymuyorsak da onları, öbür âlemde köşklere, saraylara, bahçelere, mükâfat, mücazât mahallerine yerleştiriyoruz. Ölüler buradan oraya bütün dünyevî ihtiyaçlarını, âdetlerini, fikirlerini, zihniyetlerini, bazen kıyafetlerini bile muhafaza ederek gidiyorlar. Bazı kavimler, orada lüzumu olacağı vahimesine kapılarak mezarı birtakım ev eşyasıyla dolduruyorlar.

Ahret bizim için o kadar malum ve maruf bir cihandır ki oranın coğrafyasını, üzerinde yaşadığımız bu toprağınkinden daha iyi biliriz. Orada da dağlar, bayırlar, bahrler, nehirler, ırmaklar, çağlayanlar, gülistanlar, bülbüller vardır... ulemaya mahsus dairelerin duvarları muhallebidendir. Giyeceğimiz serpuşların, cebe-

lerin renkleri yeşildir. Tasavvurları abes ne kadar garabetler varsa öbür dünyaya dair söylenmiştir.

Tabii, ben bu kabristanın önüne dedelerimden bana intikal eden zihniyetlerin esiri kalmak için gelmedim. Karşımda öbür âlemin esrarına benzer neler cilvelenirse cilvelensin ölü dirilmez. Bu kanaatimde sabitim. Bu gece işte bu hakikati ispat edeceğim.

Kanaat ve maksadım bu düşündüklerimden ibaret olmakla beraber şu anda içinde bulunduğumuz hal ve mevkinin garabeti hakkında bazı mülahazât yürütmek mecburiyetindeydik. Bu akıl almaz şeyler, neyle kabil-i izahattır?

Köpek bizi niçin mezarlığa çağırıyor? Besbelli kendini incir ağacına bağlayan esrarengiz zatın koku izini takip ede ede hayvan buraya kadar geldi. Bu öbür dünyanın adamı, şu ahret evlerinden birinin içine çekilip de yattı mı? Yoksa bu takibimize ihtimal vererek bizi ve bahusus köpeği kabristana celple şaşırtmak için mi buralarda izini dolaştırdı?

Panter, bizim ona yaklaştığımızı hissetti. Sanki bize bir şeyler anlatmak ister gibi inceli kalınlı, tuhaf bir yaygara koparıverdi. Sonra birdenbire hayvanın sesi değişti. Derinleşti. Güya biriyle dalaşıyor gibi kısa kısa bir boğukluk aldı. Köpeğin bu tarzda havlamaları boşuna değildi. Mutlak mezarlıkta bir şeyler oluyordu. Ne oluyordu yarabbi? Panter'in imdadına koşalım mı? Yoksa geçirmekte olduğu hırıltının neticesini mi bekleyelim?

Evvela hayvan için, sonra bizim için bir tehlike var mıydı? Çünkü karanlığın en koyu bir noktasına ve gözlerin seçemediği bir meçhulün üzerine varacaktık.

Nüzhet'in elindeki maytap kibritinin son parıltıları ormanın kenar dalları üzerinde birkaç defa titreyerek söndü. Biraz aydınlığa alışan gözlerimizin önüne siyah perdeler indi.

Heyecanımın yarısını yutmaya uğraşarak kaynıma dedim ki:

"Bir umacıyla karşı karşıya gibiyiz... Bu sırra ermek için cephanemizi sonuna kadar sarf edeceğiz. Bir maytap daha tutuştur bakalım."

Çocuk yaktı. Bu defa gece sonunun rutubeti sanki şeffaf bir kana boyandı. Etrafımızı saran bu kızıllık içinde siyah gölgelerimizin yerde kımıldadığını görmekten tuhaf bir tevahhuşa tutulduk. Bu keşfi nâ-kabil hadise karşısında gölgesinden korkan insanlar cebanetine mi düştük? Biz, yaktığımız maytaplarla kendimizi bu fevkattabia mahluka gösteriyorduk. Fakat biz onun ne olduğunu bilmiyorduk... Bilmek için üzerine yürümek mi? Yoksa onun bize hücumunu beklemek mi lazımdı?

Maiyetinde tek bir neferi bulunan bir kumandan gibiydim. Dünyayla ahret beyninde muharebe olursa hangi usule tebaiyet edilir? Zannederim ki bunu ne Napolyon düşünmüştür ne Moltke[52] ne Hindenburg[53]... Elbette onların üzerine dünya harp âlâtıyla varılamazdı. Zaten benim elimde silah değil, bir baston bile yoktu.

Biz, bize görünmek istemeyen heyulayı görmek ısrarıyla yürüyecektik. O, bu rüyetimizden incinerek bize bir fenalık ederse bahtımıza...

Kızıl ışığın içinde solgunluğu kaybolan kaynımın yüzüne bakarak:

"Çocuğum, kaç kibritin kaldı?"

"Enişte bey, daha epeyce var."

"Şimdi mezarlığın ortasına doğru, köpeğin sesine yürüyeceğiz. Namlarına hayalet denilen mütecessid gayr-i maddîler aydınlıktan hoşlanmazlarmış. Maytabın biri sönünce hemen arkasından ötekini parlat... Bakalım ne yolda tecelliyâtla karşılaşacağız? En ufak bir gölgenin kımıldadığını görsek, korkmadan üzerine saldırmalıyız."

Çocuk maytabı yeniledi. Ufak bir hendekten, meşelerin kesif karaltıları üzerimize yığılan ahret sınırına atladık.

---

52 Helmuth Karl Bernhard von Moltke (1800-1891) ve Helmuth Johannes Ludwig von Moltke (1848-1916). (y.n.)

53 Paul von Hindenburg (1847-1934). (y.n.)

13

Panter Mezar Kazıyor

Burası yolsuz, patikasız, sık, yırtıcı bir çalılık. Her adımda oramız buramız dikenlerin iğneleriyle deliniyor. Ayaklarımızın bazen tesadüf ettiği seyrek ve hâk ile yeksan olmuş gayr-i muntazam iri taş parçaları, buranın bir kabristan olduğuna güç delalet edebiliyor. Asırlık, koca gövdeli meşelerin aralarını ufak tefek sürgünler kaplamış, senelerden beri dökülen kuru yapraklar birbiri üzerine yığılarak bir tabaka teşkil etmiş. Her atışta adımlarımız bu manialar arasında burkulmaktan kurtulamıyor. Birkaç hatvede bir iğneli yılanlar i'vicacıyla yerlere uzanmış çalı dallarıyla ayaklarımız kösteklenerek bin zahmetle yürümeye uğraşıyoruz.

Acayip şey... Şimdi biz ona doğru yürüdükçe köpeğin sesi kısık av'avelerle bizden uzaklaşıyor. Panter de bu sırrı bize anlatmamak için hayaletin iradesine ram mı olmuştu?

Her ne hale uğrarsak bizden evvel bizden evvel bu sırra ermiş gibi görünen köpeği takip etmek mecburiyetindeydik. Maytapların biri sönünce diğerini yakarak yıllardan beri içine diri ayağı

basmamışsa benzeyen sathı dünya ve altı ahret olan bu tarlaya uluorta daldık. Küre-i arzın henüz akıl ve fenne kapalı kalmış bir kıtasını keşfe uğraşır gibi gidiyorduk. Bütün bu ağır uykudaki gayr-i fanilerde bize esrar verecek bir kıpırdama eseri yoktu. Bu akşam dünyaya çağırmaya uğraştığımız ölülere mülaki olmak için yoksa biz mi âlemimizi değiştirecektik?

Kulaklarımız hep dört ayaklı kılavuzumuzda... Onun dilini anlasak, esrarın bir kısmına ermiş olacağız. Oh, işte hayvanın havlama makamı birdenbire değişti. Şimdi ses, süratle bize doğru yaklaşmaya başladı. Panter, esrarengiz elin zaptından kurtulmuşa benziyor. Bize doğru koşuyor. Bir dakika sürmedi. Maytabın tenvir dairesi içinden çalılar oynayarak iki uzun kulağın arasından bir çift zeki göz parladı. Hayvan derin bir havuza batıp çıkmış gibi sırılsıklam terlemişti. Yaş tüyleri, kızıl ışığın altında siyah bir rugan iltima'ları veriyordu. Biçare köpeğimiz acaba ne zorlar görerek böyle zırıl zırıl kan terlere batmıştı...

Telaşlı kuyruk sallayışlarla geldi. Ellerimizi yaladı. Eğildi. Onun ter akan çenesinden sıkarak sordum:

"Sevgili Panter, hangi esrar kuyusuna girip çıkarak böyle sulara battın? Bu karanlıklarda ne macera geçirdin? Bize anlat."

O kesik kesik, karmakarışık bir ifadeyle bizim anlamadığımız bir dilden, soluk soluğa cevaplar verdi.

Hayvanın iki mum şulesiyle gözlerinde yanan cevvalliği, ıslak vücudunun ikide bir geçirdiği raşeler, yalnız kendine görünen bir hayalete atılmak ister gibi sağa sola ani saldırışları, fevkalade bir sinir halinde olduğunu gösteriyordu.

Panter birdenbire başını kaldırdı. Etrafı koklaya koklaya bütün dikkatiyle dinledi. Vücudunun rutubetlerini üzerimize sıçratan bir titremeyle sarsıldıktan sonra dikenlerin üstünden bir kuş süratiyle cenuba doğru uçtu. Bazı hassaları insanlara mütefevvik olan o hayvan kafasıyla karanlıkların içinden ne gördü? Ne sezdi?

Nüzhet'in elinde kibrit söndü. Etrafımızı saran zulmetin arasından Panter'in sesini duyuyorduk. Gittikçe uzaklaşıyordu.

"Yavrum, çabuk bir kibrit daha parlat."

Çocuk, raşeli bir elle maytabı tutuştururken sordum:

"Köpeğin gösterdiği bu gayritabiî hallere ne dersin?"

"Evet, hayvan çok sinirlenmiş. Ben onun bu kadar müteheyyiç halini hiç görmedimdi."

"Gözlerine bir şeyler mi gözüküyor?"

"Besbelli."

"Onun görüp işittiğini biz niçin hissetmiyoruz?"

"Ne bileyim enişte bey..."

"Etraf karanlık, meşeler sakit, kabirler ebkem. Burada durmakla gece dekorunun bu siyah perdesi arkasında oynanan hayalet faciasından hiçbir şey anlamayacağız. Haydi yine köpeğin sesine koşalım."

Maytap kibritinin önümüze saçtığı ışığın müsaadesi nispetinde bir süratle dikenlere dalıp çıkarak koşmaya başladık. Geceliğimin her bir parçası bir çalıda kalıyor, arada bir ayağımdan kaçırdığım terliğimi bulmak için eğildikçe yüzüm gözüm tırmıklanıyor, gece esrar anlamaya harimlerine girdiğimiz için sanki ölüler bu dikenlerle bizden intikam alıyorlardı.

Köpeğin sesi şimdi sabit bir noktadan gelir gibi bir muayyenlik aldı. Kibrit arkasından kibrit yakmaya çalışan Nüzhet'e:

"Yavrucuğum, dikenlerden benim mestur, gayr-i mestur hemen her tarafım kanıyor. Otuz kırk azgın kediyle bir çuvala girmiş gibiyim. Sen nasılsın?"

"Sorma enişte bey, çıplak bacaklarım hacamat olmuş[54] gibi sızlıyor."

"Ha gayret evladım, ha gayret... Panter'in sesi daima aynı noktadan geliyor. Hem dikkat ediyor musun, gittikçe av'avelere yaklaşıyoruz. Köpek biriyle dalaşır gibi sinirli sinirli havlıyor. Bu sefer galiba hayalet onu değil, o hayaleti yakaladı. Bu esrarın

54 Vücudun herhangi bir yerini hafifçe çizip, üzerine boynuz, bardak veya şişe oturtarak kan alma. (y.n.)

mümessilini bize göstermedikçe dişlerinin arasından bırakmayacak. Bu vakanın uğruna kanlarımızı dereler gibi değilse de damla damla akıttık."

Kılavuzumuzun sesi şimdi ince ince, adeta enindar bir ulumaya döndü. Koşmadan, ağzımdan hoplaya hoplaya çıkan tıkanık bir sesle:

"Nüzhet, bana köpeğin bu tuhaf, telaşlı ulumalarında, 'Aman, çabuk yetişiniz!' mealinde bir ifade var gibi geliyor."

"İşte koşuyoruz. Kanatlarımız yok ki bu dikenlerin üzerinden uçalım."

Cenuba doğru hayli indik. Şimdi önümüze şarktan garba az bir munhanilikle uzanan bir yol çıktı. Cemaatle ancak bir tabut sığdırılacak kadar bir mezarlık arası geçidi... Yolun öbür tarafı yine kabristandı. Fakat mezarlar seyrekleşiverdi. Daima köpeğin sesine gittiğimiz için bu yolu arzani kat ettik. Ulumadan şimdi de garip bir homurtuya dönen sese pek yaklaştık. Kabristanın öbür cihetine birkaç adım atar atmaz Panter'i gördük. Nüzhet, elindeki maytabı ileri uzattı. Mevkinin yüreklerimize doldurduğu haşyet içinde önümüze açılan manzara kemiklerimizdeki iliklere kadar bizi dondurdu. Panter, siyah başını karanlığa daldırıp çıkararak pürtelaş ve müthiş bir homurtuyla bir mezar kazıyordu. Ve çukuru hayli genişletmişti. Ebedî uykusundaki kim bilir kaç senelik istirahati ihlal edilen bir ölünün kemikleri bu uhrevî mahfazasından köpeğin siyah elleriyle harice saçılmasına biz karşıdan seyirci kalıp bakacak mıydık? Bilâ-müdahale bizim bu temaşamız hayvanın cüretinden ziyade küfür-âmiz bir hareket sayılmaz mıydı? Onu bilmeden işlediği bu hürmetsizlikten derhal men edelim. Fakat köpek bu kabri ne hisle, ne lüzum üzerine kazıyor? Bu gece bizi çıldırtan iki dünya arasındaki bu agreb muammanın düğümü bu kabirde mi metfundur? Bu çukur, Şevket Bey merhumun dünyaya çıkıp gezinmek için mahreç edindiği bir menfez midir? Bu simsiyah kovuğun ötesi âlem-i lâhuta mı varıyor? Burası, tecessüd eden ruhların dünya sahnesine çıkmak

için soyunup giyindikleri sanatkârlar locası mıdır? Ne düşüneceğimizi, ne yapacağımızı asıl şimdi şaşırdık.

Bu karanlık vakanın peşinden bu dakikaya kadar serseriyâne dolaşıyorduk. Kılavuzumuz bizi şimdi esrarın membasına getirdi. Hayvanın bu gösteriş ve ter içinde çalışmasında mutlak büyük bir sebep ve hikmet var. Önümüzde maddeten dar, mukassi, muzlim bir hufre görüyoruz. Lakin manen bunun ötesi, ufuksuz, hudutsuz, büyün fezaları kucaklayan bir esrar âlemine varmıyor mu? Her varlık tekrar dirilmek için bu toprak döşekler içinde yok olmuyor mu? Ezeliyet ve ebediyet halden hale intikalin, başlangıçsız, nihayetsiz iki ucu değil mi? Aradığımız muamma da bu sırların ortasında bir topaç gibi dönmüyor mu?

Bakalım taharriye buradan dalarsak nereden çıkacağız? Köpek bu mezarcılık ameliyesinde gittikçe sinirleniyor. Terleyerek, titreyerek iki ön ayaklarıyla toprakları etrafa öyle şiddetle saçıyordu ki çukurun esrarlı karanlığı içinden Şevket'i hemen eteğinden yakalayarak dışarı çıkartıverecek sanıyorduk.

Oh, fakat beynim bin tezat içinde ateşleniyor. Hiç ölü gezinip de tekrar mezara saklanır mı? Meyyitin kaybolduğu yerden diri çıkarmaya bu ana kadar kim muvaffak olmuş ki biz bu hadise karşısında ümitlenerek köpeğin hafriyâtından müspet bir netice bekliyoruz...

14

Panter'in Pek Mühim Keşfi

Köpeği bir hortlak vahşetiyle böyle önümüzde mezar kazmaktan men etmek için ilk adımı attığım anda Nüzhet kolumdan çekerek:

"Enişte bey, ne yapıyorsunuz?"

"Panter'i mezarın üstünden geri çekeceğim."

"Niçin?"

"Buna niçin olur mu? Hayvanı göz göre [göre] hortlaklığa mı alıştıracağız?"

"Panter soy köpektir. Hiçbir vakit hortlak olmaz. O karın doyurmak için mezar kazmıyor. Onu bu hareketinden men edecek olduktan sonra niçin karanlıklarda bu kadar meşakkatlerle arkasından koştuk? Durunuz bakalım, ne yapacak..."

"Ne yapacak?"

"Mutlak, mezardan bir şey çıkarıp bize gösterecek."

"Çıkaracağı şey herhalde şehidin cesedi olmayacaktır."

"Ne olursa olsun, bekleyelim, görelim."

Köpeğin bu hürmetsizliğine tahammül gösterememekle beraber kaynımın sözlerindeki makuliyeti de birdenbire reddedemedim.

Panter, her tüyünün ucundan ter damlatarak bütün gayret ve kuvvetiyle çalışıyordu. Onun bu kadar paralanarak candan çabalamasına hayret-i rikkatle bakıp da dedim ki:

"Böyle bir hafr ameliyesine lüzum olduğunu bileydik beraber kazma kürek getirirdik."

Bir müddet daha bu elim temaşaya dişimi sıktım. Köpeğin başı, hayli genişletmiş olduğu çukurun içine tamamıyla girdi. Dışarıda kalan vücut kısmı, güya hayvan mezar dahilinde kımıldatmaya gücü yetmediği bir şeyle uğraşıyormuş gibi saravî ihtilaçlar ve canhıraş hırıltılarla sarsılıyordu.

Azap içinde çarpan yüreğimin tekdirlerine artık bundan ziyade mukavemet edemeyerek hemen köpeğin üzerine atıldım. Bütün kuvvetimle beline yapıştım. Onu mezardan dışarı çekmeye başladım. Nüzhet'in tepinerek ettiği itirazlara hiç ehemmiyet vermiyordum. Mezarı taarruzdan kurtardıktan sonra hayvanın tekrar ısrarla hücum gösterdiği kovuğun önünde durdum.

Panter bu mühim işi tamam başaracağı esnada edilen mümanaâttan fevkalade infialini gösterir ve tehdide benzer, istirhamkâr atılışlarla birkaç defa yüzüme doğru sıçradıktan sonra koklaya koklaya kabrin etrafını dolap beygiri gibi dolaşmaya başladı. Süratli bir hayli devirler yaptı. Nihayet metfenin baş tarafında birdenbire yavaşladı. Toprağı koklayarak cenup-i şarkîye doğru bir hat istikametinde yine koştu. Koştu. Diğer bir mezarın önünde durdu. Orayı da birkaç pençe darbesiyle kazmaya girişti. Fakat bu ameliyede çok devam etmeyerek yine aynı hat istikametinden yerlerin tozunu içer gibi toprağı sıkı sıkıya koklayarak eskiden kazılmış mezara doğru koştu. Yine süratle geri döndü. İki kabir arasında mekik dokumaya başladı.

Biz, büyük istiğraplar içinde köpeğin bu hareketlerini gözlerimizle takip ederken dedim ki:

"Köpek oyun yaparak adeta bizimle eğleniyor."

Nüzhet asabi bir telaşla cevap verdi:

"Oyun değil enişte bey. Panter'i bu akşamki garip hareketlerinde pek samimi görüyorum. Haline dikkat etseniz siz de anlarsınız."

"Peki, onun böyle mezar kazışlarından, mevhum bir izi koklayarak aşağı yukarı koşuşlarından ne mana çıkarıyorsun?"

"Bu hareketinden belli başlı bir mana çıkarmak benim harcım değil... Fakat zannediyorum ki..."

Kaynım sözünün alt tarafını getiremedi. Sustu. Düşünüyordu. Beş on saniye bekledikten sonra sordum:

"Ey, ne zannediyorsun?"

"Zannediyorum ki hayvan bu gece mutlak bir şey göstermeye uğraşıyor."

Nüzhet biraz evvel söylediğini aynen tekrardan başka bana verecek bir cevap bulamadı.

Köpek karşımızda, kudurmuş gibi mezardan mezara vahşi hırıltılarla seğirtip dururken boğazımdan kabaran acı bir kahkahayı zapt edemedim. Mezarlıkta akisler yapan bu gülüşümden ürken Nüzhet, yanımdan üç adım geriye çekilerek maytabı ileri uzattı. Gözlerini yüzüme dikti. Besbelli, birdenbire çıldırdığımdan şüphelendi. Çocuk bu endişesinde pek de haksız değildi. Çünkü o anda bulunduğumuz mevki ve yaşadığımız maceranın kahkahaya müsait hiçbir yeri yoktu. Onu bu ürküntüsünden kurtarmak için dedim ki:

"Korkma yavrum, çıldırmadım."

"Ya böyle mevsimsiz niçin gülüyorsunuz?"

"İkimiz de zekâ mikyasında mahlukâtın en mütekemmil olan insan nevine mensubuz."

"Evet..."

"Fakat akıl almaz bu vakanın keşfini bir köpeğin zavallı hayvanî dimağından bekliyoruz."

"Panter için insandan zekidir diyemem. Lakin bazı hislerde, mesela koku almakta bize çok faiktir."

"Oğlum bu gece şu köpek kuru topraklardan, ölü kemiklerinden ne kokusu alıyor? Aklın eriyorsa bunu bana anlatsana."

"Enişte bey, benim buna aklım ermiyor. Ve ne kadar düşünsem yine ermez... Fakat bu acayip vaka karşısında ve şu mezarlığın ölü kokan rutubeti içinde sizin de zihninize bir bulanıklık geldi galiba."

"Evet, benim zihnim bulandı. Gittikçe de daha karışıyor. Senin zihninde vuzuh kaldıysa irşaden bana yardım et."

"Estağfurullah..."

"Çocuğum, bunda estağfurullah yok... Aklım dağıldı. Bu akşam yaşadığım birkaç saat dimağımda nâ-kabil-i izah ve diğer bir âleme ait karmakarışık vakalarda dolu altı aylık uzun bir macera şeklini aldı. Arkasından koştuğumuz bu vakada ben hiçbir hakikat seçemiyorum. Bunu tamamıyla kâbusî bir rüya mahiyetinde görüyorum. Böyle dolaşık, vuzuhsuz ve korkunç rüyaların cereyan silsilesi çabuk unutulur. Bu hadise içinde ben adeta sersemledim."

"Enişte bey, bu gece Şevket Ağabey'im büyükannemi ziyarete geldi mi?"

"Geldi."

"Gelenin o olduğunda şüpheniz var mı?"

"Asla... Salonda gördüğüm fotoğrafisinin aynı... Kardeşinizi ablan da tanıdı sen de tanıdın."

"Bu noktada katiyen ittifak ediyoruz."

"Evet, katiyen."

"Ölümün vukuuyla ruhun bedenden ayrıldığını söylüyorlar."

"Evet..."

"Bir ölü aynen sağlığındaki şeklinde gelip dirilere nasıl görünüyor?"

"Ben bunu hâlâ inkâr ederim."

"İnkâr edersiniz ama biz de böyle bir vakaya yakinen şahit olduk. Bunu nasıl izah edersiniz?"

"Şevket Bey berhayat..."

"Bu mümkün değil... Onun şahadetine dair resmi vesikalar evde duruyor. Gidince isteyiniz, ablam size göstersin. Hem böyle bir vakaya ilk defa şahit olan biz değiliz. Mektepte ispritizmacı ailelere mensup çocuklar anlatıyorlar. Camille Flammarion'un[55] *Tabiatın Meçhul Kuvvetleri*[56] namındaki büyük bir eserinde ölülerin tıpkı bize olduğu gibi akrabalarına göründükleri hakkına yüzlerce mevsuk vakalar zikredilmiş."

"Bu garip vakaların ravileri içinde yalan söylemez, çok namuskâr kimselerin bulunduğuna kâniyim. Lakin böyle masalların sıhhatleri temin edilemez. Bu garibelere samimen inananların aldandıklarına da eminim.

"Bu mevsukiyetlerin haddeden geçirilecek çok yerleri vardır. Masal istersen işte bizim bu akşamki halimiz... Biz, anlaşılmaz bir vaka içindeyiz. Neye uğradığımızı bilemiyoruz. İhtimal ki aldandık, binaenaleyh gidip de âlemi de aldatmaya ne hakkımız var? Şimdi bu münakaşayı bırak. Asırlardan beri devam edegelen ve daha kim bilir ne kadar zaman sürecek olan bu garabeti biz bu dakikada halledemeyiz. İşte yine tekrar ediyorum. Aklın eriyorsa sen bana söyle. Köpek buradan ne kokusu alıyor?"

"Ne kokusu aldığını bilmiyorum. Çukurun önünden çekiliniz. Bırakınız bakalım hayvan oradan ne çıkaracak..."

"Oğulcuğum, mezarın içinden ölü kemiklerinden başka ne çıkar?"

"Peki efendim ama Panter'in başkalarına gitmeyip de yalnız bu kabrin üzerinde ısrar göstermesine ne diyeceksiniz? Bakınız, köpeğin gözü hep bu kovukta."

Çocuğun bu mantığını pek adi bulmadım. Teşrih ilmine[57] hizmet için mermer masa üzerinde kadavraları bin parçaya ayırıyorlar. Ölülerin bu kırıntılarını sonra götürüp bir çukura, süprüntü döker gibi boşaltıyorlar. Manen mübarek olan ölü, maddeten

---

55 Nicolas Camille Flammarion (1842-1925). Popüler bilim, astronomi ve spiritüalizm konularındaki yazılarıyla tanınmış Fransız yazar. (y.n.)

56 *Des forces naturelles inconnues.* (y.n.)

57 Anatomi. (y.n.)

bir cife. İnsan laşeleri günlerce denizlerde, kuyularda kalıyor. Şişiyor, kurtlanıyor, zehirli tefessühâtıyla etrafın havasını bozuyor. Ölülerin de diriler gibi benî nevinin hürmetinden nasiptar olamayan bedbahtları, sefilleri; kurtlar, çakallar, köpekler tarafından yenilenleri var... Biz de meraktan öldüğümüz bir hakikate ermek için köpeğin bu hareketine karşı müsaadekâr bulunursak büyük bir günah işlemiş olmayız...

Bu, mezarın içine doğru oyulmuş deliğin önünden çekildim. Müsaadeyi anlayan köpek, hemen iş başına atıldı. Bu sefer öyle seri, öyle asabi, öyle hırçın darbelerle toprakları oyuyordu ki bu tünelin öbür ucu cennete yahut cehenneme kadar varsa, hitama erdirmedikçe hayvanın bu "perforasyon"[58] ameliyesi önünden çekilmeyeceğini anladık.

Çalıştı. Debelendi. Yarı vücudu, dünyayla ahret arasında açmaya uğraştığı bu geçidin içinde kayboldu. Sınır üzerinde zebanilere mi saldırıyordu? Ne yapıyordu? Fena fena hırlıyordu. Nihayet Panter arka ayaklarıyla çukurdan dışarı bir tornistan etti[59]. Dönük gözleri, salyalı ağzı ve bütün kuvvetiyle mezardan bir şey çekiyordu. Topraklara bulanmış fakat beyazımtırak bir şey. Ölüyü mü soydu? Bu, kefen miydi? Biz dehşetlenerek birkaç adım geriye sektik. Fakat o, mezarın içinden avladığı şeyi muzafferâne bir tavırla getirdi, önümüze koydu.

Köpek vazifesini bitirmiş, şimdi iş bize kalmıştı. Bir müddet onun ne olduğunu seçmeye uğraşan gözlerimiz yere dikildi. Kuruyan boğazımın deliği sanki küçülmüştü. Zor çıkan kısık bir sesle sordum:

"Nedir o?"

"Bilmem."

"Kefen parçası..."

"Benzer..."

58 Delik açma işlemi. (y.n.)

59 Geri dönmek. (y.n.)

"Şimdi bundan ne mana çıkarabileceğiz?"

"Dikkatle muayene etmeliyiz."

"Maytap kibritini yaklaştırdık. Garip şey, bunun iki kısa kolu, bedeni ve yakası vardı. Elimizi sürmeye çekindiğimiz bu şeye doğru biraz daha eğildik. Bu adeta dirilerin giydikleri bir ten fanilasıydı. Eskimemiş, çürümemiş, yalnız topraklara temastan kirlenmişti. Şimdi daha ziyade tutulan sesimle:

"Beynimde bu meseleyle uğraşacak takat kalmadı. Al sana muamma içinde bir muamma daha... Bu mezar kovuğunda böyle yepyeni bir fanila ne arar? Seksen şahitli Aksaray cinayeti bunun yanında hiç esrarengiz değil, adeta bedihî bir mahiyette kalır."

"Bunu niçin Aksaray cinayetine benzetiyorsunuz?"

"Aslen değil fer'an... İkisinde de ölüler sükût ediyorlar. Şimdi bizde gayetle mahir bir müstantik kudreti de olsa yine bir şey anlamayacağız. Çünkü kimi isticvap edeceğiz? Bu bez parçası lakırdı söyler mi? Köpek suallerimize cevap verebilir mi?"

"Böyle esrarengiz vakalarda dili olmayan birtakım eşyanın delaletiyle pek mühim şeyler keşfolunduğunu bilirsiniz. Panter'e gelince, bu hayvan nutk kudretinden mahrumsa da önümüze bu fanilayı koymakla bize bir şey anlatmak istedi."

"Evet oğlum evet, köpeğin bu işaretinden lazım gelen mevhumu çıkarmak hususu bizim ferasetimize kalıyor."

Fanilayı iyice muayene etmek için eğilip tozunu toprağını silkerek yerden aldım. Üst kısmında kurumuş, dalga dalga kan lekeleri vardı. İçine dışına dikkatle baktığım esnada Nüzhet'in maytabı tutan eli bir saralı gibi titremeye başladı. Gözlerinden de iri iri yaşlar akıyordu. Onun bu ani teessüründen şaşırdım, taaccüple sordum:

"Ne oluyorsun yavrum?"

"Fena oluyorum."

"Niçin?"

"Fanilada bir şey gördüm."

"Ne gördün? Kan lekeleri mi sana baygınlık getiriyor?"

"Baygınlığım yalnız kan lekelerinden dolayı değil. Lütfen siz şu kibriti tutunuz. Fanilayı bana veriniz."

Ellerimizdeki şeyleri değiştik. Kaynım fanilanın eteğini yukarı çevirdi. Ön tarafta sırma rengi ipekle işlenmiş Fransızca harfler gösterdi.

Ben: "Nedir onlar?"

"Marka."

"Ne markası?"

Çocuk, raşeler içinde cevap verdi:

"CH. H. Ağabeyimin isminin ilk harfleri. Şevket Hayrullah."

"Pek acayip..."

"Acayip fakat hakikat."

Nüzhet gözyaşlarına hüngür hüngür bir cereyan vererek devam etti:

"Fanilanın rengini, cinsini tanıdım. Onun iç çamaşırı. Hâlâ üzerinde kardeşimin kokusu bulunduğuna yemin ederim. Ah, kardeşimin kokusu, kanı, markası..."

"Bu fanilanın kardeşine aidiyetini bu kadar kuvvet ve katiyetle tasdik ediyorsun."

"Evet... Evet... Evet..."

Kaynım, fanilayı dudaklarına götürdü. Derin derin içini çekerek takdisen ve tahassürle öpe öpe:

"Ben birçok şeyde yanılabilirim. Lakin ebediyen kaybettiğimiz kardeşimin kokusunu almakta kalbim, burnum beni aldatmaz. Fanila katiyen onun... İşte bu kan da şahadetine alamet."

Çocuğun teessürü bana da sirayet etti. Çehresini ancak fotoğrafisiyle tanıdığım şehit kaynımın ebedî iftirakıyla benim de gözlerim yaşardı. Fakat Sarıkamış'ta şehit düşen o mübarek vücudun fanilası, Soğanlık Mezarlığı'ndan nasıl çıkar? Kaza ve kaderin bu anlaşılmaz cilvesi önünde biz ne düşünebiliriz?

15

Mühürdaroğlu Mehmet Ağa'nın Elli Bir Senelik Mezarı

Biz taharri ve tetkikimizde ilerledikçe meselenin halline yaklaşmak değil, her adımda muğlakiyetin aşılmaz, sarp kayalık manalarına tesadüf ediyorduk. Kanlı fanilanın şehide aidiyeti hakkındaki çocuğun o gözyaşlı, hazin tasdiki doğruysa muammanın aldığı bu iki şekil karşısında ne hüküm verecektik? Bilmem kimden, işte bir daha soruyorum: Sarıkamış'ta şehit düşen Şevket Bey'in iç fanilası Soğanlık Mezarlığı'nda ne arar? İşte bu suali yüz defa tekrar etsek, cevabı hiçbir yerden alamayacaktık. Ve kendimiz de münasip bir cevap bulamayacaktık. Bu bir hakikat miydi? Yoksa gaip bir şakacının çekilmez cilvelerine mi uğruyorduk?

Kokusu, kanı üstünde bu fanilayı Panter, şehidin cesedinden mi çekip çıkardı? Şevket Bey o kabrin içinde mi yatıyor?

Bütün aklım, zihnim, lugazın bu katmerleri arasında bunalıp kaldı. Elimdeki maytap, nihayetine kadar kül kesilerek söndü. Karanlıkta kaynımın gözlerini arayarak dedim ki:

"Yavrum, fanilada kardeşinin kokusunu keşfetmekteki samimiyetine inanıyorum. Fakat insaf et... Bir ölü, bir diri gibi mi kokar? Bahusus vefatından birçok zaman geçtikten sonra..."

"Enişte bey, dünyayla ahret arasındaki bu meselenin altını, üstünü bana sormayınız. Yalnız bu fanilanın üzerinde kardeşimin çamaşırlarının kokusu bulunduğuna katiyetle inanınız. Ve taharrinizi bu esastan yürütmeye uğraşınız. Bu ilk hakikat bizi belki aradığımız öteki hakikatlere kadar bu kokuyu hisseden yalnız ben değilim. Bana nispetle şâmmesi çok kuvvetli olan Panter de bu koku izi üzerinden bizi buralara kadar koşturdu. Mezarları kazdı. Mühim keşfini önümüze koydu. Ve aldanmamış olduğumuzu bize pek güzel ispat etti. Haydi, bu koku hissinde ben de köpek de aldanmış olalım. Yepyeni denecek bir fanilanın böyle eski bir mezardan şahadet kanıyla çıkışına ne dersiniz? Eteğindeki markaya ne buyurursunuz? Gözlerimizin önüne serilen bu son hakikatlerin arasında hayalâta yer var mı? Tabiiliğin fevkinde bir kuvvetle gözlerimiz bağlandıysa bilmem... Ben burnumun duyduğunu, gözlerimin gördüğünü, kalbimin haykırdığı sesi tekrar ediyorum."

"Oğlum, çok defa hakikatle sahteyi birbirinden ayırmak müşkül olur. Bu iki zıt şey bazen o kadar birbirine benzerler. Bu kadar seneden sonra bu çamaşır ağabeyinin kokusunu muhafaza ederek Sarıkamış'tan buraya nasıl gelir?"

"Bizzat kendisinin geldiğini gördük ya... Çamaşırının gelmesine niçin inanmayalım?"

"Şehit bu fanilayı labis olarak mı buraya gelmiş?"

"Bilemem."

"Niçin sırtından çıkararak bu mezara bırakmış?"

"Aklım ermiyor."

"Bu garabetleri benim zihnim hiç almıyor. Çıldırmak işten bile değil. O kadar uzaktan gelen bir ölü buradaki mezardan birine mi misafir olur? Bu muammanın ucunu, kulpunu bulmazdan evvel akıllarımız zıvanalarından firlayacak. Mezarı karıştırırsak belki

Şevket Bey'in kaputunu, çizmelerini de buluruz. Öyle ya! Sarıkamış gibi uzak bir memleketten buraya dal bir fanilayla gelinmez ya... Fanilaya ihtiyacı olan bir ölü diğer melbusât levazımından vareste kalabilir mi? Bu meseleye bir hal sureti bulmak için bilmem ahreti mi dünyalaştırmalı, dünyayı mı ahretleştirmeli... Fakat Nüzhet, bunda yalnız bir ihtimal vardır. İki desek de değil..."

"Nedir enişte bey?"

"İşte evvelki sözümü yine tekrar ediyorum. Bize bu açmazları oynayan, maveraî kabirde bir ölü değil, senin benim gibi bir diri, hem de senden benden çok zeki bir diri... Bu kararımdan şaşmam. Anlıyor musun?"

"Peki enişte bey, benim bu sualime cevap veriniz. Bu kararınızı derhal ben de kabul edeyim."

"Nedir?"

"Bu fanilanın mezardan zuhuruna bir sania sığabilir. Fakat bu gece büyükannemin konuştuğunu gördüğümüz boyuyla posuyla, etiyle kemiğiyle, bütün çehresiyle Şevket Ağabey'im değil miydi?"

"Evet..."

"Ey, bu cihet nasıl hile götürür? Bir diri, ölü namına birtakım esrarengiz hareketlerde bulunabilir. Lakin ölünün cesedine tamamen hulul ederek apayan bir simayla gelip akrabasına nasıl görünür?"

"O halde aklımı kaybetmemek için yine şu iddiamı tekrar edeceğim. Ağabeyin berhayat..."

"Ben de size yine eski cevabımı vereceğim. Onun şahadeti resmi, gayriresmî birçok vesikayla tahakkuk etmiştir. Köşke avdetimizde bunları istediğiniz gibi tetkik edersiniz. Hem ağabeyim gayet ciddi ve samimi bir gençtir. Berhayat bulunsa neden doğrudan doğruya aile yurduna avdet etmeyip de bazı geceler büyükannesine görünmek için böyle hayalet şeklinde gelsin?"

"Bu muammaya bir izah tarifi bulamazsan beynim yanacak. O sebeple böyle bir karar vermek mecburiyetindeyim. Eflatun'u

ve bütün ukala-yı seb'ayı[60] mezarlarından çıkarsak zannederim ki meselenin bir ucunu, kulpunu bulmakta bizden pek ileri gidemezler."

"Vaka fevkattabia..."

"Evet. *Surnatural.*"

"Binaenaleyh onu değiştirmeyelim. Hadiseyi tabiatta bize göründüğü gibi tetkik edelim."

"Zeki çocuk, beni ma-fevkattabiaya inanır bir adam yapacaksın... Mademki bu akıl almaz şeyi bu suretle kafamıza sığdırmaya uğraşmakta zaruret vardır. Peki, dediğin gibi olsun. O halde Şevket Ağabey'inin Sarıkamış'tan buraya kadar ihtiyar-ı seferle fanilasını bu mezarda soyunduğuna iman edelim. Ve binaenaleyh şehit mağfurun diğer kabirlere tevcihen neden bu mezarı misafirhane ittihaz ettiğini tetkikten müşkülümüzün halline başlayalım... Öyleyse yak bir maytap bakalım, evvelemirde taşını okuyup mezarın kime ait olduğunu anlayalım."

Nüzhet, çaktığı kibriti önünde bulunduğumuz kabrin taşına tuttu. Kitabe al ışığın altında kendini gösterdi. Yosunlanmış, eski bir köfeki[61] üzerinde şu satırları okuduk:

Rikab-ı şahane kapıcıbaşılarından sabıka mabeyn-i hümayun harik tulumbaları müdürü Mühürdaroğulları'ndan Mehmet Ağa bin Mustafa'nın ruhu için...
9 Sefer fî 1292, 5 Mart fî 1291

Bize gaipten vazıh, mühim hiçbir haber vermeyen bu uhrevî künye önünde bir müddet düşündükten sonra:

"Oğlum Nüzhet, bu alelade bir mezar taşı."

"Evet..."

"Bu Mühürdaroğulları'yla ailece bir karabetiniz var mı?"

---

60 Yedi Bilgeler. Antik Çağ Yunan felsefesine yön veren yedi filozof. Lindoslu Kleobulos, Atinalı Solon, Ispartalı Khilon, Miletli Thales, Lesboslu Pittakos, Pireneli Bias ve Korinthoslu Periandros. (y.n.)

61 Yumuşak, dayanıksız, kil gibi çabuk ufalanan taş, kireçtaşı. (y.n.)

"Bilmiyorum."

"Bu mabeyn-i hümayun harik tulumbaları müdürü Mehmet Ağa bin Mustafa'ya dair aileniz arasında hiçbir söz olduğunu duydun mu?"

"Hayır..."

"Bu, elli bir senelik bir mezar. Bunun içinde kefen değil, belki kemik bile kalmamıştır. Şevket Bey'in yeni fanilası buradan nasıl çıkıyor? Birkaç satırdan başka bize bir şey söylemeyen ebkem taştan nasıl sır alacağız? Mahaza mümkün olduğu kadar kabrin her cihetini muayeneden başka bizim için bir tetkik, bir keşif yolu yok..."

Bu elli yıllık ölü döşeği, harçlı taşla örülmüş bir maksure içindeydi. Kıbleye müteveccih başucunda bir servi, ayak tarafında bir meşe vardı ve aynı maksurenin şimal cihetinde 25 Şaban 1292 tarihiyle vefat eden Soğanlık karyeli korucu Süleyman Ağa yatıyordu.

Şaşkın bir müstantik dalgınlığıyla kaynımdan sordum:

"Bu korucu Süleyman Ağa'yı tanıyor musun?"

"Elli sene evvel ölmüş bir adamı nasıl tanırım?"

"Yani aile arasında böyle bir isim geçtiğini işittin mi?"

"Hiç..."

Bu yarım asırlık mezarlardan taze bir haber almanın imkânsızlığı önünde dolaşan zihnimle ne yapacağımı bilmiyordum. Deminden Panter'de gördüğümüz çılgınlığa imtisalen şimdi biz de maksurenin etrafını devre başladık. Muammanın en hafif ilk düğümünü çözecek bir ser-rişte bulmaya uğraşıyorduk. Fakat bu emareyi bize mezar taşları mı verecekti? Altlarında yatan ölüler mi? Evet, bu hiçbir şey söylemeyen camidlerin ifşaâtlarına müftekir kaldık. Gecenin ve bu akıl ber-endazlığımızın seçilmez karanlığı içinde başka çaremiz yoktu. Biz dünya adamları, ahretten bir şule-i izah bekliyorduk. Nur, hakikati zulmetten sürüyordu. Bize kendini hakikat olarak tasdik ettirmek için zihnimizi burgulayan hayalâta silah teslim etmiyorduk. İnsaniyet şimdiye

kadar batıl fikirlerin kaleleri önünde bizim bu geceki şecaatimizi göstereydi, öbür âlemin efsaneleriyle dolmazdı. Ben kaynıma hadiseyi bize göründüğü şekilde kabul ve tetkike söz vermiştim. Fakat bu söz ağzımdan firlamış, yüreğimde hiç yer etmemişti. Bazı tahassüslerin aldatıcı teessürlerine kapılmayarak müşahedelerimi afakî bir surette tespite uğraşacaktım.

Bu gece, yarım asırlık mezarın gubârı içinden çıkan bir fanilayı oraya berhayat bir elin koyduğuna hiç şüphem yoktu. Lakin nasıl? Ne vakit? Niçin? Ve Şevket Bey'in şahadeti katiyen tahakkuk ettiği surette bu gizli elin sahibi kim olabilirdi? Ve şehidin kendinden gayrisinin böyle bir basübadelmevt faciası oynamaktaki menfaat ve alakasını keşif kolay değildi.

Gördüğümüz şeylerden görmediklerimizi istidlalen keşfetmek... Fakat bu, dünyayla ahret arasındaki meçhulâta tatbik olunabilir bir kıyas mıdır?

Mühürdaroğulları'ndan Mehmet Ağa bin Mustafa'nın kabrine Panter'in yandan açmış olduğu deliğin önünde durduk. Bu çukuru doğrudan doğruya köpek mi açmıştı? Yoksa evvelce diğer bir el mi kazmıştı?

Kabir duvarında, bu suallerin bize cevabını verecek bir emareye tesadüf edebilirsek fanilayı oraya gömen elin ilk izini yakalamış olacaktık.

Dikkatle baktık. Maksurenin garp dıl'ı ortasındaki iri taşların çoğu, harçlarından oynamış ve birtakımı da sonradan alelacele iğretiden yerlerine konuşmuşa benziyordu. Bu müstacel tamir, hiç de köpeğin işi değildi. Fakat kabri harabîden muhafaza için bu kuru tamiri, hayırhâh bir el veyahut merhumun akrabasından biri yapmış olamaz mıydı?

Panter, fanilayı mezardan pek zorlukla çıkardı, niçin? Çok mu derine gömülmüştü? Delikten içeri başımı sokarcasına eğildim. Bu simsiyah ahret lombozunun[62] ötesindeki, fanilere mahrem

62 Kamaralarla alt güverteleri aydınlatmak için bordalardan ve güvertelerden açılan yuvarlak pencere. (y.n.)

olan esrarı aydınlatmak için maytap kibritini uzattım. Şevket Bey'i bizden kaçtığı bu ihtifagâhında rahatsız ediyormuş gibi garip bir hisle yüreğim çarpmaya başladı. Fakat insan cesedi hazmeden toprağın bu karanlık midesinde sararmış, köfekileşmiş kemik yığınlarının üzerinde gayet iri bir taştan başka bir şey göremedim. Biraz daha sokuldum. İçlerine toprak dolmuş gözleri ve bir sıraya[63] açık dişleriyle bana sırıtan bir kafa kemiğiyle göz göze geldim. Dünyayla ahretin bu telaki-i intizarından titreyerek hemen çekildim. Bu kurukafanın beka âleminden fanilere gülüşündeki istihza, bir elektrik cereyanı gibi bütün vücudumdan sinirlerimi sarsarak geçti. O bana gülüyordu, ben ona ağlıyordum. Makus tesir...

Ayağa fırladığım esnada Nüzhet yine sulanan gözleriyle sordu:

"Enişte bey, ne oluyorsunuz? Elleriniz titriyor. Benziniz attı."

"Gece vakti diri diri mezara girmek kolay bir iş değilmiş."

"Ne gördünüz?"

"Bu tetkikâtımıza gülen ölüler..."

"Orada ağabeyime dair başka bir eser yok mu?"

"Bir yığın kemik yavrum... En mütebahhir müstehasât uleması[64] bile bunların hayattaki hüviyetlerini tayin edemezler. Vakıa bu kurukafaların alınlarında bütün serencamları yazılıymış derler... Lakin bu kayıtları ne sen okuyabilirsin ne ben ne de bu efsaneleri uyduran yalancılar..."

Kabrin muayenesinden kendimce mühim bir keşifte bulundum. Fakat bunu çocuğa açmadım. Çünkü Nüzhet, ağabeysinin hayaleti, şekl-i esasiyesiyle bu gece büyük validesini ziyarete geldiği kanaatindeydi.

Keşfim şuydu: Mezar çukurunun ortasında gördüğüm iri taş... Panter'in fanilayı mezardan çıkarmak için çektiği o büyük zorluğa sebep, işte bu taştı. Çünkü fanila bu taşın altındaydı.

---

63 Ardı ardına. (y.n.)

64 Paleontolog. (y.n.)

Mezardaki mevcudiyetine hiçbir münasebet tasavvur olunamayan bu fanilayı oraya kim koydu? Şüphesiz berhayat bir insan eli...

Nüzhet, fanilanın katiyen ağabeysine aidiyeti iddiasıyla çırpınıp duruyor... Haydi öyle olsun. Fakat fanilanın katiyen şehide aidiyeti onu bizzat kendisinin getirip oraya koymuş olduğuna yine aynı katiyetle bir delil olabilir mi? Ne olursa olsun, ben ahret seferine azimet-avdet biletiyle gidilemeyeceği iddiasında sabit kademim. Ve bu iddiamın hilafına vaka şeklinde ortaya çıkarılan garip sözlere masal olmaktan gayri bir kıymet veremem. Dünyada bu hurafelere inanan safdiller bulundukça bu yalanların arkası kesilmez. Gecenin karanlığıyla beraber etrafımızı ihata eden kopkoyu esrar içindeyiz. Bunu inkâr etmiyorum. Lakin bu esrarın mürettep veya mürettepleri bu toprağın altında değil, bizim gibi üstünde geziniyorlar.

Biz, içinde yatanın ebedî uykusunu ihlal ettiğimiz mezarın başında böyle kırk dereden su getirirken Panter daima aynı istikameti takiple yeri koklayarak metfenlerin arasında ileri geri koşup duruyordu.

Nüzhet: "Enişte bey, dikkat ediyor musunuz? Hayvanın gözlerinde fevkalade bir acayiplik peyda oldu. Hemen diyeceğim ki..."

Kaynım sözünü tamamlayamadı. Daldı. Bir müddet bekledikten sonra sordum:

"Hemen ne diyeceksen de bakalım..."

"Onun gözlerine bizim göremediğimiz şeyler gözüküyor."

"Tuhaf şey, böyle hayalâtı seçmekte tabiat insanların gözlerini perdeleyip de köpeklerinkini mi açmıştır?"

"Orasını bilemem. Fakat görüyorum ki Panter bizden ziyade meşgul, bizden ziyade müteessir, bizden ziyade hakikate vakıf."

"Oh, ne suretle olursa olsun, hissen bir köpeğin madununda kalmayı insanlığım için bir zul sayarım."

"Lakin maalesef hakikat meydanda."

"Demek ki Panter şimdi bizden daha mülahazalı, keşf-i bilkıyas usulünde daha mümareseli, daha muhakemeli, daha filozof... Dünyayla ahret arasındaki esrara daha vakıf..."

"Hayır, iddiamı bu kadar derinleştirmiyorum. Hayvanlarda sevkitabii vardır. Bu bir mümarese değil, bir mevhibedir. Panter hissen bu gece bize tefevvuk etti."

"Nasıl?"

"O olmasaydı biz fanilayı bulup da mezardan çıkarabilir miydik?"

"Hakkın var oğlum... Böyle şeyler akıl ve muhakemeyle değil sırf hayvanî sevkitabiiyle keşfolunabilir. O halde bundan öteye müşkülün hallini Panter cenaplarından rica edelim."

"Ricaya hacet yok. O zaten bütün hayvanî şuur ve gayretiyle uğraşıyor. Yalnız biz onun dilinden anlayamıyoruz. Hareketlerinden lazım gelen manayı çıkaramıyoruz."

"Linguistik uleması şimdiye kadar her dili anlamaya çabaladılar. Fakat bilmem köpekçeyle hiç uğraşan oldu mu..."

"Dilinden anlayamazsak da hareketlerinden mana çıkaramaz değiliz ya... Şimdi köpek aynı iz üzerinde aşağı yukarı koşup duruyor. O, bu hareketiyle ya bir şey keşfetmeye yahut bize bir şey anlatmaya uğraşıyor."

"Evet, bunda da hakkın var yavrum."

Çocuğun bu ikazı üzerine düşünmeye başladım. Hayvan şâmmesinin fevkalade kuvvetiyle gece bize izcilik etti. Filhakika mezardan da gayet mühim bir şey çıkardı. Ve hayvanî zekâsıyla bizi daha mühim keşiflere de isal edebilirdi.

O şimdi niçin koklaya koklaya aynı iz üzerinde ısrarla duruyordu? Yorgun kafamı bu noktayı ta'mik için zorlamaya başladım.

Bu müşkül taharride en sade mantık şuydu: Köpek, o kupkuru toprağın üzerinden bir koku alıyordu. Fakat ne kokusu?

16

Köylünün Aleyhimizdeki Müthiş Hükmü

Her ne tarafa dönsek keşfi lazım bir müşkülle karşılaşıyoruz. Evet, bizim hiçbir şey seçemediğimiz kuru topraktan köpek bir koku alıyordu. Hayvan, burnuyla yerin üzerine cetvelle çizilmiş gibi bir hatt-ı müstakim takip ediyordu. Bu mevhum çizginin üzerinden kim geçmiş? Buraya ne sürtünmüş? Ne kokusu sinmiş? İnsan burnuyla, insan aklıyla, insan gözüyle bunu keşfetmek mümkün değil.

Kaynımın iddiası veçhile acaba hayvanın gözüne ruhlar mı görünüyordu? Köpeğe arz-ı endama tenezzül eden ruhlar bize, insan kardeşlerine görünmekten niçin sıkılıyorlardı?

Ruh, hayalet yahut bizim gibi canlı bir mahluk, her kimse köpeğin şâmmesini şaşırtmak için toprağa istikamet üzere bıraktığı koku izini hattın iki ucundan kesmiş. Bu iki müntehanın ötesinden Panter bir şey hissedemiyor. Bu suretle hayalet gittiği cihetin izini kaybettirmeye muvaffak olmuş.

Hayalet denilen mahlukun kokusu olur mu? Ve böyle kurnazlıklar yapmaya müftekir kalır mı?

Avcıların birinden işitmiştim. Sülün mü, bilmem hangi kuş, toprağın üzerine geniş bir daire resmetmek suretiyle koşar ve daireyi kavuşturduğu noktadan havalanırmış... Muakkib av köpeği izin kokusunu takiben bu daire üzerinde ve burnu yerde olarak başı dönünceye kadar devreder. Fakat kuşun nereden havalandığını yani cihet-i tayranını keşfe bir türlü muvaffak olamazmış.

Ben de Panter'in bu gece bu kabilden bir oyuna uğradığını zannederim. Lakin sülünün bu açmazı oynamaya müsait kanatları var. Bizim hayalet de besbelli, istediği zaman uçar boydan olmalı.

Köpek, ray üzerinde hareket eden bir tekerlek gibi iki yana inhirafsız bir istikametle koşuyor ve bazen Mühürdaroğu Mehmet Ağa bin Mustafa'nın kabrinde hayli açıldıktan sonra şark cihetinde diğer bir metfenin önünde duruyor, burayı da biraz eşeleyip yine geri dönüyordu.

Bu ikinci mezarda yatanın da bu dünyada hangi nam altında yaşamış olduğunu anlamak icap etti. Yanar kibriti, taşa mahkûk yazılara yaklaştırdım. Nazmî mi nesrî mi olduğunu fark edemediğimiz şu satırları okuduk:

On sekiz yaşında erdim dünya zevkine
Bî-vefa felek etti beni hâk ile yeksan
Vaz-ı hamlden halas oldum sandım
Meğer sebep imiş mevtime ecel kabrin açtım
On yedi gün içinde elveda çekip gittim

Hassa ordu-yı hümayunu altıncı talia taburunun mülazım-ı evvellerinden Rüştü Efendi'nin halilesi merhume ve mağfure
Ulviye Ayşe Hanım...
Fî 14 Ş. 1281

Mezarcı mecmuasından istinsah edilmişe benzeyen bu sadedilâne yazıların önünde bir müddet düşündükten sonra kaynıma dönerek:

"Bu zavallı lohusayı tanıyor musunuz?"

"Enişte bey, tarihe baksanız a, Ulviye Ayşe Hanım'ın vefatı altmış seneyi geçmiş... Bu kadar sene evvel, on sekizinde irtihal etmiş olan bu kadını bugün büyük validem bile zor tanır... Merhume yaşayaymış şimdi seksenini geçmiş olacakmış."

"Ben sana merhumeyi şahsen tanır mısın demiyorum. Bu namın ailenizle bir münasebeti var mıdır? Bu isim üzerine konuşulduğunu hiç işittin mi demek istiyorum."

"Hayır... Katiyen..."

"Eğer merhumenin ailenize herhangi bir suretle mensubiyeti varsa senin bu münasebetten haberdar olmaman bu hakikati ibtal edemez."

"İşte orasına aklım ermez."

"Evet, dediğin gibi, bunu bilse bilse ancak büyük validen bilir."

"Onun ağzından da böyle bir suale doğru bir cevap alabilmek mümkün değildir."

Tahkik ve tetkikimiz böyle seksen senelik mezar taşlarının üzerindeki yazılardan ileri gidemiyordu.

Zeki çocuk mütefekkir bir nazarla yüzüme bakarak:

"Enişte beyciğim... Şehit biraderimin Sarıkamış'tan buraya gelen hayaleti, bu kabristanda misafireten sığınmak için mutlaka akrabadan birinin mezarını mı arar? Buna neyle hükmediyorsunuz?"

"Hükmetmiyorum, hiçbir şeye karar vermiyorum. Bu agreb meselenin esrarı içinde şaşkına döndüm. Yalnız muhalâta inanmamakta son dereceye kadar ısrar edeceğim. Fakat taharrimizin her adımında bu esrarın önümüze daha karanlık bir safhası açılarak vukuât bizi mağlup ederse ona da ne diyeyim? Ağabeyinin şahadeti vaki bir hakikatse bu gece bize onun şekil ve hüviyetiyle görünen hayalet demekte muztarrız. Artık ona da bu namı verelim. Hayaletin bu mezarlardan bazılarıyla temasta bulunmuş olduğunu Panter bize haber veriyor. Evvelce de söylemiş olduğum gibi bu kadar mezarların içinde niçin Mühürdaroğlu Mehmet

Ağa'yla Ulviye Ayşe Hanım'ın kabirlerini tercih ediyor? Buna bir sebep aramak icap edince onlarla aileniz arasında hayatî bir münasebet bulunup bulunmadığı akla geliyor."

"Bu ciheti aklımın erebildiği kadar size izah edebilirim."

"Aferin yavrum, söyle bakalım..."

"Seksen sene evvel ailemiz bu karyede bulunmuyordu ki ölülerimiz bu kabristana gömülmüş olsun..."

"Bu sözlerin çok makul yavrucuğum. Fakat ailenize mensuplardan bazılarının vaktiyle ayrıca buralarda yaşamış olmaları muhtemel değil midir?"

"Belki... Lakin hayalet misafir olmak için mutlaka akraba mezarı arıyorsa niçin buraya gelsin? Kartal Kabristanı'na gider. Çünkü pederim, validem orada yatıyorlar."

"Eğer dünyanın görünüşe nazaran verilen hükümleri, mantıkî alet ve sebepleri ahretinkilerle uyuyorsa bunda da haklısın."

Gece fakr-üd-deme uğrar gibi ortalığa ufuklardan bir ağartı yayılmaya başladı. Günün müjdecisi horozlar, sabah ezanlarını okuyorlar, kuşlar cıvıldıyorlardı. Hiçbir şey anlamaya muvaffak olamadan bizim maceranın üzerine güneş doğduğuna adeta müteessir gibiydik. Çünkü işimiz ruhlar, hayaletlerleydi. Bunlar cilvelerine geceyi sahne intihap etmek tabiatında olduklarından gündüz, şimdi peşinden koştuğumuz esrarı dünyanın karanlık nahiyelerine sürüp götürecekti.

Hâib, mahzun, birbirimize bakışırken kaynıma dedim ki:

"Tan yeri ağarıyor. Fakat biz henüz esrarı aydınlatamadık."

"Evet enişte bey... Belki onlar şimdi bizi görüyorlar. Biz onları göremiyoruz."

"Mühim işler birinci, ikinci, üçüncü teşebbüslerde en zor ve meşakkatli gayretlere ram olmayanlardır. Esrar âleminden bu dünyaya rol oynamaya gelen bu esirîlerin peşlerini ben bırakmayacağım. Etiyle, kemiğiyle, o hazin, ince tebessümüyle bu gece bize gözüken merhum Şevket Bey, büyük validesine olan hürmetini teyiden elbette bu ziyaretlerini tekrar edecektir. Bundan

sonra mümkünse kollarıma iki kanat takarak onu takip için her gece hazırlıklı bulunacağım. Mademki ruhlar arzu ettikleri zaman bizim aramıza iniyorlar. Burada onların arasına atılmaktan çekinmeyecek bir cüretkâr bulunduğunu ispat edeceğim."

Yanı başımızda Panter, burnuyla yerleri kazarcasına bitmez tükenmez bir gayretle hâlâ çalışıp duruyordu. Gündüzün nurları gecenin esrarını henüz bütün bütün ortadan kovmadan, mezardan çıkan fanilayı köpeğe koklatıp takip ettiği yolun ucunu göstererek:

"Bu fanilanın sahibi bu noktadan hangi tarafa savuştu? İzini bize göster bakalım..."

Hayvan önümde secde eder gibi iki ön patını ayaklarımın ucuna, yere koydu. Sualime hazin bir cevap olarak kırık dökük ulumaya başladı.

Fanilayı yere sürtüp yine öteye beriye dolaştırarak aynı suali tekrar ettim.

Hayvan bütün hissini burnuna ve kuvvetini ayaklarına vererek yerde birçok zikzaklar resmetmeye girişti. Biz bu *tourbillon*'ların[65] alacağı neticeye intizarla bakışıp dururken mezar taşlarının arkasından ve sabahın rutubetiyle ıslanarak çatlamış gibi bir ses geldi:

"Ya hu erenler..."

Biz bu hatifi ihtar nidası önünde yüreklerimizde bir üşüme duyarak raşelendik. Çünkü meydanda kimse yoktu. Gece yarısından beri çektiğimiz meşakkatlere acıyarak nihayet sabaha karşı müşkülümüzü hal için âlem-i gaybdan hayırhâh bir ağız mı açıldı?

Panter homurdanarak sesin geldiği tarafa atılmak istedi. Tasmasından tuttuk. Köpeğin hiddetine bakılırsa ses, bize dost bir membadan gelmiyor.

Kulaklarımız kirişte, hayretten ağızlarımız açık. Bekliyoruz. Bakalım gün doğmadan karşımıza ne garabet tulû edecek? Gece

65 (Fr.) Girdap. (y.n.)

rahatlarını ihlal ettiğimiz için ölülerin tekdirlerine mi uğrayacağız? Tehditlerine mi?

Çalılar oynadı. Ağaçların arasından bir karaltı peyda oldu.

Kaynıma usulca:

"Yak bir maytap, gelen hayalet midir, nedir görelim."

"Hayaletse aydınlıktan kaçar."

"Şekli nâ-mamul bir şeyin üzerimize gelmesini beklemedense onun ne olduğunu seçmeye uğraşmak elbette daha makul bir harekettir."

Çocuk kibriti puflattı. Etrafımızı gündüzlendiren aydınlık dairesinin muhitinden bize bakan esmer, tüylü bir çehre gördük. O da bizden çekinir gibi üzerimize tereddütle yürüyordu. Biraz yaklaşarak durdu. Şimdi o bizi, biz onu nazar haddesinden geçiriyorduk. Bu alelade kıyafette, kırçıl sakallı bir adamdı. Başında kenarından içi iki parmak dışına kıvrılmış Rufaî külahına andırır, sözümona bir siyah şapka vardı. Biraz daha yürüdü. Şimdi iki taraf birbirinin beniâdem olduğunu anladı. Fakat zâirin nazarında insanlığımız taayyün etmekle beraber bî-vakit bizim oradaki huzurumuzu icap ettiren maksada intikal müşküldü. Adamcağız bu merakını hal için boğazının sabah gıcıklığını yırtarak:

"Ne yapıyorsunuz orada?"

Orada ne mi yapıyoruz? Bu herkese söylenir mi? Söylense de kimse inanır mı? Vehleten böyle bir suale maruz kalacağımızı hiç düşünmemiş olduğumuzdan hoca karşısında dersini bilmeyen çocuğun sükûtu, korkak mahcubiyetine düştük.

Bu suskunluğumuzda mühim bir sır gizlediğimizi anlayan adam şimdi biraz daha yaklaşarak bizi dikkatle süzmeye ve etrafı müteaccip bir çehreyle gözden geçirmeye başladı. Ve birdenbire nazar-ı hayreti Mühürdaroğlu Mehmet Ağa'nın mezarına açılmış olan geniş kovuğa isabet edince tehditkâr bir sedayla haykırdı:

"O ne! Mezar açılmış... Kefeni mi soyuyorsunuz?"

Oh, maazallah... Birinci sükûtumuzla üzerimize asıl kabahatimizden çok büyük bir sû-i zan celp etmiş olduk. Şimdi ikinci

sükûtumuzla bu müthiş isnadı ikrar etmiş gibi olacağız. Bu vakit oradaki mevcudiyetimizin sebebini muvazzıh hemen bir şey söylemek lazımdı. Bir iki kemkümledim. Boğazım kurudu. Dilim işlemedi, sustum.

Adam mütezayit bir hiddetle devam etti:

"Ben Soğanlıklıyım. Kabristana hürmetsizlik ve tecavüz edenlere hadlerini bildirmek her köylünün vazifesidir. Birkaç akşamdır kümese sansarlar dadandı. Kapan kurdum. Tavuklar gürültü edince hemen uyanıp bahçeye koşuyorum. Bir iki defa kabristanın korusunu kızıl alevler içinde gördüm. Burada evliyaullahtan yatanlar var. Ara sıra bazı gecelerde nur iner. Nur beyazdır. Böyle kızılını şimdiye kadar hiç görmemiştim. Merak ettim. Koştum. Siz bizim köylü değilsiniz. Nereden geldiniz? Ne çeşit adamlarsınız? Mezar mı soyuyorsunuz? Koruyu mu tutuşturuyorsunuz? Ne yapıyorsunuz? Bana anlatınız!"

Şimdi bu adama inanılmaz hakikati mi söyleyelim? Yoksa inanılır bir yalan mı uyduralım?

Bu nagehanî gece muahizinin karşısındaki vaziyetimiz çok nazik ve tehlikeliydi. Delik deşik ettiğimiz mezarların bu feci manzaraları önünde biz kabahatimizi mazur gösterecek nasıl bir söz geveleyebilirdik? Yalan söylesek zihnimizin o yorgunluk ve derbederliği anında ifademizin alt tarafını düzgün getiremeyeceğimiz için özrümüz kabahatimizden büyük olacaktı. Bizim bu ölüler semtine fena bir niyetle gelmediğimiz kuldan evvel Allah'a malumdu. Ne için meşru maksadımızı yalanla ifsat edelim? Hakikate çok bigane görünse de doğruyu söylemek evlaydı. Binaenaleyh her saniye gözlerindeki hiddet daha ziyade ateşlenerek tehditkâr sualini tekrar eden köylüye dedim ki:

"Baba sen Müslüman mısın?"

"Elhamdülillah."

"Vicdanının hakkaniyetine sığınarak sana keyfiyeti dosdoğru anlatacağım. Dinle..."

"Dinliyorum."

"Bizim bir kardeşimiz vardı. Geçen harpte Sarıkamış'ta şehit düştü."

"Cenabıhak cümlemizi şefaatine nail eyleye."

"Bazı şehitlerin mezarlarından çıkarak gezindikleri söylenir."

"Çok işittim. Kelleleri koltuklarında gezenleri bile görenler var."

Adamın bu tasdikine karşı, oh, geniş bir nefes aldım. Köylü baba, böyle rivayetlere rabt-ı iman hususunda hiç de müşkülpesent değil... Onun bu safvetinden cesaretlenerek devam ettim:

"Bizim şehidimiz de işte böyle gezinen nevden."

"Nasıl geziniyor?"

"Basbayağı... Senin ve benim gibi..."

"Sarıkamış'taki şehidin gezindiğini buradan nasıl gördünüz?"

"Oradan kalkıp buraya kadar geliyor."

"Amenna ve saddakna... Onlar için yol uzaklığı, yakınlığı olmaz. İsterlerse uçarlar."

"Yalan söylemeyeyim. Uçtuğunu görmedim. Bizimki bazı cuma geceleri Kartal'daki köşke, büyük validesini ziyarete gelir. Fakat havadan mı, karadan mı? Denizden mi? Ne suretle geldiğini bilmiyorum."

"Sizinle görüşür mü?"

"Hayır, bizimle görüşmez. Yalnız büyük anasıyla konuşur. İşte biz de bu gece şehidin sohbetiyle müşerref olmak istedik. Bizden kaçtı. Peşine takıldık, buraya kadar koştuk."

"Hiç görüşemediniz mi?"

"Hayır..."

"Ne tarafa gittiğini görmediniz mi?"

"Görmedik. (Panter'i göstererek) sağlığında bu hayvan onu, o, bu hayvanı çok severdi. Köpek bizden evvel şehidin arkasına takıldı. İkisi de gece karanlığında gözden kayboldular. Biz de peşleri sıra, kararlamasına koştuk. Koştuk. Sonra çok uzaklardan köpeğin havlamasını işittik. Onun sesine gittik. Nihayet hayvanı kalın bir iple bir incir ağacına bağlanmış bulduk. Bilirsiniz ki kö-

peklerin koku almak hisleri insanlardan çok kuvvetlidir. Hayvanı bağından çözdük. Salıverdik. Hem bu köpek çok cinstir. Yerlerde şehidin izini koklaya koklaya rehberlik ederek bizi buraya kadar getirdi. Ön ayaklarıyla Mühürdaroğlu Mehmet Ağa'nın mezarını kazmaya başladı. Gece vakti köpeğin bir mezara böyle tecavüzüne müsaade etmek vakıa büyük bir hürmetsizliktir ama bakalım bu hafrın sonu neye çıkacak diye biz de hayvanın didinmesini merakla seyredip bekledik. Yoksa biz kefen soyacak adam değiliz. Hem böyle elli altmış senelik mezarlarda kefen ne gezer... Taşları, kemikleri çürüten yılların tahribine hiç bez parçası dayanır mı? Okuman varsa gel, taşın tarihini gözden geçir. Tamam, elli bir senelik olduğunu gör.

Köylünün hakikaten okuması var mıydı? Yok muydu? Yoksa bize büsbütün cahil görünmek istemediği için mi gözlerini kırpıştırarak şöylece eğilip taşa baktı ve sonra çatık bir suratla:

"Peki, fakat bu elli yıllık mezarı niçin köpeğe kazdırttınız? İçinden ne çıkacağını me'mul ediyordunuz?"

"Biz bu gece öyle garabetlere şahit olduk ki artık nazarımızda imkânsız bir şey kalmadı. Bu mezardan her şey, evet, akıl almayan her şey çıkabileceğini me'mul ediyorduk."

"Ne gibi mesela? Şehidin kendinin buradan çıkacağını umuyor muydunuz?"

"Hay hay... Sarıkamış'tan ta buraya kadar ailesini ziyarete gelen bu mübarek ceset yorgunluk almak için neden bu mezarlardan birine girip de uzanmasın?"

Her lahza artan hayretinin derecesini yüzünün istiğrapkâr işmizazlarıyla tercüme eden köylünün o büyük safvetine rağmen dinlediği maceranın bu noktasında itimadı bulandı. Titiz bir çehreyle:

"Hezeyan ediyorsun... Şehit yorulmaz. Dinlenmek için başka bir mezara girip yatmaz. Onlar ruh-ı latiftir."

"Seni temin ederim ki bu gece ruh-ı latif olarak gelmedi. Senin ve benim gibi mütecessid ve giyimli kuşamlı geldi. Böyle

cismanî bir seyahati ihtiyarında yorulmasına hiç taaccüp edilmez. Şöyle dinlenerek gecelemek için ailesi nezdinde kalamaz. Otele gidemez. Başka bir yere misafir olamaz. Binaenaleyh ne yapacak? Kendi gibi ölülerden birinin kabrine sığınacak..."

"Doğru mu söylüyorsun? Bana küfür mü dinletiyorsun?"

"Hâşâ, küfür değil. Yalan hiç değil... Sana meselenin hakikatini, bu gece geçirdiğimiz maceranın hülasasını anlatıyorum."

Fanilayı köylünün gözlerine uzatarak ilave ettim:

"İşte sözlerimin ispatı da burada."

O, şimdi daha büyük bir taaccüple:

"O nedir?"

"Fanila."

"Kimin fanilası?"

"Şehidin."

"Elli yıllık mezardan böyle yeni bir fanila çıkar mı?"

"Çıktı."

"Ne münasebetle fanila bu mezara girmiş?"

"Ağam, münasebet arama. Bu işte makuliyet sorma. Bu gece akıl, fikir, muhakeme, mülahaza denen şeylerin öbür taraf hududundayız. Bu akşam görüp geçirdiklerimizi akıl terazisi çekmiyor. Bu garabetleri bizim dimağımızla alelade surette ölçüp biçmek lazım gelirse şöyle diyeceğim: Bu karanlıklarda dere tepe demeyip bizi pek çok koşturan şehidin nihayet kendi de yorularak zırıl zırıl terledi. Soğuk almamak için mezarda fanilasını değiştirmeye mecbur oldu. Seyahat bavulundan bir temizini çıkardı. Kirlisini buraya bıraktı. Bunu başka türlü tefsir, izah mümkünse söyleyiniz."

Köylü, eliyle sakalını karıştıra karıştıra, gözlerini küçülterek yüzüme baktı. Baktı. İnfialinin bir kısmını göğsünde homurdatıp bir kısmını ağzından dışarı saçarak:

"Delikanlı, bana iyi dikkat et... Bak, ben kaç yaşındayım. Böyle küllümleri[66] yutar mıyım?"

---

66 Yalan. (y.n.)

"Affedersin baba, biz küllümcü değiliz. Küllüm nasıl yutulur, nasıl yutturulur, bunu da bilmeyiz."

"Siz küllümcü değilsiniz de ya nesiniz? Deminden beri söylediğiniz abuk sabuk lafları köylü aklıyla evvela sahihe almak istedim. Fakat şimdi anlıyorum ki bunların içinde dişe dokunacak bir doğrusu yok. Siz küllümcü değilsiniz ha! Ondan daha berbat bir şeysiniz... Ya kızıl imansızlardansınız ya zırdelilerdensiniz. Hele hele durunuz bir bakayım. Şu çocuğu gözüm ısırıyor. Siz Cinli Köşk'ün adamlarısınız."

"Evet, maatteessüf, köşkümüzün bu civarlarda böyle fena bir şöhreti var."

"Fena şöhret değil doğrusu bu. Orası cinli bir berhanedir. İçinde oturanlar divanedir. Bu kırk yıldır âlemin müsellemi olan bir hakikattir. Fakat bu gayriresmî tımarhanenin kokusu şimdiyecek kendi içinde, kendi bacasında tüterdi. Artık mazarrâtınız dışarı taşmaya başladı. Hükümete haber vermeli. Sizi köşkünüze kapasınlar. İçeriye gardiyanlar, kapınıza nöbetçiler koysunlar yahut ailenizi alayıyla Toptaşı Tımarhanesi'ne nakletsinler. Âlem tecavüzünüzden kurtulsun. Köşkünüzün duvarına sürtünen çarpılır. Başını kaldırıp pencerenize bakan, vebaya tutulmuş gibi düşer, ölür. Civarınızda davarlar kırklara karışarak kaybolur. Şimdi de gelmişsiniz de burada gece yarısı mezar kazıyorsunuz. Kızıl ışıklarla koruyu ateşe vermeye uğraşıyorsunuz. Mezar açmaktan maksat nedir? Cinlerin taallümâtı üzere etrafı mı sihirleyecek, köyümüzü mü büyüleyeceksiniz? Bu divaneliğine bakmayarak bir de durmuş da benim gibi akıllı bir adamı kandıracak... Şehit Sarıkamış'tan kalkmış, yol bavulunu eline alarak buraya kadar gelmiş. Sıkı yürüdüğünden terleyerek mezarın içinde çamaşır değiştirmiş. Kirlisini oraya bırakmış. Bu ipe sapa gelmez laflarınızı biraz daha dinlesem ben de sizden beter divane olacağım. Varayım köylüye haber vereyim, sizi zincire vurdurmak için hemen karakola koşsunlar. Firarınıza meydan bırakmadan bu işi görmek vazifemdir."

Sakallı, Soğanlık'a doğru tabanları kaldırdı. Zannettiği gibi deli değil, bizim akıllı fikirli kimseler olduğumuzu ispata uğraşmak için bu adamın arkasından koşmak beyhude bir yorgunluk olacaktı. Çünkü divaneliğimizi müspet, ona pek çok emare göstermiştik. Köylü bize bu ağır ithamâtıyla hücum ederken ben bile ona tamamıyla hak vererek kendi kendimden şüphelenmeye başlamıştım. Bu dava, hangi mahkeme huzurunda serdedilse hüküm bu sakallının verdiğinden başka türlü olamaz.

Güneş maşrıktan ilk kargılarıyla sabahın kubbesini delerek etrafı yaldızlamaya başlamıştı.

Baş açık, göğüs bağır derbeder. Beni öyle ayaklarımın şıpıdıklarıyla geceliklerimin yırtıkları içinde, dikenlerin hacamatlarından kanlara bulanmış görenler, Toptaşı Tımarhanesi gibi bir yerden, azılı arkadaşlar arasından kaçmış olduğuma hükmedeceklerdi. Hiçbir göze karşı gündüzün "prezantabl" bir halde değildim. Saldırmamdan korkarak etrafımdan kaçışacaklardı.

Maceranın başlangıcından ziyade acıklı bir garabet alan sonunu sükûtla seyreden kaynıma dönerek:

"Haydi yavrum, köylü bizi burada bastırıp cinnetimize dair heyet-i ihtiyarîden bir mazbata, belediyeden bir rapor almazdan evvel buraya geldiğimizden daha hızlı koşarak kendimizi köşke atalım."

Aleyhimizde galeyan edecek zihinlere karşı mümkün mertebe kabahatimizi örtmek için Panter'in mezarlara açmış olduğu kovukları kapattık. Alelacele olabildiği kadar tamirât yaptık. Sonra kendimizi dörtnala yola vurduk. Evet, dörtnala... Çünkü iki ayağımıza iki daha ilave olunmuş gibi koşuyorduk. Dünyadan ahret esrarını keşfe uğraşmanın ne kadar tehlikeli olduğunu anladık. Maceranın o andaki bütün ehemmiyeti bizim kazasız belasız firara muvaffak olabilmemizdeydi.

17

Zevcem Kendi İşlediği Markayı Tanıdı

Eski zamanın tulumbacıları, zamanımızın idmancıları, koşu yarışçıları taban atmakta bizim yanımızda hiç kalır. Çünkü onlar bir iddia, bir müsabaka hızıyla koşuyorlar. Bir korku kamçısıyla dere tepe dümdüz gidiyoruz. Hatta yolda tesadüf ettiğimiz birkaç kişi arkamızdan kahkahalarla gülerek şöyle bağrıştılar:

"Hele baksanıza şunlara... İki delikanlı, bir köpek, dilleri birer karış dışarıda, sağlarına sollarına bakmadan nah taban uçuyorlar... Ne oluyorsunuz ayol? Ardınızdan ejderha mı geliyor?"

Bir de:

"Yallah, yellerine sapan taşı yetişmez. Gerinize neft yağı mi sürdüler? Yoksa eviniz mi tutuştu?"

Bu firarımız insan gidişi değildi. Gemi azıya almış küheylanlar gibi koşuyorduk.

Topkapı'da eline kargısını alıp da son nefesini Büyükdere'de veren köşk bekçisi gibi eve girince merdivenin alt başına yığıldım. Bu bitkinliğime ve yüzümün gözümün tırmıklarına bakarak zevcem şaşırdı. Ve ilk suali şu oldu:

"Kimlerle dövüştünüz?"

"Ruhlarla..."

"Ne diyorsun?"

"Soğanlık Kabristanı'nda açıp kemiklerini karıştırdığımız mezarların gazabına uğradık."

"Neler duyuyorum..."

"Fazla söyletme, daha öyle şeyler duyacaksın ki evvela benim daha sonra kendinin çılgınlığımızdan şüphe edeceksin."

"Bana hakikati çabuk söyle... Teessürden, meraktan, heyecandan çatlıyorum. Güneş doğdu. Bu vakit oldu. Hâlâ gözlerime uyku girmedi. Uyanıkken rüyalar gördüm. Hep şehit kardeşimin hayaletiyle uğraştım."

"İşte biz de hep o hayaletin peşinden koşarak bu hallere geldik."

"Onu takip mi ettiniz? Nereye kadar koştunuz?"

"Ahret sınırına kadar..."

"Neresi orası?"

"Karanlık mezar içi..."

"Rica ederim korkutma beni."

"Korkuyorsan sorma... Sonra yalnız bu gece değil, yarın gece de öbür gece de daha öbür gece de uyuyamazsın."

"Korkudan ölmezsem meraktan öleceğim. İkisi de bir. Söyle..."

"Karıcığım, ben de yorgunluktan öleceğim."

"Bu kadar yorgunluğun neticesinde ne elde edebildiniz?"

Hâlâ elimde tutmakta olduğum fanilayı refikama uzatarak:

"Al, işte bunu elde edebildik."

"Bu nedir?"

"Evir çevir, bak, kokla, ne olduğunu anla."

Zevcem fanilayı bir müddet elinde evirip çevirerek evvela kanı, sonra markayı gördü. Fırtınaya tutulmuş bir fidan gibi sallanarak merdiven tırabzanına dayandıktan sonra:

"Bu, şehit ağabeyimin fanilası... İşte kanı, markası..."

"Evet, doğru keşfettin."

"Kendisi nerede?"

"Eğer Soğanlık ahalisi aleyhimize tanzim edecekleri mecnunluk mazbata ve raporuyla iki üç güne kadar bizi tımarhaneye kapatmazlarsa Şevket Ağabey'ini yine aramaya çıkacağız."

Zevcem Şahika, fanilayı burnuna götürdü. Kloroform koklar gibi şâmmesinin her defa-i teneffüsünde rengi atıp gözlerinin siyahı kayarak kelimeden kelimeye zayıflayan bir sesle:

"Kardeşimin fanilası... Onun pek sevdiği sümbül kolonyası kokuyor. Çamaşırlarını ben ütüler, ben devşirir, üzerine de bu kolonyadan serptikten sonra dolabına yerleştirirdim. Bu markayı da ben işledim. Ah, sevgili kardeşim Şevket... Hâlâ kokunu saklayan ve kanınla mübareklenen bu mukaddes hediyeyi ahretten dünyaya hangi postayla gönderdin?"

Zavallı zevcem mezardan çıkan bu mübtil rayihanın tesiriyle ince ince iniltiler arasında ağır ağır söner gibi kendinden geçti.

Aman yarabbi, toprağın altında bile zail olmayan bu bayıltıcı kokudaki esrar neydi? Bu son heyecan darbesi beynimi dağıtırcasına beni bütün bütün sersemletti. Fakat şimdi kendimi, yorgunluğumu unutmak mecburiyetindeydim.

Haykırdım. İhtiyar emektarlar koşuştular. Şahika'yı bir ölü gibi kaldırdık. Döşeğine uzattık. Sofadan geçerken mecnun büyük ananın odasında, şehit torununun ruhuna ithafen damlarda kavga eden kediler gibi inceli kalınlı seslerle karmakarışık Kuran sureleri okuduğunu duyuyorduk.

Allahım, bu ne haldir? Cinliliğine inanmadığım bu köşkün şeametine mi uğruyorum? Ruhlar beni bu suretle mi imana davet ediyorlar? Gayr-i mer'îler varlıklarını zorla mı bana tasdik ettirtecekler...

Karımın şahdamarlarını, kollarını kolonyalarla ovduk. Merhemler, eterle koklattık. Kordiyaller içirdik. Kendine geldi. Fakat yüzündeki hüzün bulutları sıyrılmıyordu. Aralık duran gözleri-

nin süzgünlüğüyle bana yalvararak, "Söyle," diyordu. "Kardeşimin kokusu üstündeki çamaşırını nerede buldunuz?"

Bütün şefkatimle alnından öperek dedim ki:

"Şahika, yalvarırım sana artık sorma... Sen ayıldın, şimdi ben bayılacağım... Senin bu teessürün, benim yorgunluğum geçsin. Hepsini anlatırım."

Hamamı yaktırttım. Terledim, yıkandım. Vücudumun tırmıkları üzerine kremler sürdüm. Kaynım, ben, köpek, üçümüz birer tarafa uzandık. Uyumadık. Okkalarla içmiş gibi sızdık. Öğle yemeğine kalkmadık. Akşamüstü hafif şeyler yedikten sonra tekrar yattık.

18

Şehidin Hatıra Defteri

Deliksiz bir uykudan sonra ertesi günü gözlerimi açtım. Bütün uzuvlarım dinlenmiş. Geçirdiğimiz hayret-âver maceranın hatırası yine zihnimde canlanmaya başladı. Ben neredeydim? Ne oldum? Galiba korkunç bir seyahatten döndüm. Ahrete gittim. Geldim. Derin düşünsen insanın kendi kafası almaz. Başkasına anlatsan inanmaz.

Zevcem karşımda soluk bir sima, hasta bir edayla halsiz halsiz dolaşıyor. Şehidin cenazesi henüz kapıdan çıkmış gibi evin içinde matemî bir hal... Çehreler meyus, gözler nemli, dudaklar garip suallerle titrek...

Sabah kahvemi, cigaramı içtim. Aklımı fikrimi başıma toplamaya, muhakememi, şuurumu düzeltmeye uğraşıyorum. Zevcem gözlerinin endişeli merakını sakitâne gözlerimin içine dökerek benden bu inanılmaz hadisenin izahını bekliyor.

Kabil-i tasavvur bütün ihtimalâtın hudutsuz sahaları içinde fikren cevelanlar yaparak dedim ki:

"Güzel karıcığım... Bu merak yalnız seni değil beni de bitiriyor. Bütün insaniyeti alakadar edecek, hayretten titretecek bir 'fenomen' karşısında bulunuyoruz. Fakat meyus olma. Akıl almaz, mucizevî halât önünde hemen imana gelenlerden değilim. Mefkûremizin eremediği şeyleri derhal oldukları gibi kabul etmek; cehl ve zaaf, belahat eseridir. Tabiat bize düşünmek için dimağ vermiş. Bu kuvveti hüsn-i istimal etmeyi bilmeliyiz. Saadetlerimizin, felaketlerimizin membaı, kafalarımızın içindedir. İnsanlar ne fenalıklara, beliyelere uğramışlarsa hep bu yanlış düşünce yüzünden uğramışlardır. Lakin maatteessüf bu müzmin ve müthiş illetin henüz bir tedavi çaresi bulunamamıştır. Şimdi elmasım, dün akşam şehit kardeşini bahçede, büyük anasıyla konuşurken ayan beyan gördük."

Zevcem baygın baygın yüzüme bakarak kesik sesle cevap verdi:

"Evet, gördük. Ta kendisiydi."

"Bir de elimize, şehide ait bir fanila geçti. Bu da katiyen onun çamaşırı değil mi?"

"Onun çamaşırı... Bu da hiç şüphe götürmez."

"Şimdi bu iki müspetten diğer bütün menfileri keşfedeceğiz."

"Ohh, bey başımın içinde beynim sızlıyor. Nasıl keşfedeceğiz?"

"Böyle garip vakaların esrarı bazen kendi kendine inkişafa doğru yürür. Çaresiz kalınca biz de hakikat güneşinin bu, buzları eriteceği saati bekleyeceğiz."

"Belki bu pek çok sürer."

"Belki..."

"Ah, ben bu uhrevî sırrın öldürücü merakına bir hafta tahammül edemeyecek bir haldeyim."

"Öyleyse dinle... Sana kanaatimi söyleyeyim..."

"Söyle..."

"Fakat itiraz etmeyeceksin."

"Niçin itiraz hakkımı nez' ediyorsun?"

"Çünkü bu, boğucu mesele içinde ben ancak bu kanaatimle nefes alabiliyorum. Onun da nazarımda butlanı sabit olunca aklıma fenalık gelecek sanıyorum."

"Söyle Şevki söyle..."

"Peki, iyi dinle... Şahadeti haberiyle ailece meyus olduğunuz kardeşiniz Şevket Bey bugün berhayat... Hem de buralara yakın bir yerde yaşıyor. Ben bu kanaatimi Nüzhet'e de söyledim ve daima tekrardan geri durmayacağım. İş böyledir, diğer türlü olamaz."

"Bana itiraz hakkı bırakmadın ama bu sıhhati gayr-i kabil kanaatinin önünde nasıl sükût edeyim?"

"Bu kanaatimin sıhhatini gayr-i kabil addedersen gözlerimizin önünde cilvelenen muhalâtı hakikat olarak kabulde muztarr kalırız."

"Oh, gayr-i kabil çünkü kardeşimin şahadeti bize resmî tebliğ olundu. Büyük validesine küçük bir maaş da bağlandı. Künye-i bâlâsına verilen şahadet şerhini gidip kazısak da müellim hakikati tagyir edemeyiz. Üzerinden çıkan altın para altmış üç lira, elli altı kuruş, saat kordonunu, altın kalemini, cüzdanını, ufak muhtıra defterine[67] kadar bütün zatî eşyasını bize teslim ettiler."

"Muhtıra defterinde ne var?"

"Günü gününe harbe ait vukuât..."

"Esrar-ı harbiyeden bazılarını muhtevi olabilecek böyle bir defteri size nasıl veriyorlar?"

"Besbelli öteki eşyanın arasına karışmış, ne olduğunun farkına varılmamış olmalı. Sarıkamış Harbi'nde işlenilen hata keşke bundan ibaret olsaydı... Kardeşimin bütün mevcudiyetinden bize bıraktığı bu son yadigârları getireyim de sen de gör... Ben de biraz daha ağlayayım..."

---

67 Not defteri. (y.n.)

Zevcem gitti. Elinde küçük bir pelesenk[68] çekmeceyle avdet etti. Bu mukaddesât mahfazasını önümde büyük bir dindarâneyle açtı. İçine altın paralar, saat, kordon, kalem, muhtıra defteri birer itina-yı mahsusayla yerleştirilmişti. Şahika, ince beyaz mendiliyle gözlerini kapadı. Alıp verdiği teessür nefeslerinin şiddetinden iki omzu mutarrid fasılalarla titrerken benim de gözlerim sulandı.

"Şahika..."

"Efendim..."

"Bu mukaddes şeylere el sürmeyi belki bir hürmetsizlik sayarsın. Fakat müsaade edersen şu muhtıra defterine bakacağım."

"Bakabilirsin. Her yaprağı ezberimdedir. Onu kaç yüz defa hatmettiğimi bilmiyorum."

İncitmekten korkar bir hürmetkârlıkla muhtırayı çekmeceden aldım. Bu, meşin kaplı, ufak, güzel bir defterdi. Muhtelif tarifli harp kuyudâtına göz gezdirdim.

İşte bu hatıralardan birini aynen istinsah ediyorum:

13 Kanunuevvel, Cumartesi, (Rumî)

Konak yerinden sabahın karanlığında hareket ettik. Allahuekber Dağı'na çıkacağız. Nerede yattık? Ne yedik? Kıyafetçe ne haldeyiz? Mevcudumuz neydi? Şimdi ne kadar kaldık? Seferî meşakka, beşerî tahammülün ve şiddet-i bürudetin hangi derecesindeyiz? Enver'in[69] bu dünyada isticvaba çekileceğini hiç ummuyorum. Çünkü kendi meşum keyfinden başka amir tanımayan bu fuzulî mahluk, sorgu sual tehlikesine maruz kalacağını hisseder etmez kaçacaktır. Fakat ahrette dedikleri gibi büyük bir divan kurulacaksa cenab-ı kibriya bu sualleri başkumandan vekili paşadan sorsun.

68 Pelesenk ağacından elde edilen değerli kereste. (y.n.)

69 Enver Paşa. (y.n.)

Bu muhtıra üzerimde bulunursa göreceğim ceza büyüktür. Fakat vicdanımda menkuş bir hakikati muhtırama kaydetmekte ne beis var? Askerin vazifesi, aldığı emre binaen ateşe saldırıp ölmektir. Harp esnasında madunun mâfevki tenkide salahiyeti yoktur. Bu bir cinayet sayılır. Lakin kendini askerî bir deha sanan Enver, hakikatte askerî bir dahiyedir. hiçbir şan ve zaferle kıymeti teyit etmeksizin kendi kendine başkumandanlık vekâletine kadar zehirli bir mantar gibi fışkıran canlı bir felakettir. Bütün şuurî hasletlerden mahrum yaratılan ve şeamet derecesine varan askerî istidatsızlığı tahsil ve terbiyeden ve insanî faziletlerden hiçbir nasip alamayan Enver, makus liyakatleriyle kendine tarihte bir mevki yapmak yolunu tıynetine muvafık buldu.

O, yıkarken, yakarken, öldürür, öldürtürken karşısında bir tek kelime-i itirazla açılan bir ağız olmadı. Kimse buna cesaret edemedi. Haksızlık önünde hak susunca netice daima elim olur.

Ben şimdi ölürken de onun bu onun bu Azrail fitratlı cehlini vatandaşlarıma haykıramayacak mıyım? Hayır, ben bu melun hakikati şahadet kanıyla boyanacak sinemde ahrete götürmeyi nefsimce pek ağır bir günah, bir melanet sayarım. Defterime düşeceğim birkaç müellim kaydı ölümümden sonra okuyarak yaşaracak hamiyetli gözler bulunur.

Başkumandanın idraksiz, tedbirsiz, kafasında yer etmiş mecnunâne bir fikrisabitin fiilen tatbikine, düşmana çevirme hareketi yapmaya gidiyoruz.

İtiraf ederim ki bende ümmî, sabur, hamul bir Anadolu neferinin sekineti ve tevekkülü yoktur, gördüğüm fenalığı hazmedemem. Cehli mazur göremem. Bütün

firka kumandanlarının, bütün ümeranın[70], hamiyetli sadrlarında elim hırıltılarla kaynaşan muahezeleri duyuyorum. "Hangi vartaya[71] gidiyoruz? Bu ne mecnunâne harp ediştir? Bu adam verdiği nâ-makul kumandaların alacakları menhus neticeleri hiç müdrik değil. Bugün haykırdığı emrin çok fena, kanlı tesiriyle karşılaşınca yarın büsbütün zıddını iltizam ediyor. Hiçbir sözünde makule temas eder sebat yok," diyorlar.

Kasaplık davar sürüsü gibi harcanıyoruz. Enver, düşmanlarımızdan ziyade Türk öldürttü. Düşmanlarımızdan ziyade Türk'ün hayatî, iktisadî kanını cahilâne inadı yoluna akıttı. Kendisi sultan kocasıydı. Ve ileride bütün bütün sultan olmak emeliyle Türkiye haritası üzerinde bu harp satrancını açtı. Bu kör belahatle elbette mat olacak. İşte bu leim, hırsı uğruna Türkleri ateşe soktu. Kazanırsa tahta oturacak. Kaybederse harp meydanının ortasına diktiği cehalet, hıyanet, cinnet, ölüm abidesinin cephesine son neferin kanıyla bir sah çektikten[72] sonra firar edecek. Onun bu masum kanlarıyla mülemma sukutu namının ebediyen makus bir iştiharla yâdına vesile olacak.

Allahuekber Dağı, taşıdığı bu bülent ismin uluvviyetine misal olacak, erişilmez bir yükseklik ve menaatta. Karlı yamaçlardan çıkıyoruz. Çıkıyoruz. Bulutlara yaklaşıyoruz sanıyoruz. Fakat önümüzde peyda olan yeni irtifalardan henüz hedefe vusulden çok uzak olduğumuzu görüyoruz. Aman yarabbi, tabiatın azameti yanında insan ne küçük, ne aciz kalıyor... Bizim

70 Üst rütbeli subaylar. (y.n.)

71 Tehlikeli durum, uçurum. (y.n.)

72 Bir yazının doğru olduğunu bu işaretle belirtmek. (y.n.)

askerî dizilerimiz bu kardan, lekesiz, beyaz çarşaflar serili nihayetsiz zeminlerin üzerinde yuvalarına zahire taşıyan karınca alayları gibi hemen seçilir seçilmez bir varlıkta kalıyor.

Çıkıyoruz, çıkıyoruz, lakin dağ, daima yükseliyor. Sanki biz aşağılıyoruz. Aştığımız şahikaların ötelerinde daima aşılacak diğerlerini görüyoruz.

Aç midelerimizin verdiği kesiklikle dermansız kalan bacaklarımız, sünger gibi kar suyu emmiş kaputlarımızla sıkletleri artan vücutlarımızı artık çekemiyor. Rutubetle iliklerimize kadar şiş ayaklarımızda pranga taşıyan mahkûmların ağırlıkları var.

Çıkıyoruz, çıkıyoruz, soğuk saf dağ havasından gayri tabiatla tagaddi mübadelesinde bulunmayan vücutlarımız her adımda hayatın kanımızdaki iktisadiyâtını sarf ederek bitap kalıyor.

Ey duygusuz insafsız tabiat, âlemlerine hudut, kudretine nihayet yoktur. Düşman ateşinden evvel soğuğun, açlığın öldürdüğü şehitlerimizi bu yavuz kışın ebedî beyaz kefenine gömerek daha ziyade nereye çıkacağız?

Çıkıyoruz çıkıyoruz, sanki Erhamü-r-rahi-min,[73] bu bitik halimizde düşmanla çarpışmadan evvel bizi kurb-ı ehadiyyete çekiyor.

Gün nihayete eriyor, hey Tanrım, büyük adına nispet edilen bu sema-pare yüce dağın sonu nerede? Tetkik için karlar üzerine açılan haritaların rakamları, bu irtifaları tayinden aciz. Kol başlarındaki kılavuzlar yol bulmaktan nevmit...

73 "Merhametlilerin en merhametlisi olan Allah." (y.n.)

İstikşaf kısmına merbut olduğum cihetle piştarlığın bu karlar içindeki hayale gelmez mezahim ve müşkülâtla muhat esrarına vakıfim. Haritaya nazaran bâlâ hattındaki boyun noktasını üç saat sonra geçmemiz icap ediyor. Fakat iki üç misli mesafe kat ettik. Daima yokuş; zirvesi ebediyete varacağı zannını veren, daima dağ...

Yükseldikçe kışın vahşi güzelliklerine bürünmüş dağların bedîî manzaraları halavetleriyle ruha garip tesirler yapıyor. Yalçın kayaların üzerlerinde buzların işlediği *stalactite*'ler[74]... İncimadla sükûta varmış dereler... Bazen dikleşip bazen tatlılaşarak daima yeni ufuklar açan maileler, tabiat albümünden önümüze mütemadiyen değişen latif 'peyzaj'lar seriyor.

Piyadelerin tırmanamadığı bu nihayetsiz buzlu dağ duvarlarından topçular nasıl aşacaklar? Bağırlarını karlara sürterek göklere çıkmaya uğraşan asker, bu tarif ve tasvir olunamayan meşakkate rağmen intizamını bozmadı.

Çıkıyorduk... Çıkıyorduk.... Daima üzerimize kar kusan küskün bir semanın bizi geriye püskürtmeye uğraşan hırçınlığıyla güreşerek yükseliyorduk. Soğuğun insafsız kamçılarıyla yüzlerimiz yarılarak yürüyorduk.

Seki on metre ilerimizi perdeleyen karların şiddetli dondurucu inadına karşı son haddine geldiğimiz beşerî vüs'ümüzü sarfla meçhul hedefimize atılıyorduk.

Nihayet çıktık. Lakin öbür tarafında iniş başlayan bir zirveye değil... Ucu bucağı seçilmez bir kar

74 (Fr.) Sarkıt. (y.n.)

yaylasına girdik. Şiddetini büsbütün artıran rüzgâr yüzlerimizi şamarlayarak dondurmaya, kulaklarımızı sağır, gözlerimizi kör eden bir tipi etrafımızı sarmaya başladı.

Artık göz gözü görmez, kimse kimseyi seçemez, ağızlardan çıkan sözler işitilmez, kulun kula imdadı bî-imkân kalan bir haşr u neşir, bir kıyamet dehşeti içine düştük.

Nihayetsiz ve nâ-muayyen mesafelere uzanan yol kolu dağıldı. İnzibatını tamamıyla kaybeden asker, nereye sığınacağını bilmez bir şaşkınlık, bir havl-i can ile vahşi dağların ölümlü kışı içine bî-tab u tuvan saçıldı. Kolordu inhilal etti. Şurada kışın yumuşak şiltesine uzanarak çene atan bir nefer, ötede kaputunu soyunarak tınan bir kahkahayla buzlarla düelloya kalkan mütecennin bir asker, biraz ileride bu kan ve kavga dünyasına ebediyen gözlerini yummuş sekiz on ceset serpintisi...

Kar, hıyanetinden nadim bir süratle, bu mor çehrelerin ebediyete bakan, donuk gözlerini mütemadiyen örtüyor. Faal bir mezarcı gibi çalışıyor, bu hayat âlemindeki sayılı nefeslerini henüz itmam etmemiş olanları, edenlerden ayırmayarak kucağına her düşeni hemen kollarıyla sarıp yutuyor.

Biz nereye gidiyoruz? Allahuekber'e... Bu miracın yolu, bu aşılmaz dağlar mıdır? Semt-i Hüda'ya buradan mı çıkılır? Allahuekber... Allahuekber... Tanrım, hidayetini bize yoldaş et... Allahuekber... Allahuekber... Bizi kendine kadar yükselt... Allahuekber... Allahuekber... Dirilerimizin dudaklarında, ölülerimizin son nefeslerinde hep bu tekbir...

Hep bu tehlil ile vahşi cümudiyelerin sert aguşunda on binden fazla asker, şahadet uykusuna vardı. Düşüp düşüp buzların beşiğinde uyuyanları, bu dağların pek tenha gurbetinde bırakarak yürüyorduk. İnsanın insana medyun olduğuson hizmetlerden mahrum bu kardeş cesetlerini kar, beyaz kefeniyle örtüyor. Rüzgâr müşfik bir valide iniltisiyle uzun uzun üzerlerinde ağlıyordu.

19

Sahte Dâhi, Hakiki Dâhi

Bu satırları okurken tutulduğum derin teessür bana asıl meseleyi unutturdu. Şimdi ruhum, kalbim Sarıkamış faciasının elemiyle sızım sızım sızlıyordu. Her Türk'ün yüreğini ebedî bir matem neşteriyle dağlayan bu melhameye ait, defterde birkaç kayda daha göz gezdirmekten kendimi alamadım.

14 Kanunuevvel 330

Enver'in yirmi dokuzuncu kumandanlığa gönderdiği emirnamenin işte müstensih bir sureti:[75]

"Bu emrin vusulüyle beraber tekmil ihtiyat kuvvetinizi sağ cenahtan ileri sürünüz. Ve bizzat bütün zabitânı ileri atınız ve düşmanın sol cenahına karşı telefâtı nazar-ı dikkate almayarak şiddetle hücum ediniz.

75 Mütekaid Kaymakam Şerif Bey'in *Sarıkamış* isimli muhalled eserinden muktebestir. (Hüseyin Rahmi'nin notu.)

"Sağ cenahtan taarruza geçildiği zaman düşmanın karşınızdaki sol cenahını bütün topçunuzla dövünüz. Makineli tüfekler de şiddetle dövsün. Bu sabah ileride telefât çok olduğundan dolayı terk-i mevzi ederek geri dönen bir zabit kurşuna dizilmiştir.

Başkumandan Vekili
Enver"

Şu birkaç satırlık emirnameyi okuyan, hakikate gayr-i vakıf kafalar, cahil kumandanın hiçbir kumandası yalnız fenn-i harbe değil, akıl ve mülahazanın en adi varışlarına tevafuk etmeyerek yekdiğerini mütenakısan verdiği hata-âver emirler neticesinde muharebenin girmiş olduğu safhanın dehşetini kavrayamazlar.

Enver yalnız askerî değil bütün beşerî idraklerden mahrum yaratılmış boş kafasının hayalâtına bir koca orduyu feda etmiştir. Kaynımın hatıra defterinde okuduğum kayıtlardan ben bu hakikati anlıyorum.

Enver, orduyu israftan sakınmak icap eder yerde beyhude askeri kırdırıyor. Sükût lazım gelen tehlikeli anlarda topla mevkisini, mevzisini düşmana haber veriyor. Her hareketinde ne yaptığını bilmez, söz dinlemez, şımarık bir çocuğun delice acullükleri var. Bir kumandan için her şeyden evvel elzem olan hazm, basiret, teenni ve ihtiyat hassalarından büsbütün nasipsiz ve hilkaten, fitraten uğursuz bir mahluk. İnsaniyet için canlı bir beliye. Düşmandan ziyade dosta muzır bir acibe...

Fırka kumandanlarına, alay zabitânına bazen öyle tımarhanelik emirler veriyor ki ümera, harpte mâfevke adem-i itaatin istilzam ettiği büyük cezayı hiçe sayarak, "Olamaz efendim!" isyanıyla başkumandan vekilinin yüzüne haykırmaktan kendilerini alamıyorlar.

Enver, gözle, dürbünle görülmesi gayr-i kabil tepelerin, manialarının arkasındaki düşman kuvvetlerini ve hareketlerini bir sair-fi-

l-menam, bir manyetizma hastası gibi bil-müşahede Rus'un filan yerde müctemî şu kadar askeri var. Filan mahalle hücuma hazırlanıyorlar. Filan noktaya baskın yapacaklar, hükümlerini savuruyor.

Büsbütün indî ve havaî, bî-esas bu mecnunâne istikşafât orduya manevralar yaptırıyor, harekâtı idareye kalkıyor, zayıf sandığı nokta, saldırılan taburları bir hamlede mahv ve perişan ediyor... Şu dağın ardından düşman kaçıyor hükmüyle sevk edilen asker, her taraftan sarılıyor. Hasılı belediyelerin ıslahı için şehremanetine ara sıra raporlar takdim eden meşhur Maruf Bey'in kumandası da fennen, hükmen, fikren işte ancak bu kadar derbeder olabilir.

Hepimiz biliyoruz ki Enver, Sarıkamış'ın beyaz kışını ordunun kanıyla kızıla boyadıktan sonra harp mevkisinden firar etti. İstanbul'da bu müthiş mağlubiyetten kimseye hesap vermedi. Zaten bu hesabı ondan hangi ağız sorabilirdi? Bu cesaret kimde vardı? Ortada sâil, mesul yoktu. Bütün Türk milletinin iradesi birkaç gâsıbın melun elleriyle sıkboğaz edilerek boğulmuştu. Gazeteler vakayı siyah çerçevelere alarak bu büyük musibetin matemine ağlayamadılar.

Enver, pembesi bozulmayan yüzünün inşirahı ve dudaklarının mağrur tebessümüyle muhteşem otomobilinin içinde halkın suratına sokakların tozlarını kaldırarak saraydan saraya, makamdan makama uçuyordu. O yine lâ-yüsel bir amirdi.

Sarıkamış neredeydi? Haritada böyle bir memleket var mıydı? Orada hiçbir vaka olmuş muydu? Muharebenin bakiye-tüssüyufu, binaenaleyh ziruh şuhudu ümera ve zabitânı da tekaüde sevk ederek bu pek elim hezimeti muhtır ortada hiçbir nişane bırakmamaya uğraştı. Fakat aynada kendine baktıkça asıl âmil-i felaketin uğursuz simasını görmeyecek miydi? Tarihin ona tahsis edeceği kanlı sahifeyi mezarından uzanarak yırtabilecek miydi?

Çok harisâne, büyük emellerine talihi yâr olmayan mağrur kılıcını hep mağlubiyetin kanlı ve makhur zeminlerinde sürüyen bu meşhur, meşum adam, her türlü şuursuz, mantıksız, menfi

cüret ve cesaretine ve yüzsüzlüğüne rağmen kati hezimetinden sonra artık Türk elinde dikiş tutturamayacağını hele anladı. Servetini tükettiği, haysiyetini bitirdiği, evladını kırdırdığı, namus ve mukadderâtıyla oynadığı milletin önünde, mecnunâne siyasetinin kara mantosuna bürünerek kaçtı. Göze aldıracağı bu son ar kalmıştı. Onu da irtikap etti.

Kendi aklından büyük akıl, kendi reyinden musib rey tanımayan bu harp Don Kişot'u adem-i mesuliyet tarlasında bitmiş kaba bir mantardı. Bu yüz bin kere katil kumandan bir divan-ı harp huzurunda sual cevaba çekilemedi. Cehline, beyinsizliğine şaşmadık insan kalmazdı. O, bu kumandanlık mevkisine hangi muvaffakiyet merdiveninden çıktı? Bunu oraya kim getirdi? İttihat kodamanları azl ve nasp tanımazlardı. Her makam, derebeylikleri aralarında taksim olunmuştu. Ya kendilerinin veya milletin ölümüyle onların vazifelerine nihayet verilebilirdi. Hasta adamı, fevt diye ortaya serdiler. Kaçtılar. Türklerin içinde bu ölüye nefh-i hayat edecek ilk defa hakikî bir dâhi zuhura geldi. Sahte dâhi, bütün harp vesaiti elindeyken her şeyi mahvetti. Mahvoldu. Hakiki dâhi, etrafında hemen vesait yokken her şeyi yaratmak ve kurtarmak mucizesini gösterdi. Bu mucizevî kudret ve hamiyetle ölü silkinerek metfeninin kenarından uyandı. Hep o kaçakların meferrlerinde kafalarına toprak doldu.

Enver, hâşâ kumandan değil, bir çete reisiydi. Kahramanlığının nevini, maharetini Bâbıâli vurgununda gösterdi. Bu baskından aldığı cüret ve kendinde varlığına iman getirdiği kudretle Sarıkamış harbini idareye yeltendi.

Muharebe meydanlarında heyecanına mağlup, ne yaptığını bilmez, acemi bir kumarbaz gibi hep cüretkârâne talif zarı fırlatarak daima mars oldu. Milletin kanıyla, canıyla, malıyla kendi iştiharı nefine dav dedi[76]. Dav dedi. Nihayet bitirdi ve bitti.

---

76 Kumarda kaybedilen paranın iki katını ortaya sürmek. Meydan okumak. (y.n.)

Bu adamın kendini Napolyon Bonapart sandığını söylerler. Kendi marizinden ziyade etrafına felaket, şeamet saçan bu "megalomani" hastalığı, zavallı Türklere pek pahalıya oturdu. Odasının en büyük ziyneti bu harp dâhisinin yarım heykeliymiş... Onu daima yanı başında bulundururmuş.

Bu masnu' kafadan vakit vakit ilham dilenir ve Türk[77], Latin harfleri arasındaki şeklî büyük ihtilafa bakmayarak imzasını Napolyon'un o meşhur N'sine takliden atarmış. Napolyon harp ilahını sindirmiş, mucizeden mucizeye, harikadan harikaya koşan büyük bir *génie*[78] değil mi? Demek cüret, cesaret ve inatla bu imkân âleminde her şey olabiliyor, velvelesiyle asırları dolduran bu dâhiye benzemek için onun nesi eksik? Bir şeyi, binaenaleyh her şeyi... Aklı eksik... Aklı kıratında olaydı onun tanımlamak için kendini Napolyon'a benzetmeye uğraşmazdı.

Kendini mazinin en büyük, müstesna dâhilerine benzetmekte dehaet aramak hamakatin en bariz nişanesidir.

Şimdi böyle bir siyaset şeydası da İtalya'nın başında var. Mösyö Mussolini hitabet kürsüsünde. Kendinin Sezar'a benzediğini halka bağırıyor. Halbuki asıl Sezar, daha evvelki bir Sezar'a kendini benzetmeye uğraşarak Sezar olmamıştı. Mazinin meşahirinden kendilerine bir müşabehet hususu çıkararak büyük görünmeye çabalayanlar daima halin küçüğü kalmaya mahkûm zavallılardır. Maziden bir dehanın şöhretine sürtünerek dâhi yaşamak isteyenler, dâhi değil, pek adi mukallitlerdir. Çünkü dehanın birinci şartı ibdâdır, taklit değil... Çünkü dâhi kendi kendini örneksiz yaratır. Hiçbir patron üzerine biçmez. Sıfat-ı mümeyyizesi budur.

77 Arap alfabesi. (y.n.)

78 (Fr.) Üstün yetenek, deha. (y.n.)

20

Şevket Bey'in Şahadetindeki Katiyet Tahakkuk Etti

Elimdeki şehidin muhtıra satırlarına gözlerimi gezdirerek ben bu pek acı mülahazalara dalıp gitmişim. Düşündükçe mefkûrem tutuşuyordu. Gözlerimi sulandıran bu hazin dalgınlığımı karşımda seyreden zevcem, bu uzun sükûtumu nihayet bir sualle bozdurdu:

"Bey, bir saattir muhtıra hakkındaki mütalaanı bekliyorum. Bir şey söylemiyor, hep düşünüyorsun. Pek derin düşünüyorsun."

"Evet, derin düşünüyorum."

"Nereye daldın bu kadar?"

"Sarıkamış şüheda ordusunun içine. Onların mübarek ruhlarına karışarak cennet-i âlâya kadar uçtum. Oradan bana cehennemi, zebanilerin elinde kızgın topuzlarla dövülen Enver'i, Napolyon mukallidi paşa hazretlerini gösterdiler."

"Eğer ahrette sorgu sual, amele göre ceza, mükâfat varsa, mutlak şimdi başkumandan vekili cehennemdedir."

"Farz et ki bunların hiçbiri yoktur. Fakat Cenabıhak Enver kulu için ayrıca bir cehennem yaratmaya mecburdur. Çünkü paşa, dünya isticvaplarından, cezalarından kaçtı. Fakat Türklerin bağırlarından tutuşan tel'in alevleri onu takip etti. Meşum hatırasını manevî bir cehennem içine aldı. Cesedi hiçbir şey hissetmese de maneviyeti ebediyen bu tamuda yanacaktır. Onun en büyük günahı, Türkleri harbe sokmanın baş müsebbibi olmaktan başlar. Türk memleketini babasının çiftliği gibi sû-i istimal etti. Bitirdi. Onun cinneti, ona bu zamanın Napolyon'u olduğu kanaatini vermişti. Asker dehasını göstermek için ona harp meydanları, top, tüfek, barut, ateş, kan... Can... Evet, öldürülecek milyonlarla insan lazımdı. Bu tek adam, bütün bu malzeme-i iştiharını Türk vatanında buldu. Milyonlarla Türkler, bu tek adamın divaneliği önünde ağız açmadı. Türkler için felaket büyük, ceza ağır ise de itisafa tamammül ve sükûtlarından dolayı buna istihkakları da tabii görülür. İnsan daima aczinden doğan zararlara uğrar."

Hakkın var bey... Ben de şehidin bu hatıra defterini okurken bu düşüncelerle zehirlendim durdum. Bir millete bir felaket erişeceği vakit, bidayette mânii kabil bir fenalığın önüne geçmek için bilmem neden, umumun ağzı, dili, basireti bağlanıyor... Enver çeteciydi. Onda fennî, askerî talim ve terbiyeyle tenvir etmiş bir dimağ yoktu. Belde kama, elde revolver, bir eşkıya reisi gibi daima vuruşmak isterdi. O, sulh ve salahtan sıkılan bir muvazenesizdi. Onun zevki ölüm, gıdası kandı. Daima Bâbıâli Baskını gibi vakalar ihdası arkasından koşmak, onun hılkiyeti iktizasındandı. Hiçbir şey bulamasa Don Kişot gibi yel değirmenleriyle vuruşurdu. Karşısında hiçbir hazım göremese belki akrabasını, belki kendi kendini yaralardı. Burada harp bitince kavga çıkarmak için başka memleketlere koştu. Lakin heyhat! Bu mecnunun kumandasına yüz binlerce asker tevdi olunacak bir diyarı artık rüyada bile görmek ihtimali yoktu. O yine çeteciliğine koyuldu. Nihayet kazara veya kastî, her nereden geldiyse beş on paralık bir kurşun, onu bu cihangirlere benzemek cinnetinden kurtardı."

"Merkadına veliyullah kitabesi yazılmış. Zaten dünyadaki çok deliler için bu velilik mev'ud mükâfatıdır."

"Şimdi metfenine hacet ve sıtma iplikleri bağlanıyor. Almanya imparatorunun bu şımarık dostunun, şimdi Türkistan'ın evliyaları arasında geceleri yeşil sarık ve koca cüppeyle gezindiğini görenler var. Yedi canlı esatir ejderleri gibi ikide birde dirildiğini rivayet edenler de eksik değil."

"Bu harp divanesinin Türklerde bıraktığı elim, menfur hatıra işte budur... Şehit kardeşim Şevket, harpte İstikşaf Heyeti meyanında bulunduğu gibi en nazik zamanlarda da kumandanların kitabet hizmetini ifa etmiş olduğu için bütün esrara vakıf... Hatırasının bazı yapraklarında başkumandan vekilini pek acı satırlarla fakat büyük bir isabetle tavsif, tasvir etmiş değil mi?"

"Evet, bütün ruhunun teessürü o satırlarda titriyor. Okurken benim de tekmil sinirlerimi raşelendirdi."

"Peki... Bu hatıra defterinin tetkikinden dün geceki garip ziyaret vakası hakkında ne fikir peyda ettin?"

"Vakayı daima gayritabiî buluyorum. Ölü ölüdür, diri diridir. Ne kadar inanılmaz şeylere şahit olsam, ne kadar garibelere tesadüf etsem bu fikrimi değiştiremem."

"Ben de senin şu anda kardeşimin diri bulunduğu hakkındaki kanaatini katiyen reddederim. Bu hususta kanaat, hüküm değil en ufak bir şüphe bile gayr-i varittir."

"Bu garip vakayı makuliyet dahilinde münakaşa icap edince bundan başka türlü düşünmek kabil midir? İş o kadar agreb ki zaten içinden çıkılmaz bir bataklığa gömülmüş gibiyiz. Muammanın dolaşıklığı arasından kurtulmak için ne kadar uğraşsak... Daima hep yerimizde sayıyoruz... Evvelden düşünüp konuştuklarımızı tekrarlamaktan başka fikrimize yeni bir cevelangâh bulamıyoruz."

"Bey, bir faraziye kabilinden bile olsa senin bu surette düşünmene asla razı değilim. Senin bu yanlış zehabın karşısında yüzlerce defa hakikati tekrardan yorulmayacağım. Bak dinle, niçin...

Merhum kardeşimin ahlakı şüphe götürmez. Bu kadar temiz yürekli, yüksek seciyeli ve âli terbiye görmüş bir genç enderdir. Biraderim niçin askerî sicilden, beledî, medenî kayıttan ismini sildirdikten sonra prangadan firar etmiş bir cani gibi başka bir hüviyet altında ailesinden ve âlemden gizli yaşasın?"

"Ey, kim bilir? Belki bir sevda meselesi, belki akıllara gelmeyen bir sır..."

"Böyle söyleme Şevki... Kalbimi kırıyorsun. Hiçbir sevda, hiçbir sır, onu böyle gizli bir hayatın çamuruna atamaz. O, babasının muhterem namını, kendi lekesiz ismini taşımaktan niçin utansın? Niçin bir cani kaçakçılığıyla gece yarıları ailesini ziyarete gelsin? Niçin sizi arkasından kabristanlara kadar koştursun? Niçin sırtından çıkardığı fanilasını bir mezara gömerek iki dünya arasında nâ-mesbuk, iğfalkâr, böyle bir komedya oynasın?"

"Şehidin ahlaken yüksekliğini bıraktığı hatıra defteri nazarımda belâgan-mâ-belâğ ispat etti. Kardeşinin lehindeki müdafaalarında tamamıyla haklısın. Fakat benim hakkımı da büsbütün görmeyecek kadar insafsız olmamalısın."

"Hangi hakkını?"

"Biz dün akşam, bin bir gece masallarına ilaveye şayan bir macera geçirdik. Ahretle dünyadan birine nispeti kestirilemeyen bir garibenin arkasından koştuk. Uğradığımız hal ne rüyaydı ne hayal... Adeta muvahhiş bir sinema sahnesi yaşadık. Fakat bastığımız yer 'ekran' salonu değildi. Hakikat âleminin toprağıydı. Komik faciamızı hiçbir makine karşısında oynamıyorduk. Gördüğümüz garaip hiçbir filme geçmedi. Yalnız kafalarımızda intibası kaldı. Başkalarına anlatsak bizi tımarhaneye sevk ettirtecek suretler hâlâ dimağlarımızda cilvelenip duruyor. Hayalâta müşabehetiyle beraber vaka çok maddî ve *concrete*'ydi[79]. Söyle hanım, hal-i hayatında böyle bir komedya temsiline yüksek seciyesi müsait olmayan şehit kardeşin ölümünden sonra mı bize bu oyunu

79 (Fr.) Somut, açık, kesin. (y.n.)

yapıyor? Bu uhrevî piyesi bize Şevket'in dirisi oynamıyorsa demek ki ölüsü oynuyor. Bu iki ihtimalden birini kabulde zaruret var. Bu vakada saikin ne olduğunu bilmiyorum. Herhangi bir sebeple diri bir adamın bu işi yapabileceğini akıl kabul eder. Fakat bu pek mühim rolü bir ölüye atfetmek lazım gelirse zihinler şaşalar. Akıllar sapıtır. Bütün ihtimalle durur. Ahretle dünya arası karmakarışık olur. Hasılı şuurî ve bütün muvazeneler bozulur... Ben vakanın yegâne şahidi olaydım yanlışlıkla bir esrar gıdası yutup Soğanlık Kabristanı'nda sızarak fevkattabia bir rüya gördüğüme ve her neredense elime bir fanila geçirmiş olduğuma hükmolunabilirdi. Lakin bereket versin ki kardeşin Nüzhet de bu maddî rüyayı benimle beraber yaşadı. Her şeyi aynen, vazıhan gördü. Ah, köpek dile gelip de anlatsa... Şimdi söyle hanım, diriyken böyle ikiyüzlü bir mudhikeye tenezzül etmeyen biraderin öldükten sonra mı ahlakını değiştirerek bu cürette bulunuyor? Bu feci temsili onun ölüsünden veya dirisinden bir gayriye isnat etmek kabil midir? Söyle, kardeşin buraya ölü olarak mı geliyor, diri olarak mı?"

"Sus..."

"Onu bahçede apayan sen de görmedin mi?"

"Gördüm."

"Nasıldı?"

"Dipdiri."

"Ya sen, öldüğünü iddia ediyorsun."

"Sus Şevki... Şimdi bir daha bayılırım."

Zevcemle aramda bilmem ki kaçıncı defa olarak bu mücadele aynen bu şekilde tekrar edip duruyor, bazen saatlerce sürüyor ve hiçbir makul neticeye iktiran etmeden kapanıyordu. Bu akıl almaz hadise üzerine ne kadar münakaşa edilse onu büsbütün iğlaktan başka bir hakikate vusul mümkün olmuyordu.

Uyanıkken bir mana âlemi yaşıyorduk. Zemini seçilmez, bunaltıcı bir kâbus içindeydik. Şehidin dirisi gelsin, ölüsü gelsin, nasıl farz edersek edelim. Ben ailenin başına dolanmış, ortada bir sır görüyorum.

Şehidin bu ziyaretlerinden maksadı nedir? Netice ne olacak? İş pek hayırlıya benzemiyor. Ben cine, periye, şeytana, meleğe inanmıyorum. Niçin inkâr edeyim, zekâvetime de güveniyorum. Fakat bir şey keşfedemiyorum.

Biz karıkoca, birbirimize aynı düşünceleri, aynı sözleri, aynı muhakemeleri, ucu bucağı gelmez faraziyeleri tekrardan usandık. İkimiz de birer pencere önüne çekiliyoruz. Derin birer sükûtla ufuklara dalıyoruz. Zihinlerimiz hep bu halli nâ-kabil muammanın arkasından dolaşıyor. Bazen göz göre geliyor, dilsiz bir ifadeyle birbirimizden şöyle soruyoruz:

"Nasıl, dimağında bir ışık uyandı mı?"

Hep sakit cevaplarımız menfi oluyor. Bu hadiseden karımın düştüğü yeisler, hüzünlerden ben de çok müteessir oluyorum.

Düşünmekle keşfolunacak dava değil; karımın teessürünü artırmamak için ondan gizli, ben el altından tahkikâtıma giriştim. Şehidin künyesi elimde, Şevket'in şahadetini ve gömüldüğünü bizzat gören şahitlere kadar uzandım. Artık bu cihetten su götürür bir şüphe izi kalmadı. Kayınbiraderimin şahadeti muhakkaktı. Meselenin bu ciheti katiyen halledildi. Bitti. Bir daha üzerine avdet etmemek üzere artık bu yaprağı kapadık. Lakin esasın bu katiyetinden sonra meselenin ehemmiyeti nazarımda büsbütün büyüdü. Ben kafası bütün itikatlara kapalı, maddiyundan bir adamım. Şimdi ara sıra tecessüd eden bu ruh meselesiyle karşı karşıya kaldım. Artık ya inanmalı ya bu hadisenin guguğunu keşfetmeli. Tuhaf şey... Kan buharıyla işleyen bu insan makinesinin içinde gayr-i maddî ve layemut bir kuş mu var? Bu bilmem kaç bin senelik efsaneye durup durup da şimdi mi inanmaya mecbur olacağım? Nazariyelerine bütün istihzamla güldüğüm spiritüalistlere mi iltihak edeceğim? Hayır, edemeyeceğim. Edemem... Ben, her yeni hadise karşısında kanaatlerini değiştiren zayıf akıllı kimselerden nefret ederim. İnsan bütün kiyaseti ve aklının varışıyla pek ince düşünmeli, sonra bir kanaate tutunmalı... Medeni, şuurî vasfına layık itikat budur. Yoksa vicdanların hakkıyla kavra-

madığı sunî itikatlara cahilâne taraftar kesilmek, kör imancıların sürüsüne karışmaktan başka bir şey değildir.

Böyle diyerek bize mütecelli olan bir mucizenin hemen bedahete andırır tasviri karşısında çırpınıyorum. Zebaniler ateşten topuzlarıyla başıma vurarak, "İnan!" ibramıyla beni cehenneme sürükleseler yine, "Hayır!" inkârıyla haykıracağım.

Hadise bu devredeyken bir sabah tık tık yatak odamızın kapısı vuruldu. Sordum:

"Kimdir o?"

Dışarıdan zayıf, titrek bir sesle cevap geldi:

"Felekser cariyeniz efem..."

"İçeri gir kalfam..."

Kadın ninemiz yerindeki bu ihtiyar Çerkezlerin nihayetsiz itaatlerine, saygılarına hayranım. Hâlâ yanımızda oturmazlar. Hâlâ kendilerini esir makamında tutarlar. Hâlâ "efem"siz lakırdı söylemezler. Ananeperverlik, eski terbiye damarlarına işlemiş, onlar için vazgeçilmesi bî-imkân bir huy olmuş.

Felekser kamburlaşmış kadid vücudunu örten uzun pamuklu hırkasıyla içeri girdi. Karşımızda durdu. Biraz ürkmüşe benziyor, ağız açmaya cesaretsiz görünüyordu.

"Hayrola, ne var kalfam?"

"Jandarma kumandanı gelmiş efem."

"Jandarma kumandanı mı?"

"Evet efem."

"Ne istiyor?"

"Sizinle görüşmek..."

"Peki, haber veriniz, geliyorum."

İhtiyar dadı dışarı çıktı. Felekser'in ürkekliği şimdi bize sirayet etti. Karıkoca, inceden inceye, bir müddet birbirimize bakıştıktan sonra:

"Şahika, ne dersin bu işe?"

"Bilmem."

"Kumandanın bizden ne alıp vereceği olabilir?"

Karımın benzi uçtu. Dalgınca:

"Bilemiyorum ama bu zabıta memuru herhalde sabahleyin hatırımızı sormaya gelmedi. Bir iş var."

"Düşünmeye hacet yok. Keyfiyet malum..."

"Birdenbire şaşırdım. Fakat şimdi benim de aklıma geldi."

"Soğanlık Kabristanı, gece hadisesi."

"Kumandanın suallerine ne cevap vereceksin?"

"İşin ehemmiyeti orada..."

"Hakikati değiştirmeliyiz. Buralarda zaten bu köşkün adı cinliye, bizim isimlerimiz de deliye çıkmış. Gece kabristanda büyük bir safvetle köylüye anlattıklarını hep aynen kumandana da nakledersen umumun aleyhimizdeki hükümlerini büsbütün kuvvetlendirmiş oluruz. Bizi tımarhanenin azılılar kısmına sevk ederler."

"Ne yapayım?"

"Bu işin içinden en az zararla çıkacak bir masal uydurmalısın."

"Romancı değilim, derhal bir masal planı nasıl kurayım? Vakit yok. Adam dışarıda bekliyor."

"Benim de yalanda mümaresem yoktur. Bil-icap hakikati tağyir ıztırarında kalmak... Ne elim mecburiyet... Ne kadar masumuz... Fakat doğruyu söylersek ne kadar yalancı bir suçlu, daha garibi tehlikeli bir mecnun mevkisinde kalacağız."

Düşüne düşüne giyiniyordum. Muhayyilemde bir masal nüvesi doğar gibi oldu.

"Şahika, zihnimden bir şeyler uyduruyor gibiyim."

"Bu süratli muvaffakiyetini tebrik ederim. Lakin dikkat et... Uyduracağın yalan, saklamaya mecbur olduğumuz hakikatten daha inanılmaz bir kisvede olmasın."

Giyindim, çıktım.

21

Kumandanın Karşısında Hakikati Yalana Çevirmeye Mecbur Oldum

Mücazât korkusuyla yalan düzmeye uğraşan bir mektep çocuğu gibi endişeli bir dalgınlıkla yürüyordum. Zevcemin yerden göğe kadar hakkı vardı. Şehidin gece Sarıkamış'tan buraya kadar geldiğini, büyük validesini ziyaretten sonra savuşurken peşine takıldığımızı ve onun Soğanlık Kabristanı'nda içinde çamaşır değiştirdiği mezarı köpeğin delaletiyle keşfettiğimizi, evet, bütün bu hakikatleri kumandana anlatmak bizim için pek tehlikeli olacaktı. Belki kumandan, "Bu sözlerin serapa hezeyan... Benim gibi ömür-dide bir zabıta memuruna küllüm mü atıyorsun?" taşkınlığıyla yüzüme bağırarak kabristan gecesi köylünün bize savurduğu bu tabiri, ihtimal o da kullanacaktı. Biz bu müthiş yalanın çok ağır mesuliyetinden ancak akıllarımız büsbütün zıvanadan çıkmış birer deli olmak mazuriyetiyle kurtulabilecektik.

Kumandanın yanına girdim. Kaşları çatıktı. Tavrı mesleğinin fazla ciddiyetiyle sert görünüyor. Mamafih zeki bir adama ben-

ziyordu. Nazariye ters görünür ama zeki insanları ikna kolaydır. Ben ahmaklardan korkarım. Mukabeleten ben de pek ağır ve temkinli bir vaziyet aldım.

O, gözlerimin bebeklerine kadar beni dik dik süzüyordu. Ben kaç gradoda[80] bir deliyim? Besbelli onu anlamaya uğraşıyordu.

Zabıta memurları alelekser hissiyâtlarını saklayan sahte vaziyetler alan, yalan dolanla işin içinden kurtulmak isteyen hilebaz maznunlarla karşılaştıkları için doğru söyleyenleri de şüpheli bir kulakla dinlerler.

Bu sükutî, çatık ve uzun tetkik karşısında sıkıldım. Kimsenin malına, canına, ırzına tecavüz etmemiştik. Ortada bir cinayet yoktu. Kumandanın kurusıkı bir tabanca gibi karşımda böyle kurulmasına uzun müddet tahammül edemeyerek sordum:

"Zatıâlilerinizle neden dolayı müşerref oluyorum? Bu erken ziyaretinizin sebebini sorabilir miyim?"

Zabıta memuru, şimdi gözlerini birer dürbün adesesi[81] gibi küçültüp üzerimdeki tetkikini arttırarak soğuk bir sesle:

"Ben başlamazsan evvel sen mi beni isticvaba kalkıyorsun?"

Bu "sen" hitabı bir tahkir danesi gibi beynimin içini dolaştı. Ne yapayım, çok sinirli bir adamım. Nezaket terbiyenin evladıysa terbiye de kanunun mevlududur. Kanun adamları, kanunun en büyük hürmetkârları olmakla bu vasfa liyakat gösterebilirler.

Mahaza her muvaffakiyet, tahammül icap eden anlarda ibrazı lazım gelen metanetle temin olunabilir. İnsan, izzet-i nefsinin ani feveranlarına kapılmakla sıyanete çalıştığı hukukunu bazen bilakis daha ziyade zıyaa uğratır. Bana ağır gelen bu hitabı, yüzümü buruşturarak, bir zehir lokması gibi yuttuktan sonra cevap verdim:

"Affedersiniz kumandan beyefendi, sözüm isticvap değil, pek sade bir sual mahiyetindedir."

---

80 Bir sıvının içindeki alkol derecesi. (y.n.)

81 Mercek. (y.n.)

Zabıta memuru, bu ifademin deli lakırdısına andırır bir cihetini göremediğine taaccüp eder bir dikkatle hâlâ yüzüme bakıyordu.

O susunca söze ben devam ettim:

"Resmî formanızı labissiniz. İsticvap hakkınıza itirazım yok. Ziyaretinizin sebebini bilmiyorum. Bir zan üzerine geliyorsunuz sanırım. Binaenaleyh meselenin künhüne henüz siz de vakıf değilsiniz. Bu hakikat, aramızda cereyan edecek sual cevaplardan sonra anlaşılacaktır. Ben hukuk-ı umumiyeden ferdî hisseyi haiz bir vatan evladıyım. Karşı karşıya ikimizin de hudutları çizilmiş vazifelerimiz vardır. Kabl-el-tahkik sert bir lisan istimaliyle kanunu incitmiş olacağınızı ihtara mecburum. Siz hukuk-ı umumiyenin kesre ile mümessili iseniz ben de fetha ile mümesseliyim."[82]

Zannetmem ki kumandan hukuktan mezun olsun. O, olsa olsa vazifesine ait nizamâta vakıftı. Ben[im] hukuk-ı umumiye karıştırarak yaptığım bu ağız kalabalığı karşısında biraz şaşaladı. Deliliğim hakkındaki zannı da gittikçe kuvvetinden düşüyordu. Ne olur ne olmaz, bir put kırmış olmamak için tavrını değiştirerek:

"Affedersiniz. Sizi bana başka türlü anlattılar."

"Kimler?"

"Soğanlık ahalisi... Aleyhinizde çok şikâyetler var."

Keyfiyetten büsbütün tecahül göstermekle kumandana belki bir hile kokusu hissettirmiş olacaktım. Binaenaleyh mertçe bir tavır alarak müteessifâne bir tebessümle:

"Anladım efendim, kabristan meselesi."

Kumandan benim bu doğruca itirafıma memnuniyetini imaen gülümsedi ve bu tebessümüyle onun bana biraz ısınmış olduğunu hisseder gibi olarak ferahladım. Şimdi yumuşak bir telaffuzla:

"Bu vakaya çok masal karışmışa benziyor. Nasıl oldu, rica ederim anlatınız."

---

82 Mümessil (temsil eden) ve mümessel (temsil edilmiş, edilen) kelimelerinin Arap alfabesiyle yazılışları birdir. Mümessil yazılacağı zaman "se" sesinin altına kesre/esre; mümessel içinse üzerine fetha/üstün işareti konulur. (y.n.)

"Efendim, beni söyletmek için birinci ve sonra da suret-i nazarınızı tesbîten ikinci defa yorulmamanız için sorunuz, söyleyeyim. Zaten mesele uzun yorgunluğa değer bir ehemmiyette değildir. Bu suretle sual cevabı sadeleştirerek sözü kısaltmış oluruz."

Deli zannolunan ben, şimdi ona akıl öğretiyordum. Kumandan beni yeniden tetkik için "miyop" gözlerini yine kıstı. Bu defa deliliğimden değil, fazla akıllılığımdan endişe eder gibiydi.

Macerayı kendim anlatmayıp da ona sordurmakta acaba bir kaçamak yolu mu hazırlıyordum?

O, yine tekrar etti:

"Sizi bana başka türlü söylediler."

Anladım ki kendi sormadan bana söyletmek istiyor. Binaenaleyh gülerek cevap verdim:

"Burası için Cinli Köşk ve içinde oturanların da hepsi delidir, dediler değil mi?"

Kumandan şimdi o da hafif bir tebessümle:

"Bakınız, aleyhinizdeki şaibeyi ne güzel biliyorsunuz."

"Şaibe, kumandan beyefendi... Daha doğrusu iftira... Bu bedbaht köşk, uzun senelerden beri bütün etrafça cinler, şeytanlar yuvası olarak tanınmış; sekenesi de tehlikeli mecnunlar sû-i şöhretiyle bilinmişler. Artık ne yapsak bu mahkûmiyetten yakamızı kurtarmak kabil olmuyor."

"Geceleri buralarda hayaletler dolaşırmış, köşkün civarından geçenleri bile çarparlarmış."

"Katiyen aslı yok! Emir buyurunuz, mingayrihaddin her türlü istirahatinizi temin etmek üzere zatıâlinize köşkümüzde bir oda tahsis edeyim. İstediğiniz kadar burada kalınız. Bir hayalete, gayritabiî bir hale şahit olursanız her türlü ithamınıza razıyım."

"Evin çocuğu şehit Şevket Bey bazı geceler büyük validesini ziyarete gelirmiş."

Bu sual karşısında, muhatabımın nazarından gizleyemeyecek kadar sarsıntılı bir ürperme geçirdim. Evet, şehidi hakikat

âleminde ve bu gözlerimle vazıhan ben de görmüştüm. Fakat bu hakikati itirafla şüphesi altında ezildiğim deliliğime yeniden bir kapı açmış olacaktım. Bu iddiada bulunanların safvetlerine karşı hayret beyan eder bir tavırla ellerimi açarak:

"Efendim, Sarıkamış'ta şehit düşen bir mağfur mezarından kalkarak buraya gelir mi? Peygamber olsun, şehit olsun, ölü dirilmez. Bu hadisedeki tabiat kanunu her zî-ruh için katidir."

"Fakat efendim, şehidin buralara geldiğini köylülerden görenler var."

"Kendim şehidi görmediğimi tekrardan başka benim bu garip iddialara karşı verecek bir cevabım yoktur."

"Köylüden, yalan söylemeyeceklerine emin olduğum pek muhterem birkaç ihtiyar da köyü ziyareti gecelerinde merhum Şevket Bey'i re'y-ül-ayn görmüş olduklarını yeminlerle tekrar ediyorlar."

Zaten bu ana kadar halline bir türlü muvaffak olamadığım bu agrebin agrebi hadisenin fevkattabialığı karşısında benim de hakikaten çıldırmama birkaç parmak mesafe kaldı. Sualin kuvveti, katiyeti önünde sarardım. Kızardım. Kıvrandım. Kumandan bu tagyirlerime dikkat ediyordu. Fakat başladığım inkârdan çıkmamayı hayırlı bularak:

"Ben kendi vicdanım namına doğruyu söylüyorum. Fakat başkalarının iddialarına karışamam. Onlar görmüşler, ben görmedim."

Kumandan ayağa kalktı. Sabit nazarlarıyla beni manyetize eder gibi ta ötemde durarak:

"Geçenlerde bir gece refakatinizde kayınbiraderiniz Nüzhet Bey ve Panter isimli köpek olduğu halde şehidi buradan ta Soğanlık Kabristanı'na kadar kovalamışsınız. Buna ne diyeceksiniz?"

İnsanlar müşkül vaziyetten kurtulmak için çok defa hakikatten ziyade yalanın kucağına atılırlar. Fakat yalanı mukni şekilde söylemek büyük bir maharete tevafuk eder. Bense bu vadide hiç mahir değilim. O dakikaya kadar yalandan müteneffirdim. Şimdi

ona muhtaç kaldığıma pek müteessifim. Mahaza ben onu kimseyi mutazarrır etmek için söylemediğimden dolayı vicdanım huzurunda bir mazeret bulabilirim.

Ben, yalanın acemi aktörü, rolümün mühim noktasına gelmiştim. Bilmem nasıl oldu... kendimi tutamadım. Duvarlarda akisler yapan bir kahkaha salıverdim. Kumandan besbelli birdenbire deliliğim tuttuğuna zahip olarak önümden iki adım geriye çekildi ve hitabını yine müfret sigasına[83] indirerek:

"Ne gülüyorsun? Bir sebep göremiyorum. Bu kahkaha nedir? Şamatayla sualimin cevabını kapatmak mı istiyorsun?"

Zaafımın feveranına kapılmaktaki hatayı derhal tamire atılarak cevap verdim:

"Korkmayınız kumandan bey, çıldırmadım."

"Ciddi söz arasında kahkaha yaraşır mı?"

"Sualiniz zahiren ciddi fakat onun zımmındaki tuhaflığı bana sorunuz."

"Nasıl tuhaflık?"

"Bendeniz, kaynım Nüzhet, Panter, biz üç can, şehidi buradan Soğanlık Kabristanı'na kadar kovalamışız... Öyle buyurmadınız mı?"

"Evet, öyle dedim. Kovaladığınızı görenler var. İnkâr mı edeceksiniz?"

"Hayır, inkâra tenezzül etmem. Kovaladık."

"Peki, ötesi?"

"Ötesi, şehit yakasını elimizden kurtarmak için bir mezar kovuğuna gizlendi. Biz deliğe hücum ettik. Merhum yalnız fanilasını elimizde bırakarak mezarın öbür kovuğundan kaçtı, gitti."

Bu sözlerimin önünde şimdi kumandan bir adım daha geri çekildi.

"Kumandan bey, niçin aramızdaki mesafeyi açıyorsunuz? Korkmayınız, cinnet getirmedim. Ve çıldırmak istidadında bir

83 Tekil şahıs çekimi. (y.n.)

adam değilim. Fakat bu son sözlerim hiç akıllı lakırdısına benzemiyor değil mi?"

"Şüphesiz."

"Ne yapayım? Öyle icap ediyor. Sizi memnun etmek için öyle söylüyorum."

"Ne demek?"

"Size vakayı şimdi benim arz ettiğim gibi söylemediler mi? Yani biz şehidi kovalamışız. O bir mezara kaçmış. Biz mezarı açmışız. Mağfurun fanilasını bulmuşuz. Muhbirlerin size ihbarları tamamıyla bu şekilde değil mi efendim?"

"Evet..."

"Rica ederim, siz bu efsaneye inandınız mı? Sırtınızda cumhuriyet jandarma kumandanlığı forması var. Bu zihniyette bu kadar saf bir adam bu mühim memuriyetin ehli olamaz."

"Ne yapayım, böyle söylediler... İşin doğrusunu sizden dinliyorum."

"Öyleyse bu köylü ağzı hurafeleri bir tarafa bırakınız, beni dinleyiniz. Öteden beri benim 'mikrobiyoloji'ye merakım vardır. Burada ufak bir 'laboratuvar' edindim. 'Kültür' yapıyorum. Bu tecrübelerim için epeyce zorlukla birkaç tane 'kobay' yani Hint domuzu denen nevden hayvan elde ettim. Bunları gâh içerde gâh bahçede besleyerek teksire uğraşıyordum. Geçenlerde bir gece nasılsa bu tavşanlar bahçeden kıra savuşmanın bir yolunu bulmuşlar. Biz de Panter'i önümüze kattık. Bu hayvanları aramaya çıktık. Köpek bizi Soğanlık Kabristanı'na kadar koşturdu. Birçok yorgunluktan sonra kobayın birini bir mezar kovuğunda yakaladık. O esnada üzerimize bir köylü geldi. Biz taharrimizi kolaylatmak için maytaplık kibritler yakıyorduk. Sık çalılıkların içinden geçerken arkama nasılsa bir diken girmiş. Rahatsızlıktan kurtulmak için ben fanilamı soyunmuştum. Elimde tutuyordum. Dikenin açtığı derin sıyrıktan çamaşırımın içine kan bulaşmıştı. Kobayı da evden getirdiğim bir ip torbaya koyarak Panter'in ağzına teslim etmiştik. Köylü birdenbire bize şöyle bağırdı: 'Müba-

rek mezarlıkta ne yapıyorsunuz? Kızıl alevlerle ormanı mı tutuşturuyorsunuz? Mezarları niçin eşiyorsunuz?'

"Bizim cevap vermemize vakit kalmadan kendisi yine devam etti: 'Ben sizi tanıdım. Siz Cinli Köşk'ün insanlarısınız. Buraya akrabanızdan şehit Şevket Bey'i mi aramaya geldiniz? Çünkü geceleri o buralarda gezinir. Görenler çoktur.'

"Ben de nasıl ani bir tesirle, bilmiyorum, köylünün bu saf itikadını bozmamak için, 'Evet, şehidi aramaya geldik,' dedim.

"O: 'Görebildiniz mi?'

"Ben: 'Gördük.'

"O: 'Nereye gitti?'

"Ben: 'Şu mezarın içine kaçtı.'

"Köylü, kelimeişahadet ve tekbirler getirerek sordu:

"'Sonra ne oldu?'

"'Kovuktan mezarın içine baktık. Orada yalnız fanilasını bırakarak kendisi öbür delikten savuşmuş. Şehidin kanlı çamaşırı, işte bak, elimde duruyor,' dedim."

Kumandanın yüzünde bu sözlerimi aklının terazisine vurur gibi tefekkür emareleri göründü. Ben bu hüsn-i tesirin sıcaklığını kaçırmamak için hemen devam ettim:

"Kumandan beyefendi, işte hakikat bundan ibaret. Vaka hakkında işittiğiniz bu iki rivayetten zihniniz hangisini kabul ediyorsa şimdi ona inanınız. Mezarın kovuğunu şehidi orada bulmak için mi yoksa kobayı bulmak için mi karıştırmış olduğumuzun hükmünü ferasetinize havale ederim."

Tabii her aklıselim bu hükümlerden ikincisini kabulde tereddüt etmez. Zeki kumandanın yüzünde de ben bu emareyi seçtim.

Mantığıma daha ziyade vuzuh ve kuvvet vermek için devam ettim:

"Bu vakadaki büyük kabahatimi muterifim. Ben köylüdeki safvetin suyuna giderek hakikati ona tagyiren değil, olduğu gibi, dosdoğru anlatmalıydım. Bu yanlış, bu tedbirsizce hareketim,

işin büyük bir macera şeklinde bütün etrafta dağdağalanmasına sebep oldu. Meydana bu kadar dedikodu çıktı."

Dilim kumandana böyle söylüyor. Fakat zihnim başka türlü düşünüyordu. İçimden bu dünya işlerinin garabetine şaşarak gülüyordum. Zira bu âlemde doğrulukla hemen hiçbir maslahat yürümüyordu. Sıkışınca entrika yoluna sapıtmaktan başka çare bulamıyorduk, en samimi, en doğrularımız bu marifeti irtikaptan çekinmiyorduk. Çünkü köylüye anlattığım doğruyu şimdi yalana çevirerek büyük bir ciddiyetle kumandana hakikat namına satmaya uğraşıyordum. İşte keyfiyetin tuhaflığı buradaydı.

Kumandanın bu ifademden peyda ettiği kalbî son kanaati ne olduğunu bilmiyordum. O, benim bu sözlerime inanmış görünerek büyük bir nezaketle elimi sıktı. Ve özürler dileyerek çıktı gitti.

Mesele burada kapandı mı? Yoksa yakında yine bir taraftan patlak verecek mi? Ailenin tepesinde dolaşan meçhul bir garabetin, gizli bir kuvvetin hodserâne bütün fantazyalarına karşı ihtiramla baş eğmek mecburiyetindeydik. Bakalım daha ne hallere uğrayacaktık...

22

Flammarion'dan Hakiki Bir Vaka

Şehit, aile ziyaretlerine ekseriya cuma geceleri geliyordu. Yine gelecek mi? Şimdilik hayır... Vaka üzerinden üç hafta geçti. Gözükmedi. Takibimizden pek kırıldığı anlaşılıyor.

Bu hasrete tahammülü kalmayan büyük validenin cinneti arttı. Torununun meziyet ve faziletlerini dökerek her lahza yüreğini, bağrını yırta yırta makamla ağlamasına can dayanmıyor, zannedersiniz ki köşkün bir tarafında İranîlerin 10 Muharrem[84] matemleri var. "Vay İmam Hüseyin!" feryadını, "Yavrum Şevket!"e tebdil ediniz, o, huhuhular o hüngürtülü, hıçkırıklı, uzun uzun iniltili bükâlar, yumruklarının var kuvvetiyle göğüs dövmeler birbirinin aynı. Facia tıpkı o...

Hiçbir teselli, hiçbir tedavi kâr etmiyor.

Bahçede her gece sabahlara kadar gözü yaşlı bir müezzin essalatlar veriyor.

---

84 Aşure Günü. (y.n.)

Kayıp kuzusunu çağıran hasta bir koyun gibi yanık yanık meliyor.

Hafta dört oldu. Şehitten eser yok. Ah, ben be yaptım da onu takip etmek hatasında bulundum! Şehit olsun, peri olsun, diri olsun, ölü olsun, bedbaht büyük anasını teselliye yine gelsin. Onun evi ziyaretleri meğerse bizim için büyük bir iyilikmiş. Biz anlayamadık. Gelsin, bu defa arkasından koşmak değil, Kâbe'ye Cibril inmiş telakkisiyle gözlerimi kaldırıp da bakmam bile... Bütün pencerelerin perdelerini indirterek bu mübarek ziyareti rüyetten ev halkını bile men ederim.

Büyükhanıma pek vefakâr ve sadık olan hizmetçilerde bana karşı gizli fakat büyük bir infial var. Ben dinsiz imansızmışım, mukaddesâta hürmetim yokmuş. Şehidi kovalayarak kaçırmış ve gücendirmişim. Artık bir daha gözükmeyecekmiş. Onun darılarak köşkten böyle ayağını kesmesi, hane halkı için, bütün köy, bütün civar için pek büyük felaketlerin, musibetlerin zuhuruna sebep olacakmış.

Bu dedikodu, bin bir mübalağalı şekillerde etrafa yayıldı. Yakacık, Soğanlık, Kartal kahvelerinde, trenlerde, vapurlarda hep bu konuşuluyordu. Hep ihtiralar şehidin lehine, benim aleyhimeydi. Fakat o mübarek meydanda yoktu. Sokağa çıktığım vakit üzerime dikilen hiddetli gözlerin telinine hep ben hedef oluyor, geçtiğim ve durduğum yerlerde daima parmakla gösteriliyordum.

Bir sabah dostum Kadri Bey, zevcesi Nimet Hanım, oğlu Kudret, üçünün de koltuklarında Fransızca birer ciltle beni ziyarete geldiler. Misafirlerin yüzlerinde taziyeye gelenleri andırır bir ağırlık, bir magmumiyet vardı.

Afakî birkaç sözden sonra Kadri Bey pek hayırhâh ve samimi bir tebessümle bu ağırlığı yırtmaya uğraşarak, "Ah kâfir, nihayet imana geldin mi!" dedi.

Onun bu tebessümüne ben de hazin bir sırıtışla mukabele ederek:

"Hayır, itikadımda hiçbir değişiklik yoktur. Evvelden nasılsam yine oyum."

"Bu bedahet karşısında hâlâ inat..."

"Hangi bedahet?"

Nimet Hanım yengem taaccüple kaşlarını kaldırarak:

"A, yanlış mı duyduk acaba? Birkaç hafta evvel şehit, büyük validesini yine ziyarete gelmiş. Siz gece yarıları, onu Soğanlık Mezarlığı'na kadar kovalamışsınız. Bilmem, bütün köy içinde böyle çalkanıyor."

Ben: "Evet, böyle bir şey oldu."

Kadri: "Öyleyse bu hakikat önünde niçin hâlâ teslim-i silah etmiyorsun?"

Ben: "Hangi hakikat önünde?"

Kadri: "İşte gelmiş ya! Görmüşsünüz, arkasından koşmuşsunuz ya..."

Ben: "Kardeşim Kadri... Bize deli derler korkusuyla ben bu vakanın doğrusunu kimseye anlatmıyorum. Fakat sana olanı biteni söylemekten çekinmem."

Kudret, yaşının bütün safvetiyle gözlerini büyültüp dudaklarını uzatarak:

"Şehit, mezarın içinde çamaşırını bırakmış. Üzerinde kan varmış. Panter onu kovalarmış. Isıracakmış. O da köpeği iple ağaca bağlamış."

Susması için çocuğa işaret edildi. Yavru bir kabahat işlediğinden şüphelenir bir mahcubiyetle önüne baktı. Ben de bu tafsilâtın, çocuğun zihnini böyle karıştıracak kadar ortalığa yayılmış olduğuna şaşmaktan kendimi alamadım.

Kadri: "Bu harikanın gözlerinin önünde cilvelendiğini tasdik ediyorsun. Fakat ruhun tecessüdüne hâlâ inanmıyorsun."

Ben: "İnanmıyorum."

Nimet Hanım: "O halde görünen hayaletin ne olduğunu izah ediniz..."

Benim ufak bir sükûtum önünde yengem ilave etti:

"Haydi bakalım Şevki Bey, ya izah ya iman..."

"Şimdilik ikisine de muktedir değilim."

Kadri: "Azizim, bundan acz çıkar. Acz, mağlubiyetin ilk iniş basamağıdır. Bugün sende inat şeklinde görünen acz, yarın imana tahvil edecektir."

Ben: "Benimki inat değil, doğru düşünmektir. Böyle doğru gibi görünen yanlış şeylere karşı daima inat etmelidir. Çünkü hakikatin inkişafi ancak bu suretle kabildir. Böyle evvelce ammenin makbulü olmuş hataların foyaları hep bilahare çıkmıştır. Müesses itikatlar niçin hep asırdan sonra değişir? Çünkü hepsi çürük temeller üzerine kurulmuştur. Bilâ-tetkik bunlara inanmak aptallıktır. Bu akideler tıpkı tıbbî müstahzarâta[85] benzerler. Bu kaşeleri[86] ekseriyet şifa niyetine yutarlar. Terkibi ne olduğunu hiç düşünmezler. Büyük bir bedahet suretinde görünen bu vakaya karşı imansızlığımı daima muhafaza etmekle itirafına mecbur kaldığım yalnız bir cihet vardır. Şehit namına bize görünen insan veya hayaleti kovaladığıma şimdi çok nadimim. Onun aslı faslı ne olursa olsun, ziyaretiyle dertli büyük valideyi teselli etmekle bize büyük bir lütufkârlıkta bulunuyordu. İşte, yanınızda söz veriyorum. Bir daha gözükürse artık takip etmeyeceğim. Ve bundan da ona iman etmiş olduğum manasını çıkarmamanızı rica ederim."

Zevcem bu mübaheseyi soluk bir beniz, süzük gözlerle, büyük bir ihtiraz sükûtu içinde dinliyordu.

Nimet Hanım sordu:

"Şahikacığım, sen niçin bir şey söylemiyorsun? Neden o kadar endişeli ve muhteriz görünüyorsun?"

Şahika: "Yengeciğim, nasıl anlatayım, tarif olunmaz bir teessür içinde bunalıyorum. Gördüğüm şeye inanmasam şehit biraderimin ruhunu gücendireceğim, sanıyorum. İnansam bey bana aptal diyecek diye korkuyorum..."

---

85 Eczanelerde hazır olarak bulundurulan ilaçlar. (y.n.)

86 Toz ilâçların içine konulduğu, yutulmaya uygun küçük kap. (y.n.)

Nimet Hanım ufak bir feveranla:

"Kızım, bizi inanıyoruz. Şimdi bize aptal mı diyeceksiniz?"

Şahika biraz kızararak:

"Estağfurullah, ben sırf kendi nefsim hesabına söylüyorum. Kimsenin itikadına karışmam. Ve bu cihetten kimseyi muahezeye kalkışamam."

Kadri Bey: "Ruhların bazen tecessüdle dirilere gözüktüklerine inanan aptallar yalnız biz değiliz. Bu bayrağın altına toplanmış ve namlarına 'ruhiyyun' denilen birçok erbap-ı fen ve ulema var. İşte size bir kucak kitap getirdik, okuyunuz. Bunlar Paris, Londra, Berlin gibi en medeni memleketlerde basılmış, milyonlarca müdekkik karilerin enzar-ı mütalaasından geçmiştir."

Ben: "Bir kitabın çok okunması, münderecâtının sıhhatine kavi bir delil teşkil edeydi Tevrat'ın '*Pentateuque*' denilen 'Esfar-ı Hamse'si[87] bugün yukarıdan aşağı hakikat olmak lazım gelirdi. Bu garaip hakkında bu kadar kitap yazılmış ve yazılanlar dikkatle okunmuş da acaba mesele suyun müvellidülhumuzayla müvellidülmadan terkibi gibi bir sadelik almış mıdır? Niçin hâlâ inananlarla inanmayanlar karşı karşıya, iki muhalif hatta muhasım ordu teşkil ediyorlar?"

Kadri Bey: "Azizim, mesele büyük, mühim ve muğlaktır. Benim sade kafamla yalnız başıma halledebileceğim bir şey değil... Binaenaleyh benden âlim, mütetebbi, mütefekkir, büyük dimağların eserlerini karıştırmak mecburiyetindeyim."

Ben: "Pekâlâ ama senden âlim, mütetebbi, mütefekkirlerin hepsi mezarda çürüyen bir cesedin gâh ü nâ-gâh bir ruha kalp olabileceğini tasdik etmiyorlar. Muhaliflerin içinde de pek meşhur âlimler var. Bunların inkârlarını niçin tetkike şayan görmüyorsun?"

Kadri Bey: "Oh, şunun için ki ruhun mütecessiden göründü-

87 Tevrat'ı oluşturan beş bölüm: Tekvin, Huruç, Levitik, Âdât ve Tesniye. (y.n.)

ğüne şahit olanlar çok var. Ruh mutekitleri, müşahedât üzerine meseleyi tenvire uğraşıyorlar. Gayr-i mutekitler hadiseyi esasından inkâr ediyorlar. Vakıa, bir şeyi inkârdan ne çıkar?"

Ben: "Oh, vaki bir şey... Şahitleriniz kimler? Köy papazı, bunak bir kocakarı, saralı bir kız... Vaka dediğiniz şeylerin hiçbirisi müspet mahiyette değildir. Ruh tecessüd ediyor, şöyle oluyor, böyle oluyormuş. Şu dünyada imkân-ı hayatı kalmamış bu garibeyi çalyaka etmek istediğiniz zaman hemen kaçıyor. Aslına faslına dair sorduğunuz suallere hiç cevap vermiyor. Ruhlar susunca ruhiyyun ağızlarını açıyorlar. Ölünün yaşadığı öbür âleme dair fantazya malumât, tafsilât neşredenler hep dirilerdir."

Kadri Bey: "Şu getirdiğimiz kitapların içinde, işte bak, Camille Flammarion'un *Meçhul ve Ruhi Meseleler*[88] adlı bir eseri var. Bu meşhur ilm-i heyet[89] âlimi ölümden sonraki ruhî hadiselere dair bir 'anket' yapmış ve her kim ömründe böyle fevkattabia tecelliler, tezahürlerle karşılaşmışsa vaka hakkında mektupla kendisine lütfen sarih malumât vermesini rica etmiş. Yüzlerce cevap almış. Hep cevaplar köy papazlarından, bunak kocakarılardan, saralı kızlardan, isterik insanlardan gelmiyor. İmza sahipleri içinde hukuk, tıp doktorları, senato azaları, mühendis, müderris ve ilahire ilim ve fen adamları da var. Cemiyetin mütefekkir, yüksek sınıfına mensup böyle zevatın durup dururken fuzulî yalan söylemelerine ihtimal verilemez."

Ben: "Kardeşim Kadri, Yahudi ister ki bütün dünya kendi mezhebinden olsun. İslam, Hıristiyan, putperest, her dinin erbabı hep bu arzudadırlar. Sen de beni kendi kanaatine getirmek istiyorsun. Ben ancak aklımın erdiği ve kabul ettiği şeylere inanırım. Ortada bir ruh patırtısıdır gidiyor. Evvela ben bu uydurma kelimeyi kabul etmiyorum. Nerede kaldı ki onun aşikâre veya

88 *L'Inconnu et les problèmes psychiques.* (y.n.)

89 Astronomi. (y.n.)

gizli faaliyete geçtiğine inanayım... Vücudumuz her nev hareketlerini yalnız uzviyetten alır. Bedenimizde ruhun ikametine elverişli hiçbir yer yoktur. Makine pek karışık ve naziktir. Kazara araya karışan bir darı tanesi, onun işlemesini tas'ib belki de derhal tatil eder. Bu fazla misafir için vücudumuzun her noktası istiskaldedir. Bu mübarek nerede mekân tutacak? Dimağda mı? Kalpte mi? Ree'lerde mi? Midede mi? Yoksa uzviyetimizin helası olan bağırsaklarda mı? Öyle lâhutî-tıynet bir mahluk için ben bu mütefessih yeri hiç müferreh bulmam."

"Eğlenme Şevki... Ruh için vücudumuzda bir makarr tahsis olunamaz. Can, bedenimizin her noktasında, her zerresinde mevcuttur."

"Hah, işte anlaşılmaz ruh nazariyesi... O meşhur muamma buradan başlar. Eğlenmiyorum. Sen var diyorsun, ben yok diyorum. Bana ispat düşmez. Sen var dediğini göster bakalım, nerededir? Vücudun her zerresinde mevcut olup da hiçbir tarafında bulunmayan ve 'kloroform' gibi mübtil şeylerden kaçarak sonra yine lütfen avdet eden ve cesedin tefessühünü takiben gizli bir âlemde ikinci bir hayat süren ve ara sıra çoluğu çocuğu korkutmaktan başka ciddi kimselere görünmeyen, bu utangaç, yurdu bellisiz serseri mahlukun aslı, cevheri nedir? Sen bana tarif et..."

Kadri: "Dostum, sen meselenin cadde yolundan gitmiyorsun. Daima sağa sola, yan sokaklara kaçamak yapıyorsun. Camille Flammarion'un anketine cevap verenlerin içinde ben sana pek muteber imzalar okuyacağım."

Ben: "Lüzumu yok..."

Kadri: "Niçin?"

Ben: "Çünkü ben kafamın tahlilini o imzaların hepsinden muteber bulurum."

Kadri: "Böyle sırf inat ve temerrütle bahis yürütülmez."

Ben: "İşte asıl böyle yürütülür. Herkes benim gibi inanmamazlıkta böyle ısrar etmiş olaydı itikat namına bu kadar batıl fikirler halkın zihninde yer etmezdi."

Kadri: "Bak dinle, baro reisi Mösyö Octave Mare, Flammarion'a gönderdiği bir mektupta ne diyor..."

Ben: "Dinlemem dostum."

Kadri: "Of, niçin kuzum?"

Ben: "Mevki-i içtimaîleri muteber Octave Mare gibi zatların namuslarına ve sözlerinin doğruluklarına inanırım."

Kadri: "Tuhaf söylüyorsun, o halde?"

Ben: "Kardeşim, illet görünende değildir, görendedir. Herhangi maruf bir şahsiyetin muteberliği, onun dimağca illetten selametine 'garanti' edemez. Onun ara sıra birsâmî bir marazın cilvelerine uğramadığını ne biliyorsun? O görür, daha doğrusu gördüm zanneder. Gördüğüne seni beni de inandırır. Ruha layemut diyorlar. Hayır, olamaz. Ruh mahluk mudur? Her mahluk, mahkûm zavallıdır. Gayr-i maddîdir, diyorsunuz. Lakin kendini ancak maddenin ianesiyle gösterebiliyor. O, cesedin bütün tesirâtıyla müteessirdir. Birkaç kadeh çekince, ruh cesetten evvel sarhoş oluyor. Ruhun tutulduğu illetlerin haddi hesabı yoktur. Felçlerden müteessir olan ruh mudur? Beden midir? Niçin nuzulün yıldırımladığı uzuvlar işlemiyor? Böyle malul vücutlarda ruh, iradesiz, hareketsiz bir mahpus aczinde kalıyor?"

Kadri: "Şehidin mütecessiden gelip de gece bahçede büyük validesiyle görüştüğünü gördüğünüzü söylüyorsunuz."

Ben: "Evet..."

Kadri: "İddianıza nazaran, demek ki gelen şehit değildi. Siz birsâmî bir marazla öyle gördünüz."

"Ben: "Zevcem, kaynım, ben, üçümüz birden şehidi aynı dakikada gördüğümüz için birsâmî bir galat-ı rüyete ihtimal vermiyorum. Bu rüyet yalnız bana vaki olaydı kendimden şüphelenirdim."

Kadri: "Hem şehidi aynen gördüğünü hem arada birsâmî bir hal olmadığını hem de bu hakikate inanmadığını söylüyorsun. Bu zıt şeyler birbiriyle nasıl te'lif olunabilirler?"

Ben: "Tabiattaki ezdadın te'liflerine memur değilim. Mezarından kalkıp gezindikten sonra yine gidip uhrevî döşeğine uza-

nan bir ölü hadisesini zihnim hiçbir zaman kabul etmez. Sen itikadınla yaşa, beni iknaya beyhude hiç uğraşma."

Kadri: "Peki, Camille Flammarion'un kitabından tefeülen bir sayfa açacağım. Dinlemeni çok rica ederim."

Ben: "Baş üstüne, hatır için dinlerim. İnanmak için değil."

Kadri Bey, söylediği müellifin *Meçhul ve Ruhî Meseleler* unvanlı eserinden bir tarafını ale-l-ımıya açıverdi. Yüz altmış dördüncü sayfadan beş yüz onuncu mektup çıktı. Kaynım mağfur Şevket Bey hadisesiyle ileride görülecek garip bir mutabakatına mebni, mektubun tercümesini naklediyorum:

> Efendim,
>
> Müsaade buyurunuz, vakayı anlatayım. Bu, her zaman görülür, işitilir hadiselerden değildir.
>
> 1867 senesi, kanunuevvelin on yedinci gecesi döşeğime henüz yatmıştım. (O zaman yirmi beş yaşındaydım.) Saat on bire yakındı. Yatmazdan evvel gece tuvaletimi yaparken son *vacances*[90] zamanında Trouville deniz hamamlarında tanımış olduğum bir kızı düşünüyordum. Hep zihnim, fikrim ondaydı. Ailelerimiz samimiyetle tanışıyorlardı. Ben de Marthe ile (kızın adı) çok sevişiyordum. İzdivacımız takarrür etmek üzereyken her nasılsa ailelerimizin arasına bir bozgunluk girdi. İş geri kaldı. Birbirimizden bil-mecburiye ayrıldık. Kız Toulouse'a gitti. Ben Grenoble'e döndüm. Fakat pek aşırı bir muhabbetle seviştiğimiz için bu iftirak bize son derecede elim geldi. Marthe, izdivacına talip çıkanları hep reddediyordu.

90 (Fr.) Tatil. (y.n.)

Döşeğimde dimağım bu sûzişli vakayla meşgul ve yüreğim bu ayrılıkla dağdarken yavaşça odamın kapısı açıldı. Marthe hafif bir rüzgâr sessizliğiyle içeri girdi. Esvabı beyaz ve saçları omuzlarından aşağı saçılmıştı. O anda saat on biri çaldı. Uyanık ve her şeyi tamamıyla müdriktim. Sevgilim yatağıma yaklaştı. Hafifçe üzerime doğru eğildi. Yakalamak istediğim eli soğuktu.

Ben, büyük bir teheyyüçle haykırdım. Karşımdan hayalet kayboldu. Bir de baktım ki ben elimde bir bardak soğuk su tutuyorum. Avucuma soğukluk hissi oradan geliyor. Bardak, döşeğimin yanındaki gece dolabımın üzerinde duruyordu. Onu oradan ne vakit almışım, bilmiyorum.

Artık sabaha kadar gözlerime uyku girmedi. Toulouse'ta Marthe'ın bir gün evvel, gecenin saat on birinde vefat etmiş olduğunu ertesi akşam öğrendim. Ağzından çıkan son kelime benim ismim olmuş. "Jacques" demiş, gözlerini yummuş.

Evlenmedim. Şimdi bir ihtiyar bekârım. Hayalet uykularımı ziyaretten halî kalmıyor.

Grenoble
C. Jacques

Kadri Bey: "Buna ne dersin? Mösyö Jacques, nefsine isnatla fuzulen böyle bir vaka mı uyduruyor?"

Ben: "Azizim, deminden söylediğimi tekrar ederim. Yatağında sevgilisinin aşkıyla yüreği yanan bir delikanlı böyle birsâmî bir rüyete uğrayabilir ve tekrar edeceğim hakikat şudur: İllet ve garabet görünende değil görendedir. O anda Mösyö Jacques'ı bir mütehassıs muayene etmiş olaydı, hadisenin bir ***hallucination hypnagogique***[91] olduğu anlaşılırdı."

91 (Fr.) Halüsinasyon. (y.n.)

"Of Şevki, mesele yalnız bir hayalet görüşten ibaret değil. Hadisenin an-ı vukuu kızın ölümüyle saati saatine mutabakat ediyor."

Ben: "Mösyö Camille Flammarion'un topladığı bin bir mektubun garabetine cevap vermeyi deruhte edemem. Ben böyle şeylere inanmadım ve inanmıyorum ve inanmayacağım."

Kadri: "Hakikat bir gün seni mağlup edecektir."

Ben: "Ben zaten hakikatin bütün insanları mağlup etmesi taraftarıyım. Fakat bu seninki o değil. Bu hurafe..."

24

Esrar Nasıl İnkişaf Etti?

Sonbahar mehtabı, fakat yazdan kalma bir gece... Bir haftadır ıslıklarla ortalığı sarsan fırtına sustu. Helecanlarla yapraklarının bir kısmından soyunan ağaçlarda şimdi uzun bir yorgunluğun durgunluğu var gibi. Bağlar sarardı. Hazan-zede güllerin yerine artık renk renk krizantemler açtı.

Ben, zevcem, Nüzhet, bahçede geziniyoruz. Perşembe akşamındayız. Büyük ana, torunu şehidi bekliyor, böyle münevver akşamlar onun vasl geceleridir. Lakin takip olunduğundan beri şehit gelmiyor. Zavallı mecnun, matem feryatlarıyla bağları, dağları inletiyor. İşitmeye yürek dayanmıyor. Teselliyle avutup susturmak mümkün değil. Hep kulaklarımızı tıkıyoruz. Kaçacak yer arıyoruz. Büyük ana bahçenin şark tarafında sine döverek dolaşıyor. Çünkü şehidin matla'ı orası... Biz ta öbür uçta, Nemrut Dağı denilen bir tepeciğin üzerine kurulmuş bir kameriye var, oraya çekildik.

Bulutsuz gökten denizlerin nihayetsiz aynasında cemalini seyreden ayın sonbahara öyle güzel bir tebessümü var ki... Üçü-

müz de mahzun, dalgın, sessiz, gecenin bu doyulmaz letafetini seyrediyoruz.

Şahika birdenbire sesini titreterek:

"Dikkat ediyor musunuz?"

Ben: "Neye?"

Şahika: "İçimizden biri eksik."

Ben: "Kim?"

Şahika: "Panter."

Nüzhet: "Sahi abla, o akşam ezanından beri meydanda yok."

Şahika: "Hayvan burada olaydı şimdi bizi hiç yalnız bırakır mıydı?"

Ben: "Evet, büyük ananın matemiyle düştüğüm yeisten bu gaybubete dikkat etmeye vaktim olmadı."

Şahika, "Köpeğim bir felakete uğradıysa bu acıya tahammül etmeye yüreğimde hiç kuvvet yok," dedi. Gözlerinin yaşlarını silmeye başladı.

Ben, "Ağlama karıcığım, gelir," dedim. "Fakat bana da daha büyük bir meyusiyet çöktü. Çünkü Panter bizim için köpek değildi. Hayvan değildi. O adeta aileden mühim bir fertti."

Biz bu gaybubetin ne gibi kazalardan ileri gelebileceği ihtimalleri üzerinde zihinlerimizi yorup dururken on beş yirmi dakika geçti geçmedi, Panter soluk soluğa Nemrut Dağı'nın yokuşundan dönerek karşımıza çıktı. Hayvan çok yorguna benziyordu. Suçunu affettirmek ister gibi hepimizin önünde ayrı ayrı durarak bizi öptü. Yaladı. Nüzhet birdenbire haykırdı:

"Enişte bey, dikkat etmiyor musunuz? Panter'in tasmasındaki halkaya asılı beyaz bir şey var."

Biz, yeisimizin ani olarak sevince tahvili galeyanıyla buna dikkat edememiştik. Baktık. Filhakika hayvanın boynundan beyaz ve epeyce kocaman bir şey sarkıyordu.

Ben, bilmem nasıl, bir hissikablelvukuyla sarsılır gibi olarak:

"Şahika müjde!"

Refikam şaşırarak:

"Ne müjdesi?"

Ben: "Haber bunda..."

O: "Ne haberi?"

Ben: "Ahretten mektup var. Şimdi bütün esrar inkişaf edecek. İçime öyle doğuyor."

Zevcem: "Ohh, bey, Hiçbir şeye inanmazsınız da böyle bir garabete nasıl ihtimal verirsiniz?"

Ben: "Şimdi görürsün."

Hemen kameriyenin ortasındaki masanın etrafına toplanarak büyük fenerin içindeki lambayı yaktık. Tasmadan sarkan şeyi kurtardım. Bu, içi astarlı, büyükçe, kalın bir zarftı. Yapışık kapağı yırttım. İçinden bir deste yazı çıktı. Bu kâğıtları numara sırasıyla masanın üzerine serdik. Birinciden itibaren, üçümüz birden helecan hafakanıyla tıkana tıkana okumaya başladık.

İşte hayaletten gelen hayret-engiz satırlar:

> Ey muhterem aile halkı,
>
> Sizi rahatsız, taciz, bizar ettim. Hayır, size verdiğim ıstırabı tarif için bu sözler kâfi değildir. Kelime bulamıyorum. Affedersiniz, bu hareketimin mesulu ben değilim. İcrasından kaçamayacağım mukaddes bir vazifeye itba' mecburiyetindeyim. Ben, öbür dünyadan aldığım emri katiyen ve harfiyen ifaya memurum. Sizi pek müellim bir heyecandan kurtarmak için vicdan ve namusuma mevdu' uhrevî bir sırrı ifşa ıztırarında kaldım. Dirileri memnun etmek için ölüyü belki bir parça darıltacağım. Her iki tarafın da tekraren affınızı dilerim.
>
> Ahretten dünyaya bu sefaret hizmetimin gayet-ülgaye nezaketi beni de öldürdü. Fakat her elim müşküle göğüs gererek vaadimdeki sadakati bozmadım. Ve bozmayacağım. Her ne kadar garip görünse de icap-ı

hal önünde sizi de itaate davet ederim. Ölünün arzusuna muti olalım. En imansızlar için bile bu bir ecirdir.

Kaç zamandır sizi üzen büyük sırrın perdelerini, heyecandan parıldayan gözlerinizin önünden şimdi birer birer kaldıracağım.

İki âlem arasında oynanan bu facianın mümessilleri ikidir. Bir hayal ile bir hakikat... Bir ölüyle bir diri... Fakat cesedinden soyunmuş ruhla henüz dünyevî kalıbıyla yeryüzünde gezinen fani insan mucizevî bir müşabehetle o kadar birbirine karışmışlardır ki bu vakanın sırrını beyhude keşfe uğraşanlar ahrettekini dünyada ve dünyadakini ahrette görmek garabeti önünde şaşırıp kalırlar... Ruh, Şevket'indir. Ceset benimdir. Şimdi ikimiz biriz. Hıristiyanların teslisi gibi bu da bir müsenna... Üçün birliğine milyonlarla iman edenler var. Siz de bu ikinin birliğine inanınız.

Fakat anlayamadınız. Çünkü cesedi mezara girmiş bir ruhun toprak üzerinde gezinen canlı bir kalıba hululünü, bu muzaaf hayatı yani gâh ölü gâh diri görünen bu iki canlılığı zihniniz kabul etmedi. Hakkınız var. Mesele çok muğlak, lakin izaha uğraşacağım.

Şimdi benim cesedim, taşıdığı iki ruhun iradesiyle müteharriktir. Ölü rolü oynayan bir diri mümessilim. Temsilin şayan-ı hayret muvaffakiyeti ahretten aldığım talimatın saye-i kerametidir. Şimdiye kadar hiçbir ölü rıhletinden sonra dirilere bu kadar vuzuhla görünememiş ve dünya yüzünde iradesini bu kadar harikanüma bir kudretle yaşatamamıştır. İrade ölünün, fiil dirinindir.

Vücudu şehidin ruhuna bu dünyada ikinci bir kalıp olan ve şu satırların altındaki imza sahibi ben, Muzaffer, kimim? Tabiatın inanılmaz bir icazkârlık göstermek için simaca mağfur Şevket'le eş yarattığı

bir gencim... Birbirimize o kadar benzerdik ki fırkada kumandanlarımız bizi yakalarımızda numaralardan fark edebilirlerdi. Bu müşabehetimiz yalnız cismanî değil, bu hılkî ayniyet ruhen de vakidir.

Harp esnasında bir akşam üzerimize saçılan ateş yağmuru biraz fasıla vermişti. Derin bir siperin içinde karşı karşıya bulunuyorduk. En tehlikeli zamanlarda bile yüzünü terk etmeyen neşesiyle Şevket bana gülerek, "Muzaffer, sana baktıkça aynada kendimi görür gibi oluyorum. Bu derece müşabehet ikiz kardeşler arasında bile enderdir. Bu benzerlikten sonra askerlikte bir araya düşüşümüz de garip tesadüf değil mi? Ben bunda bir hikmet görüyorum. Bakalım sonu neye çıkacak!" dedi. Sözüne devam edemedi. Dışarıda asker arasında bir gürültü oldu. Siperden başlarımızı çıkardık. Ateş hattı üzerinde şehit düşenlerin cesetlerini geriye alıyorlardı. Bu pek hazin nakil esnasında o mübarek vücutların bazılarından karın soğukluğu üzerine sızan sıcak, kırmızı kan, bu bembeyaz zemine sanki lal ile şahadet mersiyesi yazıyordu.

Günün fecaatinden mahcubiyet duyar gibi gâh bulutların arasına saklanıyor gâh gamlı parıltılar saçarak bu levhaya hüznünü karıştırıyor ve her lahza biraz daha ufka inerek nazarlardan kaçmaya uğraşıyordu.

Şevket, bu matemî manzara önünde yüzünden kaybolan tebessümü tekrar bulmaya çalışarak:

"Hayatta hüsn-i hatime işte buna derler. Düşün bir kere, hasta nefesiyle kokmuş, kapalı bir odada tifodan, veremden, malaryadan[92], dizanteriden, kanserden ölmeyi göz önüne getir. Bu murdar illetlerin son nefese kadar çektirdikleri uzun ıstırapları tasavvur et. Şehitler

92 Sıtma. (y.n.)

memleketlerince vücutlarından istifade olunan büyük insanların en yüksek tabakasını teşkil ederler. Diğer her türlü beşerî eâzım onlardan sonra gelir. Çünkü şehit cesedi böyle kanlara bulanıp gömülmese vatanın ortada mefhumu kalır mı? Bir milletin kudreti, bütün namusu, haysiyeti, izzetinefsi, istiklali, hep bu kelimede mündemiçtir. Ölerek vatandaşlarına hakk-ı hayat kazandırıyorlar. Diğerkamlığın bu derecesi başka insan sınıflarından hangisinde görülür? Vatan uğrunda ölüyor, kardeşlerinden birkaç kürek topraktan başka hizmet, minnet istemiyor. Hayf ki bazen onu da bulamıyor. Cemiyet içinde öte beri yararlıklarına mukabil mükâfat talebiyle yaygaralar koparanların, azametler satanların aç gözlülüklerini, o beyhude gururlarını aklına getir. Bir de şu talepsiz, davasız, sessiz gömülenlerin hazin, vazî çekilişlerine bak, o küçüklerin karşısında bu ne büyüklüktür. Şehitler, vatandaşlarının ahlak noksanlarını bu büyük ölümleriyle ödüyorlar. Bütün günahlarımızı onların hudutsuz, fezaî sevapları örtüyor."

Askerler şehit kardeşlerine tekbir getiriyorlardı. Şevket'in siması mesleğinin mehabetiyle süzüldü. Kirpiklerinin arasından birkaç inci doğduğunu gördüm. Sesinden kalbinin bütün teessürü titreyerek, "Ne ulu kurban bayramı!" dedi.

"Evet, cennet boynuzlu kurbanlarla kazanılmaz," cevabını verdim.

Şevket şimdi daha durgun ve mütefekkir bir simayla:

"Bu şereften bize hisse ne zaman düşecek?"

"Kim bilir belki bu gece... Belki yarın..."

"Muzaffer, aklıma bir şey geliyor."

"Nedir?"

"Mademki bu kadar farksız birbirimize benziyoruz. Şahadetimizden sonra ailelerimiz için bu müşabehetten bir teselli sureti bulmalıyız."

"Nasıl?"

"İkimizden hangimiz şehit olursak sağ kalan ölenin ailesi nezdine gitsin. 'Bir oğlunuz cenk meydanında uful ettiyse işte diğer oğlunuz karşınızda berhayattır, böyle bir günün matemini tahfif için Allah bizi farksız, çift yaratmış. Ben şimdi iki ailenin birden evladıyım. Şevket yahut Muzaffer ölmedi. İşte şimdi bende bütün cismi ve ruhuyla yaşıyor,' desin."

"Bu ilhamını çok ilahi buldum Şevket..."

"Şu anın uluvviyeti içinde doğan kalbimin sanihasını kabul ettin mi?"

"Ettim..."

"Her ne maniaya tesadüf etsek bu karardan nükül yok."

"Yok."

"Ölümümden sonra beni kendinde yaşatacaksın."

"Ben şehit düşersem sen de ruhuma cesedini iare edeceksin."

"Evet, ikimizden sağ kalan, bir kalıpta iki ruhla yaşayacak."

***

Bu kararımızdan sona mevcudu pek azalan ileriki alayın açığını doldurmak üzere Şevket'i oraya aldılar. Mevkimizi değiştirdik. Ben sol kolumdan vuruldum. Fakat yaram tehlikeli değil. Şevket'ten ayrıldığımızın üçüncü gecesiydi. Zaviye-i meyyite teşkil eden bir tepenin arkasına bir yaralı çadırı kurdular. Oradayım. İçimizde ağır mecruhlar var. İnliyorlar. Konağımız bir orman eteği... Şimal rüzgârının hırçınlığından biraz

mahfuzuz. Ormanın ileri kısmında fırtınanın şiddetinden her bir ağaç adeta canlı bir mahluk gibi ıslık öttürüyor.

Çadırda döşeğe benzer bir şey yok. Altımızda, üstümüzde kaput, yağmurluk, aba, kebe... Islak bir toprakta yatıyoruz. Vakit gece yarısını biraz geçiyor. Yaralılardan birinin delik deşik vücudundan ruhu pervaz etti. Ötekiler de her nefeslerini ıstıraplarla alıp veriyorlar. Aman... Of... Ah... Anacığım... iniltileri bu bezden hastanenin havasını matemle dolduruyor. Azrail o gece bizim misafirimiz. Ölümle kucak kucağa gibiyiz.

Yerimden kalktım. Su ısıtmak ihtiyacındayım. Çadırdan dışarı çıktım. Akşamdan askere toplatmış olduğum kuru dalları, çalı çırpıyı tutuşturdum. Demirbaş eşya olarak bir teneke ibriğimiz var. İçine kar doldurdum. İki taşla yaptığım ocağın üzerine koyup ısıtacağım.

Rüzgâr birdenbire inledi, sustu. Ben de topuklarıma kadar ani bir raşe geçirdim. Ortada benden, çadırdan başka bir cisim yokken yanı başımda bir gölge oynadı. Bir de baktım ki a... Şevket boylu boyunca karşımda duruyor. Şimdi çıtırdayarak yanan kuru dalların kızıl ışığı içinde onu iyice seçtim. Yüzü çok solgundu. Hazin bir tebessümle bana bakarak, en tatlı sesiyle, "Ben şehit oldum, büyükannem beni çağırdı, görüştüm geldim. Mukavelemizi unutmadın ya, bundan sonra o zavallı kadını sen göreceksin, fakat dirilere mahsus bir ziyaret şeklinde değil. Allah cisimlerimizi eş yaratmış, ruhumu da sana iare ediyorum. Bundan sonra sende yaşayacağım. Büyükanneme bazı geceler benim kalıbımla, benim ruhumla tamamıyla Şevket olarak sırren gözükeceksin. Benim mezarımdan kalktı-

ğıma hükmettireceksin, Süleyman Çavuş'tan emanetleri al. Aileme teslim et. Kanlı fanilamı ziyaret gecelerinde yanında bulundur, onu gömeceğin mezardan Panter gelip çıkaracaktır."

Aman yarabbi, neler görüyorum, neler duyuyorum... Hemen atıldım, Şevket'in iki elinden yakaladım. Cildi buz gibiydi. Ölen ben miyim? Şevket mi? Şehitlerin velbasübadelmevt halinde miyim? Bir diri ölüyle görüşebilir mi?

O, gözlerimin önünden bir sinema hayaleti gibi eriyerek kayboldu. Bir de baktım ki iki elimde sımsıkı teneke ibriği tutuyorum. Avuçlarıma soğukluk ondan geliyor.

Bu hakiki bir rüyet miydi? Yoksa rüya mı gördüm? Ne vakit uyuyup uyandım?

***

İki gün geçti. İleriki hatlarla muhabere teessüs ettikten sonra Şevket'in bana göründüğü gece ve hemen o saatte şehit düştüğümü öğrendim. Bir şarapnel parçasıyla boynundan yaralanmış. Bir saat kadar yaşamış. Üzerindeki paralarını vesaireyi Süleyman Çavuş'a vermiş. Ve arkasındaki kanlı fanilanın da soyularak hepsinin bana teslimini vasiyet etmiş. Paraları, saat kordonu, hatıra defterini ve saireyi bil-vasıta size gönderdim. Fakat şahadetinden sonra bir hayal şeklinde bana göründüğü gece kanlı fanila hakkındaki şifahî vasiyetinden vazıh bir meal çıkaramadığım için onu nezdimde hıfz ettim.

***

Ben her işittiğine inanır, efsane-perest, zihni mihenksiz, tahsilsiz bir genç değilim. Bu bir mucize

midir? Harika mıdır? Böyle hadiselere fevkattabia deniyor. Yanlış tabir... Çünkü tabiatın altı, üstü yoktur. Onun her tarafı bizim için meçhullerle doludur.

Şevket bana nasıl gözüktü? Daha doğrusu ben onu nasıl gördüm? Bu hem enfüsî hem afakî bir haldi. Bir ölü, diriye rüya haricinde gözükebilir mi? Yahut ki bir rüyetteki eşkal, hakikatte mevcut ve hâdis değilken dimağım beni aldatacak vuzuh ve kuvvette gözlerimin önünde böyle dilli bir sinema yaratabilir mi? Yani bu birsâmî, hurafevî bir görüş müdür? İnsan uyanıkken rüyamsı tecelliyâtın iğfaline uğrayabilir mi?

Bu suallerin önünde birçok ilm-i ruh[93] âlimleriyle ben de susuyorum. Yalnız şunu söyleyeyim ki hemen koynumuzda bir ölü yatması, yaralıların ah ve figanları beni pek elim bir teheyyüce düşürmüştü. Beynim tabii durgunluğunda değildi. Zaten asabi bir gencim. O tesirle dimağımın asılsız bir ibdâsına aldanmış olduğumu haydi farz edeyim lakin şehidin o gece bana ettiği vasiyetin sonradan Süleyman Çavuş'un ifadesiyle tamamen teyit ve aynen tetabukuna ne diyelim? Bunu da tesadüfe yöneltebiliriz. Bu hususta sizin nasıl bir fikir ve itikat hasıl edeceğinizi bilmiyorum. Ve şuna inanınız, buna inanmayınız da diyemem. Bu harikaya bin-nefs ben oyuncak oldum. Bu hadisenin "psikolojik" cihetini araştırmaktan ziyade seda-yı vicdanımın beni sevk ettiği yola gideceğim. O da şudur: Şevket bana siper hendeğinde diriyken söylediğini ölümünden sonra da tekrar etti. Ne kadar müşkülâta ve garabetlere maruz kalırsam kalayım onun vasiyetini harfiyen ifayı mukaddes bir vazife bileceğim.

93 Ruhbilimi. (y.n.)

Bu pek nazik meselede sizin de uhdenize düşen vazifeler var. Onları da bu yazılarımın sonunda arz edeceğim. Vakanın fennî tahlilini, itikat, kanaat keyfiyetlerini bir tarafa bırakalım. Şehidin arzularını tamamıyla yerine getirerek hepimiz birden onun mübarek ruhunu şad etmeye uğraşalım. Bu büyük meçhulün önünde boyun eğmekle insanlığımızdan hiçbir şey kaybetmiş olmayız.

***

Şimdi hadisenin yarı muamma şeklinde kalan bazı noktalarını tenvir için benden izahat istersiniz. Hakkınız var. Şehit namına vekâleten değil garip bir cilve-i tabiiye asaleten büyük validenizi ziyarete gelen ruh-ı mütecessid benim. Merakınızı büyülten bu en mühim sırrın meçhuliyeti yırtıldı. Şimdi esasa müteferri verilmesi lazım gelen bazı tafsilât kaldı. Mesela köşkünüze yabancı sokmayan azılı Panter'i nasıl efsunladım? Bana niçin saldırmıyor?

Mağfur Şevket'le Maltepe'de ihtiyat zabitliği stajını birlikte yaptık. O zaman, bu insan bozuntusu zeki hayvan, boynundaki tasmanın halkasına takılı, beyine köşkten yiyecek getirirdi. Panter'le o vakitten beridir dostuz. Bana da hemen Şevket kadar alıştı. Muhabbet gösterdi. Sahibinin çok sevgilisi olduğumu hissetti. Tıpkı onun gibi benim de elimi yalar, samimiyetle yüzüme bakardı. Bu vefakârlığına mukabil ben de ona çok şeker yedirdim.

Şahadetinden sonra Şevket'le iki dünya arasında vuku bulan muhaveremde onun hayalet ağzından işittiğim şu, "Kanlı fanilamı, büyük anamı ziyaret gecelerinde yanında bulundur. Onu gömeceğin mezardan Panter gelip çıkaracaktır," mealindeki yahut mealsizli-

ğindeki pek dumanlı vasiyetine bir mana tatbikinden aciz kaldım. Ne demek istemişti? Ne olursa olsun, manalı manasız onun bana izhar ettiği her arzunun hükmüne harfiyen tabiiyeti büyük bir vazife bildiğim için gece ziyaretlerimde kanlı fanilayı yanımdan hiç ayırmıyordum.

Ben bu hayalet rolünü bir tiyatro sahnesinde değil gece karanlıklarında, bir hakikat zemini üzerinde oynuyor ve bu mümessilliğimin çok tehlikelerine maruz kalıyordum. Rolüm ruhanî ve gayr-i arzîdir. Fakat kendim maddî bir insandım. Kimseye görünmemek kabil olmuyordu. Bazı mehtap gecelerinde, en ummadığım yerlerde, köylülerle karşı karşı geliyor ve tanınıyordum. Salavat getirerek yolumdan kaçıyorlardı ama bu kararlarında her birinin akidesine göre bu gayritabiî rüyetten mütevellit, korkuyla karışık bir merak vardı. Bazılarının telakkilerine nazaran ben hortlak sanılabilirdim. Üzerime silah boşaltmaları da pek müsteb'ad değildi. Binaenaleyh üstümde daima dolu bir revolver, elektrik feneri, ip, kanca, şişli baston vesaire bulundurarak, icabında düz duvarlara, ağaçlara tırmanarak gözlerden kaybolmak ve muhtemel taarruzlara karşı gelmek için her türlü hazırlıklara riayetten geri durmuyordum.

Büyük anayı son ziyaretimde beni takibe çıktığınız gece Panter'i peşimden savamadım. Hiçbir tekdirden bilmez bir ısrarla arkama takıldı. Kovarım gitmez, döverim gitmez. Gösterdiği şiddetli düşkünlüğü yüzünden hayvan o akşam beni az daha ele verecekti. Çünkü beni artık tamamıyla Şevket'in yerine koymuştu. Bir iki hafta hasretime zor dayanıyordu.

Ben binlerce fersah mesafedeki mezarından kalkarak ailesini ziyarete gelen şehit rolünü, o geceye kadar her-

kesi hayretlere düşürecek bir isabet ve maharetle oynadım. Ve bu temsilde hayatımın sonuna kadar devam etmek için muazzez ölüye söz verdim. O gece Panter'in izimi takiben size, ikametgâhıma kadar reh-nümalık etmesi muhtemeldi. Bu tehlikeyi nasıl savacaktım? O zaman aklıma fanila geldi ve buna dair şehidin bulanık sözlerini hatırladım. Ve bu çamaşırla size karşı hayretâver bir keramet oyunu yapabileceğimi düşündüm. Bu mülahazamı derhal icraya giriştim. Bir ölü, bir diyardan diğerine nakl-i mekân ettiği vakit tabii bir otele inmez. Dirilerin nezdinde misafir kalamaz. Ancak kendi gibi fanilikten kurtulmuş bir meyyitin kabrine mihman olabilir. Mezarda beytutetime bir alamet olmak üzere kanlı çamaşırı bu ahret evine bıraktım.

O gece köpeğin sesine geldiğinizi biliyordum. Sizi şaşırtıp yanlış yola sevk etmek için hayvanı makus cihetten havlattım ve sonra korkutarak ona sükût emri verdim. Fanilayı koklattım. Koşmaya başladım. Mezarlığa geldik. Panter'e tekrar koklattığım fanilayı bir mezar kovuğuna gömdüm. Üzerine büyük bir taş yerleştirdim. Sonra geri döndük. Sizin ters, yanlış yollarda dolaştığınızı anlıyordum.

Belimden ipi çıkardım. Köpeği tasmasından, kuvvetlice bir ağaca bağladım. Siz şimale doğru yürürken ben makus cihetten kayboldum. Bağlı ve yalnız kalınca Panter yine av'avelerini tutturdu. Tabii, siz bu havlamaların üzerine yürüyecek ve hayvanı çözecektiniz. O da sizi fanilanın gömüldüğü mezara kadar götürecek ve bu metfeni eşerek çıkaracağı kanlı şeyin huzurunda sizi huşuyla mebhut bırakacaktı. Zannederim ki bu planıma tamamıyla muvaffak oldum.

***

Efendim, mezarından kalkan şehidin seyahat ve ziyaret esrarına artık vâkıf oldunuz. Fakat mavera-yı örten bu perdenin gözleriniz önünden bu kadar kaldırılmasına mezun değilim. "Ma-fevkattabia"ya itikatsız bulunmanız ihtimali hasebiyle sizi meraktan kurtararak aramızda sulh tesisi maksadıyla buna cüret ettim. Bu ifşaâtta bulunmayaydım siz daha çok zaman bu merak ıstırabıyla şiddetli üzüntü anları yaşayacaktınız. Benim bu merdâne fedakârlığıma mukabil sizin de uhdenize terettüp eden mühim vecibeler var. Şehidin arzularına etba, her iki taraf için de pek mukaddes birer vazifedir. Binaenaleyh aramızdan cüzî müddet kalkan perdeyi tekrar indiriyorum. Siz bu örtünün daima dışında bulunacaksınız. Ben de içine gizleneceğim.

Ben kimim? Asıl adım nedir? Nerede ikamet ederim? Asla bunları bilmek merakına düşmeyiniz. Hüviyetimi tayine ait hiçbir gün tatbikâta kalkışmayınız. Zira benim vazifemi güçleştirmiş, binaenaleyh şehidin ruhunu incitmiş olursunuz.

Ben şuride-hal bir büyük anayı teselli için bir şehidin göklerden inerek yeryüzünde gezinen mütecessid ruhuyum. Hakikati öğrendikten sonra da tekrar bu uhrevî hüviyete iman edeceksiniz.

Ben nüfus sicilinde mukayyet Muzaffer'i öldürdüm ve yine o sicilden kaydı silinmiş Şevket'i dirilttim. Bir ölüyle bir dirinin uzvî terkibinden bir üçüncü cisim vücuda getirdim. İşte bu kalıba hululle yaşıyorum.

Torunuyla beraber aklını da kaçıran büyük ananın ziyaretlerimle hasret ateşini teskinde devam edeceğim. O daima benim vücudumda Şevket'i kucaklayarak devasız gönlüne merhem vuracak, bağrına bastırdığı hafidinin sıcaklığıyla cinneti yumuşayacak. Cismimle,

kolları arasında ebediyeti tuttuğuna inanacak. Ölüme imanı kalmayacak. Onun için dünya ve ahret bir olacak. Nazarları perdeli mutasavvıfların, filozofların aradıkları hakikati o açık gözle görecek. Müteselli olacak...

Zavallı firkat-zede kadının bu büyük saadetine niçin mâni olmak istiyorsunuz? Şehide geceleri kırlarda tesadüf eden yabancılar salavatlarla ona hürmet gösterirlerken siz büyük ananızın bu mübarek zâirini cani kovalayan jandarmalar şiddetiyle niçin takip ediyorsunuz?

Onu tutup da ne yapacaksınız? Adliyeye mi teslim edeceksiniz? Onun size ruhanî, lâhutî tesliyetiyle yaptığı emsalsiz iyiliğe mukabil sizin kalkıştığınız bu bedhahlık nedir? Onu ebediyen kaçırarak ihtiyar dertliyi son nefesine kadar tahassür azabıyla bağırtmaktan, ah u figanlarla bütün civarınızı inletmekten ne haz duyacaksınız?

Sizi akıl ve insafa davet ediyorum. Yine geleceğim fakat göklerden inen teselli-âver bir şehide karşı medyun bulunduğunuz bütün takdis, ta'ziz ve hürmetlere riayetkâr olmanız şarttır.

Hiçbir külfete hacet yok. Sizden dünya ikram ve ihsanı istemem. Farz ediniz ki ben gece bahçenizi gündüzleten diğer bir âlemin güneşiyim. Güneşe bakan kör olur. Ben yalnız figanlarını dindirmeye uğraştığım büyük ananız için mer'îyim. Siz, melekî kutsiyetimi mütecessis gözlerinizle ihlale mezun değilsiniz. Öbür dünyadaki müvekkilimin aziz ruhunu taşıyan ben dirilere namahremim. Eflakten inen ruh, hakîlerin hürmetsiz nazarlarından incinir.

Ziyaretim anlarında bahçeye çıkmayacak, kapılarınızı, pencerelerinizi kapayacak, perdelerinizi indireceksiniz. İmanlılarınız salat u selam getirecek, na-

maza duracak, imansızlarınız mevcut ruhlarla gayr-i mevcutların aralarındaki ebedî incizap ve tebadülü düşünecek. O gaipler ki onlar da bir zaman mütecessiden sizin gibi bu toprağın üzerinde gezindiler. Aşk ve muhabbet havasını teneffüs ettiler. O "varlar" şimdi neredeler? Hiçliğe inkılap ettiler diyeceksiniz. Peki ama, siz de bu hiçliğin methalindesiniz. Dikkat etmiyor musunuz? Hiç olduklarını zannettiğiniz yerden bunlar tekrar cesetlenerek geliyorlar.

Gözlerinizi açınız. Ölen hiç olmuyor. Doğan hiçten gelmiyor. Ölüm yok, daima hayat var. Biz, gözlerimizin önünde değişen şekle aldanıyoruz. Bir daima muhtelif hayatların libaslarını soyunup giyiniyoruz. Şu şartla ki bu dünyadan göçen, doğacağı öbür âleme buradan hiçbir sır götüremiyor. Çünkü bütün kuvve-i hafıza ve hatıralar çürüyen dimağla beraber bu toprakta kalıp mahvoluyor. Hiçbir âlemde buradaki benliğimizle dirilebilmemizin ihtimali yoktur.

Bu hayat sahnesinde kaynaşan, müellifi nâ-malum ezelî, ebedî oyunların üzerine bir hiçlik perdesi indirerek susacak mısınız? En büyük felsefeniz bu mudur? Fakat efendim, bu bir ilim değil bir iflastır.

Ruha inanmayınız, Allah yoktur deyiniz. Lakin söyleyiniz bana, kendinizi inkâr edebilir misiniz? Hepimiz hilkatin anlaşılmaz esrarından doğma birer muamma-zadeyiz. Doğmadan evvel neydik? Şimdi neyiz? Yarın ne olacağız? Bunlara inkârdan gayri cevap veremezsek topraklar altı karanlığında yaşayan köstebeklerden ne farkımız kalır?

İnkârımız da tasdikimiz de çok gülünçtür. Tabiat bizim imanımızdan minnettar, inkârımızdan meyus olmuyor. Bir halık tanıyalım tanımayalım, daima halli nâkabil bir sırrın pençesinde, aciz bir oyuncağız. Hayır ve

şer hiçbir fiilimizle onun hakkımızdaki müstebit takdirlerini değiştiremeyiz. Sevap, günah yoktur. Yalnız atıldığımız hareketlerle yüreklerimizi ferahlandırmak ve ta'zib etmek vardır.

İki yokluk arasında bir varlık, hiçlikten hiçliğe müdevver bir hayat olamaz. İki boşluk, iki lâ-yetenahî arasında bir esas kurmaya fikr-i beşerde kudret yok. Bizi hayalden hakikate, hakikatten hayale atan bir girdabın cereyanındayız. Aslan ağzında fareyiz.

Bu unsura buyuran bir hâkim var mıdır? Nerededir? Bu muammayı bildim, diyene gülünüz. Bileceğim, diyene inanmayınız. Her şey meçhul... Yalnız bir şey malum... Yürüdüğümüz, seçebildiğimiz yol beşikle mezarın arasıdır. Öbür tarafları bizim için, beşerî hislerimize temas etmeyen hudutsuz boşluklardır.

Bu lugazın hallinde her ne denmişse mahsul-i hayaldir. Asılsız akidelerin pek gülünç efsanelerini dinlerken insanoğlunun ne cesur bir yalancı olduğuna adam şaşırır.

Sen ki yarının hayali olmaya mahkûm bu günün fani hakikatisin. Varlıkla yokluğun şahidi olduğumuz bu ezelî ebedî mübadelesi arasında hüviyet seçmeye ne lüzum var? Bünyevî teşkilatımız aynı unsurlardan, maddelerden müterekkib değil mi? Dün yok olanlardan bugünkü bende, sende çok şeyler var.

Bu maddiyâtın umumiliğinden sıkılıyorsan senin gibi böyle bunalarak hiç yoktan ruhu icat edenlerin güruhuna karış. O zaman meleklerle beraber lâ-yetenahînin esirî tabakalarında uçarsın. Cennetler, cehennemler, huriler, gılmanlar, ifritler, zebaniler... Zavallı boş kafanı oyalayacak daha neler de neler...

Bunları düşünmeden ölen köstebek elbette bizden bahtiyardır. Fakat biz böyle istiyoruz. Öldükten sonra

aynı hüviyetle ebediyen yaşamak... Bu hayatın faniliğine ancak bu büyük teselliyle katlanabiliriz. Mademki ekseriyet bu arzudadır. Mademki hayalâtımız ancak bu sahada kanat çırpabiliyor, biz de cesedi gömdüğümüz çukurun bunaltıcı kasvetinden çıkalım. Göklere uçalım.

Artık inanınız, şehidin şad edilecek bir ruhu bulunduğuna iman ediniz. Onun şimdi bizi işittiğine kail olunuz. Kendiniz için değil, onun için... Çünkü o bu itikatla gitti. Ölümünden sonra da bana bu arzusunu teyit etti.

Mademki tabiat beni Şevket'le cismen eş yaratmış, ruhlarımızın da memba ve munsabb itibarıyla ayniyetlerini kabul ediniz. İşte ben oyum... Şehit oğlunuzun, kardeşinizi hayali... Sizi ziyarete arzî memleketlerden değil, gökten, cennetten geliyorum. Muhayyilenizin yükseltebildiği kadar gönlünüzde bana lâhut âleminden bir makam tahsis ediniz. O zaman vazifelerimizin kutsiyetini idrakle şehidin ruhunu memnun etmiş oluruz.

Cesedi Şevket'in ruhuyla müteharrik
Muzaffer

İnanınız. Bu satırlardan gözlerimizi ayırıp da iskemlelerimizin arkalıklarına yaslandığımız zaman üçümüzün de başlarımız dönüyordu. O saate kadar bizi merakıyla öldüren büyük sırrın elyafını karşımızda tel tel taranmış gördük. Bu uzun bir mevizenameydi. Fakat kürsüsü üzerinden kof sarığını titretip bol yenlerini savurarak önündeki kitaptan yarım cümle kekeledikten sonra haykıra haykıra cenneti, cehennemi kendi malikânesi gibi istediği kimselere taksim eden coşkun hocanın nezleli vaazına benzemiyordu. Bunda inanabilseydik ne olurdu feryadıyla her şeyin boşluğunu gösteren bir samimiyet vardı. Aldanmamıştı. Aldatmıyordu. Sözlerinde hiçbir iman cebir ve tahakkümü yoktu. Yalnız dimağlarımızda hailevî bir ahret yaratarak rahat edenleri kendi hissimiz için, kendi tesellimiz için ölümün büsbütün zalim mahvından kurtarmaya uğraşır görünelim. Bu bile bile anlatmaktır. Fakat ne hoş aldanıştır, diyor. Büyük anayı teselli için mütecessid ruh rolünü bütün müşkülât ve tehlikelerine rağmen oynamasına müsaademizi rica ediyor. Evet, bu teselliye muhtaç daha ne büyük, küçük analar, babalar, dedeler vardı.

Teessürünün şiddetinden Şahika'nın solgun yüzü pembeleşmişti. Elindeki ince mendile hüznünün damlalarını içire içire, halsiz, aheste bir ifadeyle:

"Bu Muzaffer'i de Şevket kadar sevdim. Bu da üçüncü kardeşim olsun."

Nüzhet de gözlerini sile sile:

"Ben de çok sevdim. Zaten Şevket Ağabey'ime o kadar benziyor ki... Ne olur açıktan açığa gelse de ailemizin içinde şehidin yerini tutsa... Boynuna sarılsak... Teessürümüzü hayli yenmiş olurduk."

Şahika: "Yok kardeşim, Şevket ona bize bir hayalet şeklinde görünmesini vasiyet etmiş. Bu vasiyetin hükmüne harfiyen riayet edeceğini söylüyor. Ve bizden de riayet bekliyor."

Ben: "Evet, bu hükme riayet bizim için de mukaddes bir vazife şekline girdi. Bu riayetkârlığımızla hem şehidin ruhunu hem de onun bu dünya yüzündeki vekilini, mümessilini memnun etmiş oluruz."

Nüzhet birdenbire:

"Ruha inanacak mıyız?"

Şahika: "Yüreklerimizden kovmak istediğimiz bu itikat bilmem nasıl bir ısrarla damarlarımıza girerek gözlerimizden yaş getiriyor."

Nüzhet: "Vaka, Kadri Bey'in bize Camille Flammarion'un kitabından okuduğu Matmazel Marthe ile Mösyö Jacques'ın tezahürü hikâyesine benziyor."

Şahika: "Evet, andırıyor."

Nüzhet: "Şevket Ağabey'imin şehit düştüğü akşam çadırın dışında ateş yakarken Muzaffer'e apaşikâre gözükmesine hakikat diyecek miyiz?"

Şahika: "Buna hakikat diyemesek bile böyle bir hadiseyi Muzaffer gibi samimi bir çocuğun uydurmuş olmasına da ihtimal veremem."

Ben: "Muzaffer zaten o gece çadırda inleyen yaralılar ve bir de ölü bulunması sebebiyle kendinin pek asabi bir hale gelmiş

olduğunu ve binaenaleyh o teessürle vuku bulan rüyetin birsâmî bir görüş olabileceği ihtimalini de söylüyor. Bu hadisenin 'psikolojik' cihetini araştırmaktan ziyade seda-yı vicdanımın beni sevk ettiği yola gideceğim. Bu vakanın fennî tahlilini itikat, kanaat keyfiyetlerini bir tarafa bırakalım. Şehidin arzularını tamamıyla yerine getirerek hepimiz birden onun mübarek ruhunu şad etmeye uğraşalım. Bu büyük meçhulün önünde boyun eğmekle insanlığımızdan hiçbir şey kaybetmiş olmayız, diyorum. Mevsukiyeti iddia olunan bu nev hadiseler karşısında ben evvelden beri dediğimi tekrar edeceğim. Evet, gördüm diyen insanlardan bazılarının yalan söylemeyeceklerini kabul ediyorum. İhtimal, filhal görmüşlerdir. Lakin tekrar edeceğim nazariyem şudur: Fevkattabia hastalığı görünende değil görendedir. Bir misal söyleyeyim. Rüyet bozukluğu sebebiyle bazı kimseler biri iki görürler. Karşımızda duran cisim birdir. Çift görmek marazına müptela olan zat bunun iki olduğunu iddia ediyor. Yalan söylemiyor. Peki ama, onun bu galat-ı rüyeti haddizatında bir olan bir cismin hiçbir zeminde ikiliğini icap ettirmez. Bütün bu mülahazalardan sarf-ı nazar... Biz Muzaffer'in aile evinde şehidi bazı anlarda yaşatmak istemesi hakkındaki teklifini kabul ediyoruz. Bu, zavallı büyük ana için azim bir tesellidir... Biraz bizim için de öyledir. Binaenaleyh artık bundan öteye meselenin ledünniyâtını inceden inceye araştırmayalım. Artık bizim için bu hayalet mezarından kalkıp gelen şehidin kendisidir. Fransa'nın büyük ediplerinden biri hayatın böyle muammaî anlarında zihinleri teşevvüş ıstırabından kurtarmak için '*L'illusion est vèrité et la vèrité illusion*,' 'Hayal hakikattir, hakikat hayaldir,' demiş. Bu hazin meselede biz de bu sözü kendimize destur edinelim."

O anda, bahçenin öbür ucunda bir çığlık tufanı koptu. Büyük ana bağırıyordu.

"Ah, geldin mi yavrumun yavrusu... Kaç zamandır beni hasretinle kebap ettin. Hayyealassalah, Hayyealalfelah... Gözümün nuru Şevket'im... İştiyakına dayanamıyorum. Beni artık burada bırakma. Al, beraber cennete götür."

Panter, etrafi koklayarak uzaklara kulak kabarttıktan sonra ok gibi bir süratle yanımızdan kayboldu. Tarif olunmaz bir teessür sadmesiyle üçümüzde de bet beniz attı.

Şahika, inler gibi yavaşça, "Geldi..." dedi. Baygınlığını geçirmek için iki kolu üzerine masaya kapandı.

Nüzhet, zavallı çocuk, Şevket Ağabey'sinin hayata avdetine dair ahretten bir beşarete uğramış gibi büyük bir teheyyüçle ellerime sarılarak:

"Enişte beyciğim... Ah, işte geldi... Şimdi ne yapacağız?"

Ben: "O bize geleceğini vaat etti. Onu sessizce ve hürmetle kabulümüze dair bizden de vaat istedi. O sözünü tuttu. Biz de verdiğimiz sükût ve ihtiram taahhüdümüzü ifa edeceğiz. Şimdi bizim bahçede bulunmamız belki bu hazin mülakatın maneviyatını ihlal eder. Haydi içeri girelim."

Hemen kalktık. Şahika bir sair-fi-l-menam gibi sallanıyordu. Koltuğuna girdim. Ay zevale inmiş, bahçedeki gölgeler koyulaşıp uzayarak ortalık mehtabın bu pür rükûdet alaca ışığı altında efsanevî bir manzara almıştı.

Arkadaki küçük kapıdan kendimizi içeri attık. Taşlıkta iki gümüş buhurdandan tüten od ağacı kokusu evin içine bir türbe havası doldurmuştu. İhtiyar kalfalar odalarında namaza durmuşlardı. Ayrı ayrı tekbirlerini işitiyorduk. Biz de yukarıda bucağımıza çekildik. Perdeleri indirdik.

Yarabbi, bu ne tavsif olunmaz bir ayindi! Şahika kucağıma düştü. Nüzhet elinde mendil, hıçkırıklarını boğarak ağlıyordu.

Dışarıda şehidin ruhî mümessilini kolları arasında tutan büyük ana bağırıyordu:

"Yavrum, al beni de beraber cennete götür. Hayyealassalah, Hayyealalfelah..."

Bitti

Heybeliada
20 Kanunusani 1926

Mutallaka

Mukaddime

Birkaç mektuptan müterekkib şu hikâyeciği teehhülümden sonra doğacak kızımın kayınvalidesi olacak hanıma ithaf ediyorum. Belki bu hayalimi pek ham görenler, şu fikrimi istib'ad edenler bulunur. Onlara verecek cevabım şudur: kaynana gelin hırıltısı, macera-yı hicran gibi bitmez tükenmez dırıltılardandır. Ben bu davayı ta çocukluğumda dinlerdim. Elan işitiyorum. Ömrüm varsa ihtiyarlığımda da kulaklarımın bundan azade kalmayacağına hiç şüphe etmem. Şimdi mesele benim teehhülümde, ba'de doğacak çocuğun kız olmasında mı kaldı? Bundan ibaretse bu hiçbir şey değil. İşin bu ciheti kanun-ı hayata taalluk eder bir meseledir. Bütün âlemin her gün teehhül ettiği, bazılarının kız çocukları da olduğu görülüyor. Bu hale istiğrap etmek kimsenin aklına gelmiyor da benim şu tasavvuruma mı şaşılacak?

Bu cevabım savab görüldüyse şunu da arz edeyim ki bu romanda galebeyi gelin hanıma kazandırdığımdan dolayı kızımın kaynanası bana gücenir, bundan mütevellit öcünü de kızımdan çıkarmaya kalkışırsa şu hareketiyle kaynanalığını pek nâ-be-mahal izhar etmiş, binaenaleyh bu muharrir-i acize büsbütün hak kazandırmış olur.

Hüseyin Rahmi

Akile Hanım'dan Zevç-i Sabıkına Mektup

Fî 25 Kanunuevvel 13..

Beyim,

Birbirimizden iftirak edeli tamam bugün altı ay oluyor. Bu ayrılık eyyamında çektiğim ıstırapları kalemle tasvir lazım gelse bedbahtî içinde bir ömr-i kâmil geçirenlerin hali benim bu altı ay zarfında düçar olduğum eza ve cefa yanında adeta bir saadet gibi kalır. Hele iki ay var ki gece uykuları gözlerime büsbütün haram oldu. Aylar geçtikçe suziş-i derunum sükûnet yerine büyün bütün şiddet buluyor. Bir zamanlar, "Ah, meleğim, güzelim," diye perestiş eylediğin "Akile"ni şimdi görsen belki bir canlı cenaze zanneder de korkarsın. Belki de biraz merhamet edersin.

Beyim, emin ol ki sensiz yaşayamayacağım. Bu ateş-i iftirak beni öldürecek. Söyle! Ölürsem bana acırsın değil mi? Ah... Acıyacağını bilsem, benim için bir damla gözyaşı dökeceğinden emin olsam öldüğüme gam yemem. Lakin heyhat! Hiç ummuyorum. Pek taş yürekliymişsin. Cenab-ı halik ekseriya en katı yürekleri, en nermin, en güzel vücutlara veriyor.

Vefasız... Beni bıraktığın günü tahattur ediyorsun ya? Ah, ömrümün en kara günü olan o ruz-ı meşumu ben hiç unutamıyorum... Biliyorsun ya? Orta odada, kapının önünde kemal-i hiddetle bana boş ol dediğin zaman... Ah! Bir kadını bütün muhabbetinde, tekmil iradâtından, saadetinden olanca âmâlinden

bir saniye içinde tecrübe eden o müthiş cümle ağzından çıktığı vakit ben oraya düşüp bayılıvermiştim. Beni bir bohça gibi yerimden kaldırıp aşağıya indirmişlerdi. "Mail"ciğim, emin ol ki o bî-hoşîden hâlâ uyanamadım.

Sensiz geçen bütün ömrüm medid bir baygınlık halinde geçiyor. Bütün günlerim leyale tahvil etti. Çünkü her gece rüyamda seni görüyorum. Rüyet-i didarında mehcur olduğum günler mihr-i âlem-ara ile ne mertebe dırahşan olsa elbette seni gördüğüm geceler kadar gönlüme safa-bahş-ı envar olamaz.

O günü o baygınlıktan biraz aklımı başıma topladığım zaman bir de etrafıma baktım ki ne göreyim? Bütün evin hizmetçileri birikmiş, harıl harıl eşyalarımı toplayıp bağlıyorlar. İki gözümün yaşı dereler gibi revan olduğu halde, "Bana merhamet ediniz. Hizmetçi bile olsa böyle yarım saat içinde evden kovulmaz. Ben bu eve düğünle dernekle geldim. Biraz evvel ben bu hanenin geliniydim. Küçükhanımıydım. Şimdi böyle rezaletle beni nasıl dışarı atarsınız? Allah aşkına, bana beyimi çağırınız, iki lakırdı söyleyeceğim," dedim.

Valideniz hanım şimdiye kadar kendisinde hiç o derecesini görmediğim bir ubuset çehreyle karşıma çıkıp sol elini de şöyle bir tavr-ı muzafferâneyle kalçasına dayayarak, "Ah, ah... Elin erkeğine 'beyim' demeye utanmıyor musunuz? Seni bıraktığı dakikadan itibaren o senin için el oldu... Daha dün kendisine kürek kürek pay veriyordun. Bugün kıymeti mi arttı? Elin adamına, sana yabancı olan bir erkeğe ne söyleyecekmişin bakalım? Bana söyle... Anasına söyle..." deyince o güne kadar kayınvalideme karşı muhafazasına tahammülün son derecesinde itina gösterdiğim hiss-i hürmetim çâk oluverdi.

Kadının o dürüştî siması altında fıkır fıkır pür neşe bir sevinç kaynadığını da apaşikâre görüyordum. Ben de hemen yerimden fırlayıp aynı vaziyet-i muhakkirâneyi alarak, "Oğlunuz, benim için şu saatte bir el adamı olduysa siz de bana şu anda bir el

karısından başka bir şey değilsiniz. Canım hangi erkekle isterse onunla görüşürüm. Siz ne karışıyorsunuz?" dedim. Bunun üzerine beynimizde şöyle bir muhavere başladı:

Validen: "Benim evimde öyle şey olmaz. Ben karşımda nikâhsız bir erkekle bir kadını görüştüremem. Bunu iyi dinle, artık benim oğlum senin için yabancı oldu."

Ben: "Dört sene aynı yastığı baş koyduğum bir erkek benimle bir anda nasıl yabancı oluvermiş bakalım? Ara yerde tosun gibi evladımız var."

Validen: "Kız sen talakın hükmüne karşı mı geliyorsun?"

Ben: "Hâşâ! Ben sizden nasıl bir sözle boş oldumsa yine öyle bir sözle karin olmaya şeriatın müsaadesi yok mu?"

Validen: "Oh kuzum! Eski camlar bardak oldu. Sen oğlumun başında bir belaydın, artık senden kurtulduk. Nikâhını, nafakanı talebinden başka bize söz söylemeye hakkın yoktur."

"İşte sen ne söylersen söyle... Ben oğluna yine varacağım, yine varacağım..."

"Haydi oradan! Bundan sonra sen onu rüyanda bile göremezsin. Senin gibi doğurmuş dokumuş karıyı oğlum ne yapsın? Ben ona tazeden taze, telli duvaklı, levent gibi huri gibi bir kız alacağım."

"Doğurmak kabahatse sen oğlunu niçin doğurdun? Bu eve geldiğim zaman benim de başım duvaklıydı. Hem beni nasıl yalvara yakara aldığınızı biliyorsun ya... Sende bu çene varken daha benim gibi çok kızların duvağındaki kutsiyeti mahvedersin. Huri gibi bir kız alacakmış. Huri senin gibi ifritle nasıl geçinir? Evladımı getirin, göreyim... Bedri'm nerede?"

"Sanki beni çocukla korkutacak! Evladını başına çal... Benim oğlumda çocuk çooook... Şunun çocuğunu bulun, getirin."

"İnşallah bu sefer bir kısır karıya düşersiniz. Allah sana Bedri'den başka torun yüzü göstermez!"

"Allah oğluma ömürler versin. Görmediğim torun yüzü olsun."

"Hanım, bu kadar böbürlenme. Ev bark yıkımına sevinmek iyi değildir."

Evet beyim, bu kabahatimi itiraf ederim. O günü validenizle en kenar mahalle karılarına rahmet okutacak işte böyle bir kavga ettik. Aman, validenizin o günkü hali hiç gözümün önünden gitmiyor. O sinirli, romatizmalı, o sızılı kadın o günü kemal-i neşesinden kelebek gibi havada uçuyor, sandıklarımı, eşyalarımı büyük sofaya yığmak işinde evdeki hizmetçilere meydan vermiyordu.

Valideniz aleyhinde bu kadar ıtlak-ı lisan eylediğim için tekrar affınızı temenni ederim. Bana ettiği sû-i muameleleri tariften kal ve kalem istihya eder. Ne yapayım? Yüreğimde bu kadar hicranları varken bugün namını hürmetle yâd etmek elimden gelmiyor.

Ben bilirdim ya! O matuhenin yerinden kalkmayışı hastalığından değildi. Hep sania, düzenbazlık eseriydi. Canı istediği zamanlar tokmak gibi güm güm basarak benden iyi koşardı. Evin içinde üç dört hizmetçi varken bir su istemek için ta üst kattan beni çağırırdı. Su bardağını eline verdiğim zaman hain hain yüzüme bakar, mutlak kinayeli, acı bir söz söylerdi. Ekseri zaman derdi ki:

"O, maşallah, gelinim bugün yine güzellenmişsin... Yüzün gözün parıl parıl yanıyor. Oğluma acımazsan bari kendi canına acı... Bu kadar temizlik iyi değildir. Havalar soğuk, hastalanacaksın!"

Bir gün özenip de yeni bir entari giymeye, başımı bağlamaya haddim yoktu. Hemen o ak gözlerini üzerime devirerek, "Oğlum kaça almış onun arşınını? Kumaşı zarif ama çehreni hiç açmamış. Şimdiki tazelerde renk yok ki... Hırçınlıktan et, can bağlamıyorlar ki... Hey gidi günler hey... Vaktiyle biz de tazelik gördük. Allah bana bir cemal vermişti ki her gören kaşıma gözüme vurulurdu. Mail'imin kaşı gözü biraz benim gençliğime andırır da işte onun için kendisi sevimlidir. Hem biz düzgün[1]

1 Fondöten. (y.n.)

nedir, rastık nedir, ömrümüzde böyle şeyler bilmezdik. Şimdiki tazelerin dolapları düzgün şişeleri, pudra kutularıyla dolu... Aynanın önünden çekilmiyorlar. Benim güzelliğim dillere destan olduğu halde benliğime lanet... Bir gün aynanın önüne geçip de nefsime karşı gurur getirmedim... Hâlâ beni görenler, 'Cami yıkılmışsa mihrap yerinde duruyor' diyorlar. Haydi kızım gezin, evin içinde telli bebek gizi dolaş bakalım. Pencerenin önünde otur da kocanı [bekle]... Zati başka ne işin var?" derdi.

Elime bir kitap alıp okumaya korkardım. Hemen başıma biterdi. Bana olan her hitabetinde yüzünde dolaşan o acı, o müstehziyâne tebessümle, "Yine nedir o? Kitap mı okuyorsun? Bir kere şu odanın haline bak... Hiç kadın odasına benziyor mu? Gören kıraathane zannedecek... İstanbul'da ne kadar kitap, gazete çıkarsa hepsi burada... Bizim zamanımızdaki kızların tezgâhı, çıkrığı vardı. Şimdikilerin kütüphanesi, hokkası, kalemi var... Biz bez dokurduk. Siz roman okuyorsunuz. Yazıda kocanızın bile yanlışını çıkarıyorsunuz. Geçen gece neydi o? Kocanla bir şey iddia ediyordunuz. Bir kelimenin imlası için sen şöyle yazılır diyordun, kocan da hayır, böyle yazılır, diyordu. Nihayet iki liralık bir hediyesine bahse giriştiniz. Sonra lügat mıdır nedir, işte o kitabı açıp baktınız da sen haklı çıktın... Kızım, işte o gece ben senin fenalığından korktum. Yazıda bu kadar usta olduktan sonra kocaya niye vardın? Bir kaleme girmeliydin. Ah, seni almazdan evvel eşim dostum bana söylemişlerdi ya... Hanım, oğluna sakın okuryazar kız alma... Sonra sizin hepinizi parmak üstünde oynatır, diye bana nasihat etmişlerdi. Nasılsa o zaman basiretim bağlandı da onların sözlerini dinlemedim. Dedikleri oldu ya! Aynı aynına çıktı. Oğluma ne efsun okutursun bilmem... Sen bu eve geleli zavallının dili, ağzı bağlandı," yolunda bin türlü zehrîn yavelerde bulunurdu.

Siz bazı akşam yemeğe gelmez, gece de biraz geççe avdet ederdiniz. Öyle geç kaldığınız akşamlar kaynanamın sefasından, ferhanından yanaklarında güller açılırdı. Geciktiğinizden dolayı

bende biraz teessür-i hüzün eseri görse o dişsiz, buruşuk ağzına hiç yaraşmayan kahkahaların binini bir paraya salıvererek:

"Küçükhanım, ne oluyorsunuz? Yine kaşların çatıldı. Kocanın iki saat gecikmesi canını mı sıktı? Oğlumu sana vakfullah diye vermediler ya! Erkektir, canının istediği yerde elbette gezer, yürür, eğlenir. Belki bir güzel kadın görmüştür de canı çekip oraya gitmiştir. Varsın gezsin, zevk etsin. Bir çiçekle yaz edecek değil ya! Dünyada karısının üzerine gül koklamadık erkek bulunur mu? Haydi kalk gezin, karşımda öyle somurtma... Oğlum cep saati değil ki gece gündüz koynundan ayrılmasın... Onun sana geceleri döktüğü dillere mi bakıyorsun? Vah, hepsi yalan... Eğer erkekler karılarını aldatmanın yolunu bilmeyeydiler dünyada verem olmadık kadın kalmazdı. Böyle hakikatleri benim gibi kocakarılardan öğrenecek değilsin ya... Sen okumuş yazmış, arif, zarif hanımsın... Bunları benden âlâ bilirsin. Ya üstüne evlenirse ne yapacaksın? Allah'ın emri dörde kadar. Hamdolsun, dört değil on karıyı besleyecek kudretimiz var. Oğlum küçükken ben onun falına baktırdım, bir nikâhla durmayacağını söylediler. Kendisine gebeyken rüyasını da görmüştüm. Karnımın üzerine ay doğmuştu. Tabir ettirdim. Oğlun büyük bir yerden kız alacak dediler."

Ah, her biri yüreğime onulmaz yaralar açan hançerler kadar müessir olan bu sözlere karşı ben daima sabır ve tahammül gösterdim. Bu sabır ve sükûnetimin mükâfatını bana bu suretle iade ettiniz.

Bedri'm, evladım daha küçükken beşiğine yatırıp da uyutmak için ninni söylediğim zamanlar kaynanam oda kapısının önüne gelir, tahammül olunmaz bir nazar-ı tezyifle masuma doğru bakarak:

"Çocuğu öyle gevrek ninnilerle uyuta uyuta büyütün bakalım. Sonra sana bir hayrı olur mu? A zavallı! Kendine evlat değil el kızlarına koca büyütüyorsun. Erkek evlat değil mi? Anasına yâr olur zannetme. Ömrü varsa sen de kaynana olduğun vakit anlarsın. Gelin derdi nasıl olduğunu o zaman öğrenirsin. Ben de Mail'imi tabii ki böyle büyüttüm. Sabahlara kadar gözlerime

uyku girmezdi. Şimdi hakkımı biliyor mu? Ne gezer! Ben türlü hastalıklarla inim inim inlediğim geceler tepemdeki odada sizin cümbüşünüzden durulmuyor. Ölsem kapımı açıp da, 'Nedir halin?' diyen yok..."

Beyim bilmem ki... O acı dillerin hangisini ta'dad edeyim... Kayınvalidemin bana ettiği hicranlar büyükse emin ol Mail'ciğim ki benim sana olan aşkım, muhabbetim her şeyden büyüktür. İşte bunun bir delili olmak üzere o hallere yine katlanmaya razı olduğumu hem de minnetle, sevinçle razı olduğumu söylüyorum. Tek ben sizin yine zevceniz olayım da isterlerse başımda değirmen çevirsinler... Her şeye sükût, tahammül, sabrederim, sizin elem-i iftirakınız kadar dünyada beni hiçbir şey müteessir edemez. Benim için her acı ona nispetle tatlıdır. Allah bana sizden başka erkek yüzü göstermesin. Cenab-ı Bari'den gece gündüz temenniyâtım budur.

Talihin zalâm-ı leyaline terk edilmiş benim gibi bedbaht bir kadının hali ne kadar icazkâr bir kalemle tasvir edilse gönlüne bin yerde yine bin türlü vasıta-i demgüzarî bulan bir erkek, mümkün değil, bunun müedda-yı hakikisini anlayamaz zannederim. Bu halden hakkıyla müteessir olmak için o halle müteellim olmuş bulunmak icap eder.

Şeb-i yelda-yı ahzan içinde firaş-ı ıstırabıma uzandığım zamanlar piş-i nazarımdan teşahhus eden hayal-i dilfiribinize karşı döktüğüm gözyaşları, sizin bana olan muhabbet-i maziyeniz gibi nisyan-abad havaya tebahhur etmeyeydi mutlak bu katrelerden bir umman-ı yeis husule gelirdi. Bu giryelerime hande-i bîkaydîyle mukabele edecek kadar hiss-i vefadan bigane değilsiniz zannederim. Bir peri-i emel gibi her akşam döşeğimin etrafında tair olan hayal-i ruhnevazınıza sarılmak için kollarımı açıp hezar savlet-i beyhudede bulunuyorum. Aguşumu sizden hali, gönlümü ateşle mâlî bulunca yine ağlıyorum, yalvarıyorum, yakarıyorum. Feryat ediyorum. Hiç hakikatin istirhamı, hayalin guş-ı teessürüne girer mi?

Nihayet baygın düşüyorum. Bir nevm, bir helecana dalıyorum. Hep rüyalarım da size münhasır kalıyor. Dün hakikat olan bir şeyin bugün hayale tahavvülünde meğer ne müessir bir acılık varmış!

Resminizi karyolamın başucuna astım. Gözlerimi açınca her sabahki istirhamâtımı da hep ona hitap ediyorum. Fotoğrafinizi aldırırken ne kadar sert durmuşsunuz... Gözleriniz başka tarafa bakıyor. Nazarın nazarıma isabet etsin diye o mukavva parçasını elimde eviriyorum, çeviriyorum, mümkün değil, o gözleri gözlerime tevcih kabil olmuyor. Böyle bir iftirak gününde gönlümü nazar-ı tasvirinin isabetinden bile mahrum etmek için mi resmini çıkartırken öyle bigane baktın? Ah, artık bana bakmıyorsun. Resmin bile beni görmek istemiyor.

Altı aylık müddet-i iftirakın hatırımda zayıf düşürdüğü hutut-ı simanızdan bazılarını fotoğrafınızda buluyorum... Ah, işte tıpkı yanağı böyleydi, çenesinin ortasında ufacık bir hatt-ı amudî vardı. Alt dudağı biraz ziyade kıvrıktı, diye hep o eşkali amik bir nazar-ı tahassürle tetkike koyuluyorum.

O resim parçası yavaş yavaş gözümün önünde canlanıyor. Beyimi elimde sıkı sıkı tutuyorum zannediyorum. İşte o zaman ruhumdan, kalbimin en mütehazzı' köşelerinden kabaran niyazmendâne hitaplara başlıyorum. Saatlerce kalbim titriyor. Gözlerim yaş döküyor. Lisanım en müessir, sihr-âmiz sözleri arıyor. Lisanım gâh bir şükufezar letafetten kaynayıp da yalçın kayalıklı bir mecraya düşerek ummana dökülen suların bin sadme arasındaki huruşânını taklit ediyor. Gâh sert rüzgârla yuvaları dağılıp da eşinden cüda düşen nalekâr kuşların zar-ı iştiyakına benziyor.

Vadi-i hayalin zenc-efza bin türlü beyaban-ı siteminden dolaştıktan sonra yine gözlerimi açıyorum. Ne bakayım? Karşımda bir tasvir-i bî-ruh... Ben teessürümden ölüm azapları geçirdiğim halde onun yüzünden bir adale bile kımıldamıyor. Put gibi duruyor. Beyim doğru söyle... Bu iştiyak-namemi okuduğun zaman hakiki veçhin de resmin gibi nişane-i teessür göstermeyecek mi?

Kapının her çalışında, acaba beyimden haber mi geldi, diye helecanlara düşüyorum. Bilmem neden... Gâh gâh yüreğimde ümitler uyanıyor. Bana olan sadakat-i muhabbetinizi teminen etmiş olduğunuz o büyük büyük yeminler aklıma geliyor. "Yok, yok, Mail, Akile'siz edemez. Bir zamanlar o vücuttu ben ruhtum. Ben gülzardım, o hezardı. Onsuz benim hayatımın şairiyeti kalmadığı gibi bensiz de onun varlığına hayat denemez," diyorum. Eğer bana bu dediklerinin hiçbiri doğru değildir, dersen o zaman ben de sana, "Dünyada zamanla tagyir-i mahiyet eden bir hakikat varsa o da senin muhabbetindir," derim. Ne yapayım Mail? Yeis-i iftirakınla nevmid-i nalan kaldıkça mazi içinde yaşamak istiyorum.

Bazen bu nev teselliileri de beyhude buluyorum. Onlarla da gönlümü avutmak kabil olmuyor. Bütün afak-ı ümidim kararıveriyor. O zaman Bedri'mi, yavrucuğumu, deraguş ediyorum. Çocuğumun yüzüne bakıyorum. Tıpkı sen... Kaşı, gözü, çehresi, hatta lakırdı söyleyişi bile ne kadar sana benziyor. O masumun yüzüne baktıkça sanki sana olan muhabbetim gönlümde büyümüş de insan suretine bit-temsil dünyaya çıkmış zannediyorum.

Yavrucuk, bazen ben ağlarken görüyor. O küçücük dudaklarını kıvırtarak masumâne bir hüzünle, "Anne, ne ağlıyorsun? Bu ev fena... Haydi, beybabamın evine gidelim," diyor.

Dün koşa koşa geldi, boynuma sarıldı. O minimini gözleriyle büyük bir hakikatin cüst ü cu künhüne uğraştığını ima eder, saf, melekâne fakat gayet mütefekkir bir nazarla yüzüme bakıp dedi ki:

"Anneciğim!"

"Ne var yavrum?"

"Biz babamın evine niçin gitmiyoruz? O buraya niye gelmiyor? Yoksa o şimdi senin kocan değil mi?"

"Senin beybaban benim daima kocamdır yavrucuğum."

"Ya anne, hani ben geçen günü haminnemin elini öpmeye öteki evimize gitmedim miydi..."

"Gittindi güzelim."

"İşte o zaman haminnem bana 'Biz senin ananı bu eden kovduk. O artık senin beybabanın karısı değil,' dedi."

"Sonra sen ne dedin yavrum?"

"Annem beybabamın karısı olmazsa ben yine beybabamın oğlu olmaz mıyım, dedim."

"Haminnen ne cevap verdi?"

"Olmazsın zahir! Biz buraya sana bir cicianne getireceğiz. Bizim yanımıza gelirsen işte o zaman beybabanın oğlu olursun. Senin annen kaka. Biz cicisini bulacağız, dedi. Ben de, 'Benim annem cicidir, sensin kaka! Hem sen bunaksın,' dedim. Sonra haminnem bağırdı. 'Bakınız, büyük anasına neler söylüyor! Anandan mı öğrendin o fena sözleri? Geliniz, şu yılan yavrusunu karşımdan alınız!' dedi."

"Oğlum, terbiyesizlik etmişsin. Hiç adam büyük anasına öyle fena lakırdı söyler mi?"

"Ya biz oradayken sen öyle söylemez miydin? Beybabam da öyle derdi, Gülfem de öyle derdi."

"Sonra ne yaptınız?"

"Sonra beni Gülfem aldı. Beybabamın yanına götürdü. Beybabam bana para verdi. Yemiş aldırdı. Beni kucağına aldı. Öptü. Öptü. Öptü. Çok çok öptü. Anne... Anne, beybabam beni öperken o da tıpkı senin gibi ağlıyordu."

Mail, çocuğun dehan-ı masumiyetinden şu son sözleri işittiğim zaman güya o döktüğün gözyaşları hava-yı âliye terfi etmiş de orada baran-ı cennet olarak dünyada bana bir hayat-ı sermedî bahşetmek için katre katre gönlüme, ruhuma dökülüyor zannettim. Adeta taze can buldum. O tesirin halavet teheyyücüyle sana şu satırları yazmak üzere hemen kaleme sarıldım. Sen ağladın değil mi? Söyle, kimin için ağladın? Baba sağlığında çehresine hüzün-i yetimiye çöken çocuğun için mi?

Ah... O gözyaşlarında bu der sine-şikâf için küçük bir hisse yok muydu? Ah, yine ah... hayatın ne garip cilveleri var! Bazen insan sevdiğine bir katre gözyaşı döktürmemek için feda-yı cana atılır da bazen de böyle onun eşk-i yeisinden yüreğine merhem arar.

Söyle Mail! Sahih ağladın mı? Yoksa validesi me'luf-ı girye olan o çocuk gözyaşını temaşasından galat-ı hisse düşerek herke-

si ağlar mı görüyor? Zavallı yavrucuk... Daha dün beşiğinde biz onun bükâ-yı tıflânesini teskin için hayhuylar ederken o bugün peder, maderini ağlar görerek hayrete düşüyor.

Validenizin şeytana refika-ı meluniyet olacak hilkatte bir kadın olduğunu bilirdim, ama taş yürekliliğin bir insan, bahusus bir kadın için bu derecesini tasvir edemezdim. Anasına olan gayz ve kininden dolayı hiç üç buçuk yaşındaki masumdan öç alınır mı? O sözleri çocuğa hitaben söylemeye acaba dili nasıl vardı?

Validenin derdi ne olduğunu pekâlâ biliyorum. Bir erkek her türlü hakayıka nüfuz-ı nazarda ne kadar sahip-i meleke olursa olsun yine kadınlara taalluk eden bazı nukat-ı mühimede mutlak yanılır zannederim. Bir kadının hissiyât-ı nisvaniyesinde o kadar derin noktalar vardır ki onları mezaya-yı hakikiyesiyle anlayabilmek için yine kadın olmak yani az çok o hastalıkla malul bulunmak icap eder. Bir kadının nisvaniyete taalluk eden derdini ancak diğer bir kadın anlayabilir. Bu gibi hususâtta kadının hekimi yine kadın olmalıdır. Bahusus, böyle gizli kadın illetlerindeki esrar, senelerin müruruyla senin validenin yüzündeki gibi katmerlerin arasına gömülmüş bulunursa bu keyfiyetin keşfi bütün bütün müşkülleşir.

Validenin dünyada en müteneffir olduğu mahluk ben değil miyim? İşte bu nefreti de o hastalığı iktizasındandır. Eğer birleşmemize ara yerde gördüğün mâni yalnız validenden ibaretse sen beni tekrar taht-ı izdivacına alacağına söz ver. İşin ötesini bana bırak. Ben valideni razı ederim. Hem rızasını tahsile muvaffak olacağıma katiyen söz veriyorum. Beni sevine sevine tekrar gelinliğine nasıl kabul edeceğini görecek, buna sen de şaşıp kalacaksın.

Mail, beni mâdâm-el-hayat bedbahtîye mahkûm etme. Hayatında çocuğunu yetim bırakma. Her kelimesi bir firkat-zede ateşinden, bir valide yüreğinden feveran eden mürekkebe bedel, eşk-i teessürle yazılan bu istirham-nameme serian cevap isterim.

Cariyen
Akile

Cevap

Fî 27 Kanunuevvel 13..

Akileciğim,

Cenabıhak o güzel gözleri sana ağlamak için değil belki vech-i dilaşubuna initaf eden nazarları ağlatmak için vermiştir. O gözlerden ayrılan bir zevcin artık dünyada gözü kalır mı? Girye, yalnız benat-ı havvaya mahsus bir atiye-i hilkat değildir. Hal-i teessürde erkekler de ağlar. Hele benim bazen düştüğüm nazariye-i hüzün-perverâneye kalırsa dünyada her şey-i mahluk giryebazdır. Ben ara sıra o kâinatı öyle görüyorum.

Yalnız şu kadar var ki şiddet-i teessüre dall olan bu katrâtın nuzülü, nisvanda ricalden daha mebzulen vaki olur. Bu da onların hilkatince olan nezaket-i teşekküllerinden ileri geliyor. Giryeye bâdî olan aynı sebep erkeğe nispetle kadın üzerinde bir tesir-i muza'af gösteriyor.

Onu itiraf ederim Akile! Bu iftiraktan ihtimal ki sen benden ziyade müteellim olmuşsundur. Seni bilirim. Serapa bir rikkat-i mücessemesin. Eğer benim gözyaşlarım tadil-i hüznüne bâdî olacaksa bütün hun-ı hayatımı gözlerimden isaleye hazırım. İnsanın gözleri hokkabaz şadırvanı değildir ki istenildiği vakit suyu akıtılsın... Matlup gözden yaş çıkarmak değil, ancak onu sızdıracak elemle mütehassis olmaktır, diyecek olursan ağlamasını ihtiyarına uyduran hilkatte kimselerden olmadığını söylerim.

Ağlıyorum Akile... Hem senden iftirakıma hem de günahıma, cürümüme ağlıyorum.

Zevce-i metrukesini tekrar taht-ı nikâhına almak ihtiyarına malik bulunan bir adam icap-ı muhabbetine tevfik-i hareket etmeyip de acaba niçin ağlar, diye giryeme gülme sevgilim... Meselenin bu nazik noktası muhtaç-ı izahtır.

Birbirimizden biz niçin ayrıldık? Filvaki bu iftirakın sebep-i yegânesi validemse de bundan senin ve benim uhdemize terettüp eden hatalar da var. Neydi o ayrılmazdan birkaç gün evvel senin yâr ve candan gösterdiğin bizarlıklar? Bana karşı, "Bey, validenin artık bu acı dillerini çekemeyeceğim. Baksana ne hallere girdim. Bile bile mezara gömülmektense babamın evine çekilip oturmak elbette hayırlıdır. Allah'ın emrine razıyım. Artık nedir bu! Bana merhamet ediniz. Nikâhım helal, canım azat..." yolunda sözleri vird-i zeban edinmiştin. Bu şikâyetlerin öyle dereceye varmıştı ki eğer sen erkek olmuş olsaydın da ben kadın bulunaydım bin defa tatlik ederdin. Sana, kadınların en müeddebisin, diyebilirim. Senin gibisi taşkınlığı bu dereceye vardırdıktan, kayınvalidesine olan gayzını zevcinden çıkarmak haksızlığında itidal gözetemedikten sonra hakikaten tefrik-i nik ü bed mümeyyezesinden mahrum bulunan cühela-yı nisvan ne yapmaz... Ben kadınlardan, sizden korkarım. İçinizde zevci yüzünden düçar-ı gadr ve felaket olanlar hiç yok değilse de zevcesi sayesinden bedbahtîye mahrum kalan erkeklerin adedi de onlardan aşağı kalmaz.

Kangren istidadını peyda eden bir yaraya ameliyat icra ettiği gibi bizim de mesudâne bir devre-i saniye-i zevciyete girmemiz için talak lazım gelmişti. Veyahut ki o zaman ben öyle hatalı bir muhakemede bulunmuştum. Fakat hata ettiğimi sonradan anladım, seni terk etmemeliydim. Altı aylık tahassürün, sensiz benim için hayat kabil olmadığını anlattı. Eğer bu müddet içinde diğer bir kimseye varaydın benim gideceğim yer evvela bimarhane, sonra mezardı. "Öyledir de bu kadar zaman niçin intizar ettin? Niye tecdid-i nikâha teşebbüs etmedin?" mi diyeceksin?

O zaman bu kadar gündür âlâmına katlandığım talakın hükmü kalmayacaktı. O ıstırabâtı beyhude yere çekmiş olacaktım. O acıları benim kadar senin de çektiğini istiyor, ilk nedametin, ilk müracaatın senden vukusunu bekliyordum. Bu hesabımın şu saatte zaten hiç hükmü kalmadı ya! Çünkü her hakikati sana karşı çocuk gibi birer birer itiraf ediyorum. Mektubun bende şuurdan eser bırakmadı. Kendi tasavvur ve terkibime nazaran sen bana tecdid-i nikâh istirhamıyla müracaat edince güya bunun kabulü için sana karşı ağır birtakım şerait dermeyan edecektim. Ağırı nerede? Şimdi bunların en hafifini bile teklife dilim varmıyor.

Kadınların hali pek acayip! Sizin hissiyâtınıza akıl erdiremiyorum. Haniya bizim komşularımızdan bir Edviye Hanım vardı. Bunu tanırsın. Zevciyle olan geçimsizliğini de bilirsin. Bunların dirliksizlikleri yalnız kendilerini değil bütün mahalle halkını bizar edecek bir dereceye varmıştı. Edviye Hanım, zevcinden ayrılmak için Bab-ı Meşihat'e[2] gide gele birçok pabuç eskitti. Bir sene uğraştı. Sonra ne oldu biliyor musun? Zevcesini bırakmamakta son ısrarını istimal eden o bedbaht kocanın bir gün canına tak dedi. Bırakıverdi. Edviye Hanım bu talaktan memnun, mesut oldu mu? İşte asıl işin garabeti, tuhaflığı burada ya! Edviye, kendisine talak müjdesini getirdikleri günü teessüründen, helecanından bayılmış. Yanında bulunanlar bu bayılmayı sevince atfetmişler. Kadın ayılınca, "Hanım, ne oluyorsun?" diye vaki olan suallere karşı Edviye, "Ah, bilmezsiniz... Halimi tarif edemem. Ben o herifi sevmezdim. Olanca şiddetimle kendisinden nefret ederdim. Fakat talak sözünde müthiş bir tesir, tarife gelmez bir acılık var. Beni bıraktığını duyduğum anda o nefretim muhabbete tahavvül eder gibi oldu. Şimdi kocamın hayali bir melek gibi karşımda dolaşıyor," deyip de ağlamaya başlamaz mı?

Senin nedametin, suzîş-i ifadâtın da bu kabilden olmasın? Masebakımızı bilmeyen bir kimse o dil-şikâfâne üslupla yazılmış mektubunu okusa mutlak mağduriyetine saatlerle ağlar. Beni

2 Şeyhülislam Kapısı. (y.n.)

epeyce vicdansız bir koca gibi göstermişsin. Fakat o mektubu okuyacak bir şahs-ı bî-taraf, iftirakımız günü validemle beyninizde geçen o müdhik, feci muhavereye dikkat ederse senin de pek çenesine üşenir gelinlerden olmadığını anlar... Yalnız bir şeyde insaf göstermişsen o da valideme, "Daha dün kendisine kürek kürek pay veriyordun... Kocan bugün kıymetli mi oldu?" sözünü söyletmendir. Valideme bu sözü dedirtmekle bana karşı olan dil-azarlığını zımnen itiraf etmiş oluyorsun. Her muameleyi şedideye sabır ve tahammül göstermiş olduğunu söylüyorsun. Fakat iftirak ettiği kocasının tekrar taht-ı nikâhına girmek istirhamıyla bir itilaf-name gönderen kadın o istirhamâtında hâlâ kayınvalide aleyhinde "matuhe, acuze" filan gibi elfaz-ı tahkiriyeyi istimal eylemekle cebrinefis edemezse bunun evvelce gösterdiği ve badema göstermeye söz verdiği tahammüller muhtaç-ı teemmül kalmaz mı?

İşte güzelim... Mektubunu oldukça ustalıklı yazmışsın. Fakat o kelimât arasında bazı hakikatler böyle sırıtıyor. Bunu benden başkası okusa belki bu noktaların farkına varamaz. Suret-i tahririnde pek o kadar heyecana kapılmayıp daha ziyade iltizam-ı dikkat eylemeliydin. Nedametinin hakiki, samimi olduğuna bana da cidden kanaat gelmeliydi. Ne yalan söyleyeyim! Bu kanaati henüz pek hasıl edemedim. Zevcinin beynindeki muhabbet ne kadar şedid olursa olsun ehlinin fart-ı meyline güvenip de "Ben yaparsam kocam beni boşayamaz," sözünü kendine destur-ı hareket ittihaz edinen bir kadınla hüsn-i imtizaç ve idame-i zevciyet kabil olamaz. Olsa da pek bedbahtâne olur. Dirlik ve rahat yüzü görülmez.

Neyse, maziyi unutalım... Unutalım da istikbal için hüsn-i muaşerete hazırlanalım. Her ikimizde de yekdiğerimiz çirkin görünen ne gibi ahval varsa onların tashihine uğraşalım. Bu iftirakın acısı ikimizin de canına kâr etti. Badema birbirimizin kıymetini bilelim. İşte bu ayrılık bize bir ders-i hikmet oldu. Bu acı dersin artık tekrarına meydan vermeyelim. Anladın mı sevgilim?

Bu sözlerim seninkiler gibi şairâne değil ama her birinde birer büyük hakikat mündemiçtir.

Şimdi mabad-ı ahvale gelelim. Ben de sana biraz validemden bahsedeceğim. Fakat bunun sözünü işitince hemen nefretten tüylerin ürpermesin. Yalnız ismini istima için değil, yüzünü görmek, yine acı sözlerini işitmek için de lazım gelen metaneti iktisaba gayret etmelisin. Çünkü bu gayret ve metanet şimdi birkaç satır yukarıda verdiğim nesaih mukteziyâtındandır. Ben seni hiçbir noktada aldatmıyorum. Validem hiç değişmedi, yine o eski kadındır. Belki şimdi titizlikçe evvelkinden de beter oldu. Mektubunda sana edilecek her türlü muamele-i muhakkirâneye minnetle, sevinçle sabır ve sükûnet göstereceğini bildirmişsin ama o heyecan, o gözyaşları, o ateş-i tahassür içindeki bu teminat bilmem nasıl kanaat-bahş olabilir? Birleşmemizin pek müşkül bir mesele olmadığını tefekkür eyle... İtidal-i dem peyda et... Helecansız olarak hal-i tabiîde düşün. Verdiğin sözlerin hükmüne riayet edip edemeyeceğini sencide-i muhakeme eyle... Sana ettiğim bu nesayihin ahkâmını evvelemirde ben kendi nefsime tatbik ettim. Telhkâm birçok şeyler düşündüm. Hem dün bugün değil... senden cüda düşeliden beri... Altı aydır düşünüyorum, sen de benim gibi yap. Yine o eski macera-yı bedbahtânemiz tekrar edecek olduktan sonra bu ikinci nikâhımızdan ne mesudiyet beklenir?

Validem seni gelin sıfatıyla tekrar bu haneye getirmek değil, yanında ismini bile andırmıyor. Ağzından kaçıranlara düşman oluyor. Geçen günü fikrini yoklamak, gönlünü etmek için biraz senden bahsetmek istedim. Yüzü morardı, her tarafında raşeler peyda oldu. Gözlerini üzerime dört açarak, "O kadından bana bir daha bahsedersen analık hakkını helal etmem," dedi. Bu şiddet beyanına karşı benim fevkalhad meyus olduğumu görünce cüzi bir müddet helecanlı bir tefekkürde bulunduktan sonra tekrar dedi ki:

"Kaç zamandır onun ismini ağzına aldığın yoktu. Yine ne oldu? O akrep tabiatlı karıya olan eski muhabbetin mi kabarma-

ya başladı? Bak, bunu iyice bilmiş ol... Eğer cahilliğine uyup da tekrar o karıyla başını ateşe yakmak istersen, o bu hanenin bir kapısından girerse ben ötekinden çıkarım. Başımı alır, firar ederim. Gözümün erdiği yerlere giderim. Bak iyi düşün! Sana karı çok bulunur ama ana bulunmaz! Söyle bakayım, o karıyı niçin unutamıyorsun? Yoksa sana el altından gizli gizli haberler, mektuplar mı gönderiyor? Ah, ben onu bilirim, fettandır. Meram ettiği bir şeyin mutlak hakkından gelir. Kurduğu düzeni, nihayetine kadar güzel çevirir. Başımız yine ateşlere yanacak! A dostlar, kimlere gideyim? Bana akıl öğretecek iki eşim dostum yok mu? Yine bu ev başıma zindan-ı bela olacak," diye vaveylaya başladı. Parmağını ağzına götürüp ıslattıktan sonra duvara uzatarak tekrar dedi ki:

"İşte bak, buraya yazıyorum... Eğer o çokbilmiş karı sana varmayı cidden kurmuş, buna sahihten niyet etmişse o ne yapar yapar, bir yolunu, kolayını bulur, yine bu eve gelir. Görürsün, bu dediğim çıkar! O zaman ben de bu evde oturmam. Onun fettanlığına karşı benim yapabileceğim şey yalnız bundan ibaret kalır. Bu sefer yalnız evladımı elimden almakla kalmayacak. Beni kırk yıllık evimden barkımdan kaçıracak. İşte son sözüm bu... Anamı vakitsiz öldürmek istersen o karıyı al..."

Validem o akşam merakından, kederinden yemek yemedi. Emir Hoca'yı çağırttı. Kendine nefes ettirdi. Seni unutmak, gönül darlığını gidermek, biraz inşirah bulmak için beni de okuttu. O gece beni ve bütün çamaşırlarımı üzerlik[3] ve çöreotu tütsüsünden geçirdi.

Habgâh-ı elemime girdiğim zaman yine gönlümü senin efsun-ı muhabbetinden halî bulamadım. Validemin şu mümanât-ı şedidesiyle belki o tesir kat kat müzdad olmuştu. Etraf-ı firaşında hayalin, cesedini ziyarete gelen ruh gibi çalak, mühim bir pervazla dolaşıyor, beni ihya etmek istediği halde o mahmur nigâh-ı sitemiyle büsbütün öldürüyordu. Zulmet-i leyli sevda şeklinde göstermek yahut bedri, enzar-ı ağyardan setretmek istiyor zan-

3 Halk hekimliğinde tedavi edici olduğuna inanılan bir bitki. (y.n.)

nolunan o perişan saçlarının buy-ı meşamm-nüvazına atılıyordum. Sen de bana yaklaşıyordun, fakat validem bir vaveyla-yı canhıraşâneyle aramıza giriyor, seni eteğinden geriye çekiyordu. Ah, bu kadın âlem-i hayalde bile sevdama rahat vermiyordu.

Bununla ne yapacağız? Mektubunun sonunda validemi iknaya bir çare bulduğunu söylüyorsun fakat böyle bir çare bulunabileceğine itimat edememekle beraber yine ne olduğunu merak ettim. O berd-ül-acuzdan[4] bir burkan-ı his ve şefkat nasıl uyandıracaksın? Eğer buna muvaffak olursan (validemin tabirince) senin fettanlığından yalnız o değil, ben de korkmaya başlayacağım. Tekmil âmâli, muhabbeti bana münhasır olan o kadın benim ricalarımı, gözyaşlarımı, bî-rahimâne reddederse kendine hasm-ı can addeylediği eski gelininin, senin sözüne yahut dubarana[5] nasıl eyvallah diyecek bakayım? Bu husus cidden merakımı mucip oldu.

Kadın, kadının derdinden anlarmış. Peki ama validem kadınlığa veda edeli hayli zaman olmuş. Benim nazarında o şimdi ne kadın sayılır ne erkek... Olanca hissi yalnız çaçaronluğa[6] mübeddel olmuş öyle müncemid bir kalbi senin gibi devr-i nisvaniyetinin en kaynar bir çağında bulunan bir taze nasıl teşrih edebilir? Yoksa sen de acuze bir genç misin? Muhtelif numuneden iki acuzenin arasında kalan benim gibi bir zavallının sonra hali neye varır?

Şu mektubu daha ziyade tatvile mecalim yok. O bulduğun çareyi merak ediyorum. Neyse bunu bana serian bildir. Bildir de eğer iddian veçhile kabil-i icra bir şeyse tesri-i keyfiyet edelim, olmaz mı güzelim?

Kölen
Mail

---

4 Kocakarı soğuğu. Rumi şubatın 26'sında başlar ve yedi gün şiddetle devam eder. (y.n.)

5 Oyun, hile, aldatmaca, düzen. (y.n.)

6 Karşısındakini susturacak biçimde ve çok konuşan, çenesi kuvvetli, geveze. (y.n.)

Fî 28 Kanunuevvel 13..

Bî-vefa beyim,

Mektubunu okurken kendimi "nasihat-ül-hükema" mütalaa ediyor zannettim. Bir iltifatının bin nasihat yerine geçeceğini bileydin o mevize-nameyi varak-ı iştiyak suretinde yazardın. Tesiri daha büyük olurdu. Yanmış gönlüme nasihat ne kâr eder? Onu teskin, teselli için ancak senin ab-ı zülal merhametin lazım. Hiç pendle yangın söndürülür mü?

Aşkından, suziş-i derunundan bahseden bir adamın hame-i tahassür beyanından o ihtiyar nasihatleri nasıl sünuh eder? Anladım, kalbinde benim için ateş-i muhabbetten bir kıvılcım bile yok. Bütün sözlerin akim, yabis sahralardan esen yürek kurutucu, nâ-mülayim, heva-yı serde benziyor. Hep o satırları kerratla okudum. Öptüm, kokladım. Fakat buy-ı muhabbetinden şemme bulamadım.

O mektubu beni üzmek için mahsus mu öyle yazdın? Yoksa kalemi eline aldığın zaman biraz çakırkeyif miydin? Bir kadının erkeğe karşı mantık dersi vermesi büyük bir cüret veyahut küstahlık addolunur ama bazı satırlarında mantık değil âmil bile yoktu... Sahte bir iştiyak, sönük bir ateş göstermek için kalemi hayli zorlamışsın. Lakin her kelimede kalbin kalbini tekzip ediyor. Kitap-ı aşk ezberler gibi senin her halini tetkik etmiştim. Şimdi her hissine, her âdetine vakıfım. Seni ben kendimden iyi bilirim. Sen beni değil yalnız bir kadın kalbi ne olduğunu öğreneydin ne olurdu!

Hele bir parça mektubunu tetkik edelim. Bakalım anlatamadığım yerleri sen bana anlatabilir misin? Sen de bu iftiraktan müellim, sen de benim için yanıp tutuşuyormuşsun. Ama birleşmek için benim nedametimi, müracaatımı bekliyormuşsun! Bu sözü ancak sevmek ne olduğunu bilmeyenler söyler. Muhabbet böyle kayıtlar, şartlar altına alınamaz beyim... Hakikaten muhabbet-zede olan bir insan, her dakikası bir asr-ı ıstırap ve belki bir ebediyet-i can-fersa kadar medid görünen müddet-i iştiyakı kendi dilhahıyla nâ-muayyen zamanlara talikan uzatamaz. Çünkü elde değildir. Bu noktada gönül kimsenin hatta sahibinin bile fermanberi olamaz. İnsan onun elinde bir baziçe-i mazlum olur kalır.

Demek senin muhabbetin ihtiyarî! Gönlün sana değil sen gönlüne bir inan-ı idare takabiliyorsun... Benimki hiç öyle değil. Muhabbetinin ıztırarı mahkûmuyum... Eğer senin nazariye-i aşkını gönlüme tatbik kabil olaydı taht-ı nikâhına tekrar girmek, muhabbetini dilenmek için kadın olduğum halde ilk teşebbüse cüret etmezdim.

Mektubun bu zavallı teşne-i vaslını vâhi ümitlere düşüren bir serap-ı sevdaya benziyor. Gâh en ruhnevaz ümitlerden, emellerden matruh cennet bahçeleri cuybarları gösteriyor, gâh bir anda her şeyi göz önünden yok ediyor. Ne düşüneceğimi şaşırıyorum. Ümitvar olduğum zamanlar kapımızın önünden bir sarıklı geçtiğini görsem acaba nikâhımızı kıymaya imam efendi mi geliyor, diye helecanlara düşüyorum...

"Altı aylık tahassürün bana sensiz hayat kabil olmadığını anlattı," diyorsun. Biraz aşağıda, "Nedametinin ciddi olduğuna kanaat hasıl edemedim," sözünü yazıyorsun. Bundan be mana çıkar? Kanaat hasıl edemedinse veya edemezsen beni almayacak mısın? Bir kusurum olduğunu bilmiyorum ki ondan ıslah-ı nefs sözü vereyim. Doğru düşünülürse bu hususta bana nedamet bile tevcih etmez. Çünkü ben seni boşamadım. Sen beni boşadın. Aramızda taib kim olmak lazım gelir? Sen mi? Ben mi?

Zati aşkınla hayale döndüm. Beni büsbütün öldürmek için mi o müstmendâne mektuba karşı her cümlesinde bir tezat görülen o satırları yazdın? Selamet-i tefekkür için bana itidal-i dem tavsiye ediyorsun. Bu kabil mi? Ateşe düşen bir insana, dur canım, telaş etme, etrafına iyi bak, hangi cihetten muvafik bir mahreç görürsen oradan çık, denir mi?

Ben kayınvalidemin hakkında tabirât-ı ihtiramiye istimal etmemişim. Maşallah sen "berd-ül-acuz" filan gibi tavsifâtla validen için güzel lisan kullanmışsın.

Nihayet yine söz o cad... Estağfurullah, yanıldım. O banuyı muhtereme... O heftad-sale-i muazzeze, şefkatli kayınvalideme intikal etti mi! Meselenin en mühim ciheti burası... İşte asıl bundan bahsedelim. Kendimi bu kadına tekrar gelinliğe kabul ettirmek için bulduğum "çare"nin ne olduğunu merak etmişsin. Bunun ne olduğunu söylersen bu meraktan kurtulur fakat ondan daha büyük bir istiğraba düşersin. Valideni kocaya vereceğim. Hemen gözlerini açıp da olmaz, kabul etmez diye sakın itiraza kalkışma... Vereceğim adam yabancı değil. Babama vereceğim. Biçare adam, validemin vefatından beri, sekiz senedir bekâr oturuyor. Varsın o da ihtiyarlığından bir kâm alsın. Gözü biraz karı yüzü görsün. Telaş etme... Bu izdivaçta zararlı çıkan, yine bizim taraftır. Pederim ferah ferah validenden on yaş küçüktür. Bakalım bu hamsinle berd-ül-acuzun izdivacından ikimiz için güneşli havalar olacak, güller, yaseminler açacak mı?[7]

Validen bizim izdivacımızdan mesut olamadı, bakalım biz onundakinden nail-i bahtiyarî olacak, biraz rahat yüzü görebilecek miyiz? Pederimi bu izdivaca razı edinceye kadar neler çektim bilsen...

---

7 Hamsin, kırk günlük Erbain soğuğundan sonra gelen elli günlük kış dönemine verilen isimdir. Ayrıca Akile Hanım, babasının elli yaşında olduğunu vurgulamış oluyor. (y.n.)

"Canım, ahir vaktimde başımı derde mi sokacaksın? Ondan gördüğün eziyetleri bana da mı çektireceksin? Ben o hırçın kocakarıyla ne yaparım?" diyor.

Elini, ayağını, sakalını öptüm. Nihayet iknaya muvaffak oldum. Zavallı adam benim saadetim için razı oldu. Eminim ki ona, kocasına bir şey yapmaz... Zaten pederim pek halim bir adamdır. Beraber kuzu gibi geçinirler. Validenin kesp edeceği mülayemeti sen de görür de o zaman benim bu tedbirimdeki isabete şaşarsın.

Ben babamı kandırdığım gibi sen de valideni bu izdivaca irza etmelisin. Bu mühim vazifeyi hüsn-i suretle ifa etmen lazımdır. Validen tarafından pek kuvvetli ısrar-ı red görmeyeceğini ben sana şimdiden tebşir ederim. Fakat işte damdan düşer gibi başlamamalı. Kocakarıların izzetinefisleri ziyade olur. Hissini okşaya okşaya ruhunun en hassas tellerinde ahenkler göstere göstere söze girişmeli. Fakat ilk günü maksadı tamamıyla söyleyivermemeli. Gayet müphem bırakmalı. Birkaç günde ale-d-derece anlatmalı. Sen onun ilk yaygaralarına, itirazlarına bakma... Göreyim seni... Bizim saadet-i zevciyemizin ancak bu yüzden husule gelebileceğini düşün de ona göre hareket et! Sana birkaç gün müsaade. Cevabına şiddetle intizardayım.

Ah, Mail! Bu ikinci izdivacımız birinciden parlak olacak, çünkü birincide ben seni hiç tanımıyordum. Şimdiyse bu altı aylık tahassür, nazarımda sima-yı cazibine öyle sâmân-sûz bir melahat-i müstesna verdi ki bir nazarını yerde değil, gökte, melekler içinde bile tasavvur edemiyorum. Ah, ne mesudiyet... İkinci zifafımız ne vakit? Belki gelecek haftaya... Değil mi Mail?

Akile

Fî 1 Kanunusani 13..

Ruhum Akile,

Birinci tahassür-namemi şiddet-i bükâdan yazamazken şimdi bunda gülmekten kalem yürütemiyorum. Hem niye güldüğümü de bilmiyordum. Validemin haline mi yoksa yakında nail olacağım saadete mi? Birincisinde gördüğüm tuhaflık, ikincisinde hisseylediğim neşe-i saadet beni güle güle bayıltacak bir hale getiriyor.

Mektubunun baş tarafındaki serzenişlere, o istihzalara, tenkitlere şimdi cevap vermeye hiç vaktim yok... Bunların ecvibe-i lazımesini inşallah an-ı karib muktedir olabileceğim mertebe kuvvet-i mana, delail, vazıhat ve müessireyle ile şifahen arz ederim.

Hikâye-i hale nereden başlayacağımı bilemiyorum ki... Cevabına şiddetle intizardaydım. Teşekkür ederim, beni çok bekletmedin. Sana mektup gönderdiğimin ertesi günü, Gülfem, manalı bir tebessümle erkenden odama geldi. "Size bir mektup var, galiba Akile Hanım'dan olacak, Bana şimdi gizlice Recep Ağa verdi," dedi. Mektubu aldım. Gülfem'e, "Haydi, dışarı çık," dedim. Kız bana cevaben o eski tebessümünü kahkaha derecesine vardırarak, "Mektubu okurken belki bayılırsınız da size su vermek için burada duruyorum. Mademki emrediyorsunuz, işte çıkıyorum," dedi.

Artık onunla çene yarıştırmaya hiç vaktim yoktu. Bu arsızca mülatafaya karşı ben hemen suratı astım. O da çıktı. Bin helecan içinde zarfi açtım. Her tarafım titriyordu. Gülfem'in dediği hemen olacaktı. O nazik ellerinden çıkan satırların her harfini di-

mağıma nakşedersine bir dikkatle okumaya başladım. Aman yarabbi! Muahezeden, sitemden, istihzadan geçilmiyor. Okudum, okudum, nihayet sona yaklaştım. Mahut "çare"nin ne olduğu anlaşıldı. Bunu anlar anlamaz ne yalan söyleyeyim, birinci ihtisasım senin hiffetine hükmetmek oldu. "Validemi pederine vermek" hiç olur şey mi? Bunu rüyada görsem hayra yormazdım. Validemi irza mesele-i müşkülesini de bana yükletmişsin. Vakıa benden başka da bu işi kim görebilir? Vehleten zihnim sarmadı. Olamaz dedim. Galiba Akile benden "hıncını" çıkarmak için bana anamdan dayak yedirecek, dedim. Daha pek çok şey dedim ama beni bir düşünmedir aldı. Derin derin tefekküre koyuldum. Düşünüyor, düşünüyor, bir türlü bir ucunu, kulpunu bulamıyordum. Mektubun o parçasını bir daha okudum. "Sakın ha validem kabul etmez zannıyla bu işe olmaz deme. Sen dediğimiz yap," demişsin. Emrine itaat etmemek de elden gelmiyordu. Şu tetkik ve muhakemenin doğru olup olmadığını anlamak için bir kere validemi de iskandil etmek[8] istiyordum. Kalbime kurt düştü. Acaba? Ha! Filan diye bende de o fikre takarrüb istidatları peyda olmaya başladı. Bir tefekkür-i medid neticesi olarak işte bir plan, bir zemin-i muvafik tasarladım. Artık ne olursa olsun, valideden bir dayak yemeyi göze aldırdım.

O akşam bade-t-taam önümü kavuşturarak kemal-i adap ve tazimle validenin odasına girdim. Baktım arkasında kürk, dizlerinde battaniye, alnının üzerinde yemeniden çaprastvari bir çatkı. Öyle kurulmuş, köşe minderinde oturuyor. Yanında da bizim pederden kalma, gümüşlü bir baston var. Romatizması kendini bugünlerde ziyade rahatsız ettiğinden kalktığı zaman ona dayanıp da yürüyor. Ben bu bastonun tul'unu, katrını şöyle bir hadde-i nazardan geçirdim. Çünkü netice-i muhabbetimiz dayağa müncer olursa beni mutlak bununla döver, dedim.

8 Yoklamak, araştırmak. (y.n.)

Talihime de o akşam bir hoşluğu, latife-gûluğu vardı fakat hoşluğuna pek o kadar güvenilmez, sana dair lakırdı olur olmaz derhal yine küplere biner.

Şimdi lakırdıya nereden iptida edeyim? Ben bastondan korkarken o akşam o değnek parçası benim için vesile-i sünuhat oldu. Bir nazar-ı mahzunâneyle şöyle bir bastona bakıp dedim ki:

"Bazen maddeten büyük bir değeri bulunmayan şeylerin manen kıymeti büyük olur. Mesela şu bastonun üzerinde beş on kuruşluk gümüşü var fakat onun kıymet-i maneviyesi bizim için ne kadar büyüktür... Çünkü bunu gördükçe, Mevla rahmet eyleye, peder merhum aklıma gelir."

Neşeli gibi dururken bu sözüm üstüne validenin gözleri sulanmaya başladı. Hah, tamam, işin can alacak noktasını buldum, diye derunumda bir sevinç peyda oldu. Fakat zahiren ağlar gibi duruyordum. Ah, Akile... Senden ben de korkmaya başladım. Faciayla iptida eden iftirakımız senin zekâvetin sayesinde komedyayla saadete mübeddel oluyor.

Benim sözüme birkaç geğirtiden başka cevap vermedi. Kendi kendime dedim ki: "Söze pek müessir tarafından başladım galiba. İşte merakı ayaklandı. Bakalım işin sonu nasıl olacak?"

Şakk-ı şefe etmeksizin bastonu eline aldı. Güya pederin maneviyâtından bu değneğin üzerinde bazı şeyler keşfetmek istiyormuş gibi bir hayli müddet evirdi çevirdi. Nihayet dedi ki:

"Babanın bu tahta parçası kadar ömrü yokmuş. O toprak oldu, bak bu hâlâ duruyor."

"Babamı çok sever miydin anne?"

"Sevmemek ne demek... Birbirimize adeta gönüllüydük! Son nefesine kadar yeni gelin güvey gibi yaşadık. Şimdi öyle karıkocalık nerde... Merhumu hâlâ unutamadım. Her hali bugünkü gibi gözümün önündedir. Vefatında piliç gibi taze dul kaldım. O kadar isteyenler oldu, varmadım."

Akile, piliç gibi tabirine dikkat ediyor musun? O kadar tavuğun ağzından bu sözü işitmek ne kadar tuhaf oluyor... O anda sana hak vermeye başladım. Sedama biraz daha hüzün ve teessür nağmesi vererek dedim ki:

"Birine varmalıydın anne... Yazık değil mi, gençliğini hebaya geçirmişsin..."

"Babanın hatırasına hürmet ettim. Hem gelen el adamı seni hırpalar diye korktum. O zaman ben seni düşündüm de sanki iyi halt ettim değil mi? Sana olan şefkatimin şimdi sen maşallah pek iyi mukabele-bil-mislinde bulunuyorsun..."

"Valideciğim, ben sana riayetten başka ne yapıyorum? Eğer o zaman benim böyle şeylere aklım ereydi temin ederim ki seni birisine verirdim. Fakat şimdi ne'n var? Pek o kadar yaşlı değilsin ki? Cami yıkıldıysa mihrap yerinde duruyor diye daima sen kendin söylemez misin? Bana kalsa cami bile pek o kadar harap görünmüyor."

"Ne demek istiyorsun sanki?"

"Münasip bir adam zuhur ederse seni yine vereyim demek istiyorum."

"Hele şu kepazeye bak! Kırk beş yaşındaki kocakarıyla durmuş da eğleniyor!"

Aman Akile! Küçük dilimi yutacağım. Kendine "kırk beş" yaşında diyor. O kırk beşe kocakarı sıfatını da adeta bir iftira, bir mübalağa-yı mahviyetkârâne gibi getiriyor. Ben validemin üçüncü evladıyım. Ötekiler benden evvel doğmuş fakat hiçbiri yaşamamış. Validem beni dünyaya getirdiği zaman bol bol otuz beşinde varmış. Ben şimdi otuzuna geliyorum. Mesele gittikçe kolaylaşıyor. Hep dediklerin birer birer çıkıyor. Sen "İşi bir günde bütün bütün açma," demişsin. Fakat işte görüyorsun ki o ihtiyata lüzum bile kalmıyor.

Ben şöyle biraz daha yanına sokularak dedim ki:

"Allah göstermesin, seninle neye eğleneyim? Senin gibi böyle sinnen geçkince bulunup da kocaya varanlar veyahut erkek olup da evlenenler nevadir midir? Bunlar her gün görülüp işitilen şeyler... Anne, sana daha tuhaf bir şey söyleyeyim. Fakat ismini işitir işitmez hemen hiddetlenme. Haniya benim bıraktığım Akile yok mu?"

"Ey, ne olmuş bakalım? Her lakırdının içine mutlak bu Akile kepazesinin ismini sokarsın. Çünkü o isim senin sözlerinin tuzu biberidir. Söyle, hiddetlenmemeye işte cebr-i nefs ediyorum. Akile'ye ne olmuş, kocaya mı varmış? Haniya o günler..."

O kocaya varmamış. Pederi Zekâi Efendi yok mu? İşte o evleniyormuş..."

"Suphanallah... Bunda senedir bekâr duran adam şimdi ne olmuş da evleniyormuş? Biçare adam mutlak o çifteli kızının bir dolabına uğruyor. Kızı babasını evlendirmekte bir menfaat görmüştür. Onun için herifi evlendiriyor."

Bir tereddüt-i caliyle:

"Valide, sana mühim bir şey daha söyleyeceğim ama korkuyorum..."

"Akile'nin ismi geçti ya bülbül gibi şakımaya başladın. Demin ağlar gibiydin, şimdi yüzünden neşe akıyor. Benim gibi yerinden kalkamaz kocakarının nesinden korkuyorsun? Söyle..."

"Kendine kocakarı diye iftira atma Allah aşkına..."

"Ne olacak... Genç yaşımda kocakarıya döndüm zahir. Meşakkatiniz beni vakitsiz kocattı. Neymiş o mühim şey, söyle bakalım..."

"Şey... Zekâi Efendi'ye seni versem nasıl olur?"

Bu teklifi işitir işitmez kemal-i helecanla yerinden üç defa kalkıp oturarak, "Dedimdi ya a dostlar... Nasıl bilirim... Ben baklasız falcıyım. O düzenbaz gelinimin yine bu işte parmağı var. Parmağı değil, adeta eli ayağı var. Hep tertip onun... Okuttum olmadı, tütsülettim olmadı. O kahpe yine bu eve el altından haberler mi gönderiyor? Gizli gizli görüşüyor musunuz yoksa?

Ben babasına varayım... Sen de kızını al, öyle mi? Fena düşünmemişsiniz... Ben demedim miydi? O çokbilmiş, o fettan karı bu işin bir kolayını bulur. İşte bunu duvara yazdım demedim miydi? Bak, dediklerim nasıl çıkıyor," diye vaveylaya başladı.

Hiddetten ziyade mülatafaya benzer garip bir halle hemen yanındaki bastonu kaptı, üzerime saldırdı. Ben kaçtım. Fakat validemin bana baston salladığı o gazap-ı calisi esnasında gözlerinden şerare-pâş olan şefkat-i samimi kadar o güne değin bana öyle bir nazar-ı müessir eylediğini hiç tahattur edemiyorum. İş olmuş bitmiş demekti. Artık bir güçlük kalmamıştı. Validemin, "O fettan karı bu işin bir kolayını bulur demedim miydi?" yolundaki ifadesi bu hususta sana karşı olan mukaddeme-i mağlubiyetini işrab değil midir?

O gecelik bu kadarla iktifa edip odama çekildim. Gözlerime uyku girmek kabil mi? Fakat uyumadığım halde kendimi âlem-i manada zannediyor, validemde gördüğüm o halin hakikat-i vukuuna ihtimal vermek istemiyordum. Nasıl olur? Babasına varmak için kendisine adüvv-i can addeylediği kızını hanesine gelin sıfatıyla yine kabul edecek. Düşünüyordum. Düşünüyordum. Bütün tefekkürâtım kahkahalara müncer oluyordu. Yarın sabah veya öbür gün meselenin mabadını külliyen itmam etmek artık işten bile değildi.

Sabah oldu. Kalktım. Daha sigaramı içmeden bir de baktım ki validem omzunda yün atkısıyla, bastonuyla odama gelmez mi... İçimden, benim onun ayağına gitmeme hacet kalmadı, işte o kendi geldi, dedim. Hiç sesini çıkarmadan karyolamın yanındaki koltukluya oturdu. Yüzüne dikkatle baktım, benzi biraz uçuk... Halinde de cüzî bir heyecan eseri var.

"Hayrola valide, rahatsız mısınız?" dedim. Sualime cevap i'tasında bataetli davranarak pencerenin tül perdesi arasından harici bir müddet temaşadan sonra dedi ki:

"Yok... Çok şükür rahatsız değilim. Bu gece seni merak ettim de onun için geldim. Sen akşam hiç uyumadın. Bir düziye[9] gezindin, öksürsün, kendi kendine mırıldanır gibi bir şeyler yaptın. Senin halin böyle ne olacak? Bir türlü o kızı unutamıyorsun."

Şu sözlerinden lakırdıyı nereye getirmek istediğini anladım. Bu defa da ben inadıma tecahülden gelerek:

"Halimde merak edecek bir şey yok. Bu gece bir roman okudum da acıklıydı. Ziyade tesir etti. Bir müddet uykum kaçtı."

"O roman kitapları Akile'nin de elinden düşmezdi. Geceleri böyle okumaya dalıp da uykusuz kalmak âdeti sana ondan bir güzar kaldı?"

"Recep Ağa'ya ben tembih ettim, dinlemiyor. O yağı nereden alıyor? Yenecek şey değil ki... Midem berbat oldu, bari siz de söyleseniz."

"Evin vekilharçlık umurunu bana ne havale ediyorsun evladım? Recep'i sen kendin yine gör de söyle... Ben sana şimdi yağ, pirinç sormuyorum. O kadına gönül çeke çeke senin halin ne olacak? Sen bana onu söyle..."

"Emrinize itbaen mümkün olduğu mertebe unutmaya çalışıyorum, başka ne yapayım?"

Yine pencereden dışarı bakmaya başladı. Demek içinde bir şey dolaşıyordu ama söyleyemiyordu. Nihayet gülümseyerek dedi ki:

"Mail..."

"Buyrunuz..."

"Bu akşam bana ettiğin şaka neydi? Hiç öyle şey senin terbiyene yaraşır mı?"

"Vallahi şaka değildi... Ciddi söylemiştim."

"Hele utanmaza bak! Öyle ciddi lakırdı olur mu?"

"Bunda ne utanmazlık var? Allah'ın emriyle bir erkek sizi zevceliğe talep ediyor. İsteyen bir delikanlı değil ki utanalım... O da sizden yaşlı, uslu, akıllı, kâmil bir adam..."

---

9 Kesintisiz, sürekli. (y.n.)

"Bilirim, benden çok yaşlıdır. Hem ahlâkı hiç kızına benzemez, Zekâi Efendi gayet kâmil, geçimli bir adamdır. Kimseler ana olmasın derler, analık şefkati ne kadar büyük olduğunu sen bilmezsin. Bu gece hep seni düşündüm. Sen uyumuyorsun diye benim gözüme de uyku girmedi. Bak senin saadetin için neleri göze aldırdığımı gör de ona göre kıymetimi bil... Zekâi Efendi bu eve gelse acaba kızını zapta kadir olur mu?"

"Niçin olmasın? Evinde nasıl zapt ediyorsa burada da öyle hüsn-i idare eder."

"Cenabıhak bana bunu da takdir ettiyse ben ne diyebilirim?"

Akile! Bu kadar tafsilât yetişir. Bu iş, hiç memul etmediğim bir sühuletle oldubitti. Hazırlığa başladık. Bu perşembe günü nikâhlar kıyılacak, cuma gecesi de gerdeklere girilecek. Cenab-ı Bari bize uzun bir mesudiyet-i zevciye, pederine de tükenmez sabr-ı cemil ihsan buyursun...

Zevcin
Mail

Fî 3 Kanunusani sene 13..

Sevgili zevcim,

Biz de bugünden itibaren tehiyyâta başladık. Validenin, arus-ı nevbarenin esvabı bürümcükten, askısı gelincikten olsun. Ben güveylik elbisesini Mir'e[10] yaptırtıyorum. Sen gelin hanımın başlığını nereden kaldıracaksın? Sallabaşoğlu Mağazası'ndan mı?

Zevcen
Akile

10 Terzi Mir. İstanbul'un en meşhur terzilerinden biri olarak bilinirdi. (y.n.)

SÖZLÜK

A

'anudâne: İnat ederek
ab-ı zülal: Berrak su
acul: Aceleci
acz: İktidarsızlık. Kuvvetsizlik. Güçsüzlük
âdâb-ı umumiye: Genel ahlak kuralları
adem-i itaat: İtaatsizlik
adem-i kabul: Kabul etmeme
adüvv-i can: Can düşmanı
afakî: Rasgele, somutluktan uzak
agreb: En garip, çok tuhaf
akim: Başarısız, sonuçsuz
ale-d-derece: Derecelerine göre, sırasıyla
ale-l-ımıya: Körü körüne, körlemeden
âlem-i lâhut: Tanrı âlemi
âmâl: Emeller. Arzular
amik: Derin
âmil: Neden, faktör, etken, etmen
an-ı karib: Yakın zaman
arus-ı nevbare: Taze gelin
arzani: Enine
av'ave: Havlama
azimet-avdet: Geliş, gidiş
azl ve nasp: İşten çıkarma ve atama

B

ba'de: Sonra
bade-t-taam: Yemekten sonra
bâdî: Sebep
bahr: Deniz
bahusus: Hele, özellikle, üstelik
bakiye-tüs-süyuf: Savaştan sonra hayatta kalanlar
baran-ı cennet: Cennet yağmuru
basübadelmevt: Ölümden sonra dirilme
bataet: Tembellik, yavaşlık, ağırlık
baziçe: Oyuncak
bedahet: Besbelli olma, apaçık belli olma
bedavet: Bedevilik, göçebelik
bedbahtî: Mutsuzluk
bedhah: Her şeyin kötü olmasını isteyenler

bedihî: Aşikâr, belli ve açık olma
bedîî: Güzellik ölçülerine uyan, gözü gönlü okşayan, beğenilen
belâgan-mâ-belâg: Bol bol. Çok kâfi derecede
belahat: Alıklık
beledî: Şehir ve kasabaya dair
beliye: Felaket, keder, tasa
benat-ı Havva: Havva kızları
beniâdem: Âdemoğlu, insan
ber-endaz: Bir yana atan. Yukarı kaldırıp atan
berhane: Büyük, harap, kullanışsız ev
berhayat: Hayatta, yaşamaya devam etmekte
berî: Salim, kurtulmuş. Temiz, Arınmış
beşaret: Müjde, Muştu, İyi Haber. Güler Yüzlülük, Gülümseme
beynelhayat: Hayatlar arası
beytutet: Geceleme, gece kalma
bî-aman: Aman vermeyen, amansız
bî-bedel: Karşılıksız
bî-hoşî: Sersemlik
bî-ihtiyar: Elinde olmadan
bî-kayd: Kayıtsız
bilahare: Sonradan
bilâ-istinbat: Bir mana çıkarmaksızın
bilâ-merasim: Törensiz
bilâ-müdahale: Müdahale etmeden
bilâ-teessür: Üzülmeksizin
bilâ-tetkik: İncelemeden
bil-icap: Lazım olduğu için, gerek görüldüğü için
bil-mecburiye: Mecbur kalarak; mecburen
bil-müşahede: Görerek
bil-vasıta: Birinin aracılığı ile, doğrudan doğruya olmayarak, dolaylı
bimarhane: Hastahane; akıl hastahanesi
bin-nefs: Bizzat
bî-rahimâne: Merhametsizce, kalpsizce
birsâm: Sanrı, halüsinasyon
bî-ruh: Cansız
bî-tab u tuvan: Güçten kesilmiş, yorgun
bit-tabi: Tabiatıyla, doğal olarak
bî-vakit: Zamansız
bizar: Tedirgin, bezgin, usanmış
burkan-ı his: Duygu volkanı
butlan: Soğukluk
bükâ: Ağlama

C-Ç

cah ve iştihar: Makam ve şöhret
camid: Ruhsuz, sert, katı madde
can-fersa: Can dayanamayacak derecede
cay-ı kabul: Kabul edilebilir
cebanet: Korkaklık, ürkeklik
cenup-i şarkî: Güneydoğu
cevelangâh: Hareket ve talim yeri. Dolaşma, kaynama yeri
ceyyid: Taze, hoş, iyi
cidal: Savaşma, cenk
cidar: Duvar
cuybar: Akarsu, nehir
cühela-yı nisvan: Kadınların cahilliği
cümudiye: Buzul
cürmümeşhut: Suçüstü
cüst ü cu: Arayıp sorma, araştırma, arama
çâk: Yırtık, yarık

D

dahiye: Musibet, felaket
dall: Yol gösteren
dar-ül-esrar: Sırlar evi
dehaet: Dâhilik, deha sahibi olma. Zekilikte, anlayışlılıkta çok yüksek olma
dehan: Ağız
dem-güzar: Yaşayan, vakit geçiren
deraguş: Kucaklama
dermeyan: İleri sürülmek, kullanılmak
deruhte etmek: Üzerine alma, üstlenme
devre-i saniye-i zevciyet: İkinci evlilik devresi
dıl': Kenar
dırahşan: Parlayan, parlak
didar: Yüz, çehre
digerkam: Özgeci, özgecil
dil-azar: Gönlü inciten, hatır kıran
dil-dade: Gönül vermiş, âşık
dil-şikâf: Yürek delen, çok acıklı
düçar-ı gadr: Zulme maruz kalmış
dürüştî: Kabalık, sertlik, katılık, kalınlık, yoğunluk

E

eâzım: İleri gelen büyükler
ebkem: Dilsiz. Konuşamayan
ebniye: Yapı
ecir: Sevap
ecvibe-i lazıme: Gerekli cevaplar
eçhel: Çok cahil, çok bilgisiz olan
elfaz-ı tahkir: Hor gören, aşağılayan laflar
eltaf: Lütuflar. İyi muameleler. Daha letafetli, hoş ve güzel
elyaf: Lifler, teller
enfüsî: Nesnelerin gerçeğine değil, ferdin düşünce ve duygularına dayanan, öznel
enin: Acı ve sızıdan inleyiş
enindar: İnleyen
esîrî: Uçacak gibi hafif
eşk-i teessür: Üzüntü gözyaşı
eşk-i yeis: Ümitsizlik gözyaşı
etba: Tâbi olanlar, uyanlar, birisinin idaresinde olanlar
evvel-be-evvel: Her şeyden önce, ilk, evvel
eyyam: Günler
ezdad: Zıtlar

F

faik: Üstün, üstte bulunan
fakr-üd-dem: Kansızlık
fariğ: Bir şeyi veya hakkı başkasına devreden
fer'an: Asılla ilgili bulunmayan, ikinci derecede bulunan
ferhan: Ferahlı. Sevinçli
feriştah: En iyisi, en üstünü
fermanber: Emir dinleyen, itaat eden
fetanet: Zihin açıklığı, zihnin yaratılıştan bir şeyi çabuk ve iyi kavraması
fevkalbeşer: İnsanüstü
fevkattabia: Tabiat üstü
feyyaz: Çok verimli, faydalı
filhal: Şimdi, hemen
firaş-ı ıstırab: Istırap döşeği
fuzulen: Yersiz, usulsüz, haksız olarak
füsunkâr: Büyüleyici

G

gâh ü nâ-gâh: Vakitli vakitsiz
galat-ı rüyet: Göz yanılması
galiz: Kaba, çirkin, nezaketsiz
garabetperest: Tuhaflıkları seven
gâsıp: Zorla alan
gayet-ül-gaye: En son derecede
gayr-i mer'î: Gözle görülmeyen
gayr-i mestur: Giyinik olmayan
gayr-i mevcut: Mevcut olmayan
gayr-i muntazam: Düzenli olmayan
gayr-i varit: Hatıra gelmez
gazap-ı cali: Yapmacık kızgınlık
giran: Pahalı. Tartısı ağır olan.
girye: Gözyaşı
gubâr: Toz
guş: Kulak
güzar: Geçiş, geçme

H

habgâh: Yatak odası
hâdim: Hizmetkâr, yardım eden
hâdis: Yeni. Sonradan olan şey
hafid: Erkek Torun
hafr: Kazmak ve çukur etmek
hâib: Korkan, korku, utanç; kederli, zarar ve ziyana uğrayan
hakî: Topraktan, toprağa mensup
hakk: Kazıma. Oyma
halavet: Sevimlilik, şirinlik, tatlılık
halî: Kayıtsız
hame: Kalem
hamul: Sabırlı, metanetli, tahammüllü, dayanıklı kimse
hande-i bî-kaydî: Kayıtsız gülüş
harikanüma: Harika gösteren
hâsir: Zarara, ziyana uğrayan
hasmâne: Düşmancasına
hasna-yı müstesna: Eşi olmayan güzel
hatifî: Gaipten geliyormuş gibi
hatt-ı amudî: Dikey çizgi
hatt-ı içtima-i miyâh: Suların toplandığı hat. Dere, çay, nehir
hatt-ı müstakim: Doğru çizgi
hatve: Adım. Bir adım atışta iki ayak arasındaki mesafe
havl-i can: Can havli
hayal-i dilfirib: Gönül aldatan hayal
hayırhâh: İyilik dileyen, iyilik isteyen
hayret-âver: Şaşkınlık verici
hazf etmek: Gidermek, kaldırmak, çıkarmak
heftad-sale: Yetmiş yaş
helecan: Yürek çarpıntısı, çırpıntı
hemdem: Canciğer arkadaş
heyet-i ihtiyarî: İhtiyar heyeti
hezar: 1. Bülbül 2. Bin 3. Pek çok
hezeyan: Saçmalama, sayıklama
hiffet: Hafiflik, hoppalık
hitam: Son, bitim
hod-be-hod: Kendi başına, kendi kendine
Hod-ser: Dikbaşlı, asi, serkeş
hodserâne: Dik başlılıkla, serkeşçesine. Kimseyi dinlemeden
hufre: Çukur
hukuk-ı umumiye: Toplumsal kurallar, hukuk
hun: Kan
huruşân: Coşkun
hutut-ı sima: Yüz hatları
hüda-pesend: Allah'ın beğeneceği şey
hüsn-i hatime: Mutlu son
hüsn-i suret: Görünüş, şekil güzelliği, dış güzellik; İyi şekilde

I-İ

ıstılah: Terim, deyiş, bilimsel söz
ıtlak-ı lisan: Ağzına geleni söylemek
ıztırar: Zaruret hali; zorda kalma
i'ta: Vermek. Bahşetmek
i'vicac: Doğru davranmamak, eğri büğrü olmak
iare: Kullanılmak üzere ödünç vermek
ibdâ: Yaratma, yoktan var etme
ibdâ etmek: Yoktan var etme
ibraz-ı muhabbet: Muhabbet göstermek
ibtal: Çürütmek. Hükümsüz bırakmak
ibtisam: Tebessüm etmek. İnce ve hafif gülümsemek
ibzal etmek: Bol bol vermek, esirgemeden fazla fazla vermek
icazkâr: İcazlı, kısa ifadelerle çok şey anlatmak halinde olan
icbar etmek: Zorla yaptırmak
idame-i zevciyet: Evliliği devam ettirme
idbar: Düşkün olma, düşkünlük
ifhamen: Anlatarak
ifsat: Düzeni bozma, karışıklık çıkarma
iftirak: Ayrılmak, dağılmak. Hicran
iğfal: Aldatma, ayartma, kandırma, baştan çıkarma
iğlak: Karıştırmak. Kapamak. Muğlak yapmak. Anlaşılmaz hale koymak
ihdas etmek: Ortaya çıkarmak, meydana getirmek
ihtifagâh: Gizlenme yeri
ihtilaç: Çırpınma
ihtinak-ı sadr: Göğüs sıkışması, boğulma
ihtira: Teknik buluş
ihtiraz: Sakınma, çekinme, korkma
ihtizaz: Titreşme, titreşim
iktiran: Elde etme, yakın vurma
iltima: Sararıp solmak. Renk değiştirmek
iltizam: Kayırma, bir tarafı tutma. Gerekli bulma
imtidat: Devam etme, uzama, uzun sürme, uzanma
imtisal: Bir örneğe göre davranma, uyma, benzemeye çalışma
in'amkâr: Nimet veren, iyilik eden
in'itaf: İki kat olma, bükülme, katlanma
incizap: Cezbedilme, çekilme
indî: Keyfi davranma, kendi görüşüne göre davranma
inhilal: Açılma; çözülüp açılma; dağılma, erime
inhimak: Bir şeye aşırı düşkünlük gösterme, kapılma
inhina: Eğrilme, bükülme
inhiraf: Sapma, dönme, doğru yoldan çıkma
initaf: Bir tarafa dönme
inkıta: Kesilme
inkıta-i teneffüs: Nefes kesilmesi
intizaren: Bekleyerek, gözleyerek
inzimam: Katılma, ulanma, eklenme
inzivagâh: İnziva yeri
irtihal: Göçme, ölme
irza: Razı etme
isal: Yetiştirme, vardırma, ulaştırma
isale: Akıtma
istiane: Yardım isteme
istiaze: Allah'a sığınma
istib'ad: Uzaklaşma. Uzak görme, ihtimal vermeyiş, olmayacak sanma

istical: Tecil edilmesini isteme, sonraya bırakılmasını dileme
isticar: Kira ile tutmak
istidlalen: Delille
istiğrak: Dalma, içine gömülme, dalınç
istiğrap: Şaşırmak, garip bulmak
istihya: Utanma, hâyâ etme
istikrah: İğrenme, tiksinme
istikşaf: Araştırma
istilzam etmek: Gerektirmek
istima: Dinleme, kulak verme
istimal: Kullanma
istinat: Dayanma, yaslanma
istiskal: Soğuk davranışlarla hoşlanmadığını belli etme
istizah: Herhangi bir konuda açıklayıcı bilgi isteme, bir sorunun açıklanmasını isteme
işaa: Bir haberi yaymak, duyurmak
işba: Doyum, doygunluk
işmizaz: Yüzünü buruşturma, yüzünü ekşitme
işrab: İçirme veya içirilme
iştira: Satın alma
itba': Tabi kılma, uyruk yapma, ardına katma
itbaen: Arkasından, takip ederek
itidal-i dem: Soğukkanlılık
itina-yı mahsusa: Özel bir itina
itisaf: Kötüye kullanma, yolsuzluk etme, zulüm. Haksızlık
itiyadât: Alışkanlıklar
itmam: Bitirme, tamamlama
itminan: İnanma, güvenme
ittihaz: Sayma, tutma

K

kabil-i izahat: Açıklaması mümkün
kabil-i tasavvur: Düşünülebilir
kabl-el-tahkik: Soruşturmadan önce
kadid: Bir deri bir kemik kalmış kimse
karabet: Soyca yakınlık. Hısımlık. Akrabalık
karin: Yakın. Nail olan. Hısım komşu
karye: Köy
kat'a: Hiçbir vakit
katr: Darlık
kaziye: Önerme
kelb: Köpek
kesafet: Yoğunluk
keşf-i bil-kıyas: Kıyas yoluyla bulmak
keyfemayeşâ: Kendi keyfince, keyfi nasıl isterse
kıbal: Hal, huy, davranış
kiyaset: Akıllıca davranış, akıllılık
kurb: Yakınlık. Yakında oluş
kurun-u vusta: Ortaçağ
kuvve-i inbatiye: Biteklik
kuyudât: Kayıtlar

L

labis: Giyinmiş. Giyen
lâhutî: İlahi, tanrısal
latife-gû: Latifeci, şakacı
lâ-yetegayyer: Değişmez
lâ-yetenahî: Sonsuz, nihayetsiz
lâ-yüsel: Sorgusuz, sorumsuz
ledünniyât: 1. Bir işin gizli tarafı, iç yüzü 2. Allah bilgisi, sırları
leim: Alçak, deni, rezil, zelil
leyal: Geceler
lugaz: Bilmece, bulmaca, yanıltmaca

M

mabâd: Sonrası
mâdâm-el-hayat: Ömür devam ettikçe
madun: Alt aşamada bulunan
mâfevk: Üst aşamada bulunan
ma-fevkattabia: Tabii olanın ötesinde
magmumiyet: Ḳederli, gamlı olma
mağfur: Rahmetlik olmuş
mahaza: Bununla beraber, böyle iken
mahfaza: Değerli süs eşyalarının saklandığı kutu
mahfuz: Saklanmış, korunmuş, korunan
mahirâne: Becerikli, ustalıklı
mahkûk: Kazılmış, hakkedilmiş
mahreç: Çıkış yeri, çıkak
mahsusen: Özellikle
mahzuz: Memnun, hoşnut
maile: Dağların bir yana doğru alçalıp giden taraflarından her biri
makarr: Karar yeri. Karargâh
makes: Akseden yer, bir şeyin yansıdığı yer, görüntü yeri, ayna
maksure: Camilerde, parmaklıklarla çevrilmiş yer; aile mezarlığı
mâlî: Dolu
maluliyet: (İnsanda) Sakatlık, hastalık, malullük
masebak: Geçen, geçmiş olan, geçmişteki
masnu': Sanatla yapılmış eşya, varlık
matla': Gök cisimlerinin doğduğu yer
matruh: Tarh edilmiş
matuhe: Bunak, bunamış kimse
mazarrât: Zarara uğrama, zarar
maznun: Sanık
me'cur: Kiraya verilen
me'luf-ı girye: Ağlamayı huy edinmiş
me'mul etmek: Ummak, beklemek
mebhut: Hayretle, şaşkın, mütehayyir
mebni: 1. -den dolayı, -den ötürü 2. Yapılmış, kurulmuş, bina olunmuş
mebzul: Bol miktarda
meclup: Tutkun
mecruh: Yaralı, yaralanmış olan
medhuş: Dehşete uğramış
medid: Devamlı. Çok uzun süren
medyun: Borçlu
meferr: Kaçılacak yer
mehabet: Büyüklük, ululuk, yücelik
mehcur: Uzaklaşmış, uzakta kalmış, ayrı düşmüş
melhame: Kanlı harp
menaat: Sarplık, çetinlik, kavilik, güçlük
menhus: Uğursuz
menkuş: Nakşolunmuş. İşlenmiş
mer'î: Görünür olan. Gözle görülen
merbut: Bağlı
merdud: Reddolunmuş. Kabul edilmemiş
mesame: Gözenek
mestî: Sarhoşluk
mestur: Örtülü, kapalı, gizli
meşahir: Meşhurlar. Çok kimselerce tanınanlar
meşakk: Eziyetler. Sıkıntılar. Meşakkatler. Mihnetler
meşhed: Bir kimsenin şehit düştüğü yer
meşhudât: Tanık olunan konular, şahadet
meşhut: Görülen, gözle görülmüş, tanık olunmuş
metfen: Mezar, kabir

metfun: Defnedilmiş, gömülmüş
methal: Katılma, girme, giriş, dahil olma
metrukiyet: Bırakılma, terk edilme
mev'ud: Söz verilmiş. Vaat edilmiş
mevdu': Emanet edilmiş, verilmiş, bırakılmış
mevhibe: Bağış, vergi, ihsan
mevhumât: Mevhumlar. Asılsız olduğu hâlde zihinde meydana gelen şeyler
mevize: Vaaz
mevkif: İstasyon, durak yeri
mevsuk: Vesikalandırılmış, belgelendirilmiş
mevtaî: Ölü gibi, ölüye benzer
mezahim: Zahmetler. Sıkıntılar
mihman: Konuk, misafir
mihr-i âlem-ara: Dünyayı süsleyen güneş
mikyas: Ölçek, ölçü
minâ: Şişe, cam, billur
mingayrihaddin: Haddim olmayarak
muaheze: Kınama, paylama, ayıplama
muahiz: Çekiştiren
muakkib: Ardına düşen, takip eden, ardından koşan
muakkip: İzleyen, arkasından koşan, takip eden
muannidâne: İnat edercesine
muarız: Karşı koyan, karşı çıkan
muattıl: Atıl bırakan. İşsiz eden. İşe yaramaz hâle getiren
mudhike: Gülünç şey, gülünecek hâl. Komedya
muhakkirâne: Hakarette bulunurcasına
muhalât: Mümkün olmayanlar
muhasım: Birbirine düşman olanlardan her biri
muhat: Kuşatılmış, sarılmış, çevrilmiş
muhtaç-ı teemmül: Düşünüp tanışılması gereken
muhteriz: Çekinen, sakınan
muhtezz: Sevinç ve neşeden dolayı oynayan
muhtır: Hatıra getiren, hatırlatan
mukabele-bil-misl: Misilleme
mukassi: Sıkıntılı, sıkıntı verici, bunaltıcı
mukni: İnandıran, ikna eden
mukteziyât: Gerekli olan şeyler
munhani: Eğri, kamburlu, eğilen, eğrilen
munsabb: (Bir denize veya nehire) dökülen, karışan
musaddak: Onaylı
musaddık: Tasdik eden. İmzalayan
musafaha: El sıkışmak. Tokalaşmak
musib: İsabet eden
mutantan: Görkemli, şatafatlı
mutarrid: Bir düziye, devamlı, aynı şekilde olan
mutazarrır: Zarar görmüş, zarara uğramış
mutekit: Dindar, dini bütün
mutell: Hasta, sakat
muterif: İtiraf eden
muteriz: İtiraz eden. Kabul etmeyen
muti: İtaat eden, baş eğen, veren
muvafik: Başarılı
muvahhiş: Vahşet veren, korkutup ürküten
muvazene: Denge
muvazzıh: Açıklayan, izah eden
muzaaf: İki kat. Bir şeyin iki misli

muzır: Sağlığı bozan, zararı dokunan, zararlı
muzlim: Karanlık
muztarr: Zorda kalma, çaresiz kalma; zorlanma
mübadele: Değişme. Bir şeyin başka bir şeyle değiştirilmesi
mübahase: Konuşma
mübeddel: Tebdil edilmiş, değişkin, değiştirilmiş
mübrem: Çok gerekli olan, kaçınılmaz, vazgeçilmez
mübtil: İptal eden. Hükümsüz eden
mücazât: İşlenen bir suçtan ötürü ceza verme
müctemî: Toplu, toplanılmış; birikmiş
müdebdeb: Debdebeli, tantanalı
müdekkik: İnceleyici
müdhik: Güldürücü, güldüren
müdrik: İdrak eden, anlayan, anlamış
müedda-yı hakiki: Gerçek anlam
müesses: Tesir edilmiş, kendisine bir şey tesir etmiş olan
müessire: Tesir eden. İz bırakan
müferrih: İç açıcı, ferahlık verici
müftekir: Fakir; zengin iken yoksullaşan
müheyya: Hazır
mükrim: İkramcı, İkram Eden, Ağırlayan
mülaki: Kavuşan, buluşan, görüşen
mülatafa: Birbirine latife etmek. Şakalaşmak
mülayemet: Yumuşak huyluluk, uysallık
mülazemet: Devamlı bir işle meşguliyet
mülemma: Alaca renkli, renk renk
mülemma: Bulaşmış, sıvanmış
mümanât-ı şedide: Şiddetli bekleyiş
mümarese: Yatkınlık, meleke, alışkanlık
mümbit: Verimli, bitek
mümeyyez: Seçilmiş, ayrılmış
müncemid: Donmuş, buz hâline gelmiş
müncer: Bir yana doğru çekilip sürüklenen
mündemiç: Bir şeyin içinde var olan, bulunan, saklı olan
münderecât: İçindekiler
münfail: Edilgin
münhasır: Bir kimse veya bir şey için ayrılmış, mahsus
münkirâne: Münkircesine, inkâr edercesine
münteha: Son
müphem: Belirsiz
müphemiyet: Belirsizlik
müreffeh: Refah ve varlık içinde yaşayan, gönençli
mürettep: Tertip edilmiş, düzenlenmiş, kurulmuş
müsademe: Çatışma, döğüşme, çarpışma
müsbit: İspat eden, ispatlayıcı
müsenna: Kat kat olan
müskir: Sarhoşluk veren, şuuru kaybettiren
müstacel: Acele yapılması gereken, ivedi, evgin
müstaceliyet: İvedilik
müstantik: Sorgu yargıcı
müsteb'ad: Uzak görülen, akla yakıştırılmayan

müstebid: Despot
müstebit: İstibdatla ülke yöneten
müstecir: Kiracı
müstmendâne: Zavallılıkla, biçarelikle
müşabehet: Benzeyiş, benzeme
müşafehe: Yakından karşılıklı konuşmak, karşı karşıya konuşmak
müştak: Özleyen, göreceği gelen
müteaccip: Şaşan, şaşakalan
müteaddit: Birden fazla, çeşitli
müteali: Yüksek olan, yükselen
müteallik: İlişkin
mütearife: İspatı gerekmeyen söz, aksiyom
mütebahhir: Geniş, derin bilgisi olan
mütecessid: Ceset şekline giren, tecessüd eden, vücut bulan
mütecessis: Gizliyi arayan, gizliyi gözetleyen
müteellim: Acıyan, elemli ve kederli olan
müteessif: Üzülen, acınan, yerinen, esef eden
müteferri: Eklenti, eklenmiş, ekli, ilişkin
mütefevvik: Üstün gelen
müteharrik: Yer değiştirebilen, oynar, devingen, hareketli
mütehassıl: Doğan, hasıl olan, meydana gelen
mütehassir: Hasret çekilen
mütehassis: Duygulu, hisli
mütehazzı': Alçakgönüllülük eden, tevazu gösteren
müteheyyiç: Heyecana gelen, coşan, coşkun, heyecanlı
mütekemmil: Olgunlaşan, tekemmül eden
mütemmim: Tamamlayıcı
mütenakıs: Azalan, eksilen
mütenasip: Orantılı, oranlı, uygun
müteneffir: İğrenmiş, tiksinmiş
müteneffirâne: Tiksinerek, çekinerek
müterekkib: Birleşmiş
müteveccih: Yönelmiş
müteverrimen: Verem olarak
müteyakkız: Uyanık, tetikte, sak
mütezadd: Birbirine zıt, birbirinin aksi olan
mütezayit: Gittikçe artan, artan oranlı
müvellidülhumuza: Oksijen
müvellidülma: Hidrojen
müzdad: Çoğaltılmış
müzeyyif: Eğlenen, tezyif eden, hakaret ve alay eden

N

müziç: Usandıran, rahatsız eden, bunaltan, sıkıntı veren
nâ-be-mahal: Yersiz, uygunsuz
nagehanî: Ansızın
nâ-kabil-i hitap: Konuşulması mümkün olmayan
nâ-kabil-i izah: Açıklaması mümkün olmayan
nâ-kabil-i tevil: Ayrı bir anlam verilmesi mümkün olmayan
nâ-makul: Akla uygun olmayan
nâ-mesbuk: Benzeri hiç olmamış, geçmemiş
nâ-muayyen: Belirlenmemiş
nas: İnsanlar
nasihat-ül-hükema: Filozoflardan öğütler
nazar-ı hayret: Hayretle bakış
nefh-i hayat: Hayat üfleme

nermin: Yumuşak
nesaih: Nasihatler, öğütler
nevadir: Az olanlar, nadirler
nev-i latif: Kadınlar
nevmit: Ümitsiz, meyus, mükedder, cesareti kırılmış
nez' etmek: Kaldırmak, yok etmek
nim-vahşi: Yarı vahşi
nisvan: Kadınlar
nisvaniyet: Kadınlık
niyazmendâne: Yalvarırcasına
nutk: Söyleyiş, söyleme kabiliyeti, konuşma
nuy-ı meşamm-nüvaz: Burna hoş gelen koku
nükül: Vazgeçme, cayma, kaçınma
nümayiş: Gösteri

P

pend: Nasihat, öğüt
perestiş: Delicesine sevme
pişdar: Öncü, önde giden kimse
piş-i nazar: Göz önü

R

raşe: Titreme, titreyiş
ravi: Rivayet eden
re'y-ül-ayn: Kendi gözlerimizle
ree: Akciğer
refika-ı meluniyet: Kötülük eşi
reh-nüma: Yol gösteren
remad: Kül
remzen: İşaretle
revaç-yâb: Revaçta, popüler
rıhlet: Geçmek. Göç etmek, göçmek. Ölmek
rical: Belli mevki sahibi kimseler, devlet yönetiminde ileri gelenler
rikkat-i mücesseme: Cisimleşmiş incelik
rub': Dörtte bir, çeyrek
ruhnevaz: Ruh okşayan
rükûdet: Durgunluk, durulma
rüyet: Görme

S

sabıka: Eski, daha önceki
sabit kadem: Mizacı oynak olmayıp işine ve sözünde kararlı olan, yerinde direnen
sabur: Çok sabırlı
sadedilâne: Saflıkla, bönlükle
sadme: Çarpma, vurma, sarsıntı, darbe
sadr: 1. Her şeyin evveli ve başlangıcının en iyisi 2. Kalb, göğüs, ön
safa-bahş-ı envar: Işıklarla şenlenmiş
safderunâne: Kalbi safi olanlara ve kolay aldananlara yakışır surette
safvet: Saflık, temizlik, paklık, arılık, halislik
saî: Çalışan
sâil: Akan, akıcı, saldırgan
sair-fi-l-menam: Uyurgezer
sakîm: Bozuk, sakat
sakit: Sessiz
sakitâne: Ses çıkarmayarak, sessizce
sâmân-sûz: Rahatı, huzuru bozan
samia: İşitme duygusu, hissi
sanem: Put. Çok Güzel Kadın
sania: Düzme, uydurma iş, tuzak, hile
saniha: Zihne gelen fikir
sârik: Hırsız
sathî: Yüzeysel, derinde olmayan, derin olmayan
savab: Doğruluk. Yanlış olmayan. Doğru dürüst

savlet-i beyhude: Boşuna saldırı
sayha: Bağırış, çığlık
sekene: Bir yerde oturanlar, sakinler
sekinet: Sakinlik, gönül huzuru
sencide-i muhakeme: İyice ölçüp tartmak
serapa: Baştan ayağa
serdetmek: İleri sürmek, öne sürmek, ortaya atmak; belirtmek
serian: Çabuk, çarçabuk
sermedî: Daimi, ebedi, sürekli
ser-rişte: İpucu, tutamak
sevkitabii: İçgüdü
sıfat-ı mümeyyize: Ayırıcı özellik
sıyanet: Koruma
sihr-âmiz: Büyüleyici
sû-i istimalât: Kötüye kullanmalar
sû-i şöhret: Kötü şöhret
sû-i tavsif: Kötücül değerlendirme, manalandırma
sû-i telkinât: Kötü telkinler
sukut: Düşme
suziş-i derun: İçten yanma
sühulet: Kolaylık
sünuh: Sağlam ve emin olma

Ş

şahs-ı bî-taraf: Tarafsız kişi
şakk-ı şefe etmek: Dudağını açıp konuşmak
şâmme: Koklama duygusu. Burun
şâyi: Herkesçe bilinen
şeb-i yelda-yı ahzan: Uzun, hüzünlü geceler
şekl-i esasiye: Gerçek biçim
şerare-pâş: Kıvılcım saçan
şiddet-i bürudet: Soğuğun şiddeti
şifahî: Sözlü
şimal-i şarkî: Kuzeydoğu
şua: Işın
şuhud: Şahitler
şuride-hal: Hali perişan
şükufezar: Çiçek bahçesi

T

ta'dad etmek: Sayı saymak
ta'mik: Derinleştirmek. Derin kazmak
ta'zib etmek: Azap vermek. Eziyet etmek
ta'ziz: Bir adamı aziz kılmak. Hürmet ve muhabbetle sevmek
taalluk: İlgisi olma, ilgisi bulunma, ilgi, ilinti
taallüm: İlim edinme
taaşşuk: Âşık olma
taayyün etmek: Belirlenmek, meydana çıkmak
tabien: Boyun eğerek, uygulayarak
tadil-i hüzn: Hüznü yok etme
tagaddi: Beslenme
tagyir: Değiştirme, başkalaştırma
taharri: Araştırma, arama
tahassür: Hasret çekme; çok istenilen şeye kavuşamama
tahassüs: Bir kimseye mahsus kılınmak
tahattur: Hatırlama, hatıra getirme
tahavvül: Değişiklikler
tahfif: Hafifletme; azaltma
tahlil-i tayfî: Işık tayfları çözümleme
tahril etmek: Çizgi çekmek
taht-ı izdivac: Evlilik
taht-ı nikâh: Nikâhı altında bulunma
tahvil etmek: Değiştirmek, çevirmek
tahzir: Saklama, sakındırma, yasaklama
taib: Tövbe eden
tair: Uçucu. Uçan

takarrüb: Yaklaşma, yanaşma
takarrür: Bir yerde karar kılma, yerleşme
takavvi: Kuvvetlenme
takdim tehir: Sonrakinin, önceki ile yer değiştirmesi
takdisen: Kutsayarak
talia: Nişancı. Asker önünden giden tabur
talikan: Askıya alarak, bekleterek
tamu: Cehennem
tas'ib: Güçleştirmek
tasmim: Tasarlama
tatlik: Boşamak. Karısını terk edip nikâhını feshetmek
tatvil: Uzatma. Uzatılma
tavr-ı muzafferâne: Zafer kazanmışçasına
tavsifât: Vasıflandırmalar
tearuz: Çatışma, birbirine ters düşme
tebadül: Birbirine bedel olma; birbirinin yerini tutma
tebahhur: Buharlaşma; deryalaşma; her şeyin derinine girme; bir ilimde derin uzmanlık kazanma
tebcil: Ağırlama, yüceltme, kutlama
tebellür etmek: Billurlaşmak, belirmek
tebşir etmek: Muştulamak, müjdelemek
tecdid: Yenileme. Yenilenme. Tazelenme
tecennün: Delirme, çıldırma
tecessüd: Ceset şekline girmek, vücut peyda etmek
teehhül: Evlenme
teenni: Yavaş davranma, yavaş gitme
tefessüh: Özelliğini, niteliklerini yitirerek bozulma, kokuşma
tefeülen: Fal açar gibi
tefevvuk etmek: Üstün gelmek, bastırmak
tefrik-i nik ü bed: İyiyle kötüyü ayırabilme
tefriş: Döşeme işi
teganni: Şarkı söyleme
teheyyüc: Heyecanlandırma
tehiyyât: Hazırlamalar
tehiyye etmek: Selam vermek. Hayır dua etmek
tehlil: "Lailaheillallah" cümlesini tekrar etmek.
tekaüd: Emeklilik
tekdir-âmiz: Azarlarcasına, kızar gibi
tekrim: Ululama, saygı gösterme
teksir: Çoğaltma
tel'in: Lanet okuma, kargıma, kargış
telefât: Savaş, kaza vb. sebeplerle uğranılan can kaybı
telh-kâm: Kederli, dertli
temerrüt: Dik kafalılık, kafa tutma, direnme
temhir: Mühürleme
temyiz: İyiyi kötüden ayırma
tenezzüh: Eğlenmek için gezip dolaşma
tenvir: Işıklandırma, aydınlatma
tereddüt-i cali: Yapmacık tereddüt
teressüp etmek: Çökelmek
terettüp: Gerekme, icap etme
tersim etmek: Resim yapmak
teselli-aver: Teselli veren
tesir-i muza'af: Bir kat artmış etki
tesliyet: Avutma, teselli verme
tesri-i keyfiyet: İşleyişi hızlandırma
teşahhus etmek: Şahıslanmak
teşevvüş: Bulanıklık, karışıklık

teşrih: Açma, şerh etme; bir ölüyü otopsi için kesip parçalara ayırma
tetabuk: Uyma,uygun olma,uygun gelme,uyuşma
tevahhuş: Ürkme, ürküntü
tevessül: Başlama, girişme
tevfik-i hareket: Bir şeyin olmasına ve bir nizamın icablarına uygun düşen hareket
tezelzül: Sarsılma, sallanma
tezyif: Alay etme, eğlenme
tıynet-i beşer: İnsanın yaradılışı
tul': Uzunluk
tulû: Doğma, doğuş
tuyûr: Kuşlar
türrehat: Saçma sapan sözler

U-Ü

ubuset: somurtkanlık
uful: Gurub, batış. Gözden kayboluş
ulum-ı müspet: Pozitif ilimler
uluvviyet: Büyüklük, yücelik
uzvî: Organik
ünsiyet: Alışma, yakınlaşma, alışkanlık

V

vâhi: Boş, manasız
vahiyât: Manasız, faydasız ve ehemmiyetsiz şeyler
varak: Kâğıt, yaprak, belge
vazî: Alçakgönüllü
vech-i dilaşub: Kalbi âşık eden yüz
velbasübadelmevt: Ölümden sonra dirilme
veleh: Hayret, şaşkınlık
verese: Mirasçılar
vird-i zeban: Sık sık ve devamlı okunan dua
vüs': Güç, kuvvet

Y

yabis: Kuru
yevmî: Günlük

Z

zâir: Ziyaret eden, ziyaretçi
zalâm-ı leyal: Gecenin karanlığı
zaviye-i meyyite: Ölü nokta
zehap: Zihnen bir yola sapmak
zehrîn: Pek acı, zehir gibi
zenc-efza: Karanlığı artıran
zevce-i metruke: Terk edilmiş eş
zımnen: Üstü kapalı olarak, dolayısıyla
zıya: Kaybolma, yitme, kayıp, yitim
zî-ruh: Canlı
zülal: Saf, tatlı su

Hüseyin Rahmi'nin "en sevdiğim romanım" dediği *Mezarından Kalkan Şehit*, materyalist bir gencin, şehir efsaneleriyle mücadelesini anlatıyor. İstanbul'un gündelik hayatından, siyasi tartışmalardan sıkılan Şevki, eski bir dostunun Kartal'daki kır evine misafir olarak gider. Bölge halkınca Cinli Köşk olarak bilinen, "duvarına sürtünenin bile çarpıldığı" eski bir köşkün sırrını çözmeye çalışırken bu evin sakinleriyle tanışır ve bir süre sonra bu tekinsiz köşke damat olarak girer.

Anlatılanlara göre, Sarıkamış Harekâtı'nda şehit düşen evin büyük oğlu, cuma geceleri torununu kaybetmenin üzüntüsüyle aklını yitirmiş olan büyükanneyi ziyaret etmektedir. Üstelik bu ziyaretin başka şahitleri de vardır. Peri masallarına inanmayan Şevki, bu hikâyenin aslını öğrenmek için araştırmalara başlar.

Yer yer polisiye öğeler barındıran ve Mehmet Kaplan'ın "Meraklı bir vakaya dayanan bir sır romanıdır," diye tanımladığı eserde yazar, okuyucunun merakını son ana kadar diri tutmayı başarıyor.

Mutallaka ise ilk mektup romanlarımızdan biri. Yazarın "evliliğimden sonra doğacak kızımın kayınvalidesi olacak kadına ithaf ediyorum," dediği bu kısa romanda, sonu gelmeyen gelin-kaynana kavgaları konu ediliyor.

twitter.com/everestkitap

ISBN: 978-605-141-002-9

9 786051 410029

www.everestyayinlari.com

§ EVEREST